

**TURUN KAUPUNGIN
TILINPÄÄTÖS
2016**

Kaupunginhallitus 27.3.2017

Sisällysluettelo

Kaupunginjohtajan katsaus – Aleksi Randell	1
1. Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa	3
1.1. Kaupungin hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset	3
1.2. Yleinen taloudellinen kehitys	4
1.3. Olennaiset muutokset kaupungin toiminnassa ja taloudessa	6
1.4. Kaupungin henkilöstö	9
1.5. Arvio kaupungin ja kaupunkikonsernin merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittämiseen vaikuttavista tekijöistä.....	10
1.6. Ympäristötekijät	12
2. Selonteko kaupungin sisäisen valvonnan järjestämisestä	14
3. Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus	17
3.1. Tilikauden tuloksen muodostuminen	17
3.2. Toiminnan rahoitus	21
4. Rahoitusasema ja sen muutokset	23
5. Kokonaistulot ja –menot	26
6. Kaupunkikonsernin toiminta ja talous	27
6.1. Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisällyvistä yhteisöistä	27
6.2. Konsernissa tapahtuneet muutokset	28
6.3. Konsernin toiminnan ohjaus	28
6.4. Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä	29
6.5. Konsernitilinpäätös ja tunnusluvut	32
7. Kaupunginhallituksen esitys tilikauden tuloksen käsittelystä ja talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä	37
8. Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	38
KJ-toimiala	
Kaupunginvaltuusto	39
Keskusvaalilautakunta.....	40
Tarkastuslautakunta	41
Kaupunginhallitus ja kaupunginhallituksen omarahoitusosuudet	43
Hyvinvointitoimiala	
Sosiaali- ja terveyslautakunta	48
Sivistystoimiala	
Kasvatus- ja opetuslautakunta	53
Vapaa-aikatoimiala	
Liikuntalautakunta	56
Kulttuurilautakunta.....	56
Nuorisolautakunta	56
Ympäristötoimiala	
Kaupunkisuunnittelu- ja ympäristölautakunta	59

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Rakennuslautakunta	59
Turun kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta	59
Lounais-Suomen jätehuoltolautakunta	59
Kiinteistötoimiala	
Kiinteistöliikelaitoksen johtokunta.....	64
Vesiliikelaitos	
Vesiliikelaitoksen johtokunta	67
Varsinais-Suomen aluepelastuslaitos	
Varsinais-Suomen aluepelastuslautakunta	69
Konserniyhteisöt	
Forum Marinum -säätiö	71
Kiinteistö Oy Turun Monitoimihalli	73
Oy Turku Energia	75
Turun Aikuiskoulutussäätiö	77
Turun ammattikorkeakoulu Oy	79
Turun Kaupunginteatteri Oy	81
Turun Kaupunkiliikenne Oy	83
Turun Satama Oy	85
Turku Science Park Oy	87
Arkea Oy	90
Kuntec Oy.....	91
Turun seudun puhdistamo Oy	92
Turun Seudun Rakennustekniikka Oy.....	95
Turun Seudun Vesi Oy	96
Turun TeknologiaKiinteistöt Oy.....	99
Turun Ylioppilaskyläsäätiö	102
TVT Asunnot Oy.....	104
Varsinais-Suomen Asumisoikeus Oy	107
Lännen Tekstiilihuolto Oy.....	109
Logomo Oy	111
Lounais-Suomen Jätehuolto Oy	112
Turku Touring Oy	114
Turun seudun sosiaali- ja terveystaloudelliset kiinteistöt Oy	116
9. Taloudellisten tavoitteiden toteutumisvertailut.....	118
9.1. Käyttötalouden toteutumisvertailut.....	118
9.2. Investointiosan toteutumisvertailut	120
9.3. Tuloslaskelmaosan toteutumisvertailut	122
9.4. Rahoituslaskelmaosan toteutumisvertailu	124

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

---

10. Tilinpäätöslaskelmat	125
10.1. Tuloslaskelma	125
10.2. Tase.....	126
10.3. Rahoituslaskelma	128
10.4. Konsernituloslaskelma	129
10.5. Konsernitase.....	130
10.6. Konsernin rahoituslaskelma	132
11. Tilinpäätöksen liitetiedot	133
Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	133
Tuloslaskelman liitetiedot	137
Taseen liitetiedot	142
Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyjä koskevat liitetiedot.....	154
Henkilöstöä ja tilintarkastajan palkkiota koskevat liitetiedot	157
Turun Kiinteistöliikelaitoksen tilinpäätös	159
Turun Vesiliikelaitoksen tilinpäätös	164
Varsinais-Suomen aluepelastuslaitoksen tilinpäätös	171
Turun Työterveystalon tilinpäätös.....	174
Vahinkorahaston tilinpäätös	176
Liikelaitosten vaikutus kaupungin tilikauden tulokseen	178
Liikelaitosten vaikutus kaupungin tilikauden rahoitukseen.....	179
12. Luettelot ja selvitykset	180
12.1. Tilinpäätökseen sisältyvien tunnuslukujen laskentakaavat	180
12.2. Luettelo käytetyistä kirjanpito kirjoista ja tositelajeista	184
13. Tilinpäätöksen allekirjoitus ja tilinpäätösmerkintä	

Toimintakertomus

Kaupunginjohtajan katsaus – Aleksi Randell

Toimintaympäristö

Vuosi oli Turussa ja Turun seudulla hyvien uutisten vuosi. Turun seudun työllisyyden ja talouden tulevaisuuden kannalta merkittävää oli Turun telakan ripeästi vahvistunut tilauskanta, joka tulee viiveellä vaikuttamaan koko alueen työllisyystilanteeseen sekä vahvistamaan myös kaupungin verotuspohjaa. Telakan tilauskannan kehitys antaa eväitä talouden elpymiseen ja toimintaympäristön kehitysnäkymiä voidaan pitää Turun seutukunnassa lupaavina. Turussa ja Turun seudulla on nyt positiivisia odotuksia ja luottamusta tulevaan. Seutu on yritysten näkökulmasta arvioitu Suomen toiseksi vetovoimaisimmaksi alueeksi.

Kaupungin myönteistä kehittymistä kuvaa mm. rakentamisen voimakas kasvu, jonka myötä rakennuslupia on myönnetty kahta edellisvuotta enemmän. Elinkeinotontteja kaavoitettiin viime vuonna lähes kymmenkertaisesti yli tavoitteen. Positiivinen rakennemuutos ja kasvuun varautuminen näkyy myös kunnianhimoisessa asemakaavoitusohjelmassa. Vetovoimaisen kasvavan kaupungin tueksi tarvitaan sujuvia liikenne ratkaisuja, joiden löytämiseksi käynnistettiin useita liikennejärjestelmän kehittämistoimenpiteitä. Joukkoliikenteen matkamäärä kasvoi seudulla 5,6 prosenttia viime vuonna.

Museopalveluiden tapahtumatoiminta on ollut onnistunutta kaikissa museotoimipaikoissa. Kävijämäärät ovat kasvaneet ja tapahtumat ovat saaneet positiivista huomiota eri medioissa. Orkesterin kävijämäärät ovat entisestään suurentuneet ja yleisömäärät hipoivat kaikkien aikojen ennätystä. Orkesteri onnistui tavoittamaan uusia kuulijoita ja laajentamaan toimintaansa.

Turun kaupunki käynnisti alkuvuoden aikana neljä mittavaa kaupunkistrategiasta johdettua kärkihanketta. Kärkihankkeita ovat keskustan kehittäminen, Kupittaaan kampusalueen kehittäminen yhteistyössä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa, palveluohjauksen uudistaminen sekä kaupungin palvelujen digitalisointi.

Kaupunkistrategiasta lauta- ja johtokunnille johdetut strategiset tavoitteet kuluvalle vuodelle saavutettiin toimialojen antamien selvitysten mukaan pääosin. Rakenteelliset uudistukset etenivät. Hyvinvointitoimialalla toimitettiin lastensuojelun rakennemuutoksen tavoitteiden mukaisesti. Sijaishuollon ostopalvelulaitosten käyttö väheni ja perhehoidon osuus sijoituksista kasvoi liki rakennemuutostavoitteen mukaisesti. Kotihoidon toiminta on tehostunut jo kolmatta vuotta peräkkäin.

Vuoden 2016 kesällä päätettiin Turun Vesiliikelaitoksen yhtiöittämisestä. Vesiliikelaitoksen liiketoiminnan luovuttamiseen liittyvät sopimukset allekirjoitettiin vuoden lopulla ja toimintaa jatkaa 1.1.2017 alkaen kaupungin kokonaan omistama Turun Vesihuolto Oy. Valmistelu ympäristötoimialan ja kiinteistötoimialan yhdistymisestä käynnistyi alkuvuodesta. Kaupunginvaltuuston päätöksellä toimialat yhdistetään 2018 alkaen. Valmistelu kaupunkiympäristötoimialan perustamiseksi jatkuu kuluvan vuoden aikana.

Sote- ja maakuntauudistuksen valmistelu käynnistyi Varsinais-Suomessa syksyn aikana toden teolla, kun työtä valmistelevat työryhmät saatiin nimettyä. Kaikkia 27 kuntaa pyydettiin nimeämään edustajansa sote-uudistusta valmisteleviin työryhmiin syyskuun loppuun mennessä. Suomen historian mittavin uudistus vaikuttaa Varsinais-Suomessa 27 kunnan asukkaan lisäksi yli 20 000 sosiaali- ja terveystalouden työntekijän arkeen. Sote-uudistuksen valmistelu toteutetaan tiiviissä yhteistyössä sairaanhoitopiiriin, erityishuoltopiiriin ja maakunnan liiton kanssa. Sote-uudistuksen valmistelussa huomioidaan yhteistyö tarvittavissa määrin myös valtion aluehallinnon virastojen kanssa. Valmistelussa kuullaan yrityksiä ja kolmannen sektorin edustajia. Hallinnollinen koordinaatiovastuu on Turun kaupungilla.

Kuntien talous näyttää tilinpäätösten ennakkotietojen mukaan etenevän hyvään suuntaan. Kuntasektorin menot kasvoivat maltillisesti koko maassa ja velkaantumisen kasvu hidastui. Kuntasektorilla tiedetään kuitenkin, että lähivuosien tulopohjamuutokset kuntataloudessa heikkenevät merkittävästi. Tarkkaa taloudenpitoa on jatkettava.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Talous 2016

Turun kaupunginvaltuusto on linjannut syksyllä 2011, että talous tasapainotetaan vuoteen 2018 mennessä, vuosikate kattaa investointien poistot ja nettovelka kasvaa maltillisesti.

Nämä tavoitteet toteutuivat tilinpäätöksessä 2016. Vuoden 2016 vuosikate kattoi suunnitelman mukaiset poistot ja tällä mittarilla arvioituna kaupungin talous on tasapainossa. Tulorahoitus kattoi kaupungin omat nettoinvestoinnit. Korolliset velat kasvoivat 76,9 milj. euroa, mutta lisääntyneen antolainauksen johdosta saamia oli korollisia velkoja enemmän. Kun kokonaisvelasta vähennetään kaupungin antolainaus ja rahavarat, on kaupungilla saamia ja omia rahamääräisiä sijoituksia noin 77 milj. euroa enemmän kuin korollista velkaa (75 milj. euroa vuoden 2015 lopussa).

Turun kaupungin ylijäämä tilikaudelta 2016 on 28,2 milj. euroa. Tilinpäätökseen sisältyy Turun ammattikorkeakoulun investointirahaston lakkauttamisen seurauksena kirjattava kertaluonteinen rahaston tuloutus, joka on 15 milj. euroa. Tuloutuksella ei ole kassavaikutusta. Rahoitustuotot sisältävät kertaeriä noin 4 milj. euroa. Kaupungin kertaerillä korjattu ylijäämä on noin 9 milj. euroa. Hyvään lopputulokseen vaikutti ennakoitua parempi verorahoituksen kehitys sekä rahoitustuottojen kasvu. Korkokulut jäivät edellisvuotta alhaisemmiksi, vaikka korollisen velan määrä nousi.

Kaupungin toimialat ovat tehneet hyvää työtä talouden tasapainottamiseksi. Käyttömenojen hallinnassa on onnistuttu. Palvelutasosta on pidetty kiinni tiukasta taloudenpidosta huolimatta. Tuottavuutta on lisätty kehittämällä toimintaa sisäisesti. Hyvänä esimerkkinä on hyvinvointitoimiala, joka oman toiminnan kustannussäästöillä pystyi osittain kattamaan sairaanhoitopiirin maksuosuuksien ylittymisen. Toimenpiteet hoitoketjujen sujuvoittamiseksi ja siirtoviiveen vähentämiseksi hillitsivät vuonna 2015 ja 2016 menokehitystä aikaisempiin vuosiin verrattuna selvästi. Henkilötyövoiman käyttö on laskenut suunnitellusti. Henkilöstökulut laskivat edelliseen vuoteen verrattuna 0,3 prosenttia (sopimuskorotusten vaikutus vuoden 2016 palkkoihin oli noin 0,6 prosenttia).

Vuoden 2017 talousarvio on laadittu 21,6 milj. euroa alijäämäiseksi. Mennyt vuosi antaa eväitä kääntää kuluvaa vuotta hieman vähemmän synkäksi kuin talousarviossa. Kilpailukykysovimuksen seurauksena verorahoitukseemme kohdistuvat vähennykset pitävät kuitenkin taloustilanteen vaikeana. Kilpailukykysovimuksen ensimmäiset vaikutukset näkyvät vahvasti jo kuluvan vuoden tulopohjassa. Talouden tunnusluvut heikkenevät reippaasti tilinpäätökseen 2016 verrattuna. Talouden tasapainon saavuttaminen edellyttää jatkossakin toimintojen säännöllistä arviointia. Suunniteltuja kehittämistoimenpiteitä tulee edistää aktiivisesti.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

1. Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

1.1. Kaupungin hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset

Turun kaupunginvaltuustossa oli kaudella 2013 - 2016 yhteensä 67 valtuutettua. Valtuutettujen määrä on kuntalaissa sidottu kaupungin asukaslukuun.

Kaupunginvaltuuston puheenjohtajana vuonna 2016 toimi Seppo Lehtinen (sd), 1. varapuheenjohtajana Lauri Kattelus (kok), 2. varapuheenjohtajana Katri Sarlund (vihr) ja 3. varapuheenjohtajana Pirjo Rinne (vas).

Kaupunginhallituksessa on 13 jäsentä, joista jokaisella on henkilökohtainen varajäsen. Valtuusto valitsee kaupunginhallituksen jäsenet kahdeksi vuodeksi kerrallaan.

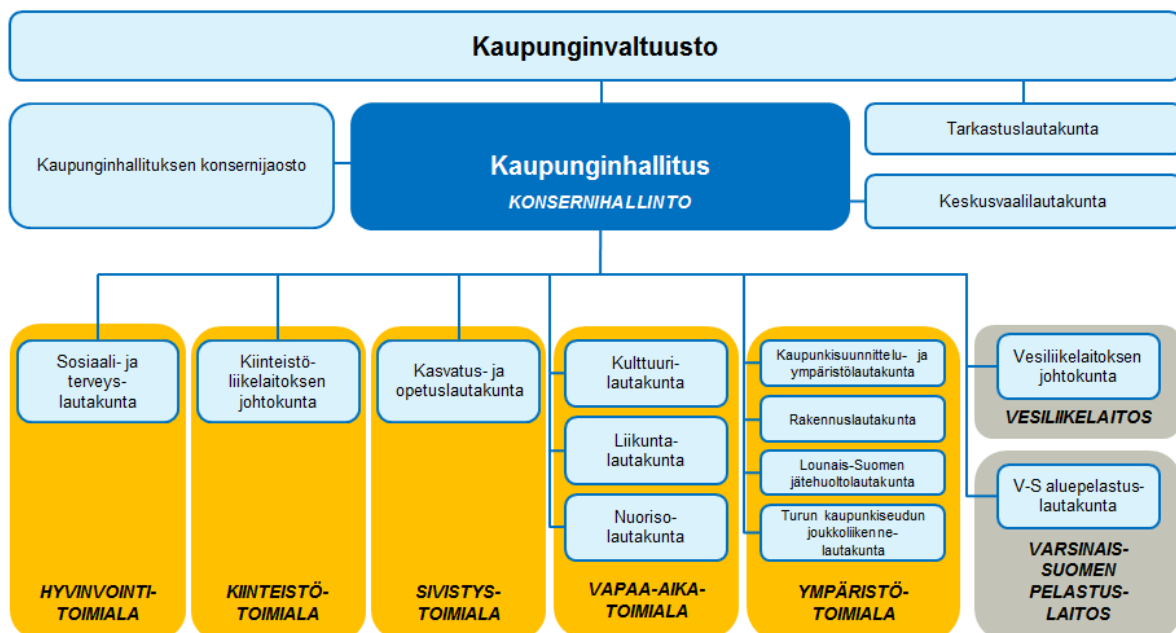
Kaupunginhallituksen puheenjohtajana toimi Olli A. Manni (kok). Ensimmäisenä varapuheenjohtajana toimi Toni Eklund (sd) ja toisena varapuheenjohtajana Elina Rantanen (vihr).

Kaupunginvaltuuston ja – hallituksen poliittiset voimasuhteet vuoden 2016 lopussa:

	Valtuusto	Hallitus		Valtuusto	Hallitus
Kansallinen kokoomus	19	4	Suomen Keskustapuolue	4	1
Suomen sosiaalidemokraattinen puolue	14	3	Ruotsalainen kansanpuolue	3	1
Vihreä liitto	10	2	Suomen Kristillisdemokraatit	1	0
Vasemmistoliitto	9	1	Suomidemokraatit	1	0
Perussuomalaiset	5	1	Järjen Ääni	1	0

Turun kaupungin hallinto muodostuu kaupunginjohtajan johtamasta konsernihallinnosta sekä viidestä toimialasta. Konsernihallinto huolehtii kaupunginvaltuuston, kaupunginhallituksen sekä kaupunginhallituksen konsernijaoston päätöksenteon valmistelusta ja päätösten toteutuksesta. Kaupunginhallituksen alaisuudessa toimi lisäksi vuoden lopussa 7 palvelukeskusta (Työllisyyspalvelukeskus, Henkilöstöasioiden palvelukeskus, Hankinta- ja logistiikkakeskus, IT-palvelut, Matkailun palvelukeskus, Velkaneuvonta ja Turun Työterveystalo).

Turun kaupungin toimielimet

1.2. Yleinen taloudellinen kehitys

Yleinen kehitys

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan Suomen bruttokansantuote (BKT) kasvoi 1,4 prosenttia vuonna 2016. Talous kasvoi toista vuotta peräkkäin, sillä vuonna 2015 BKT:n kasvu oli 0,3 prosenttia. Vuosina 2012 - 2014 Suomen talous supistui.

Vuonna 2016 kansantalouden kysyntää kasvattivat erityisesti investoinnit ja kotitalouksien kulutus. Investoinnit kasvoivat 5,2 prosenttia ja yksityinen kulutus 2,0 prosenttia. Viennissä kasvua oli 0,5 prosenttia ja tuonnissa 2,5 prosenttia.

Toimialoista kasvoivat nopeimmin liike-elämän palvelut, rakentaminen, metsäteollisuus ja kemian teollisuus.

Vuoden 2016 keskimääräinen inflaatio oli 0,4 prosenttia. Joulukuussa 2016 kuluttajahintojen vuosimuutos oli 1,0 prosenttia. Kuluttajahintoja nostivat joulukuussa vuoden takaiseen verrattuna eniten ajoneuvoveron, sairaalamaksujen, hammaslääkäripalkkioiden ja omakotitalokiinteistöjen kallistuminen. Edellisvuoteen verrattuna eniten laskivat asuntolainojen ja kulutusluottojen korot sekä matkapuhelinten kuluttajahinnat.

Valtiovarainministeriön joulukuussa 2016 julkistaman Taloudellisen katsauksen mukaan Suomen kokonais-tuotannon ennustetaan kasvavan 0,9 prosenttia vuonna 2017 ja 1,0 prosenttia vuonna 2018.

Katsauksen mukaan vuonna 2017 yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu, kun kiihtyvä inflaatio hidastaa reaalitulojen kasvua. Kilpailukykysovimuksen vuoksi palkkasumman kasvu jää lyhyellä aikavälillä vaimeaksi. Työtömyysasteen ennakoitaan laskevan edelleen vuosina 2017 ja 2018 vuoden 2016 tasosta.

Viennin kasvun odotetaan kiihtyvän vuosina 2017 ja 2018 mm. kasvavien kuljetusvälinetoimitusten takia.

Maaliskuun 2017 alkuun mennessä julkaistuissa muissa tuoreimmissa talousennusteissa arvioidaan Suomen vuoden 2017 talouskasvun vaihtelevan 1,0 – 1,8 prosentin ja vuoden 2018 talouskasvun 1,0 – 2,0 prosentin välillä.

Euroopan keskuspankki alensi ohjauskorkoa vuoden 2016 maaliskuussa 0,05 %:sta 0,00 %:n ja lisäksi alensi pankkien talletuskorkoa keskuspankkiin -0,30 %:sta -0,040 %:n, jonka takia 1- 12 kuukauden euribor korot olivat vuoden lopussa negatiivisia. Pitkät korot olivat vuoden 2016 syyskuussa historiallisen alhaalla, mutta nousivat vuoden loppua kohden lievästi. Lisäksi Euroopan keskuspankki jatkoi euroalueen valtion ja muiden joukkovelkakirja lainojen osto-ohjelmaa, joka jatkuu keskuspankin mukaan vuoden 2017 loppuun asti. Tosin 2017 huhtikuusta lähtien alemmalla tasolla.

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan kuntien toimintakatteet heikkenivät edellisvuodesta 1,6 prosenttia erityisesti toimintatuottojen vähenemisen vuoksi. Toimintatuotot olivat edellisen vuoden tasolla. Kuntien toimintakulujen kasvu oli maltillinen 1,3 prosenttia. Kuntaliiton mukaan kunnat jatkoivat henkilöstökulujen sopeutusta, mikä hidasti toimintakulujen kasvua. Kuntatyönantajien kyselyn mukaan vaikutus oli noin 357 milj. euroa. Henkilöstökulujen muutokseen vaikuttavia tekijöitä olivat myös palkkasopimusten alhainen vaikutus (0,6 %) ja kilpailukykysovimuksen lomarahaleikkauksesta johtuva vuoden 2017 lomapalkkavelan pieneneminen, joka kirjattiin kuntien tilinpäätöksiin vuodelta 2016. Matala inflaatio vaimensi ostojen kasvua. Kuntien toimintakuluja kasvatti mm. ikärakenteen tuomat paineet, lisääntynyt maahanmuutto sekä korkealla tasolla pysynyt pitkäikäistyttömyys.

Kuntien verorahoitus eli valtionosuudet ja verotulot kasvoivat edellisvuoteen verrattuna 2,9 prosenttia. Kuntien verotulot kasvoivat koko maan tasolla yhteensä 1,4 prosenttia (300 milj. euroa). Vaimeaa kehitystä selittää muun muassa kuntien korotetun yhteisöveron jako-osuuden poistuminen. Kuntien ja kuntayhtymien valtion-

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

---

osuustulot kasvoivat 7 prosenttia. Vuoden 2016 valtionosuuksissa kompensoitiin kuntien veroperustemuutoksista johtuvia veromenetyksiä 260 milj. euroa ja lisäksi kunnat saivat 270 milj. euroa valtionosuuksia kuntien ja valtion välisen kustannusjaon tarkistuksen seurauksena. Valtionosuusleikkaukset (40 milj. euroa) sekä indeksijäädytys (40 milj. euroa) pienensivät valtionosuustuloja 80 milj. eurolla.

Tilastokeskuksen kokoamien vuoden 2016 tilinpäätösarvioiden mukaan Manner-Suomen kuntien yhteenlaskettu vuosikate vahvistui 26,8 prosenttia edellisvuodesta. Vuosikate asukasta kohden oli 440 euroa. Kunta-kohtaiset erot ovat edelleen suuria ja 18 kuntaa arvioi vuosikatteen jäävän negatiiviseksi.

Kuntien yhteenlaskettu lainakanta tilinpäätösarvioiden mukaan oli vuoden 2016 lopussa 16,0 miljardia euroa. Lainakanta kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna 0,5 miljardia euroa. Lainakannan kasvu oli 3,4 prosenttia. Kasvu oli vähän edellisvuotta hitaampaa. Asukasta kohden laskettu kuntien lainakanta oli 2 930 euroa, kun vastaava luku oli edellisvuonna 2 841 euroa.

Oman talousalueen kehitys

Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan (vahvistettu väkiluku julkistetaan 29.3.2017) Turun ennakkoväkiluku oli vuoden 2016 lopussa 187 564, jossa oli lisäystä 1 656 edellisvuoteen verrattuna. Väestönkasvu pieneni vuodesta 2015 yli neljälläsadalla hengellä. Edellisvuosien tapaan väestönkasvu perustui lähes kokonaan muuttoliikkeeseen.

Tammi-joulukuussa Turussa oli syntyneitä 6 enemmän kuin kuolleita, Turkuun muutti muualta maasta 928 henkeä enemmän kuin Turusta muualle maahan ja Turkuun ulkomailta 722 henkeä enemmän kuin Turusta ulkomaille. Muiden kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien määrä ylitti vuonna 2016 Turussa 20 000 henkeä.

Turun seutukunnan ennakkoväkiluku oli vuoden 2016 lopussa 325 242, jossa oli lisäystä 2 057 henkeä. Varsinais-Suomen väestönkasvu oli kuluneena vuonna kokonaan Turun seutukunnan varassa, sillä väestö väheni maakunnan muissa seutukunnissa. Varsinais-Suomen maakunnan ennakkoväkiluku oli 475 415, lisäys edellisvuodesta 1 092.

Vuoden 2016 lopussa Turun työttömyysprosentti oli Varsinais-Suomen ELY-keskuksen työllisyyskatsauksen mukaan 16,8 (-0,9 prosenttiyksikköä verrattuna edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan). Turku sijoittui kymmenen suurimman kaupungin vertailussa edellisen vuoden tavoin kaupunkien keskivaiheille: Turun työttömyysprosentti oli korkeampi kuin Espoossa, Vantaalla, Helsingissä, Kuopiossa ja Kouvolassa, mutta matalampi kuin Tampereella, Lahdessa, Jyväskylässä ja Oulussa. Turun sijoitus oli sama kuin vuosi sitten.

Turun seutukunnan työttömyysprosentti oli joulukuun 2016 lopussa 14,0 (-0,8 prosenttiyksikköä verrattuna edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan), millä Turku sijoittui kolmanneksi parhaaksi Helsingin ja Kuopion jälkeen suurimpien kaupunkien seutukuntavertailussa. Turun seutukunnan sijoitus oli sama kuin vuosi sitten.

Varsinais-Suomessa on käynnistynyt teollisuusvetoinen talouskasvu. Vakka-Suomessa Valmet Automotive on kasvattamassa tuotantoaan ja henkilöstöään huomattavasti, mikä vaikuttaa positiivisesti myös Turun työllisyyskehitykseen.

Turun seutukunnalle tärkeän meriteollisuuden tulevaisuuden näkymät paranivat vuonna 2016 edelleen, kun Meyerin Turun telakka sai pidennyttyä tilauskantaansa vuoteen 2024 asti. Alan tuotanto ja työllisyysvaikutukset kasvavat jatkossa merkittävästi kokoluokkaa suurempien risteilijöiden tullessa tuotantoon. Alueen muu meriteollisuus, mm. turkulaiset suunnittelutoimistot, on saanut merkittäviä vientitilauksia myös suoraan ulkomailta.

Turun jalostusarvoltaan tärkein teollisuuden toimiala on lääketeollisuus. Sen suurista lääkealan yrityksistä Bay-

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

---

erin Turun tehtaan valmistaman Mirena-hormonikierukan myynti ylitti vuonna 2016 ensimmäisenä suomalaisena alan tuotteena miljardin euron rajan.

Tilastokeskuksen tuottamia Turun seutukunnan toimialakohtaisia liikevaihto- ja henkilöstötietoja on käytettävissä vuoden 2016 syyskuun loppuun asti. Kaikkien aineistoon kuuluvien talouden suurimpien sektorien liikevaihdot kasvoivat ajanjaksolla 9/2015 – 9/2016. Kasvu oli nopeinta meriteollisuudessa, rakentamisessa ja ns. muissa palveluissa. Henkilöstömäärämuutokset olivat ko. ajanjaksolla vähäisiä rakentamista lukuun ottamatta, jossa myös työvoiman määrä kasvoi selvästi.

Kuntatasolla ei ole käytettävissä vastaavia kattavia tietoja. Suhdanteiden parantumisesta indikoi Turussa esim. aloitettujen rakennustöiden määrä: aloitettujen rakennusten kerrosala kasvoi 68 prosenttia ja aloitettujen asuntojen määrä yli kaksinkertaistui 2 131 asuntoon vuoteen 2015 verrattuna.

1.3.Olennaiset muutokset kaupungin toiminnassa ja taloudessa

Talous ja tuloperusteiden muutokset

Kaupungin tuloveroprosenttiin ja kiinteistöveroprosentteihin ei tehty muutoksia. Tuloveroprosentti on sama kuin vuonna 2015 eli 19,50 prosenttia.

Vuoden 2016 alussa toteutettiin useita tuloverokevennyksiä, jotka pienentävät kunnallisveron tuottoa. Tällaisia muutoksia ovat muun muassa työtulovähennyksen korotus ja muut veroperustemuutokset, joilla eliminoitiin työn verotuksen kiristyminen ansiotason tai inflaation noustessa. Kuntaliiton laskelmien mukaan työtulovähennyksen korotuksen arvioitiin supistavan kuntien verotuottoja noin 220 milj. eurolla ja ns. ansiotasotarkistukset noin 50 miljoonalla eurolla. Nämä veroperustemuutokset kompensoitiin kunnille hallitusohjelman mukaisesti valtionosuuksien lisäyksiä. Ansiotulojen veroperustemuutosten vaikutus Turun kaupungin kunnallisverotuottoihin arvioitiin olevan 10,0 milj. euroa.

Kuntaryhmän jako-osuus yhteisöveron tuotosta laski 36,87 prosentista 30,92 prosenttiin. Keskeinen syy jako-osuuden jyrkkään alenemiseen on kuntien määräaikaisen viiden prosenttiyksikön korotuksen päättyminen vuoden vaihteessa, mikä leikkaa kunnilta verotuloja 258 milj. eurolla. Jako-osuuden laskun seurauksena kuntien yhteisöverotulojen ennakoitiin laskevan lähes 20 prosentilla. Vuoden 2016 tilitysten arvioitiin muutoksen johdosta vähenevän 222 milj. euroa. Vaikutus Turun kaupungin yhteisöverokertymän laskuun arvioitiin olevan 13,2 milj. euroa.

Olennaiset organisaatiomuutokset

Sosiaali- ja terveystoimen käytössä olleet kiinteistöt luovutettiin 31.12.2015 kaupungin tytäryhtiölle Turun seudun sosiaali- ja terveystalvikiinteistöt Oy:lle. Mäntymäen sairaala-alueen logistiikkatoiminnot on luovutettu liikkeenluovutuksella Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirille 1.4.2016 lukien. Turun seudun kehittämisskeskusten toiminta on luovutettu liikkeenluovutuksena Turku Science Park Oy:lle 1.7.2016 lukien.

Kaupunginhallitus päätti 29.3.2016 § 114 käynnistää Turun Vesiliikelaitoksen yhtiöittämisen valmistelun siten, että kaupungin 100 % omistaman vesihuoltoyhtiön perustamisasiakirjat saatetaan kaupunginvaltuuston hyväksyttäväksi keväällä 2016 kuluessa. Kaupunginhallitus päätti, että järjestelyn liiketoimintakauppaa koskevat asiakirjat saatetaan kaupunginhallituksen hyväksyttäväksi syksyn 2016 kuluessa siten, että vesihuoltoyhtiö voi käynnistää toimintansa 1.1.2017. Kaupunginvaltuusto käsitteli yhtiön perustamista 20.6.2016 § 123. Turun Vesihuolto Oy on aloittanut toimintansa 1.1.2017.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Merkittävimmät poikkeamat tilinpäätösvuoden talousarvioon

Kaupunginvaltuuston päätökset vuoden 2016 aikana tehdyistä talousarviomuutoksista

15.2.2016 § 27

11.4.2016 § 61

9.5.2016 § 78

26.9.2016 § 153

14.11.2016 § 178

Kaupunginvaltuuston 9.5.2016 § 78 päättämien tarviomuutosten perusteena oli talouden sopeuttamispaineet ja talousarviovuoden 2016 nettokäyttömenojen kasvun hillitseminen. Lisäksi talousarviomuutoksessa huomiointiin tekijöitä, joita ei tilinpäätöstä laadittaessa ollut tiedossa. Suurin korotus tehtiin sosiaali- ja terveyslautakunnan nettomenoihin ja suurimmat vähennykset konsernihallinnolle sekä Kiinteistöliikelaitokselle. Kaupunginvaltuuston päätöksellä 9.5.2016 nettomenoja vähennettiin yhteensä 4,7 milj. eurolla.

Kaupunginvaltuuston asettamat taloudelliset tavoitteet toteutuivat hyvin.

Käyttötalouden nettomenot alittuivat muutettuun talousarvioon verrattuna 3,2 milj. euroa. Kaupunginhallituksen toimintakate/nettomenot toteutuivat 5,2 milj. euroa budjetoitua pienempänä. Sosiaali- ja terveyslautakunnan toimintakate/nettomenot ylittyivät 2,8 milj. eurolla ja kasvatus- ja opetuslautakunnan 3,2 milj. eurolla.

Liikelaitosten toimintakatteet yhteensä ylittyivät 7,9 milj. euroa. Kiinteistöliikelaitoksen johtokunnan toimintakate/nettotulo oli 5,2 milj. euroa ja Vesiliikelaitoksen 2,7 milj. euroa talousarviota parempi.

Verorahoituksen toteutuma oli 1 012,4 milj. euroa ja talousarvio ylittyi 17,8 milj. eurolla. Verotuloja kertyi yhteensä 737,0 milj. euroa. Verotulot ylittyivät yhteensä 16,0 milj. euroa talousarvioon verrattuna. Kunnan tuloveroa tilitettiin 7,2 milj. euroa, yhteisöveroa 7,8 milj. euroa ja kiinteistöveroa 0,9 milj. euroa budjetoitua enemmän. Valtionosuustulot ylittivät talousarvioon merkityn 1,8 milj. eurolla. Valtionosuustulot olivat 275,3 milj. euroa.

Kaupunginvaltuuston asettamat toiminnalliset tavoitteet toteutuivat toimialoilla pääosin. Joitakin poikkeamia kuitenkin oli.

Kaupunginhallituksen toimialalla yhtenä kaupungin kärkihankkeena olevan Digitaalisen asioinnin kehittämisen eteneminen oli tavoiteltua hitaampaa. Kuntalaistiliin ei saatu liitettyä palveluita vielä vuoden 2016 aikana. Syksyllä 2016 Turun kaupunki valittiin ainoana kuntapilottina Valtiokonttorin verkkomaksamisen projektiin. Valtiokonttorin projektin aikataulu pitkittää osaltaan yhtenäisen verkkomaksamisen toteuttamista Turun kaupungissa. Uuden aikataulutuksen mukaisesti digitaalisen aineiston myynti valmistuu vuonna 2017.

Kaupungin tavoitteet työllisyyden edistämisestä jäivät osittain saavuttamatta. Turun työmarkkinatuella olevien asiakasohjaus aktivointitoimenpiteisiin ei toiminut toivotulla tavalla, josta syystä henkilöiden kokonaismäärä aktivointi- ja työkykypalveluissa jäi alle tavoitteen. Nuorten osuus työttömistä ei laskenut tavoitteen mukaisesti. Nuorten osuus työttömistä poikkesi tavoitteesta vajaalla prosenttiyksiköllä. Osasyynä tähän oli NAO-koulutuksen rahoituksen vähentyminen.

Kiinteistötoimialalla kaupungin yhtiöille luovutettavien tonttien kerrosneliömäärään kohdistuvana tavoitteena oli kasvattaa ne 16.000 kem²:öön, mitä ei vielä saavutettu. Hankkeista toteutukseen ehti vuoden 2016 aikana vain Skanssin noin 7.100 kem².

Hyvinvointitoimialalla lähinnä ympärivuorokautiseen hoitoon siirtyvien keski-ikä myöhentyminen ja omaishoidon tukea saavien 75 vuotta täyttäneiden osuuden kasvu poikkesi tavoitteesta vuonna 2016.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Sivistystoimialalla toisen asteen koulutuksen läpäisyn tavoitteista poikettiin ammatillisessa koulutuksessa, jossa 8 %:n keskeyttämistavoitteesta jäätii jonkin verran. Myöskään nuorisotyöttömyyden vähentämisessä ei täysin onnistuttu, vaan alle 30–vuotiaita osallistui ammatilliseen ja yleissivistävään koulutukseen tavoitetta vähemmän. Poikkeaman yhtenä syynä oli rahoituksen ja koulutuksen tarjonnan väheneminen erityisesti ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Lisäksi palveluverkkoselvitystä myöhennettiin tavoitteena olleesta vuodesta 2016, koska varhaiskasvatuksen lainsäädäntömuutoksia ei toimeenpantu kaupungissa.

Ympäristötoimialalla Turun yleiskaava 2019 ei edennyt tavoitteen mukaisesti vielä lausunnoille asti, vaan yleiskaavaaluonnos viedään hyväksymiskäsittelyyn vasta uudella valtuustokaudella. Asuinkerrostalojen osalta kem2 tavoitteita ei saavutettu kokonaiskerrosneliöiden eikä kaupungin omalle maalle sijoittuvan asuinkerrosalan osuuden suhteen.

Kaupunginvaltuuston asettamien toiminnallisten tavoitteiden sekä käyttötalousosan, tuloslaskelmaosan, investointiosan ja rahoitusosan toteutumisvertailut esitetään luvussa Talousarvion toteutuminen.

Kaupunginhallituksen ja lauta- ja johtokuntien välisiin strategisiin sopimuksiin sisältyvien tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan erillisessä Strategisten sopimusten seurantaraportissa vuodelta 2016.

Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Turun kaupungin vuoden 2016 kirjanpidollinen tulos on 28,2 milj. euroa ylijäämäinen. Tilinpäätökseen sisältyy Turun ammattikorkeakoulun investointirahaston lakkauttamisen seurauksena kirjattu kertaluonteinen rahaston tuloutus 15 milj. euroa, jolla ei ole kassavaikutusta. Rahoitustuotot sisältävät kertaeriä noin 4 miljoonaa euroa. Kaupungin kertaerillä korjattu ylijäämä on noin 9 milj. euroa.

Tilinpäätöksen toimintakate oli 984,7 milj. euroa. Nettokäyttömenojen vertailukelpoinen kasvu oli maltillinen 1,4 prosenttia. Verorahoituksen kasvu kattoi vuonna 2016 nettokäyttömenojen kasvun. Mennyt vuosi antaa hyvän pohjan kuluvalle vuodelle. Toimintojen tehostumisella aikaansaatu positiivinen vaikutus nettomenojen kehitykseen sekä verotulojen myönteinen kehitys johtivat päättyneellä tilikaudella talouden tasapainoon. Vuosikate toteutui usean vuoden jälkeen suurempana kuin tilikauden poistot. Myös tulorahoitus kattoi kaupungin omat nettoinvestoinnit.

Syksyllä 2016 solmittu kilpailukyky sopimus tulee kuitenkin tiukentamaan Turun kaupungin taloutta. Sopimuksen seurauksena verotulot ja valtionosuudet heikkenevät jo tänä vuonna ja se pitää taloustilanteen vaikeana. Kokonaisuutena kilpailukyky sopimuksella arvioidaan olevan vuonna 2017 Turun talouteen 14,7 milj. euron välitön negatiivinen vaikutus. Väliilliset positiiviset vaikutukset huomioiden kaupungin talouden arvioidaan kiristyvän n. 10 milj. euroa.

Tulevan taloussuunnitelman tavoitteena on talouden tasapaino vuoteen 2018 mennessä. Vuoden 2017 talousarvio laadittiin tulopohjan heikkenemisen takia 21,6 milj. euroa alijäämäiseksi. Vuoden 2017 vuosikate jää 6,2 milj. euroon.

Vuoden 2016 osalta rahankäyttö toteutui talousarviota suurempana varhaiskasvatuksessa ja erikoissairaanhoidon palvelujen ostoissa. Nämä erät aiheuttavat kustannuspaineita myös taloussuunnitelmakaudella. Ikärakenteen muutos ja väestönkasvu lisää julkisten palvelujen kysyntää. Investointitarve lisääntyy, mikä näkyy vuoden 2017 investointimenojen kasvuna. Tulopohja vaikuttaa tällä hetkellä hieman paremmalta kuin vuoden 2017 talousarviota hyväksyttäessä näytti. Positiiviset ja negatiiviset poikkeamat kumonnevät toisensa ja vuoden 2017 odotetaan toteutuvan talousarvion kaltaisena. Toimintojen jatkuvaa analysointia ja tehostamista tulee aktiivisesti jatkaa ja etsiä toimenpiteitä palvelutarjonnan turvaamiseksi haasteellisessa toimintaympäristössä.

1.4. Kaupungin henkilöstö

Kaupungin henkilöstö

Henkilötyövuosina mitattu työvoiman käyttö (koko henkilöstö) aikajaksolla 1.1.–31.12.2016 oli 10 682,6. Työvoiman käyttö vuonna 2016 laskettuna ilman työllistettyjä, oppilaita/harjoittelijoita, uudelleensijoituskokeilijoita ja ns. vajaakuntoisten työllistämistöissä olevia oli 10 367,0, mikä on 50,6 henkilötyövuotta vähemmän kuin vuonna 2015.

Turun Seudun Kehittämiskeskuksen toiminta luovutettiin Turku Science Park Oy:lle 1.7.2016. Lisäksi Hankinta- ja logistiikkakeskuksen varastointi- ja logistiikkatoiminnot luovutettiin Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirille 1.4.2016 (20 henkilöä). Kun näiden organisaatiomuutosten vaikutus huomioidaan, kokonaistyövoima vuonna 2016 (ilman edellä mainittuja ryhmiä) laski 24,7 henkilötyövuodella verrattuna vuoteen 2015. Koko henkilöstön osalta työvoiman käyttö vuonna 2016 kasvoi 16,5 henkilötyövuodella verrattuna vastaavaan aikaan vuonna 2015. Kasvu selittyy pääosin Työllisyyspalvelukeskuksen työvoiman käytön kasvulla. Työvoiman käyttö laski tai pysyi lähes ennallaan toimialoilla.

	2015	2016	Muutos
Keskusvaalilautakunta	4,2	1,1	-3,1
Revisiotoimisto	4,8	4,2	-0,6
Konsernihallinto ja palvelukeskukset	804,5	825,3	20,8
V-S pelastuslaitos	535,2	537,0	1,8
Hyvinvointitoimiala	4 602,6	4 582,2	-20,4
Sivistystoimiala	3 670,4	3 671,7	1,3
Vapaa-aikatoimiala	619,3	609,0	-10,3
Ympäristötoimiala	166,4	168,0	1,6
Vesiliikelaitos	73,7	72,3	-1,4
Kiinteistötoimiala	211,6	211,8	0,2
Turku yhteensä	10 692,7	10 682,6	-10,1
Turku yhteensä, organisaatiomuutos huomioitu (Turun Seudun Kehittämiskeskus, Hankinta- ja logistiikkakeskus)			16,5

Turun kaupungin palveluksessa oli 31.12.2016 yhteensä 11 865 henkilöä, kokoaikaisia 10 217 ja osa-aikaisia 1 648.

Konsernihallinnon työvoiman käyttö (koko henkilöstö) vuonna 2016 oli 205,9 henkilötyövuotta. Kaupungin hallituksen alaisten palvelukeskusten työvoiman käyttö oli yhteensä 619,4 henkilötyövuotta. Konsernihallinnon ja palvelukeskusten yhteenlaskettu työvoiman käyttö oli 825,3 henkilötyövuotta (804,5 htv 2015). Kun huomioidaan organisaatiomuutokset (Turun Seudun Kehittämiskeskus, Hankinta- ja logistiikkakeskus), kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 47,4 henkilötyövuotta. Kasvu on tapahtunut pääosin työllisyyspalvelukeskuksen työvoiman käytössä (kasvua 46,4 htv).

Hyvinvointitoimialan työvoiman käyttö vuonna 2016 oli 4 582,2 henkilötyövuotta (4 602,6 htv 2015). Vähennystä edelliseen vuoteen verrattuna oli 20,4 henkilötyövuotta.

Sivistystoimialan työvoiman käyttö vuonna 2016 oli 3 671,7 henkilötyövuotta (3 670,4 htv 2015). Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 1,3 henkilötyövuotta.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Vapaa-aikatoimialan työvoiman käyttö vuonna 2016 oli yhteensä 609,0 henkilötyövuotta (619,3 htv 2015). Vähennystä edelliseen vuoteen verrattuna oli 10,3 henkilötyövuotta.

Kiinteistötoimialan työvoiman käyttö vuonna 2016 oli 211,8 henkilötyövuotta (211,6 htv 2015). Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 0,2 henkilötyövuotta.

Ympäristötoimialan työvoiman käyttö vuonna 2016 oli 168,0 henkilötyövuotta (166,4 htv 2015). Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 1,6 henkilötyövuotta.

Aluepelastuslaitoksen työvoiman käyttö vuonna 2016 oli 537,0 henkilötyövuotta (535,2 htv 2015). Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 1,8 henkilötyövuotta.

Vesiliikelaitoksen työvoiman käyttö vuonna 2016 oli 72,3 henkilötyövuotta (73,7 htv 2015). Vähennystä edelliseen vuoteen verrattuna oli 1,4 henkilötyövuotta.

Henkilötyövoimasta noin 43 % työskentelee sosiaali- ja terveystaloudessa (hyvinvointitoimiala) ja noin 34 % työskentelee opetus- ja kasvatustaloudessa (sivistystoimiala).

Henkilöstökulut vuonna 2016 olivat 522,5 milj. euroa, josta palkat ja palkkiot 396,0 milj. euroa ja henkilösivukulut yhteensä 126,5 milj. euroa. Henkilöstökulut laskivat 0,3 prosenttia edellisen vuoden tasosta. Palkat ja palkkiot laskivat 0,2 prosenttia. Palkkamenojen kehitykseen vaikuttavat kunta-alan virka- ja työehtosopimuksissa määritellyt sopimuskorotukset. Sopimuskorotusten kustannusvaikutus vuoden 2016 palkkakuluihin oli noin 0,6 prosenttia.

Turun kaupunki julkaisee erillisen henkilöstöraportin vuodelta 2016.

1.5. Arvio kaupungin ja kaupunkikonsernin merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittämiseen vaikuttavista tekijöistä

Arvioitavat riskit on jaettu toiminnallisiin riskeihin, vahinkoriskeihin, taloudellisiin riskeihin sekä strategiaan riskeihin.

Toimialat ja keskeiset strategiset yhteisöt arvioivat toimintaansa kohdistuvia riskejä yhteisten riskienarviointityökalujen avulla. Arvioitavista riskeistä on ennalta nimetty kaksikymmentä eri uhkaa, joiden merkittävyyttä jokainen toimiala ja yhteisö arvioivat omaan toimintaansa nähden. Näiden lisäksi toimialat ja yhteisöt nimeävät ja arvioivat ne ydintoimintaansa kohdistuvat keskeiset uhat, joita ei ole nimetty yhteisessä riskiluettelossa, mutta joita tulee tarkastella.

Kahdenkymmenen ennalta nimetyn uhan/riskin joukosta suurimmaksi riskiksi toimialoilla ja yhteisöissä nousi avainhenkilöriskit. Myös tietojärjestelmien toimivuuteen liittyvät riskit nousivat keskeisiksi riskeiksi niin toimialoilla kuin yhteisöissä. Uhaksi todettiin ongelmat tietojen saatavuudessa, luottamuksellisuudessa sekä tietojärjestelmien tukipalveluissa. Erityisesti yhteisöt nostivat suurimpien riskien joukkoon talouden tasapainoon, investointeihin ja rahaprosesseihin liittyvät sekä sopimuksiin liittyvät riskit.

Vuonna 2015 keskeisimmiksi riskeiksi nostettiin myös työturvallisuus- ja terveystaloudet sekä omaisuusriskit. Vuoden 2016 riskin arvioinnissa kyseiset riskit olivat myös vahvasti esillä, mutta ne eivät nousseet niin näkyvästi esille kuin edellisenä vuonna.

Riskiarvioinnin yhteydessä arvioitiin keskeisimpien riskien kohdalla, mitkä ovat riskin toteutuessa seuraukset, mikä on riskin todennäköisyys, vaikutus, merkittävyys, nykyinen varautuminen, toimenpiteet sekä vastuuhenkilöt ja aikataulutus.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Avainhenkilöriskien hallintakeinoja ovat tehtäväkuvausten limittäminen, pari- ja tiimityöskentely, sijaisen/varahenkilön nimeäminen, lomien vuorottelu, hyvä perehdytys seuraajalle, dokumentointi, tiedon jakaminen, hiljaisen tiedon siirtäminen, resurssien suunnittelu, koulutus, työsuojelutoiminta, työturvallisuus ja työterveyshuolto.

Tietojärjestelmien toimivuuden hallintakeinoja ovat tietoturva- ja valmiussuunnitelmat, omien räätälöityjen ohjelmien korvaaminen laajasti käytössä olevilla, koulutus, ohjeistus ja toimintatavat.

Talouden tasapainoon, investointeihin ja rahaprosesseihin liittyvien riskien hallintakeinoina ovat budjetin seuranta ja toiminnan priorisointi budjetin mukaan, realistinen budjetti, oman toiminnan tehostamissuunnitelmat, pääasiakkaiden kanssa laadittavat pitkäaikaiset sopimukset, rahoituksen puitesopimukset, asiakaskunnan laajentaminen, hankintojen ja toimintojen edelleen tehostaminen ja henkilöstömäärän sopeuttaminen toimintaa vastaavaksi, kilpailutuksiin valmistautuminen, kilpailijatiedon hankkiminen (osallistuminen kilpailutuksiin), laatujärjestelmien käyttö, verkostojen luominen, tarjouspyyntökriteereiden läpikäynti, hiljaisten signaalien löytäminen, perustyön hoitaminen hyvin, raportit, seuranta, mm. jatkuva kassavirtaseuranta, hankkeiden oikea-aikainen valmistelu ja kilpailuttaminen.

Osa toimialojen ja yhteisöjen riskeistä voidaan luokitella strategisiksi riskeiksi, kuten tietojärjestelmiin kohdistuvat riskit ja tekniseen infrastruktuuriin liittyvät riskit (lämmön-, sähkön ja vedenjakeluhäiriöt).

Strategisista riskeistä esille nousivat myös verotulojen lasku, muut lainsäädäntömuutokset, imagoriskit sekä päätöksentekoriskit.

Tietojärjestelmiin kohdistuvien riskien hallintakeinoina ovat oman henkilöstön keskittyminen kaupungin toiminnan kannalta olennaisimpien sovellusten tukemiseen ja kehittämiseen. Isoissa teknologia-alustoissa haetaan lisäksi yhteistyömalleja pitkäjänteiselle strategisella yhteistyöllä. Hallintakeinona on mm. keskeisten strategisesti tärkeiden sovelluspalveluiden tunnistaminen ja osaamisen/rekrytointien keskittäminen niiden osalta riittävän osaamisen takaamiseksi.

Tietoturvan parantamiseksi asetettiin projekti ajalle 15.8.2016 - 31.3.2017. Projektin tuloksena tehdään tarvittavat tarkennukset politiikassa kuvattuun organisointiin. Nimetään/päivitetään tietoturvaorganisaatio. Laaditaan/päivitetään vuosikello tietoturvallisuuden hallinointiin. Määritellään käytännöt tietoturvadokumentaation ylläpitoon. Laaditaan rahoitusmalli tietoturvatoinnin hoitamiseen. Arvioidaan hallintajärjestelmän ylläpitoon tarvittavan tietoturvapääällikköpalvelun määrä. Tehdään ehdotus EU:n tietosuoja-asetuksen mukaisen tietosuojavastaavan tehtävien hoidosta kaupungissa.

Tekniseen infrastruktuuriin liittyvät riskien (lämmön-, sähkön ja vedenjakeluhäiriöt) hallintakeinoina ovat sähkön jakelun toimitusvarmuutta edistävät verkkoinvestoinnit, ennakoiava kunnossapito ja korjaustoiminta, operatiivisen toiminnan kehittäminen, varavoimakoneet, sähkönsaanti varmistettu toisistaan riippumattomista suunnista, kriittisten kohteiden tunnistaminen ja energian, lämmön ja veden saannin turvaaminen, infran riittävä kunnossapito- ja korvausinvestointitaso, omaisuuden kuntoanalyysit, varautumissuunnitelmat ja harjoittelu.

Oman alueen kilpailukyvyistä ja uudistumisesta huolehditaan. Maailman talouden suhdannevaihteluiden osalta panostetaan heterogeeniseen yrityskehitykseen.

Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntien tuloihin sekä ja yleinen suhdannetilanne lisäävät taloudellista epävarmuutta. Normitalkoot eivät ole vähentäneet kuntien tehtäviä mutta valtiosuuleikkaukset ja verotilitysten vähentäminen on toteutettu ja kuntien toimintaan on kohdistunut huomattava leikkaus. Kuntien kyky sopeutua tuleviin leikkauksiin on rajallinen tuottavuutta lisäämällä tehtävien säilyessä samalla tasolla. Riskinä on paine kunnallisveron korotuksiin ja äkillisiin leikkaustoimiin sekä velkaantumisen lisääntyminen. Lainsäädäntömuutoksiin sekä kunnan veloitteiden kasvun sisältöön pyritään vaikuttamaan suurten kaupunkien yhteisellä edunvalvonnalla.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Imagoriskien hallintakeinoina ovat asioiden ja riskien ennakointi, avoimuus, hyvä hallintotapa. Tiedottamista ja viestintää varten on laadittu kriisiviestintäsuunnitelma.

Päätöksentekorisikin pienentämiseksi varmistetaan päätöksenteolle riittävät aikataulut ja esitellään merkittävimmät asiat riittävän aikaisessa vaiheessa sekä huolehditaan poliittisen prosessin sujuvuudesta.

Vahinkoriskit

Turun kaupungin vahinkovakuutukset jakaantuvat siten, että lakisääteinen tapaturma-, ryhmätapaturma- ja matkavakuutus ovat LähiTapiola Keskinäinen Vakuutusyhtiössä. Omaisuus- ja kuljetusvakuutukset, vastuuvakuutukset sekä ajoneuvo- ja venevakuutukset ovat IF vahinkovakuutusyhtiö Oy:ssä. Kaupungin vastuulle jäävien omaisuus- tai muiden vahinkojen korvaamisesta aiheutuvia menoja katetaan vahinkorahastosta.

Turun kaupungin johtaville viranhaltijoille on otettu julkisyhteisön hallinnonvastuuvakuutus. Kaupunkikonsernin yhtiöissä on ollut aikaisemmin voimassa konserniohjeeseen perustuva käytäntö ottaa toimivalle johdolle ja hallitukselle vastaava vakuutus.

Näyttelyvakuudet

Kaupunginhallituksen päättämien yhtäaikaisten näyttelyvakuuksien euromäärä oli vuodenvaihteessa 3 190 000 euroa. Kulttuurilautakunnan päättämien näyttelyvakuuksien euromäärä vuoden vaihteessa oli 594 223 euroa. Kaupunginhallituksen päättämät muut näyttelyvakuudet vuoden 2016 osalta, jotka olivat päättyneet ennen vuodenvaihdetta, olivat 2 223 98,35 euroa.

1.6. Ympäristötekijät

Ilmasto- ja energiapolitiikka sekä kestävä kaupunkikehitys

Turku tavoittelee kaupunkistrategian mukaisesti alueensa hiilineutraaliutta vuoteen 2040 mennessä toteuttamalla kunnianhimoista ilmasto- ja ympäristöpolitiikkaa. Vuosittainen kasvihuonekaasupäästöjen seuranta osoittaa Turun alueen kokonaispäästöjen laskeneen vuodesta 1990 jo yli 20 ja asukaskohtaisten yli 30 prosenttia (Ilmasto- ja ympäristöohjelman tavoite, kaupunginvaltuusto 26.10.2009 § 239).

Jotta tuloksellista ilmastopolitiikkaa saadaan parhaalla mahdollisella tavalla toteutettua ja seurattua, on tavoitteita ja toimintalinjoja asetettava nyt aikavälille 2020 - 2040. Kaupunki on laatinut yhdessä Sitran ja Syken asiantuntijoiden sekä omien sidosryhmiensä kanssa ilmastopolitiikan toimintalinjat ja välitavoitteet päästöskenaarioineen vuoteen 2030. Ne esiteltiin kaupunginhallitukselle iltakoulussa 15.8.2016. Päätöksiä vuosien 2025 ja 2030 ilmastotavoitteista ei kuitenkaan ole vielä tehty. Valmistelutyön perusteella suositeltava tavoite vuodelle 2030 on päästöjen alentaminen 80 prosenttia huipputasosta. Tällöin kokonaispäästöt alenisivat yli 60 ja asukaskohtaiset yli 70 prosenttia vuoden 1990 tasosta.

Vuoden 2016 aikana ilmastotavoitteita edistettiin energiasäästösuunnitelman uudistuksella, energiansäästösopimuksen solmimisella ja toimenpidesuunnitelman valmistelulla, joukkoliikenteen kehittämisellä, sähköisen liikenteen sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämällä, seudullisen maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteistyöllä, kaupunkisuunnittelulla sekä kehittämiskumppanuuksilla ja hankkeilla.

Turku Energian Luolavuoren pellettilaitos käynnistyi tammikuussa 2016. Laitos vähentää merkittävästi kasvihuonekaasupäästöjä korvaamalla raskaan polttoöljyn käyttöä huippu- ja varalämmön tuotannossa. Turun Seudun Energiantuotanto Oy:n Naantalissa monipolttolaitoksen rakentaminen eteni suunnitelmien mukaisesti. Valmistuessaan loppuvuodesta 2017 laitos mahdollistaa uusiutuvan kaukolämmön merkittävän laajentamisen, jolloin uusiutuva energia nousee kaukolämmössä vallitsevaksi energiamuodoksi ja energiantuotannossa pysytään etenemään hiilineutraaliustavoitteen vaatimalla tavalla. Tällä on myös merkittävä alueellinen talous- ja

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

---

työllisyysvaikutus. Turku Energia panosti edelleen myös aurinko- ja tuulienergiaan sekä vesivoimaan. Myös Skanssin matalalämpöisen kaksisuuntaisen lämpöjärjestelmän valmistelu eteni suunnitelmien mukaisesti tavoitteena mahdollistaa alueellista lämmöntuotantoa ja varastointia.

Vuoden 2016 aikana Turussa toteutettiin ja käynnistettiin useita ilmastopolitiikan kehityshankkeita sekä kansallisessa että kansainvälisessä yhteistyössä. Merkittävin uusi käynnistetty hanke on kestävää liikkumisjärjestelmää edistävä CIVITAS ECCENTRIC. Hanke on osa EU:n CIVITAS-ohjelmaa ja se toteutetaan yhdessä Tukholman, Madridin, Münchenin ja Rusen kaupunkien kanssa. Hankkeen laajuus on Turun osalta 3,2 milj. euroa ja Turusta tuli hankkeen myötä Suomen ensimmäinen CIVITAS-kaupunki. Itämeren kaupunkien liiton (Union of Baltic Cities, UBC) kestävä kehityksen sihteeristö jatkoi menestyksestä toimintaansa Turussa ja muodostaa kaupungille merkittävän resurssin kehittämishankkeita varten. Sitran kanssa toteutettiin kestävä kehityksen kumppanuutta, jonka avulla luodaan uusia kiertotalouden sekä ilmasto- ja energiapolitiikan ratkaisuja sekä kokeiluja.

Kaupunki on panostanut edelleen myös oman rakennuskantansa energiatehokkuuden parantamiseen sekä uudistuotannossa että peruskorjauksissa. Ilmastomuutoksen hillintätoimien ohella kaupunki varautuu myös muutoksen seurauksiin kuten myrskyjen ja tulvien lisääntymiseen, sademäärien kasvuun ja hellejaksojen pidentymiseen.

Turun ilmastotavoitteet arvioitiin syyskuussa 2015 YK:n yleiskokouksen yhteydessä julkistetussa raportissa jaetulle kuudennelle sijalle maailman kaupunkien joukossa (Unlocking Ambition: Top Corporate and Subnational Climate Commitments, September 2015 Update, CDP and The Climate Group). Turun ilmastotyötä esiteltiin vuoden 2016 aikana globaalilla tasolla ICLEI:n Resilient Cities –konferenssissa Bonnissa heinäkuussa sekä Renewables 2016 –konferenssissa Freiburgissa syyskuussa. Turun energiajärjestelmän uudistus on osa Pariisin ilmastokokouksessa 2015 lanseerattua globaalia ilmastokärkihankkeiden ohjelmaa (Transformative Actions Program, TAP).

Itämeren suojeleminen

Turku toimii kaupunkistrategian mukaisesti aktiivisesti Itämeren ja Saaristomerien suojelussa. Turun ja Helsingin Itämerihaasteen toimenpiteet etenivät hyvin sekä kansallisesti että Turun omassa ohjelmassa. Turun kaupunginhallituksen hyväksymässä Helsingin ja Turun kaupunkien yhteisessä Itämeri-toimenpideohjelmassa 2014 - 2018 on yhteensä 82 Turun kaupunkia koskevaa toimenpidettä, joista ennakkotiedon mukaan vuoden 2016 lopussa oli käynnissä tai valmistunut lähes 70 toimenpidettä. Itämerihaasteen verkosto kasvoi ja vuoden 2016 lopulla verkostossa oli mukana jo lähes 250 kaupunkia, kuntaa, yritystä, yhdistystä tai oppilaitosta, joista 70 muualta kuin Suomesta. Kaupunki jatkoi edelleen Saaristomerien Suojelurahaston toiminnan tukemista.

Paattistenjoella aloitettiin Ympäristöministeriön taloudellisella tuella fosforinpoistokokeilu, jossa testataan mahdollisuuksia vähentää kemiallisesti virtavedestä ravinteita.

Päivitetty Turun hulevesiohjelma hyväksyttiin ja isompien asemakaavojen laadinnan yhteydessä tehtiin kaavakohtaiset hulevesisuunnitelmat alueellisen hulevesisuunnitelman pohjalta, järjestettiin koulutusta kaupungin virkamiehille hulevesiasioissa ja tehtiin selvityksiä hulevesien laadusta ja niiden vesistövaikutuksista. Hulevesien hallinnan kehittämiseksi jatkettiin kahta kansainvälistä hanketta ulkopuolisen rahoituksen tuella. Vesistöjen roskaantumisen ehkäisyä edistävä kansainvälisen hankkeen toteutus aloitettiin.

Osana Ravinneneutraali kunta -hanketta (RANKU) valmistettiin yhteistyössä TSP Oy:n kanssa hankintakriteerejä, joilla on mahdollista varmistaa jätevesiliitteeseen sidottujen ravinteiden aiempaa parempi kierrättäminen. Maanvuokrasopimuksissa olevien vesiensuojeluedellytysten vaatimista jatkettiin ja vuokrasopimusmallia kehitettiin edelleen RANKU-hankkeessa siten, että sen voi ottaa käyttöön kuka tahansa ns. Turun mallina vesiensuojelua edistävänä maanvuokrasopimus pohjana. Turussa järjestettiin myös vuosittaisia rantojen siivoustaikoita yhdessä Helsingin, Tallinnan ja Pietarin kaupunkien kanssa.

Kakolanmäen seudullinen jätevedenpuhdistamo toimi laitoksen toiminnalle asetettuja lupaehtoja paremmin. Orgaanisen aineksen osalta laitoksen puhdistusteho vuosikeskiarvona oli 99 %, kokonaisfosforin osalta 98 % sekä kokonaistypen osalta 84 %. Vesihuollon infrastruktuurin saneerausinvestointien tasoa pitäisi kuitenkin nostaa, jotta viemäriverkosto toimisi kaikissa olosuhteissa ympäristön kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Nykyisin Aurajoen valuma-alueen kaikki yhdyskuntajätevedet johdetaan Kakolanmäen seudulliseen jätevedenpuhdistamoon Oripään, Auran ja Pöytyän liittyttyä verkostoon.

Kestävän kehityksen budjetointi

Kaupunkikonsernia ohjattiin toimimaan kestävän kehityksen mukaisesti kouluttamalla 45 uutta ekotukihenkilöä ja jatkokouluttamalla 90 ekotukihenkilöä. Aktiivisten koulutettujen ekotukihenkilöiden määrä kaupunkikonsernissa on nyt 406. Henkilöstön toimintatapamuutoksia vauhdittamaan tuotettiin ekotukikalenteri sekä pilotoitiin sisäistä kalustekierrätystä ekotukihenkilöiden kanssa osana kaupungin resurssiviisaustyötä. Ekotukitoiminta Suomessa täytti 10 vuotta ja kuusi suurinta kaupunkia tekivät ekotukitoiminnasta Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen sekä tuottivat yhteismateriaalia viestintään.

Turku ja Helsinki ovat pilotoimassa infra- ja tilahankkeiden ilmasto- ja ympäristövaikutusten ennakoarviointimallia. Arviointimalli avaa tarkasteluun investointihankkeiden merkittäviä elinkaarivaikutuksia sekä kokonaistaloudellisuutta ja läpinäkyvyyttä päättäjille. Turun pilottikohteita ovat Skanssin katu- ja virkistysalueiden infrarakentaminen ja kaupungin sairaala-alueen rakennuskohtainen kulutuksien mittaaminen. Osa toimenpiteistä on aloitettu mm. katupäällysteiden ja puistosuunnitelman kilpailutukseen nostettu hiilijalanjäljen tarkastelu. Turun kaupunki toteuttaa Skanssin kaava-alueen asfaltit normaalia vähäpäästöisemmällä matalalämpöasfalteilla. Menetelmällä voidaan saavuttaa noin 25–30 % vähennykset hiilidioksidipäästöissä.

Kuluneella tilikaudella ei ole tapahtunut merkittäviä ympäristövahinkoja.

2. Selonteko kaupungin sisäisen valvonnan järjestämisestä

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen, arviointi ja kehittäminen

Kuntalain vuonna 2014 voimaan astuneiden muutoksien mukaan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet on hyväksyttävä kaupunginvaltuustossa.

Kaupunginvaltuuston 16.6.2014 § 99 hyväksymien sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden mukaan kaupunginhallitus, kaupungin johto ja muu konsernijohto vastaavat siitä, että kaupungilla on hyvän johtamis- ja hallintotavan mukainen johtamisjärjestelmä. Valtuuston hyväksymiä perusteita täydentää kaupungin hallintosäännön 34 §, jonka mukaan kaupunkiorganisaation kaikilla tasoilla ja kaikissa toiminnoissa on oltava riittävä sisäinen valvonta ja riskienhallinta. Sisäisen valvonnan ohjaamisesta ja riskienhallinnasta vastaa keskitetysti kaupunginhallitus.

Kaupungin viimeisin riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan ohje hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 7.9.2015 § 367. Ohjeessa käsitellään laajasti sekä sisäisen valvonnan että riskienhallinnan osa-alueita ja niiden lisäksi myös varautumista ja tietoturvaa.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat osa kaupungin johtamisjärjestelmää. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tarkoituksena on edistää strategisten, toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamista, sääntöjen ja hyvän hallintotavan noudattamista, omaisuuden turvaa ja resurssien tehokasta käyttöä. Valvonnan yleiset periaatteet tulee toimeenpanna käytännössä siten, että toiminnan ja toiminnon erityispiirteet huomioidaan valvontakeinoja suunniteltaessa ja seurattaessa.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja vastaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä. Lautakuntien ja johtokuntien velvollisuutena on sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanon valvonta sekä raportointi ohjeiden mukaisesti. Johtavien viranhaltijoiden ja esimiesten tehtävä on toimialueensa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan käytännön toimeenpano sekä raportointi. Henkilöstön velvollisuutena on toimia annettujen tavoitteiden ja ohjeiden mukaisesti sekä raportoida esimiehelleen havaitsemistaan epäkohdista.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanon arviointi perustuu osittain toimialojen ja muiden yksiköiden tekemiin itsearviointeihin ja niiden lisäksi sisäisen tarkastuksen tilikauden aikaisiin tarkastushavaintoihin.

Kaupungin tilinpäätöksen laatimista koskevien ohjeiden mukaan sisäinen tarkastus ohjaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan selontekojen laatimista sekä kerää niitä koskevan materiaalin toimialoilta ja muista yksiköistä. Selonteon laatimisessa on käytetty arviointilomaketta, joka perustuu sisäisen valvonnan COSO-ERM -viitekehykseen tai toimialalla mahdollisesti käytettävään vaihtoehtoiseen, tähän tarkoitukseen soveltuvaan viitekehykseen. Lauta- ja johtokunnista selonteko oli käsitelty toimintakertomuksen valmistumisvaiheessa vain sosiaali- ja terveyslautakunnassa. Muilta toimialoilta ja aluepelastuslaitoksesta saatujen tietojen mukaan selonteko ja itsearviointi tullaan käsittelemään lauta- tai johtokunnassa maaliskuussa 2017.

Toimialat ja muut yksiköt ovat arvioineet selontekojen perusteella sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanon olevan hyvällä tasolla. Siitä huolimatta on riskienhallinnan että sisäisen valvonnan kehittämisessä ja toimeenpanossa edelleenkin kiinnitettävä huomiota seuraaviin asioihin:

- sopimusten hallinta
- ulkoistettujen palvelujen valvontamenetelmien toimivuuden arviointi
- SAP-toiminnanohjausjärjestelmän eri osiin sisältyvät kontrollit
- irtaimiston rekisteröinti, hallinta ja poistomenetelmät
- palkanmaksun oikeellisuus
- sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan periaatteiden jalkauttaminen ja osaaminen linjajohdossa sekä operatiivisella tasolla

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

Tilikauden 2016 alussa esiin tulleet päivittäisen toiminnan valvonnan puutteet hyvinvointitoimialan vanhuspsykiatriassa on käyty läpi kattavasti kaikkien psykiatrisen sairaanhoidon suljettujen osastojen toiminnan tarkastuksena sekä sisäisen tarkastuksen toimesta että ulkopuolisen konsultin suorittamana hoitokäytäntöjen auditoitina. Vanhuspsykiatrian toimintatapoja selvittelivät tilikauden aikana myös Valvira, AVI, Fimea ja poliisi.

Kaupunginhallituksen tiedossa ei ole sellaisia sääntöjen, ohjeiden, sopimuksien tai päätösten noudattamisen laiminlyöntejä, joista saattaisi seurata merkittävä vahingonkorvaus- tai muu sellainen vastuu kaupungille. Tilikauden 2016 loppupuolella saatiin myös ns. asfalttikartellia koskeva hovioikeuden ratkaisu, jonka mukaan Turun korvausvaatimus hylättiin vanhentuneena. Kanteen ratkeaminen Turun vahingoksi näyttäisi johtuneen sisäisen valvonnan puutteesta, jonka syynä oli osittain epäselvä työnjako konsernihallinnon lakiasioiden ja aieman kiinteistölaitoksen välillä.

Tavoitteiden toteutuminen, varojen käytön valvonta, tuloksellisuuden arvioinnin pätevyys ja luotettavuus

Tavoitteiden toteutumisen, varojen käytön valvonnan ja toiminnan tuloksellisuuden seuranta on käsitelty tilinpäätöksen näitä asioita koskevissa kohdissa toimialoitain. Poikkeamat talousarvion tavoitteisiin on käsitelty kutakin toimialaa ja liikelaitosta koskevassa kohdassa.

Riskienhallinnan järjestäminen

Ensimmäinen kaupunkitason yhteisellä riskienhallintatyökalulla suoritettu riskien arviointi toteutettiin vuonna 2014. Vuoden 2016 aikana riskienhallinnan kehittämistä on jatkettu toiminnalle keskeisten riskien haarukoinnilla sekä riskien seurausten ja merkittävyyden aiempaa tarkemmalla arvioinnilla.

Omaisuuksien hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta

Kaupunginhallituksen tiedossa ei ole omaisuuden hankinnan, luovutuksen tai hoidon valvonnan osalta olennaisia laiminlyöntiä tai muuta vastaavaa menettelyä, josta saattaisi aiheutua kaupungille korvausvaade tai muu vastaava vastuu. Kiinteän ja irtaimen omaisuuden rekisteröintiä, seurantaa ja poistokäytäntöjä tullaan tarkastamaan sisäisen tarkastuksen toimesta vuoden 2017 aikana, missä yhteydessä tullaan arvioimaan valvontamenetelmien tarkentamisen tarpeet.

Sopimustoiminta

Kaupungin sopimusten hallintaa on tarvetta kehittää edelleen ja seurantarpeet on tunnistettu kehityskohteeksi. Vuoden 2017 aikana tulee tavoitteena olemaan sopimustoiminnan sisäisen valvonnan osalta kaupungin järjestämisvastuulla olevien ulkoistettujen palveluhankintojen valvonta.

Arvio sisäisen tarkastuksen järjestämisestä

Kaupungin sisäinen tarkastus, jossa oli vuoden lopussa seitsemän vakanssia, arvioi sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuutta kaikkiin yksiköihin kohdistettavien tarkastuksien avulla. Sisäinen tarkastus tuottaa objektiivista arviointitietoa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanosta kaupunginjohtajan hyväksymää tarkastussuunnitelmaa noudattaen. Sisäinen tarkastus raportoi tarkastuksen tulokset kaupunginjohtajalle ja toimenpiteitä varten tarkastuskohteiden johdolle.

Vuonna 2016 sisäisen tarkastuksen toimistosta valmistui erilaisia tarkastuksia ja selvityksiä noin 50 kappaletta. Tarkastuksiin käytetyistä työpäivistä suurin osa kohdistui hyvinvointitoimialaan. Lisäksi tilikauden aikana tehtiin kassantarkastuksia.

Tilikauden aikaiset merkittävimmät tarkastushavainnot olivat seuraavat:

- mobiililaitteiden tietoturvaan tulee panostaa
- tietosuojaperiaatteet tulee ajantasaistaa
- SAP-järjestelmän käyttövaltuushallinta tulee päivittää
- SAP-tilauksien käyttöä tulee tehostaa
- käyttöomaisuuden aktivointiperiaatteisiin tulee kiinnittää huomiota
- irtaimen omaisuuden hallinnan valvontamekanismien toimivuus tulee varmistaa
- hyvityslaskujen seurantaa ja oikeellisuuden arviointia tulee kehittää

Tarkastushavaintojen perusteella on todettava, että sisäisen valvonnan toimeenpano edellyttää jatkotyötä kaikilla toimialoilla, jotta saadaan varmistettua valvontamenetelmien luotettavuus päivittäisessä toiminnassa.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

3. Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

3.1. Tilikauden tuloksen muodostuminen

Tuloslaskelma	2016	2015
	1 000 €	1 000 €
Toimintatuotot	315 386	313 286
Myyntituotot	152 289	144 474
Maksutuotot	65 346	64 039
Tuet ja avustukset	33 508	38 682
Vuokratuotot	41 260	38 825
Muut toimintatuotot	22 984	27 267
Valmistus omaan käyttöön	3 136	3 856
Toimintakulut	-1 303 210	-1 280 017
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-395 992	-396 712
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-100 325	-104 119
Muut henkilösivukulut	-26 163	-23 405
Palvelujen ostot	-553 634	-541 150
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-65 290	-69 314
Avustukset	-106 457	-100 245
Vuokratulot	-47 844	-35 910
Muut toimintakulut	-7 504	-9 163
Toimintakate	-984 688	-962 875
Verotuotot	737 041	730 885
Kunnan tulovero	607 016	594 644
Osuus yhteisöveron tuotoista	77 697	86 235
Kiinteistövero	52 328	50 006
Valtionosuudet	275 321	265 038
Rahoitustuotot ja -kulut	44 501	27 242
Korkotuotot	23 017	15 878
Muut rahoitustuotot	30 238	24 607
Korkokulut	-7 592	-8 640
Muut rahoituskulut	-1 162	-4 604
Vuosikate	72 174	60 290
Poistot ja arvonalentumiset	-59 381	-62 705
Suunnitelman mukaiset poistot	-59 177	-62 705
Arvonalentumiset	-205	0
Satunnaiset erät	-1 500	89 651
Satunnaiset tuotot	0	90 297
Satunnaiset kulut	-1 500	-646
Tilikauden tulos	11 293	87 236
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	1 844	1 388
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0	437
Rahastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	15 055	45
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	28 192	89 106

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Tuloslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Toimintatuotot / Toimintakulut, %	24,3	24,5
Vuosikate / Poistot, %	121,5	96,1
Vuosikate € / asukas	385	324
Asukasmäärä	187 564 *	185 908

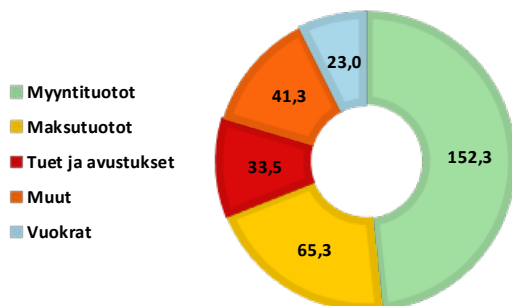
* ennakkotieto

Tilikaudet 2016 ja 2015 eivät ole vertailukelpoisia. Vertailussa on huomioitava sosiaali- ja terveydenhuollon käytössä olleiden kiinteistöjen hallintaoikeuden luovutus kaupungin kokonaan omistamalle yhtiölle 31.12.2015. Järjestely heikensi toimintakatetta noin 8 milj. euroa. Yhtiölle myönnetty laina nosti kaupungin rahoitustuottoja noin 3,5 milj. euroa. Suunnitelman mukaiset poistot vähenivät noin 4 milj. euroa. Turun Seudun kehittämiskeskuksen toiminnan luovutus Turku Science Park Oy Ab:lle 1.7.2016 ja Mäntymäen keskusvaraston toiminnan luovutus Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirille 1.4.2016 vähentävät henkilöstökuluja yhteensä noin 1,0 milj. eurolla. Järjestely lisäsi vastaavasti palvelujen ostoja. Kilpailukykysovimukseen perustuva 30 prosentin lomarahaleikkauksen huomioiminen vuoden 2016 tilinpäätöksessä sekä lomakorvauksen jakajan muutos vähensi henkilöstökuluja noin 2,6 milj. eurolla.

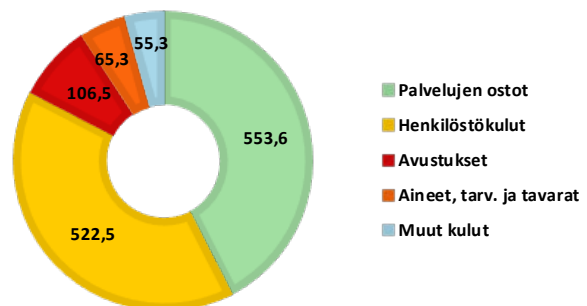
Toimintatuotot olivat yhteensä 315,4 milj. euroa. Toimintatuottojen kasvuksi muodostuu 2,1 milj. euroa. Vuokratuotot kasvoivat 2,4 milj. euroa. Myyntituotot kasvoivat 7,8 milj. euroa (vesihuollon liittymismaksut + 1,7 milj. euroa, joukkoliikenteen myyntitulot + 1,2 milj. euroa, tulkkipalvelukeskuksen myyntituotot 1,3 milj. euroa). Tuet ja avustukset vähenivät noin 5,2 milj. euroa, josta 2,8 milj. euroa oli opetus- ja kasvatustieteiden tutkimuskeskuksen ryhmäkokojen pienentämiseen tarkoitettua avustusta. Muihin toimintatuottoihin sisältyviä myyntivoittoja kertyi 17,6 milj. euroa (21,4 v. 2015), mikä oli 3,8 milj. euroa vähemmän kuin edellisellä vuonna.

Kaupungin toimintakulut olivat 1 303,2 milj. euroa. Kasvu edelliseen vuoteen verrattuna oli 23,2 milj. euroa. Kuluista 40,1 prosenttia on henkilöstökuluja ja 42,5 prosenttia palvelujen ostoja. Toimintakulut oikaistuna Valmistus omaan käyttöön – erällä olivat 1.300,1 milj. euroa, joka oli 1,9 % enemmän kuin edellisellä vuonna. Kaupungin toimintakulujen kasvuun vaikutti eniten asumispalveluiden, ruokapalveluiden ja asiantuntijapalveluiden kasvu. Avustuskulujen kasvuun vaikutti eniten varhaiskasvatuksen palvelusetelimenojen kasvu.

TOIMINTATUOTOT 2016, 315,4 MILJ. €

TOIMINTAKULUT 2016, 1.303,2 MILJ. €

Kaupungin nettokäyttömenojen vertailukelpoinen kasvu oli noin 1,4 prosenttia, kun kasvu edellisellä vuonna oli 0,4 prosenttia.

Kaupungin henkilöstökulut yhteensä olivat 522,5 milj. euroa. Henkilöstökulut laskivat vuoden 2015 tasosta 1,8 milj. eurolla. Kehitykseen vaikutti henkilötöyövoiman väheneminen, maltillinen palkkatarkistus sekä eläkemenoperusteisten eläkemaksujen lasku. Lisäksi henkilöstökuluihin vähentävästi vaikutti kilpailukykysovimukseen perustuvan lomarahaleikkauksen kirjaus tilinpäätökseen 2016. Palkat ja palkkiot laskivat 0,2 prosenttia.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Palvelujen ostot olivat yhteensä 553,6 milj. euroa. Kasvua edelliseen vuoteen oli 12,5 milj. euroa (+ 2,3 %), josta asiakaspalvelujen ostot kasvoivat yhteensä 3,8 milj. euroa. Asiakaspalvelujen ostoista eniten nousivat asumispalvelujen ostot (3,4 milj. euroa) ja lastensuojelun ostopalvelujen ostot (1,1 milj. euroa). Laitoshoidon ostopalveluja ostettiin 2,6 milj. euroa edellisvuotta vähemmän.

Avustukset kasvoivat 6,2 milj. euroa edellisvuodesta. Suurin osa kasvusta, 4,0 milj. euroa, aiheutui varhaiskasvatuksen palveluseleiden kasvusta.

Tilinpäätöksen toimintakate oli 984,7 milj. euroa. Vertailukelpoinen kasvu edellisvuoteen verrattuna on noin 14 milj. euroa. Toimintakate kuvaa nettokäyttömenojen määrää, jotka jäävät rahoitettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

Verotulot ja valtionosuudet kasvoivat yhteensä 16,4 milj. euroa (+ 1,7 %). Toimintatuotoilla katettiin toimintakuluista 24,3 prosenttia (24,5 % TP2015). Verotuloilla ja valtionosuuksilla jää rahoitettavaksi siten 75,7 prosenttia (75,5 % TP2015).

Rahoitustuotot olivat 44,5 milj. euroa rahoituskuluja suuremmat. Korke- ja muut rahoitustuotot olivat yhteensä 53,2 milj. euroa (40,5 milj. euroa TP2015).

Vuosikatteenä jäi 72,2 milj. euroa. Vuosikate kattoi suunnitelmanmukaiset poistot, jotka olivat 59,2 milj. euroa. Suunnitelmanmukaiset poistot laskivat 3,5 milj. euroa edellisvuodesta.

Tilikauden tulos oli 28,2 milj. euroa. Tilikauden tulos ennen kertaluonteisia eriä on noin 9 milj. euroa. Tilinpäätökseen sisältyy rahaston vähennyksenä Turun ammattikorkeakoulun investointirahaston lakkauttamisen seurauksena kirjattu kertaluonteinen rahaston tuloutus, noin 15 milj. euroa. Rahoitustuotot sisältävät kertaeriä noin 4 milj. euroa. Tuloksesta on poistoeron vähennyksenä kirjattu 1,8 milj. euroa.

Verotulot

Turun verotulojen määräytymisen perusteet

	2012	2013	2014	2015	2016
Tulovero-%	18,75	18,75	19,50	19,50	19,50
Kiinteistövero-%:					
Yleinen	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Vakituinen asuinrakennus	0,32	0,32	0,32	0,37	0,37
Muuhan asumiseen käytettävät rakennukset	0,70	0,70	0,70	0,80	0,80
Rakentamattoman rakennuspaikan vero-%	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00

Verotuloja toteutui yhteensä 737,0 milj. euroa. Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli vain 6,2 milj. euroa (0,8 %). Verotulojen matalaan kasvuun vaikutti merkittävimmin yhteisöverotuottojen lasku edellisestä vuodesta 8,5 milj. eurolla. Tähän vaikutti yhteisöveron kuntaryhmän jako-osuuden määräaikaisen viiden prosentin korotuksen päättyminen vuoden 2016 alussa. Vaikutus Turun kaupungille arvioitiin 13,2 milj. euroksi. Määräaikaisen korotuksen päättymisen lisäksi Turun kaupungin yhteisöveron jako-osuus vuodelle 2016 laski 0,2 prosenttiyksikköä vuodesta 2015. Ansiotulojen kunnallisveron kasvu oli 12,4 milj. euroa (2,1 %).

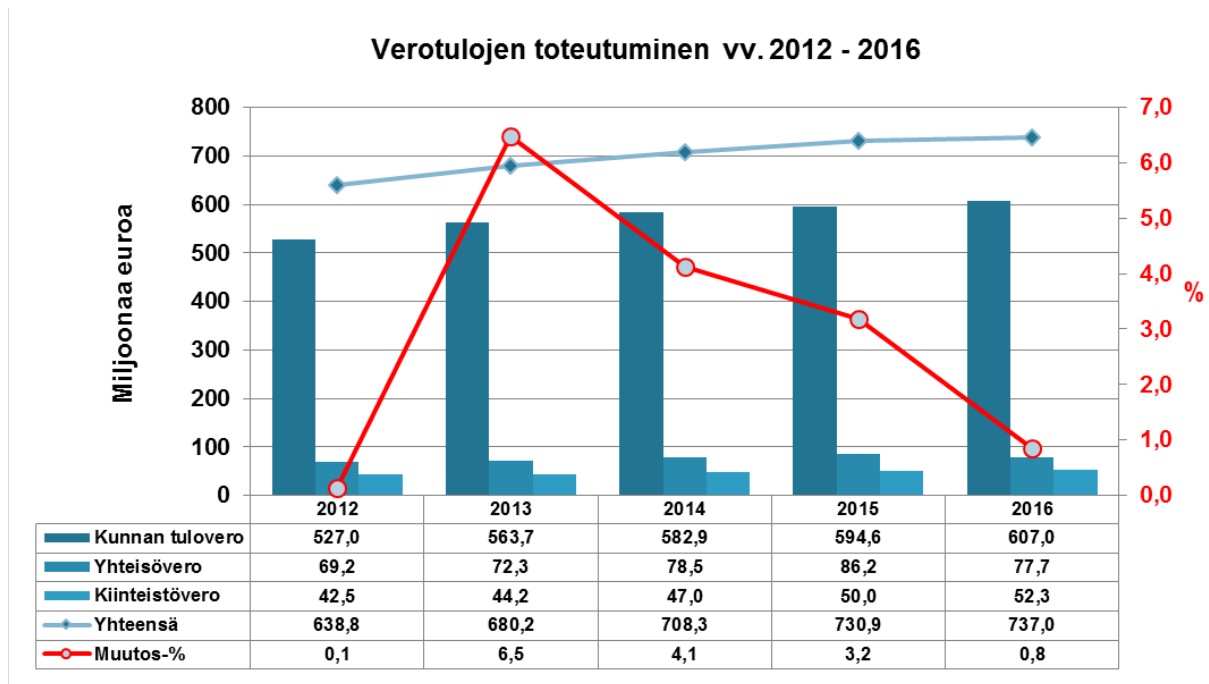
Euromääräisesti verotuloja kertyi 16,0 milj. euroa budjetoitua enemmän. Kunnallisveron kertymä ylittyi 7,2 milj. eurolla ja yhteisöveron tuotto ylittyi 7,8 milj. eurolla. Kiinteistöveroä toteutui 0,9 milj. euroa budjetoitua enemmän.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Alla on taulukko verotulojen tilityksistä ja niiden kehityksestä vuosina 2012 – 2016 tulolähteittäin erittelynä.

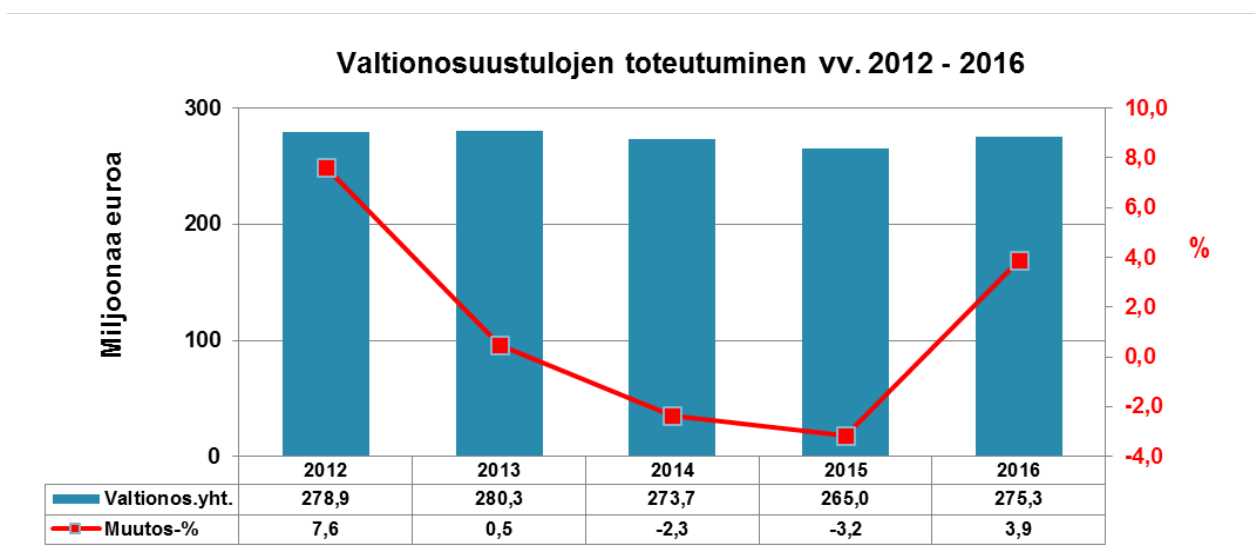

Valtionosuustulot

Valtionosuustuloja toteutui yhteensä 275,3 milj. euroa ja niitä kertyi 10,3 milj. euroa eli 3,9 % enemmän kuin edellisellä vuonnalla. Veroperusteiden muutosten aiheuttamia verotulojen vähennyksiä kompensoitiin kunnille valtionosuuksien lisäyksenä, mikä selittää valtionosuustuottojen kasvua.

Peruspalvelujen valtionosuutta (ilman verotulotasausta) toteutui 242,4 milj. euroa ja kasvua edelliseen vuoteen oli 9,3 milj. euroa. Opetus- ja kulttuuritoimen muita valtionosuuksia toteutui 38,4 milj. euroa ja kasvua oli 1,4 milj. euroa. Turun verotulojen tase muille kunnille oli lähes sama kuin vuonna 2015 (5,5 milj. euroa v. 2016 ja 5,0 milj. euroa v. 2015).

Talousarvioon oli merkitty valtionosuustuloja 273,5 milj. euroa ja tulot ylittivät talousarvion 1,8 milj. eurolla.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

3.2. Toiminnan rahoitus

RAHOITUSLASKELMA	2016	2015
	1 000 €	1 000 €
Toiminnan rahavirta	51 246	38 516
Vuosikate	72 174	60 290
Satunnaiset erät	-1 500	89 651
Tulorahoituksen korjauserät	-19 428	-111 425
Investointien rahavirta	-51 422	92 463
Investointimenot	-74 510	-67 259
Rahoitusosuudet investointimenoihin	720	2 152
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	22 368	157 570
Toiminnan ja investointien rahavirta	-176	130 980
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	-35 459	-149 804
Antolainasaamisten lisäykset	-42 863	-153 461
Antolainasaamisten vähennykset	7 404	3 658
Lainakannan muutokset	77 237	56 348
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	150 000	101 336
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-100 006	-69 963
Lyhytaikaisten lainojen muutos	27 243	24 974
Muut maksuvalmiuden muutokset	-28 184	-12 162
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	422	-2 444
Vaihto-omaisuuden muutos	1 284	-102
Saamisten muutokset	-33 496	-3 288
Korottomien velkojen muutokset	3 606	-6 329
Rahoituksen rahavirta	13 595	-105 618
Rahavarojen muutos	13 419	25 361
Rahavarojen muutos	13 419	25 361
Rahavarat 31.12.	186 309	172 890
Rahavarat 1.1.	172 890	147 528
Rahoituslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 v., 1000€	114 951	104 344
Investointien tulorahoitus, %	97,8	92,6
Lainanhoitokate	0,9	0,8
Kassan riittävyys, pv	45	40
Asukasmäärä	187 564 *	185 810

* ennakkotieto

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Tilikauden 2016 toiminnan ja investointien nettokassavirta on 0,2 milj. euroa negatiivinen. Investointien omahankintameno oli 73,8 milj. euroa. Vuosien 2012 – 2016 toiminnan ja investointien nettokassavirtojen kertymä on 114,9 milj. euroa positiivinen. Kertymään vaikuttaa olennaisesti aikaisempien tilikausien yhtiöittämisistä saadut luovutustulot. Turun Satama Oy:n luovutustulo oli 54,1 milj. euroa vuonna 2013 ja Turun seudun sosiaali- ja terveystalvelukiinteistöt Oy:n luovutustulo oli 127,9 milj. euroa vuonna 2015.

Kaupungin bruttoinvestoinnit olivat 74,5 milj. euroa ja ne kasvoivat 10,8 % verrattuna edelliseen tilinpäätökseen (67,3 milj. euroa vuonna 2015). Investointimenot toteutuivat 43,8 milj. euroa budjetoitua pienempänä (TA 118,3 milj. euroa vuonna 2016).

Kaupunginhallituksen bruttoinvestointimenot olivat 14,9 milj. euroa vuonna 2016. Investointimenoihin sisältyi kaupungin 10 milj. euron sijoitus Turun Ammattikorkeakoulu Oy:n sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon.

Kiinteistöliikelaitoksen investoinnit olivat yhteensä 42,2 milj. euroa. Kiinteään omaisuuden hankintaan käytettiin 3,3 milj. euroa, infran rakentamiseen 22,3 milj. euroa ja tilahankkeisiin 16,6 milj. euroa, joista peruskorjauksiin 16,2 milj. euroa. Tilainvestoinneista suurimmat peruskorjauskohteet olivat Katedralskolanin peruskorjaushanke ja Samppalinnan maauimala. Katedralskolanin rahankäyttö 5,6 milj. euroa. Katedralskolan valmistui aikataulussa. Samppalinnan maauimalahankkeen rahankäyttö oli 3,2 milj. euroa.

Kiinteistöliikelaitoksen tuloa tuottavat hankkeiden rahankäyttö oli yhteensä 1,9 milj. euroa. Suurimmat yksittäiset ylityskohteet ovat olleet Säkömäen ja Munttismäen kaava-alueet. Toimintoja tukevien infrahankkeiden rahankäyttö oli yhteensä 3,6 milj. euroa. Suurimpana yksittäisenä kohteena oli Syvälahden alueen infran saneerauskohte. Korjausvelkaa alentavien kohteiden rahankäyttö oli 9,5 milj. euroa, joista katurakeiden korjaus, päällysteet ja valaistuksen osuus oli yhteensä 5,1 milj. euroa. Liikenteen toimivuuteen ja turvallisuuteen käytettiin 2,3 milj. euroa ja asukasviihtyvyyden parantamiseen tähtäävien hankkeiden rahankäyttö oli 1,6 milj. euroa.

Vesiliikelaitoksen korvausinvestoinnit toteutuivat lähes suunnitellusti vuonna 2016, vesi- ja viemäriverkostoa saneerattiin ennätysmäärä. Vesiliikelaitoksen investoinnit olivat yhteensä 12,0 milj. euroa.

Liikelaitosten (Kiinteistöliikelaitos ja Vesiliikelaitos) strategiset maankäytön investoinnit olivat yhteensä 3,9 milj. euroa. Suurin yksittäinen kohde oli VR-konepajan alue yht. 2,6 milj. euroa.

Merkittävimmät käynnissä olevat kaupungin tytäryhtiöiden toteuttamat tilarakennushankkeet ovat Syvälahden koulu, Kaupunginteatteri ja Yli-Maarian monitoimitalo. Kiinteistöosakeyhtiö Turun kaupunginteatteri peruskorjaus- ja laajennushankkeelle vahvistettiin uusi kustannusarvio 39,15 milj. euroa (Kv 28.11.2016 § 191). Yhtiö on solminut projektinjohto-urakoitsijan kanssa ryntäyssopimuksen, jonka tarkoituksena on sopia aikataulun kirimisestä ja hankkeen osittaisesta käyttöönotosta 18.8.2017 niin, että teatterin ensi-ilta olisi mahdollista pitää 15.9.2017. Syvälahden koulu etenee aikataulun ja kustannusarvion mukaisesti.

Omaisuuden luovutustulot olivat yhteensä 22,4 milj. euroa. Vertailuvuoden lukuun 157,6 milj. euroa sisältyy 127,9 milj. euroa Turun seudun sosiaali- ja terveystalvelukiinteistöt Oy:n välillisen omistuksen järjestelyihin (myynti- ja takaisinvuokraus) liittyvien kiinteistöjen myynti. Kaupunki myönsi lainaa yhtiölle kauppahinnan maksamiseen. Järjestelyllä ei ollut olennaista vaikutusta kaupungin vertailuvuoden rahoitusasemaan.

Antolainojen lyhennyksistä kertyi 7,4 milj. euroa. Pitkäaikaisia antolainoja myönnettiin vuoden aikana 42,9 milj. euroa. Suurin osa lainoista myönnettiin Turku Energia Oy:lle.

Uutta pitkäaikaista lainaa nostettiin 150,0 milj. euroa. Vuoden aikana lyhennettiin pitkäaikaisia lainoja 100,0 milj. eurolla. Lainakanta kasvoi 77,2 milj. euroa. Kasvusta 27,2 milj. euroa oli lyhytaikaisten korollisten lainojen kasvua.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Vuosikate kattoi 97,8 % investointien omarahoitusosuudesta kun vertailuvuonna 2015 investointien tulorahoitus oli 92,6 %. Kaupungin rahavarat vuoden lopussa olivat 186,3 milj. euroa. Rahavarat lisääntyivät vuoden alusta 13,4 milj. euroa.

4. Rahoitusasema ja sen muutokset

Kaupungin maksuvalmius säilyi vuoden aikana hyvänä. Kaupungin kassavaranto oli vuoden 2016 lopussa 145 milj. euroa (128 milj. euroa vuonna 2015) (ei sisällä omien rahastojen sijoituksia) eli kassavaranto nousi 17 milj. euroa vuoden 2016 aikana. Rahavarat, jotka sisälsivät kassavarannon lisäksi omien rahastojen sijoituksia, olivat yhteensä 186,3 milj. euroa (172,9 milj. euroa 2015).

Alimmillaan kassavaranto oli alkuvuoden aikana 80 milj. euroa ja ylimmillään 146 milj. euroa. Keskimääräinen kassavaranto oli 117 milj. euroa. Konsernirahoitus ja tytäryhtiöiden maksuliikenne ovat lisänneet kassavarannon vaihteluita kaupungin omien rahoitustapahtumien lisäksi. Lyhytaikaisia kuntatodistus- tai muita limiittejä on käytetty talousarvion ja kaupunginhallituksen lainannostosuunnitelman mukaisesti tasoittamaan kassavarannon vaihteluita. Enimmillään kuntatodistuksia on ollut liikkeellä 130 milj. euroa. Vuoden lopussa kuntatodistuksia oli liikkeellä 55 milj. euroa. Lyhytaikaisia kuntatodistuslimiittejä tai muita ei-sitovia limiittejä kaupungilla oli vuoden lopussa n. 400 milj. euroa.

Kaupungin pitkäaikaisten lainojen määrä vuoden 2016 lopussa oli 501,6 milj. euroa (451,6 milj. euroa vuonna 2015). Pitkäaikaisia lainoja on vuoden aikana nostettu 150 milj. euroa ja lyhennetty 100 milj. euroa vuoden aikana. Vuoden aikana nostettiin 5, 7 ja 25 vuoden pituisia lainoja. Pitkäaikaiset lainat olivat kaikki 50 milj. euron lainoja, joista 25 vuoden laina oli lyhennysohjelmallinen.

Kuntatodistuksia oli liikkeellä vuodenvaihteessa 55 milj. euroa. Kuntatodistuskanta nousi vuoden aikana 35 milj. euroa. Lainakanta ilman konserniyhtiöiden ja henkilöstökassan talletuksia oli näin ollen 556,6 milj. euroa. Tämä lisäksi lyhytaikaiseen velkaan kuuluu tytäryhtiöiden talletukset 63,3 milj. euroa ja henkilöstökassan talletukset 55,3 milj. euroa eli yhteensä 118,6 milj. euroa.

Korollisen kokonaisvelan määrä vuoden lopussa oli 675 milj. euroa. Kaupungin korollinen kokonaisvelka nousi 77 milj. euroa vuoden aikana. Korollisen kokonaisvelan keskiporkko oli vuoden vaihteessa 1,03 % ja efektiiviset korkokulut 1,19 % vuoden aikana eli 7,6 milj. euroa.

Kaupunki on suojannut korollisesta velasta korkojen nousulta vuodenvaihteessa 540 milj. euroa. Suojauksista 200 milj. euroa on toteutettu kiinteäkorkoisilla lainoilla ja 340 milj. euroa koronvaihtosopimuksilla. Koronvaihtosopimusten korkoherkkyys 0,1 %:n korkojen muutokselle oli 2,69 milj. euroa sopimusten käypien arvojen muutokseen. Suojausaste oli vuoden vaihteessa 80 %, joka tarkoittaa, että kaupungin korkomenot eivät nouse korkojen noustessa käytännössä ollenkaan.

Antolainoja tytäryhtiöille on myönnetty edelleen vuoden 2016 aikana. Oy Turku Energialle myönnettiin 30 milj. euroa antolainoja, joista 10 milj. euroa vahinkorahaston varoista. Lisäksi myönnettiin antolainoja mm. TVT Asunnot Oy:lle ja Koy Turun Monitoimihallille. Kaupunkikonsernille tulee edulliseksi rahoituksen keskittäminen. Yhtiöittäminen myös lisää antolainojen määrää.

Antolainaus oli kokonaisuudessaan 42,9 milj. euroa. Antolainojen lyhennykset olivat 7,4 milj. euroa, joten nettokasvu oli 35,5 milj. euroa. Pitkäaikainen antolainakanta oli vuoden vaihteessa 510,5 milj. euroa (475 milj. euroa 2015) ja lyhytaikainen konsernitiliin liitetty luottolimiittivelka tytäryhtiöiltä oli 55,2 milj. euroa (24,6 milj. euroa 2015).

Nimellisesti kaupungin velka on kasvanut. Kun kokonaisvelasta vähennetään kaupungin antolainaus ja rahavarat, on kaupungilla saamia ja omia rahamääräisiä sijoituksia noin 77 milj. euroa enemmän kuin velkaa (75 milj. euroa vuoden 2015 lopussa).

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Takausvastuut alenivat vuoden 2016 aikana 191 milj. euroon (199 milj. euroa vuonna 2015). Leasingvastuut pysyivät ennallaan 25,9 milj. eurossa. Suurimat leasingvastuut koostuvat puitesopimukseen sisällyvistä käyttöomaisuushankinnoista sekä sataman kiinteistöleasing -kohteesta. Takausvastuista suurin osa on seudullisille vesiyrityksille.

Kaupungin omien rahastojen omaisuusarvot nousivat positiivisen markkinakehityksen seurauksena. Vahinkorahaston pääoma oli vuoden lopussa 53,6 milj. euroa. Pääoma kasvoi vuodessa n. 6,6 milj. euroa. Myös lahjoitusrahastojen pääomat nousivat 20,9 milj. euroon.

Taseen analyysi

TASE

VASTAAVAA	2016	2015	VASTATTAVAA	2016	2015
	1 000 €	1 000 €		1 000 €	1 000 €
PYSYVÄT VASTAAVAT	1 458 187	1 413 615	OMA PÄÄOMA	848 432	835 671
Aineettomat hyödykkeet	18 013	17 841	Peruspääoma	601 956	601 956
Aineettomat oikeudet	4 404	3 232	Muut omat rahastot	8 101	23 157
Muut pitkävaikutteiset menot	13 008	8 126	Edellisen tilikauden ylijäämä (alijäämä)	210 183	121 452
Ennakkomaksut	600	6 483	Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	28 192	89 106
Aineelliset hyödykkeet	753 969	751 602	POISTOERO JA VAPAAEHTOISET	42 499	44 343
Maa- ja vesialueet	114 347	111 347	VARAUKSET		
Rakennukset	236 280	246 538	Poistoero	34 936	36 779
Kiinteät rakenteet ja laitteet	362 474	354 700	Vapaaehtoiset varaukset	7 563	7 563
Koneet ja kalusto	15 331	13 025	PAKOLLISET VARAUKSET	8 884	10 865
Muut aineelliset hyödykkeet	2 976	2 856	Eläkevaraukset	5 970	6 884
Ennakkomaksut ja keskenkäydyt hankinnat	22 561	23 136	Muut pakolliset varaukset	2 915	3 982
Sijoitukset	686 205	644 173	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	49 737	46 292
Osakkeet ja osuudet	175 610	169 038	Valtion toimeksiannot	24 642	27 132
Muut lainasaamiset	510 426	474 980	Lahjoitusrahastojen pääomat	22 291	19 161
Muut saamiset	169	156	Muut toimeksiantojen pääomat	2 804	0
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	48 547	45 525	VIERAS PÄÄOMA	856 707	775 864
Valtion toimeksiannot	24 674	27 137	Pitkäaikainen	520 700	420 553
Lahjoitusrahastojen varat	21 069	18 388	Joukkovelkakirjalainat	170 000	170 000
Muut toimeksiantojen varat	2 804	0	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	331 618	231 630
VAIHTUVAT VASTAAVAT	299 526	253 895	Saadut ennakot	370	370
Vaihto-omaisuus	1 781	3 065	Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	18 041	18 170
Aineet ja tarvikkeet	1 111	1 237	Siirtovelat	671	383
Keskeneräiset tuotteet	657	1 810	Lyhytaikainen	336 007	355 311
Valmiit tuotteet	13	18	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	55 012	70 006
Saamiset	111 437	77 941	Lainat muilta luontonantajilta	118 625	126 382
Pitkäaikaiset saamiset	456	1 931	Saadut ennakot	200	260
Lainasaamiset	159	224	Ostovelat	64 380	43 403
Muut saamiset	297	1 707	Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	19 006	22 148
Lyhytaikaiset saamiset	110 981	76 010	Siirtovelat	78 783	93 112
Myyntisaamiset	24 872	23 441			
Lainasaamiset	55 204	24 603			
Muut saamiset	9 856	7 770			
Siirtosaamiset	21 049	20 196			
Rahoitusarvopaperit	127 160	109 535			
Osakkeet ja osuudet	44 806	28 143			
Joukkovelkakirjalainasaamiset	82 354	81 391			
Rahat ja pankkisaamiset	59 149	63 355			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	1 806 260	1 713 035	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	1 806 260	1 713 035

Tilinpäätös 2016

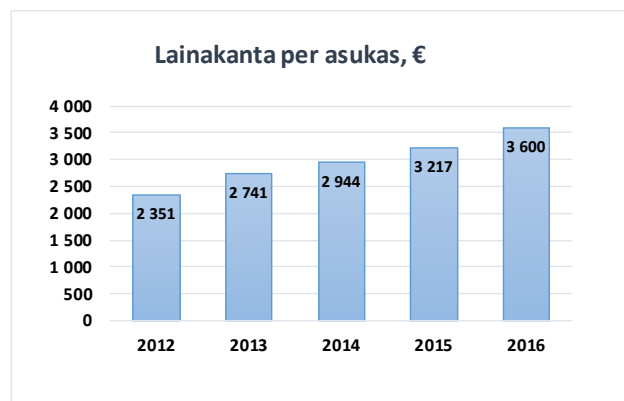
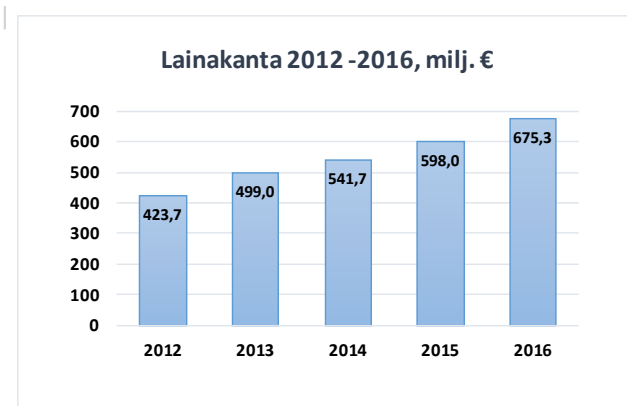
Toimintakertomus

Taseen tunnusluvut	2016	2015
Omavaraisuusaste, %	49,3	51,4
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	64,5	59,2
Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 €	238 375	210 558
Kertynyt yli-/alijäämä, €/ asukas	1 271	1 133
Lainakanta 31.12.	675 255	598 018
Lainat, €/ asukas	3 600	3 217
Lainasaamiset 31.12.	510 426	474 980
Asukasmäärä	187 564 *	185 908

* ennakkotieto

Taseen loppusumma on 1 806,3 milj. euroa tilikauden päättyessä. Edelliseen vuoteen verrattuna kasvua oli 93,2 milj. euroa. Oma pääoma kasvoi 12,8 milj. euroa. Omavaraisuusaste laski 2,1 prosenttiyksikköä ja oli vuoden lopussa 49,3 prosenttia.

Suhteellinen velkaantuneisuus oli 64,5 % ja se heikkeni 5,3 %-yksikköä edellisvuodesta. Käyttötuloista (toimintatuloista, verotuloista ja valtionosuuksista) tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun 64,5 prosenttia, kun vuonna 2015 vastaava suhde oli 59,2 prosenttia.

Lainakanta vuoden lopussa oli 675,3 milj. euroa ja muutos edelliseen vuoteen 77,2 milj. euroa. Lainakanta per asukas oli 3 600 euroa (3 217 euroa TP2015).

Kun kokonaisvelasta vähennetään kaupungin antolainausta ja rahavarat, on kaupungilla saamia ja omia rahamääräisiä sijoituksia noin 77 miljoonaa euroa enemmän kuin velkaa (75 miljoonaa euroa vuoden 2015 lopussa).

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

5. Kokonaistulot ja –menot

KOKONAISTULOT JA -MENOT 2016

<u>TULOT</u>	<u>€</u>	<u>MENOT</u>	<u>€</u>
Toiminta		Toiminta	
Toimintatuotot	315 386 471	Toimintakulut	1 303 210 308
Verotulot	737 040 599	- Valmistus omaan käyttöön	-3 135 828
Valtionosuudet	275 320 618	Korkokulut	7 591 581
Korkotuotot	23 016 548	Muut rahoituskulut	1 161 718
Muut rahoitustuotot	30 237 707	Satunnaiset kulut	1 500 000
Satunnaiset tuotot	0	Tulorahoituksen korjauserät	
Tulorahoituksen korjauserät		Pakollisten varausten muutos	
- Pysyvien vastaavien hyödykkeiden		- Pakollisten varausten lis. +, väh. -	1 981 059
luovutusvoitot	-17 614 698	- Pysyvien vastaavien hyödykkeiden	
Investoinnit		luovutustappiot	-168 085
Rahoitusosuudet investointimenoihin	719 943	Investoinnit	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden		Investointimenot	74 510 086
luovutustulot	22 367 947	Rahoitustoiminta	
Rahoitustoiminta		Antolainasaamisten lisäykset	42 863 040
Antolainasaamisten vähennykset	7 403 832	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	100 005 842
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	150 000 000	Lyhytaikaisten lainojen vähennys	
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	27 243 322		
Kokonaistulot yhteensä	1 571 122 290	Kokonaismenot yhteensä	1 529 519 721

Kokonaistulojen ja –menojen laskelma sisältää vain ulkoiset tulot, menot ja rahoitustapahtumat. Kokonaistuloissa on esitetty rahanlähteinä toimintatuotot ja investointitulot sekä antolainasaamisten vähennykset ja uusien pitkäaikaisten lainojen nostot. Kokonaismenoissa rahankäyttönä on esitetty toimintakulut ja investointimenot sekä antolainasaamisten lisäykset, pitkäaikaisten lainojen lyhennykset ja lyhytaikaisten lainojen vähennykset.

Kokonaistulot olivat 41,6 milj. euroa kokonaismenoja suuremmat.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

6. Kaupunkikonsernin toiminta ja talous

6.1. Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä

TURUN KAUPUNKI

TYTÄRYHTIÖSÖT	
Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt	
Kiinteistö Oy Paashuolto	75,5 %
Kiinteistö Oy Turun Kaupunginteatteri	100,0 %
Kiinteistö Oy Turun Monitoimihalli	60,3 %
Koy Turun Syvälahden koulu	100,0 %
Kiinteistö Oy Yli-Maarian koulu	100,0 %
TVT Asunnot Oy alakonserni*	100,0 %
* Asunto Oy Amiraalistonkatu 9	100,0 %
* Asunto Oy Ristisompa	51,0 %
* Asunto Oy Skanssin Kauppanies	100,0 %
* Kiinteistö Oy Rukki	52,0 %
* Kiinteistö Oy Paakarlanpuisto	66,7 %
* Kiinteistö Oy Turun Puistovalkama	100,0 %
* Turun Osakehuoneistot Oy	100,0 %
* Turun Palvelutilat Oy	100,0 %
* Koy Turun Kulkurinvalssi	100,0 %
Turun seudun sosiaali- ja terveystalvelukiinteistöt Oy	100,0 %
Varsinais-Suomen Asumisoikeus Oy	56,7 %
Säätiöt	
Forum Marinum Säätiö	h 8j/Pj+3j
Museoalus Sigynin säätiö	h 9j/6j
Pro Cultura -säätiö	h 9j/9j
Turun Aikuisenkoulussäätiö alakonserni*	vk 14j/9j
* Koy Tillerinkatu 6	100,0 %
* Koy Turun Artukaistentie 13	100,0 %
* Ruissalon Marjaniemi Oy	100,0 %
Turun Musiikkijuhlasäätiö	h 9j/9j
Turun Ylioppilaskyläsäätiö	vk 48j/25j
	h 13j/7j
* Ikituuri Oy	52,1 %
Turku 2011 säätiö	h 7j/4j
Kunnallinen liiketoimintayhtiö	
Arkea Oy	98,7 %
* Arkea Kunnossapito Oy	98,7 %
* Passaa Palvelut Oy	98,7 %
Kuntec Oy	100,0 %
* Kauppila Oy	100,0 %
Lännen Tekstiilihuolto Oy	50,4 %
Myllykoti Oy	100,0 %
Pilot Turku Oy	64,9 %
Oy Turku Energia - Åbo Energi Ab alakonserni*	100,0 %
* Turku Energia Sähköverkot Oy	100,0 %
* Turun Seudun Kaukolämpö Oy	60,8 %
Turku International Oy Ltd	100,0 %
Turku Science Park Oy Ab	87,8 %
* Turun seudun kehitys Oy	57,4 %
Turku Touring Oy	72,6 %
Turun ammattikorkeakoulu Oy	91,0 %
* Koneteknologiakeskus Turku Oy	81,0 %
Turun Kaupunginteatteri Oy	100,0 %
Turun Kaupunkiliikenne Oy	100,0 %
Turun kaupungin Työterveyshuolto Oy	100,0 %
Turun Satama Oy	100,0 %
Turun Seudun Puhdistamo Oy	62,3 %
Turun Seudun Rakennustekniikka Oy	100,0 %
Turun Seudun Työterveystalo Oy	100,0 %
Turun Seudun Vesi Oy	64,7 %
Turun Vesihuolto Oy	100,0 %

KUNTAYHTYMÄT	
Kärkulla samkommun	3,1 %
Varsinais-Suomen erityishuoltopiirin ky	39,2 %
Varsinais-Suomen liitto	41,5 %
Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin ky alakonserni	30,5 %
* Medbit Oy	
* Tyks:n koulutus- ja tutkimussäätiö	
* Tyks:n koulutus- ja vapaa-ajanviettok.säätiö	
* Koy Hirviluhta	
* Länsirannikon Työterveys Oy	
OSAKKUUSYHTIÖSÖT	
Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt	
Asunto Oy Turun Pihlajanmarja	27,1 %
Kiinteistö Oy Ilpoisten Liikekeskus	35,1 %
Kiinteistö Oy Turun Autopiha	40,2 %
Kiinteistö Oy Turun Kaskenlinna	49,9 %
Kiinteistö Oy Turun Lintula	20,1 %
Logomo Oy	39,0 %
Teknologiakiinteistöt Oy	48,2 %
TVT Asunnot Oy alakonserni*	
* Asunto Oy Käsityömestari	24,6 %
* Asunto Oy Talolankatu 6	28,6 %
* Asunto Oy Tornikartio	31,4 %
* Asunto Oy Turun Karjakuja 56	38,3 %
* Asunto Oy Turun Pernonpuisto	40,2 %
* Kiinteistö Oy Jyrkkälänpolku	42,3 %
Varsinais-Suomen Asumisoikeus*	
* As Oy Puolalanpuisto	14,4 %
Kunnallinen liiketoimintayhtiö	
Akseli kiinteistöpalvelut Oy	23,4 %
Kiertomaa Oy	20,0 %
Kiikun Huolto Oy	22,0 %
Oy Turku Energia - Åbo Energi Ab alakonserni*	
* Kolsin Voima Oy	22,5 %
* Svartisen Holding A/S	34,7 %
* Turun Seudun Energiatuotanto Oy	39,5 %
Lounais-Suomen Jätehuolto Oy	23,0 %
Turun Vapaavarasto Oy	33,3 %
TVT Asunnot Oy alakonserni*	
* As Oy Käsityömestari	24,6 %
* As Oy Turun Pernonpuisto	40,0 %
* As Oy Turun Karjakuja 56	38,3 %
* As Oy Tornikartio	31,4 %
* As Oy Talolankatu 6	28,6 %
* Koy Jyrkkälänpolku	42,3 %
* Haritun Huolto Oy	39,3 %
* Jäkälän Huolto Oy	25,5 %
* Mesipolun Autokatos Oy	23,5 %
* Pernon Huolto Oy *	20,1 %
Koy Myllysaara	47,6 %
Varissuon Lämpö Oy	24,3 %
Varsinais-Suomen Sairaanhoitopiirin alakonserni *	
* Lännen tekstiilihuolto Oy	
* Asoy Alhaistentorni	
* Koy Kuskinkuja	
* FinnHEMS Oy	

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Tytär- ja osakkuusyhteisöistä on ilmoitettu konsernin omistusprosentit.

Konsernitiilinpäätökseen on yhdistelty tytäryhteisöinä 19 kiinteistö- ja asuintaloyhtiötä (joista 3 säätiön kautta), 24 kunnallista liiketoimintayhtiötä sekä 3 säätiötä. Yhdistelemättä on 4 säätiötä ja 3 kunnallista liiketoimintayhtiötä sekä 1 kiinteistö- ja asuntoyhtiö. Kuntayhtymistä on yhdistelty 3, osakkuusyhteisöjä on yhdistelty 24 ja yhdistelemättä 5. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin ala-konserniomistuksia ei ole laskettu mukaan.

[Muutokset edelliseen vuoteen sinisellä](#)

6.2 Konsernissa tapahtuneet muutokset

Vuoden 2016 aikana ei tapahtunut merkittäviä rakenteellisia muutoksia Turku konsernissa. Muutokset liittyivät lähinnä omistusten muutoksiin kaupunkikonsernin sisällä sekä vähäisiä muutoksia eri yhtiöiden omistussuh-teissa. Konsernissa tapahtuneita muutoksia olivat seuraavat järjestelyt:

- Määräysvaltaan oikeuttava osa Turun kaupungin omistamista Koneteknologiakeskus Turku Oy:n osak-keista on myyty kaupungin tytäryhtiölle Turun ammattikorkeakoulu Oy:lle (myyty 5026 kpl osakkeita). Jär-jestelyn seurauksena Koneteknologiakeskus Turku Oy:stä tuli Turun ammattikorkeakoulun tytäryhtiö.
- Turun ammattikorkeakoulu Oy:lle on tullut vähäinen omistus CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy –nimisestä yhtiöstä.
- Turku Science Park Oy:n omistaman yhtiön TIVIT Oy:n nimi on muuttunut DIGILE Oy:ksi.
- Turun seudun puhdistamo Oy:ssä on toteutettu osakeanti, jonka seurauksena yhtiön kokonaisosakemäärä ja mm. Turun kaupungin omistamien osakkeiden määrä sekä tämän johdosta myös Turun omistusosuus yhtiöstä (nyt 62,30 %) on muuttunut (muutos rekisteröity kaupparekisteriin 22.12.2016).
- TVT Asunnot Oy on ostanut 20.9.2016 Asunto Oy Skanssin Kauppamies Turku –nimisen yhtiön koko osakekannan. Yhtiö tultaneen fuusioimaan TVT Asunnot Oy:öön vuoden 2017 aikana.

6.3. Konsernin toiminnan ohjaus

Kaupunginvaltuusto on 12.12.2016 § 205 hyväksynyt konserniohjeet sekä Turun kaupungin omistajapoli-tiikka 2016 - 2020 asiakirjan § 206, jotka on saatettu vastaamaan uuden voimaan tulleen kuntalain vaati-muksia konserniohjeiden sisällön ja omistajaohjauksen osalta.

Kaupunkikonsernia johtaa ja ohjaa kaupunginhallitus. Kaupunginhallituksen konsernijaoston tehtävänä on huolehtia strategisiksi yhteisöiksi määritettyjen yhteisöjen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden määrit-telystä ja seurannasta. Jaosto valvoo myös sitä, että näiden yhteisöjen toimintapolitiikat ovat kaupungin pää-määrien mukaiset.

Kaupunginhallituksen johtosäännön 12 § mukaan apulaiskaupunginjohtajan tehtävänä on kaupunginjohtajan tukena vastata konserniyhteisöjen omistajaohjauksesta ja valvonnasta.

Konsernin tytäryhteisöt on jaettu strategisiin ja operatiivisiin tytäryhteisöihin.

Strategiset yhteisöt ovat:

Tytäryhteisöt

Arkea Oy

Forum Marinum Säätiö

Koy Turun Monitoimihalli

Oy Turku Energia - Åbo Energia Ab

Turku Science Park Oy

Kuntec Oy

Turun Seudun Puhdistamo Oy

Turun Seudun Rakennustekniikka Oy

Turun Seudun Vesi Oy

Turun Vesihuolto Oy

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Turku Touring Oy
Turun Aikuiskoulutussäätiö
Turun Kaupunginteatteri Oy
Turun Kaupunkiliikenne Oy
Turun Satama Oy

Turun seudun sosiaali- ja
terveyspalvelukiinteistöt Oy
Lännen Tekstiilihuolto Oy
TVT Asunnot Oy
Turun Ylioppilaskyläsäätiö
Varsinais-Suomen Asumisoikeus Oy

Osakkuusyhteisöt

Turun TeknologiaKiinteistöt Oy
Lounais-Suomen Jätehuolto Oy
Logomo Oy

Konsernijaosto valmistelee strategisten yhteisöjen hallintoelinten jäsenten nimeämisen ja toimii hallitusten strategisten yhtiöiden nimitysvaliokuntana. Konsernijaosto voi nimetä myös erillisen nimitysvaliokunnan, mikäli yhteisön omistus pohja tai muu syy tätä edellyttää. Jaosto ohjaa tytäryhtiöiden toimintaa ja valvoo osakkuusyhtiöitä. Strategisissa yhteisöissä yhteiskuntapolitiittisilla näkemyksillä on merkittävä rooli yhteisön ohjauksessa ja päätöksenteossa.

Muut tytäryhteisöt, eli operatiiviset yhteisöt, toteuttavat samaansa tehtävää ja niiden tavoitteena on hoitaa tehtävänsä tehokkaasti ja taloudellisesti.

Valtuuston yhtiöille asettamien toimintaa ja taloutta koskevien tavoitteiden toteutumisesta on raportoitu kaupunginvaltuustolle, kaupunginhallitukselle ja tarkastuslautakunnalle kerran talousarviovuoden aikana eli tilanteesta 30.6.2016. Asetettujen tavoitteiden toteutuminen 1.1.–31.12.2016 esitetään kaupungin tilinpäätökseen sisältyvissä yhtiöiden tulokorteissa eli toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen vertailussa.

6.4. Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Kuntalain (410/2015) 48 §:n mukaan kunnan konsernijohtoon kuuluvat kunnanhallitus, kunnanjohtaja tai pormestari ja muut hallintosäännössä määrätty viranomaiset. Hallintosäännössä määrätään konsernijohtoon tehtävistä ja toimivallan jaosta.

Konsernijohto vastaa kuntakonsernissa omistajaohjauksen toteuttamisesta sekä konsernivalvonnan järjestämisestä, jollei hallintosäännössä toisin määrätä.

Konsernivalvonta on järjestetty alla kuvatulla tavalla kaupunginvaltuuston päätösten periaatteiden mukaisesti.

Kaupunginvaltuuston 15.12.2014 § 193 hyväksymän hallintosäännön 34 §:n mukaan

kaupungin toiminnot on järjestettävä ja johtamistehtävät hoidettava siten, että organisaation kaikilla tasoilla ja kaikissa toiminnoissa on riittävä sisäinen valvonta sekä riskienhallinta. Sisäisen valvonnan ohjaamisesta ja riskienhallinnasta vastaa keskitetysti kaupunginhallitus. Johtamansa toiminnan sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta vastaa kunkin toimielimen tehtäväalueen johtava viranhaltija.

Hallintosäännön lisäksi on huomioitava kaupunginvaltuuston 12.12.2016 § 205 hyväksymät konserniohjeet, joissa todetaan, että tytäryhteisön hallituksen tulee huolehtia siitä, että yhteisö noudattaa kaupunginvaltuuston päättämiä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteita sekä riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan ohjeita. Hallitus ohjaa, tukee ja valvoo yhteisön riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan toteuttamista. Strategisilla yhteisöillä tulee olla hallituksen hyväksymät sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeet.

Hallintosääntöä ja konserniohjeita täydentää kaupunginhallituksen 7.9.2015 § 367 hyväksymä riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan ohje. Ohjeen mukaan tytäryhteisöissä kunkin yhteisön hallitus vastaa siitä, että

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

---

sisäinen valvonta ja riskienhallinta on asianmukaisesti järjestetty. Lisäksi hallitus päättää ris-kinhallinnan periaatteet ja keskeiset ohjeet sekä sisäisen valvonnan järjestämisen lainsäädännön ja konserniohjeiden mukaisesti. Toimitusjohtaja vastaa siitä, että yhtiön riskienhallinta ja sisäinen valvonta on järjestetty luotettavalla tavalla annettujen ohjeiden mukaisesti.

Edelleen ohjeessa todetaan, että tytäryhteisön hallitus ohjaa, tukee ja valvoo yhteisön sisäisen valvonnan toteuttamista. Hallitus päättää sisäisen valvonnan järjestämisestä lainsäädännön, konserniohjeiden ja hyvän hallintotavan mukaisesti. Kunkin tytäryhteisön hallitus vastaa siitä, että yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty. Hallituksen tulee arvioida sisäisen valvonnan tehokkuutta ja toimivuutta ja raportoida siitä vuosittain konsernijohtolle ja sisäiselle tarkastukselle. Hallituksen tulee reagoida, mikäli raportointi sisäisestä valvonnasta ei osoita järjestelmän toimeenpanoa ja tuloksellisuutta. Lisäksi hallitus käsittelee ja hyväksyy osana tilinpäätöstä ja toimintakertomusta selon-teon sisäisen valvonnan järjestämisestä, havaituista puutteista ja kehittämistarpeista sekä merkittävimmistä riskeistä. Toimitusjohtajan vastuulla puolestaan on huolehtia siitä, että sisäinen valvonta on jalkautettu asianmukaisesti.

Kaupunginhallituksen johtosääntö 15.12.2014 § 193 määrittelee kaupunginhallituksen konsernijaoston tehtäväksi huolehtia mm. kaupunkikonserniin kuuluvan ja muun yhteisön ja säätiön valvontavastuusta. Konsernijaoston tehtävänä on huolehtia konserniohjauksen kehittämisestä sekä omistajaohjauksesta ja valvonnasta niissä yhtiöissä, osuuskunnissa, yhdistyksissä ja säätiöissä, joiden osakkaana tai jäsenenä kaupunki on tai joissa kaupungilla on määräysvalta taikka yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin perustuva oikeus nimittää hallituksen tai muiden toimielimien jäseniä. Tilikauden aikana päivitetty omistajapolitiikka hyväksyttiin 21.11.2016 konsernijaostossa.

Konserniyhteisöt raportoivat tilikauden aikaisesta toiminnastaan vuosittain etukäteen määritellyn aika-aulun mukaisesti. Tytäryhteisöjen toimintaa ja taloutta tilikauden aikana seuraavat myös konsernihallinnon talous- ja strategiaryhmän controllerit omien vastuidensa puitteissa.

Keskitettyjen konsernitoimintojen ja –palvelujen käyttö

Keskitettyjen konsernipalvelujen käytössä noudatetaan konserniohjeen mukaan kaupungin konsernijohton antamaa ohjeistusta. Lähtökohtana tässä on se, että strategiset tytäryhteisöt ja niiden tytäryhteisöt hyödyntävät ensisijaisesti konsernin omia tukipalveluita ja vasta toissijaisesti konsernin ulkopuolisia palveluntuottajia. Strategisten tytäryhteisöjen tulee keskitettyjä tukipalveluita kilpailuttaessaan pyytää tarjous konsernin sisäiseltä palveluntuottajalta ennen kuin se hankkii palvelun konsernin ulkopuoliselta taholta.

Konsernijohton ohjeistus toimitetaan yhtiöille valvontavastuuhenkilön tai konserniohjausvastuualueen toimesta. Ohjeistuksen laatimisesta vastaa kunkin toiminnon osalta taho, joka kaupungissa vastaa toiminnon toteuttamisesta.

Keskitettyjä yhteisiä tukipalveluita ovat:

- Rahoitus ja sijoitustoiminta
- Maksuliikenteen hoito
- Palvelussuhdeneuvonta

Lisäksi kaupunkikonsernissa pyritään yhteisiin linjauksiin mm. seuraavien toimintojen osalta:

- Hankinnat
  - Taloushallinto
  - Vakuuttaminen
  - IT-toiminnot
  - Konserniyhtiöiden tuottamat palvelukokonaisuudet
  - Työterveyshuolto
-

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Edellä mainittujen toimintojen osalta yhteisöjen on perusteltava kaupungille, mikäli ne poikkeavat keskitetyistä tuotannosta. Konsernipalvelujen osalta siirtohinnoittelu perustuu osin selkeisiin laskentaperusteisiin, jotka edellyttävät vuosittaista seuranta ja päivittämistä.

Konsernitavoitteiden asettamista ja toteutumista koskeva arviointi

Kaupunginvaltuusto määrittelee kaupungin tavoitteet ja sen mukaiset omistajapolitiikan linjaukset osana kaupunkistrategiaa. Konsernijohto asettaa yhteisöille tavoitteet talousarvion laatimisen yhteydessä kulloinkin valitun mittariston ja seurantajärjestelmän mukaisesti. Strategisten yhteisöjen osalta tavoitteet ja mittarit asetetaan kaupunginhallituksen konsernijaoston esityksestä siten, että ne antavat riittävän tiedon yhtiön taloudellisesta tilasta ja toiminnasta.

Strategiset yhteisöt raportoivat toimintansa ja taloutensa kehityksestä Turun kaupungin toiminnan- ja talouden seurantaraportoinnin yhteydessä kaupunginhallituksen konsernijaostolle ja edelleen kaupunginvaltuustolle. Näiden yhteisöjen toiminnasta ja taloudesta raportoidaan vähintään kerran vuodessa tilinpäätöksen lisäksi sekä aina kun yhteisön toimintaan tai talouteen liittyy olennaisia poikkeamia ja osaston määrittämistä tavoitteista. Operatiivisten yhteisöjen toiminnan ja talouden raportointi tapahtuu yhteisön valvontavastuuhenkilölle.

Konserniyhteisöjen toiminnan ja talouden seuranta ajalta 1.1 – 30.6 aikataulutettiin strategisten yhteisöjen osalta 2. osavuosikatsauksen yhteyteen konsernijaoston elokuun 29. päivän kokoukseen. Seuratavien yhteisöjen toiminnan ja talouden todettiin tällöin olevan toteutumassa pääosin asetettujen tavoitteiden ja suunnitellun mukaisesti. Yhtiöiden ennusteissa tilikauden 2016 toteumasta ei tällöin todettu olevan merkittäviä tai epätavallisen suuria poikkeamia asetettuihin tavoitteisiin nähden.

Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisöissä

Tytäryhteisöille annettiin tilikauden aikana konserniohjeita mm. yhtiökokouksia varten sekä joistakin yhteisöjen hallituksissa päätettävistä asioista muun muassa ennakkonäkemyksen muodossa. Kaupunginhallituksen käytettävissä olevien tietojen mukaan konserniohjeita ja ennakkonäkemyksiä on noudatettu.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta konserniyhtiöissä

Sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koskevan kuntalain viimeisimmän muutoksen keskeinen sisältö koskee konserniajattelun tuomista myös kuntiin. Emokunnan on valvottava ja arvioitava yhteisöjen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kattavuutta ja toimeenpanoa.

Konsernihallinnon sisäinen tarkastus on käynnistänyt tilikauden aikana tytäryhteisöjen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan peruskartoituksen, jonka aikana kerätään tietoa yhteisöjen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja jalkauttamisesta. Tilikauden päättyessä kertyneiden tietojen perusteella voidaan todeta, että tytäryhteisöjen valvontakeinojen kehittämisen ja dokumentoinnin vaihe vaihtelee tytäryhteisöstä riippuen. Joissakin tytäryhteisöissä valvontakeinot on pohdittu ja kuvattu selkeästi, kun taas joissakin tytäryhteisöissä tämä työ on vielä alkuvaiheessaan. Sisäinen tarkastus tukee tytäryhteisöjä käytettävissä olevien resurssiensa puitteissa valvontakeinojen toimeenpanon jatkotyössä. Sisäisen valvonnan itsearviointi ja tytäryhteisön selonteko oli käsitelty toimintakertomuksen valmistumisvaiheessa joissakin tytäryhteisöjen hallituksissa, ei kuitenkaan vielä kaikissa.

Konserniyhteisöjen riskienhallinnasta voidaan todeta yhteenvedona, että toiminnan merkittävimpiä riskejä on tunnistettu aiempaa järjestelmällisemmin konsernihallinnon riskienhallintapäällikön tuella. Eroja riskienhallinnan toteutuksessa ja kehittämisessä on edelleenkin tytäryhteisöjen välillä.

Yhtiöiden raportoimista avainriskeistä voidaan nimetä yhteinen tekijä, yleinen taloudellinen epävarmuus, joka realisoituu yhtiön toiminnasta riippuen erilaisina uhkatekijöinä yhtiöiden liiketoiminnalle. Lisäksi yhtiöt arvioivat omistajan toiminnan ja ohjauksen ennakoitavuuden merkittäväksi tekijäksi onnistuneessa riskienhallinnassa.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Käytävissä olevien tietojen perusteella voidaan todeta, että konserniyhtiöiden sisäinen valvonta ja ris-kienhallinta on järjestetty asianmukaisesti.

6.5. Konsernitiilinpäätös ja tunnusluvut

Konsernin tilikauden tuloksen muodostuminen

KONSERNITULOSLASKELMA	2016	2015
	1 000 €	1 000 €
Toimintatuotot	919 522	885 602
Myyntituotot (+)	746 879	682 835
Maksutuotot (+)	74 218	75 704
Tuet ja avustukset (+)	37 027	49 630
Vuokratuotot (+)	27 014	25 411
Muut toimintatuotot (+)	34 383	52 022
Valmisteverastojen muutos	-244	0
Valmistus omaan käyttöön (+)	7 082	30 169
Toimintakulut	-1 818 206	-1 805 206
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot (-)	-620 782	-619 995
Henkilösivukulut		
Eläkekulut (-)	-126 388	-130 427
Muut henkilösivukulut (-)	-60 726	-56 997
Palvelujen ostot (-)	-481 834	-468 756
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-289 930	-284 160
Avustukset (-)	-102 509	-95 956
Vuokratulot (-)	-38 507	-44 416
Muut toimintakulut (-)	-97 531	-104 500
Osuus osakkuusyhtiön voitosta/tappiosta	9 614	9 229
TOIMINTAKATE	-882 232	-880 206
Verotulot	732 596	726 934
Valtionosuudet (+)	329 564	321 028
Rahoitustuotot- ja kulut	-5 883	-15 133
Korkotuotot (+)	7 680	7 034
Muut rahoitustuotot (+)	8 340	7 031
Korkokulut (-)	-21 161	-24 161
Muut rahoituskulut (-)	-741	-5 037
VUOSIKATE	174 045	152 622
Poistot ja arvonalentumiset	-133 324	-127 366
Suunnitelman mukaiset poistot (-)	-133 119	-127 366
Arvonalentumiset	-205	0
Satunnaiset erät	0	7 284
Satunnaiset tuotot (+)	0	7 284
TILIKAUDEN TULOS	40 721	32 541
Tilinpäätössiirrot	15 055	42
Tilikauden verot	-3 695	-3 469
Laskennalliset verot	-2 641	-2 995
Vähemmistöosuudet	-1 618	-3 873
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	47 823	22 246

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Konsernituloslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	50,6	49,9
Vuosikate/Poistot, %	130,5	119,8
Vuosikate, €/asukas	928	821
Asukasmäärä*	187 564	185 908

* ennakkotieto 2016

Konsernin toimintatuotot olivat 919,5 milj. euroa (885,6 milj. euroa TP 2015). Kasvua edelliseen vuoteen oli 33,9 milj. euroa. Toimintakulut vähennettynä valmistus omaan käyttöön -erällä olivat 1 811,1 milj. euroa (1.775,0 milj. euroa TP 2015), jossa lisäystä oli 36,1 milj. euroa (2,1 %).

Konsernin toimintakate oli -882,2 milj. euroa (-880,2 milj. euroa TP 2015). Toimintakate heikkeni 2,0 milj. euroa edelliseen vuoteen verrattuna. Konsernin toimintatuotoilla rahoitettiin 50,6 prosenttia toimintakuluista. Edellisenä vuonna toimintatuotoilla rahoitettiin 49,9 prosenttia toimintakuluista.

Konsernin nettorahoituskulut olivat 5,9 milj. euroa (15,1 milj. euroa TP 2015).

Konsernin vuosikate oli 174,0 milj. euroa, joka on käytettävissä konsernin investointeihin, sijoituksiin ja lainojen lyhennyksiin. Vuosikate oli 21,4 milj. euroa edellisvuotta parempi. Konsernin vuosikate asukasta kohden oli 928 euroa (821 euroa TP 2015). Vuosikate kattoi suunnitelmanmukaisista poistoista 130,5 prosenttia (119,8 prosenttia TP 2015).

Tilikauden tulos oli 40,7 milj. euroa ylijäämäinen (32,5 milj. euroa TP 2015). Tilinpäätössiirtoihin sisältyy Turun kaupungin ammattikorkeakoulun investointirahaston kertaluonteinen tuloutus. Konsernin ylijäämä vuodelta 2016 oikaistuna kertaluonteisella tuloutuksella olisi 32,8 milj. euroa (22,2 milj. euroa TP 2015).

Konserniyhtiöittäin tarkasteltuna eniten ylijäämää teki Turku Energia konserni, jonka ylijäämä tilikaudelta 2016 oli 23,0 milj. euroa. TVT Asunnot konsernin ylijäämä oli 3,2 milj. euroa, Turun Satama Oy:n ylijäämä oli 1,6 milj. euroa ja Arkea Oy:n ylijäämä oli 1,6 milj. euroa. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirikonsernin ylijäämä oli 13,6 milj. euroa. Turun kaupungin osuus sairaanhoitopiirin ylijäämästä oli 4,4 milj. euroa.

Konsernin toiminnan rahoitus

Konsernin investointimenot olivat yhteensä 189,6 milj. euroa (166,8 milj. euroa TP 2015). Merkittävimmät investoinnit konsernissa olivat

- Turun kaupunki 74,5 milj. euroa,
- TVT Asunnot Oy alakonserni 23 milj. euroa,
- Turku Energia alakonserni 20,6 milj. euroa,
- Varsinais-Suomen Asumisoikeus Oy 14,3 milj. euroa,
- Koy Turun kaupunginteatteri 13,8 milj. euroa,
- Koy Syvälahden koulu 9,5 milj. euroa.

Turku Energian investoinnit kohdistuivat normaaleihin verkostojen siirtokyvyn sekä toimintavarmuuden parantamiseen ja ylläpitämiseen.

TVT Asunnot Oy:lle valmistui uudiskohteet Tähtiönkatu 4 ja Stålarminckatu 33. TVT-konsernissa Turun Palvelutal Oy:lle valmistui uudiskohde Paaskunnankadulle käsittäen 15 asuntoa, jotka on vuokrattu Varsinais-Suomen Erytishuoltopiirin kuntayhtymälle kehitysvammaisten asumispalveluiden käyttöön. Lisäksi käynnistettiin Stålarminckatu 27 perusparannuksen toinen vaihe sekä Lumikonkatu 2 C ja Raastuvankatu 3 C perusparannukset.

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Varsinais-Suomen Asumisoikeuden investoinnit kohdistuivat uudisrakentamiseen. Kaarinan Piikkiöön elokuussa 2016 valmistunut Pappilanaho 1,6 milj. euroa, Kaarinan keskustassa rakenteilla oleva Katariina 7,9 milj. euroa ja Turun Mälikkälään rakenteilla oleva Unikko 3,4 milj. euroa. Lisäksi viime vuonna on valmistunut perusparannus Waistenrivi 0,4 milj. euroa.

Turun kaupungin investoinneista 42,2 milj. euroa oli Kiinteistöliikelaitoksen ja 12,0 milj. euroa Vesiliikelaitoksen investointeja. Turun kaupungin investointeja on selvitty toimintakertomuksen kohdassa toiminnan rahoitus.

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA	2016	2015
	1 000 €	1 000 €
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	174 045	152 622
Satunnaiset erät	0	7 284
Tilikauden verot	-3 695	-3 469
Tulorahoituksen korjauserät	-28 770	-35 063
	141 580	121 374
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-189 571	-166 845
Rahoitusosuudet investointimenoihin	971	2 332
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	29 361	35 857
	-159 240	-128 656
Toiminnan ja investointien rahavirta	-17 660	-7 282
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäys	-16 394	-3 502
Antolainasaamisten vähennys	3 048	3 057
	-13 347	-445
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	181 707	126 821
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-147 622	-118 801
Lyhytaikaisten lainojen muutos	4 301	18 929
	38 386	26 950
Oman pääoman muutokset		
Oman pääoman muutokset	-119	3 802
Muutokset vähemmistön osuudessa	2 918	507
	2 800	4 309
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	381	-2 484
Vaihto-omaisuuden muutos	-539	2 419
Saamisten muutos	-3 852	1 095
Korottomien velkojen muutos	30 395	8 925
	26 386	9 955
Rahoituksen rahavirta	54 225	40 769
Rahavarojen muutos	36 565	33 488
Rahavarojen muutos	36 565	33 488
Rahavarat 31.12.	258 627	222 062
Rahavarat 1.1.	222 062	188 574

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Konsernin rahoituslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Investointien tulo-rahoitus, %	92,3	92,8
Lainanhoitokate	1,2	1,2
Kassan riittävyys, pv	43	39
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 v., 1000€	-81 715	-102 842

Investointien omahankintamenot olivat 188,6 milj. euroa (164,5 milj. euroa TP 2015). Tulorahoitus ei riittänyt investointien omahankintamenon kattamiseen. Investointien omahankintamenosta 92,3 prosenttia (92,8 prosenttia TP 2015) katettiin tulorahoituksella. Omaisuuden luovutustuloja kertyi 29,4 milj. euroa (35,9 milj. euroa TP 2015). Toiminnan ja investointien nettokassavirta oli 17,7 milj. euroa negatiivinen.

Tilinpäätösvoodelta ja neljältä edelliseltä vuodelta laskettu konsernin toiminnan ja investointien rahavirran kertymä on -81,7 milj. euroa negatiivinen (-102,8 milj. euroa TP 2015). Menoja on siten jouduttu kattamaan joko kassavaroja vähentämällä tai ottamalla lisää lainaa taikka omaisuutta myymällä.

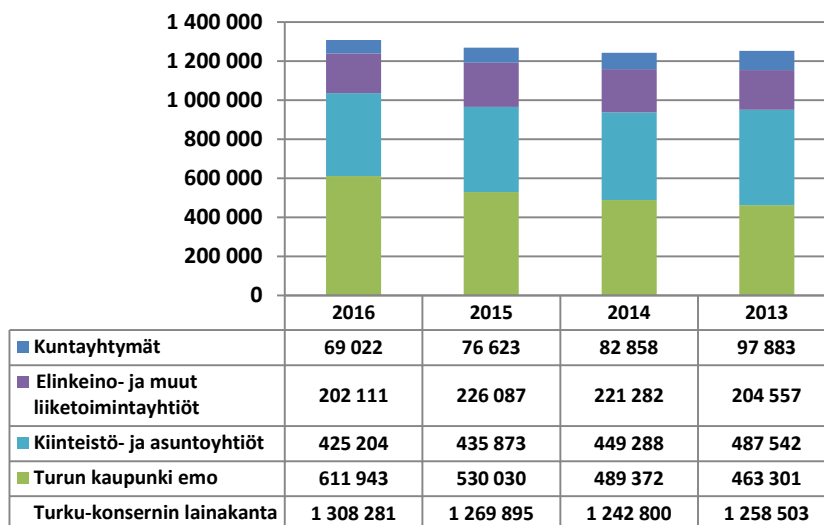
Konsernin korolliset velat lisääntyivät 38,4 milj. euroa (25,8 milj. euroa TP 2015). Eniten konsernivelkaa lisäsivät Turun kaupunki, Turku Energia ja TVT Asunnot Oy.

Konsernin rahoitusasema ja sen muutokset

Turku-konsernin lainakanta vuoden päättyessä oli 1 308,3 milj. euroa (1 269,9 milj. euroa TP 2015). Konsernin lainat asukasta kohden olivat 6 975 euroa (6 831 euroa TP 2015). Lainakantaan sisältyy lyhytaikaisina korollisina velkoina kaupungin henkilöstökassatalletuksia yhteensä 55,3 milj. euroa (56,1 milj. euroa TP 2015).

Konsernin koko lainakannasta kohdistuu kiinteistö- ja asuntoliiketoimintaan 33 prosenttia (34 prosenttia TP 2015) ja muuhun elinkeino- ja liiketoimintaan 15 prosenttia (18 prosenttia TP 2015). Kuntayhtymien osuus lainakannasta oli 5 prosenttia (6 prosenttia TP 2015) ja Turun kaupungin osuus oli 47 prosenttia (42 prosenttia TP 2015). Turun kaupungin osuuteen sisältyy kaupungin tytäryhteisöille myönnettyjä antolainoja 446,3 milj. euroa vastaava määrä velkaa. Kun antolainasaamisia vastaava määrä vähennetään Turun kaupungin konserninelan osuudesta, jää velkaosuudeksi Turun kaupungille 165,7 milj. euroa ja konsernin tytäryhteisöille ja kuntayhtymille 1 142,6 milj. euroa.

Turku-konsernin lainakanta, 1.000 €

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

KONSERNITASE

VASTAAVAA	2016	2015	VASTATTAVAA	2016	2015
	1 000 €	1 000 €		1 000 €	1 000 €
PYSYVÄT VASTAAVAT	2 411 175	2 343 585	OMA PÄÄOMA	1 019 448	985 752
Aineettomat hyödykkeet	36 088	26 491	Peruspääoma	601 956	601 956
Aineettomat oikeudet	5 493	4 459	Säätiöiden peruspääomat	3	3
Konserniliikearvo	621	0	Muut omat rahastot	75 913	90 040
Muut pitkävaikutteiset menot	18 606	14 275	Ed. tilikausien yli-/alijäämä	293 752	271 506
Ennakkomaksut	11 368	7 756	Tilikauden yli-/alijäämä	47 823	22 246
Aineelliset hyödykkeet	2 146 798	2 108 196			
Maa- ja vesialueet	194 252	190 487	VÄHEMMISTÖSUUDET	57 084	51 597
Rakennukset	1 135 512	1 134 909			
Kiinteät rakenteet ja laitteet	523 216	505 862	PAKOLLISET VARAUKSET	17 323	19 763
Koneet ja kalusto	86 855	83 604	Eläkevaraukset	6 027	6 941
Muut aineelliset hyödykkeet	123 450	125 225	Muut pakolliset varaukset	11 296	12 822
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	83 513	68 108			
Sijoitukset	228 289	208 899			
Osakkuusyhteisöosuudet	88 003	85 181	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄ-OMAT	31 497	24 551
Osakkeet ja osuudet	36 871	33 650	Valtion toimeksiannot	3 786	3 445
			Lahjoitusrahastojen pääomat	22 870	19 675
Joukkovelkakirjasaamiset	1 467	1 467	Muut toimeksiantojen pääomat	4 842	1 431
Muut lainasaamiset	101 488	85 143			
Muut saamiset	460	3 458			
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	30 113	23 548	VIERAS PÄÄOMA	1 712 529	1 641 116
Valtion toimeksiannot	3 817	3 450	Pitkäaikainen	1 218 232	1 134 083
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	21 409	18 623	Joukkovelkakirjalainat	170 000	170 000
Muut toimeksiantojen varat	4 886	1 475	Lainat rah. ja vak.laitoksilta	822 288	728 610
			Pääomalainat	177	0
VAIHTUVAT VASTAAVAT	396 593	355 646	Lainat julkisyhteisöiltä	147 615	159 932
Vaihto-omaisuus	10 661	10 123	Lainat muilta luotonantajilta	122	38
Aineet ja tarvikkeet	7 198	6 296	Saadut ennakot	370	370
Keskeneräiset tuotteet	2 982	3 453	Liittymismaksut ja muut velat	57 547	56 229
Valmiit tuotteet	273	18	Siirtovelat	6 010	5 722
Muu vaihto-omaisuus	208	356	Laskennalliset verovelat	14 103	13 182
Saamiset	127 305	123 461	Lyhytaikainen	494 297	507 033
Pitkäaikaiset saamiset	5 104	3 818	Joukkovelkakirjalainat	5 000	24 000
Lainasaamiset	159	224	Lainat rah. ja vak.laitoksilta	98 603	116 995
Laskennalliset verosaamiset	1 570	1 578	Lainat julkisyhteisöiltä	8 508	14 000
Muut saamiset	505	1 985	Lainat muilta luotonantajilta	55 968	56 320
Siirtosaamiset	2 870	31	Saadut ennakot	7 049	4 483
Lyhytaikaiset saamiset	122 201	119 643	Ostovelat	112 606	90 274
Myyntisaamiset	78 783	74 925	Liittymismaksut ja muut velat	53 486	37 943
Lainasaamiset	161	250	Siirtovelat	137 084	148 736
Muut saamiset	19 389	14 401	Laskennalliset verovelat	15 994	14 282
Siirtosaamiset	23 867	30 067			
Rahoitusarvopaperit	141 861	117 784			
Osakkeet ja osuudet	45 326	28 249			
Sijoitukset rahamarkkinainstr.	4 320	4 423			
Joukkovelkakirjalainasaamiset	84 556	82 023			
Muut arvopaperit	7 660	3 089			
Rahat ja pankkisaamiset	116 765	104 278			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	2 837 880	2 722 779	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	2 837 880	2 722 779

Konsernitaseen tunnusluvut	2016	2015
Omavaraisuusaste, %	38,0	38,2
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	86,0	84,6
Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 €	341 575	293 752
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	1 821	1 580
Lainakanta 31.12., 1000 €	1 308 281	1 269 895
Lainakanta 31.12., €/asukas	6 975	6 831
Lainasaamiset 31.12., 1000 €	102 954	86 610
Asukasmäärä *	187 564	185 908

* ennakkotieto 2016

Tilinpäätös 2016

Toimintakertomus

Konsernin koko vieraan pääoman määrä vuoden lopussa oli 1 712,5 milj. euroa (1 641,1 milj. euroa TP 2015). Lisäystä edelliseen vuoteen oli 71,4 milj. euroa.

Konsernin leasingvastuiden määrä 31.12.2016 oli 73,4 milj. euroa (87,9 milj. euroa TP 2015). Leasingvastuista Turun kaupungin osuus on 25,9 milj. euroa ja tytäryhteisöiden osuus 47,5 milj. euroa. Suurin osa tytäryhteisöjen leasingvastuista aiheutuu seudullisen jätevedenpuhdistamon ja vesiyhtiön sekä Varsinais-Suomen Sairaanhoidopiiriin investointihankkeista.

Konsernin omavaraisuusaste oli 38 prosenttia. Konsernin käyttötuloista tarvittaisiin 86,0 prosenttia (84,6 prosenttia TP 2015) konsernin vieraan pääoman takaisinmaksuun.

7. Kaupunginhallituksen esitys tilikauden tuloksen käsittelystä ja talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä

Kaupunginhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelystä seuraavaa:

- Kiinteistöliikelaitoksen kertynyttä poistoeroa vähennetään investointivarauksilla toteutettujen investointien hankintamenosta tehdyn suunnitelmapoiston määrällä, yhteensä 1 804 465,62 euroa
- Vesiliikelaitoksen kertynyttä poistoeroa vähennetään investointivarauksella toteutettujen investointien hankintamenosta tehdyn suunnitelmapoiston määrällä, yhteensä 39.321,36 euroa
- vahinkorahastosta tuloutetaan kaupungin vastuulle jäävien vahinkojen korvaamisesta aiheutuvia menoja vastaava määrä, yhteensä 60 058,87 euroa
- lakkautetun ammattikorkeakoulun investointirahaston pääoma 14 995 401,00 euroa tuloutetaan
- kaupungin vuoden 2016 ylijäämä 28 192 111,67 euroa siirretään kaupungin taseen omaan pääomaan tilikauden yli-/alijäämäriiville.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

---

8. Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Toiminnan ja talouden seuranta 1.1. – 31.12.2016 –raportissa annetaan kuntalain mukainen selvitys kaupunginvaltuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta.

Talousarvion sitovuus

Kaupunginvaltuustoon nähden sitovia toiminnallisia tavoitteita ovat kaikki talousarviokirjassa olevat lausekkeet ja toimielimen tavoitteet sekä määrärahat, tuloarviot ja investoinnit sekä työvoiman käyttö, ellei alla toisin ole määrätty.

Kaupunginvaltuusto on päättänyt määrätä toimielimille käyttötalous- ja investointiosan määrärahat ja tuloarviot bruttositoviksi (poikkeuksena aluepelastuslautakunta ja liikelaitosten johtokunnat). Investoinneista kaupunginvaltuustoon nähden sitovia ovat talousarviokirjaan merkityt investointimenot, rahoitusosuudet ja pysyvien vastaavien luovutustulot. Kaupunginvaltuustoon nähden sitovia ovat investointien kokonaissumma.

Toimielimen käyttötalousosan määrärahat ja investointiosan määrärahat ovat erikseen sitovia. Määrärahan säästöä käyttötalousosassa ei voi käyttää investointiosan määrärahan ylityksen katteena tai päinvastoin.

Taseyksikkönä toimivaa aluepelastuslaitosta sitoo liikeylijäämä + poistot sekä investointien bruttomenot vähennettynä rahoitusosuuksilla ja pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustuloilla (investointien rahavirta). Liikelaitosten johtokuntia sitoo liikeyli-/alijäämä + poistot ja korvaus peruspääomasta sekä investointien vuosittaisen kokonaismääräraha, rahoitusosuudet ja pysyvien vastaavien luovutustulot.

Kaupungin tuloslaskelmaosan sitovia eriä ovat verotulot ja valtionosuudet sekä rahoitustulot ja –menot. Rahoituslaskelmanosan sitova erä on lainakannan muutos.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden raportti sisältää strategisten yhteisöjen tavoitteiden toteutumisen. Tytäryhteisöjen kaupunginvaltuustoon nähden sitovia tavoitteita ovat lausekkeet sekä ”Konserniyhtiön kaupunginvaltuustoon nähden sitovat tavoitteet” –kohtaan merkityt tavoitteet.

Toiminnan ja talouden vuosiraportissa käytettyjen väriavain selitykset:

”Liikennevalot”:

	mittarin tavoitearvo saavutettiin eli tavoite toteutui
	mittarin tavoitearvo lähes saavutettiin
	mittarin tavoitearvoa ei saavutettu eli tavoite ei toteutunut

Tilinpäätös 2016

Kaupunginvaltuusto

KAUPUNGINVALTUUSTO

Lauseke	Toimenpideselvitys
Lauta- ja johtokunnat eivät saa käyttää tilakustannuksista mahdollisesti säästyviä määrärahoja muiden toimintamenojen kattamiseen ellei valtuusto erikseen tee kohdentamista koskevaa päätöstä. (Kh)	Ei toimenpiteitä

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Kaupunginvaltuusto, €	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Toimintakulut	-1 125 557		-1 125 557	-1 074 873	50 684	-1 040 518	3,3
TOIMINTAKATE	-1 125 557		-1 125 557	-1 074 873	50 684	-1 040 518	3,3

Tilinpäätös 2016

Keskusvaalilautakunta

KESKUSVAALILAUTAKUNTA

Tilivelvolliset viranhaltijat: hallintolakimies Marjo-Riitta Pihlajamäki ja kaupunginlakimies Jukka Vanto

Tilivelvollisen viranhaltijan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta
Keskeiset toimintaympäristön muutostekijät Ei ole olennaisia muutostekijöitä.
Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden olennaiset poikkeamat Ei poikkeamia.

Lauseke	Toimenpideselvitys
Lauta- ja johtokunnat eivät saa käyttää tilakustannuksista mahdollisesti säästyviä määrärahoja muiden toimintamenojen kattamiseen ellei valtuusto erikseen tee kohdentamista koskevaa päätöstä. (Kh)	Ei toimenpiteitä.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Keskusvaalilautakunnan määrärahat sisältyvät kaupunginhallituksen talousarvioon vuodesta 2015 lähtien.

Keskusvaalilautakunta, €	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Toimintatuotot						317 784	-100,0
Toimintakulut	-120 757		-120 757	-105 035	15 722	-440 982	-76,2
TOIMINTAKATE	-120 757		-120 757	-105 035	15 722	-123 198	-14,7

TARKASTUSLAUTAKUNTA

Tilivelvollinen viranhaltija: kaupunginrevisori Kari Koivuluhta

Tilivelvollisen viranhaltijan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta

Keskeiset toimintaympäristön muutostekijät

Tarkastuslautakunnan tehtäväkenttään vaikuttavat vaatimukset talouden tasapainottamisesta, tasapainottamista koskevien suunnitelmien sisällön ja toimenpiteiden toteutuksen ja riittävyyden arvioinnin tarve.

Toimintaan vaikuttavat myös kuntakonsernin toiminnan ja palvelutuotannon organisointi, järjestämistapa ja johtaminen sekä näissä tapahtuvat muutokset.

Lisäksi lautakunnan toiminnassa tulee ottaa huomioon kulloinkin voimassa olevien ohjausasiakirjojen rakenne ja sisältö sekä ne muutostekijät, jotka vaikuttavat kaupunkikonsernin ja sen eri osien toimintaan ja tulokseen. Toimintaympäristössä tapahtuu jatkuvia muutoksia muun muassa lainsäädännöstä sekä lisääntyvästä kuntarajat ylittävästä yhteistyöstä johtuen.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden olennaiset poikkeamat

Ei poikkeamia.

Toimikauden 2013-2016 tarkastuslautakunta on jatkanut raportointikaudella vuoteen 2015 kohdistunutta arviointia ja tarkastusta laaditun arviointisuunnitelman pohjalta.

Kuntalain 121 §:n mukaan "Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Lautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisena pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista. Kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta."

Keväällä 2016 tarkastuslautakunta järjesti johdon kuulemis- ja keskustelutilaisuuksia vuoden 2015 arviointia varten. Tilaisuuksissa kaupungin johdon edustajia kuultiin vuoden 2015 tilinpäätöksestä ja talousarviotavoitteiden toteutumisesta sekä henkilöstötavoitteiden toteutumisesta ja raportoinnista. Tarkastuslautakunta hyväksyi raportin vuoden 2015 arvioinnista 26.5.2016. Lisäksi tarkastuslautakunta päätti esittää, että kaupunginvaltuusto merkitsee raportin tiedoksi ja lähettää sen kaupunginhallitukselle tarvittavia toimenpiteitä varten ja että kaupunginhallituksen tulee antaa kaupunginvaltuustolle lausunto 31.10.2016 mennessä toimenpiteistä, joihin vuoden 2015 arviointiraportti antaa aihetta. Kaupunginvaltuusto käsitteli arviointiraportin 20.6.2016. Kaupunginhallituksen selvitys tarkastuslautakunnan vuoden 2015 arviointiraportin aiheuttamista toimenpiteistä käsiteltiin kaupunginvaltuustossa 14.11.2016.

Kaupungin tilintarkastaja KPMG Julkishallinnon Palvelut Oy on tehnyt lakisääteistä vuoteen 2015 kohdistunutta tilintarkastusta. Tilintarkastaja on raportoinut tarkastustyön etenemisestä. Tilintarkastaja antoi vuotta 2015 koskevan tilintarkastuskertomuksen 12.5.2016. Tilintarkastuskertomus oli valtuuston käsittelyssä 20.6.2016. Lisäksi tilintarkastaja on 6.5.2016 antanut yhteenvetoraportin tilinpäätöksen 31.12.2015 tilintarkastuksesta.

Tarkastuslautakunta päätti 26.5.2016 lähettää Turun kaupungin tilinpäätöksen 2015 tilintarkastusta koskevan tilintarkastajan raportin kaupunginhallitukselle tiedoksi ja toimenpiteitä varten. Kaupunginhallituksen selvitys tilinpäätöksen 2015 tilintarkastusta koskevan raportin aiheuttamista toimenpiteistä pyydettiin antamaan tarkastuslautakunnalle 30.9.2016 mennessä. Lisäksi tarkastuslautakunta päätti uudistaa pyynnön kaupunginhallituksen selvityksestä vuoden 2014 tilinpäätöksen tilintarkastusta koskevan raportin aiheuttamista toimenpiteistä siten, että selvitys tulee antaa tarkastuslautakunnalle 30.9.2016 mennessä. Kaupunginhallitus antoi 19.9.2016 selvityksen vuosien 2014 ja 2015 tilintarkastajan raporttien aiheuttamista toimenpiteistä tarkastuslautakunnalle.

Lauseke	Toimenpideselvitys
Lauta- ja johtokunnat eivät saa käyttää tilakustannuksista mahdollisesti säästyviä määrärahoja muiden toimintamenojen kattamiseen ellei valtuusto erikseen tee kohdentamista koskevaa päätöstä. (Kh)	Ei ole käytetty.

Tilinpäätös 2016

Tarkastuslautakunta

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Tarkastuslautakunta, €	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksiin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Toimintakulut	-480 000		-480 000	-462 412	17 588	-431 724	7,1
TOIMINTAKATE	-480 000		-480 000	-462 412	17 588	-431 724	7,1

LAUTAKUNNAN HTV

Henkilötyövuodet (htv)	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Tarkastuslautakunta	5	4,8	5	4,2

KAUPUNGINHALLITUS JA KONSERNIHALLINTO

Tilivelvollinen viranhaltija: kaupunginjohtaja Aleksi Randell

Tilivelvollisen viranhaltijan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta

Keskeiset toimintaympäristön muutostekijät

Kaupunginhallitus on v. 2016 perustanut kaksi työterveyshuoltoyhtiötä; Turun kaupungin Työterveyshuolto Oy:n ja Turun Seudun Työterveystalo Oy:n .

Kuntalain yhtiöittämisvelvollisuutta koskeva siirtymäsäännös muutettiin siten, että kuntalain yhtiöittämisvelvollisuutta koskevaa säännöstä sovelletaan työterveyshuollon sairaanhoito- ja muiden terveydenhuoltopalvelujen tuottamiseen vasta vuoden 2019 alusta. Valmisteilla olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksessa lähtökohtana on maakuntien vastuu sosiaali- ja terveystalouksista. Toteutuessaan uudistus vaikuttaa paitsi kunnallisten työterveyshuoltoyhtiöiden toimintaedellytyksiin, myös liikkeenluovutuksen tarkoituksenmukaisuuteen ja ajankohtaan sekä yhtiöiden omistukseen. Ko. yhtiöt ovat päättäneet keskeyttää toimintansa toistaiseksi ja tehneet yritys- ja yhteisötietolain (244/2001) 12 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen toiminnan keskeyttämisestä toistaiseksi. Kaupunginhallitus on merkinnyt asian tiedokseen 9.1.2017.

Vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna pitkäaikaistyöttömien määrä on noussut n. 100 henkilöllä eli +2 % (2015: 1 200 henkilöä ja 6,5 %), työttömyysasteen laskiessa hieman. Työmarkkinatuella olevien määrä ei kasvanut vuoden aikana käytännössä lainkaan. Tähän on vaikuttanut osaltaan voimakas työllistämistoimenpiteiden panostus ko. kohde-ryhmään, jonka säästövaikutukset ulottuvat muutamalle lähivuodelle.

1.4.2016 tehty liikkeenluovutus hankinta- ja logistiikkakeskuksen Mäntymäen sairaala-alueen toiminnoista VSSHP:lle. Liikkeenluovutuksessa siirtyi 15 vakinaista ja 5 määräaikaista työsuhdetta.

1.10.2016 hankinta- ja logistiikkakeskuksen painatuspalvelukeskuksen operatiivinen toiminta päättyy. Muutoksessa siirtyy 4 työsuhdetta kaupungin sisällä.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden olennaiset poikkeamat

Kaupunginhallituksen toimitus alitti vuoden 2016 talousarvionsa noin 5,0 miljoonalla eurolla. Määrärahoja kului ennakoitua vähemmän mm. varausmäärärahojen sekä hankkeiden osalta.

IT-palveluiden leasing-kustannuksissa säästöä 0,8 M€, johon vaikuttaa se, että hankinnat on tehty suunnitelman mukaisesti (kierto 4 v). Myös puhepalveluiden (0,6 milj. euroa) sekä tietoliikenteen (0,4 milj. euroa) on syntynyt säästöä.

Valtion palkkatukien aikainen loppuminen vuoden 2016 aikana aiheutti työllisydenhoitoon liittyvien tulojen jäämisen alle arvioidun summan. Menojen osalta tapahtui ylitystä työmarkkinatuen osalta (noin 0,7 milj. euroa). Lopullinen kunnan maksuosuus työmarkkinatuessa oli 24,7 milj. euroa.

Lauseke	Toimenpideselvitys
Maahanmuuttajakoordinaattorin tehtävä muutetaan kokopäivätoimiseksi. (Kv)	Turulle on palkattu päätoiminen maahanmuuttajakoordinaattori 1.2.-31.12.2016. (työsuhdetta jatkettu vuodelle 2017)
Selvitetään muuttuneessa tilanteessa mahdollisuudet huolehtia kotitalousjätteen energiatuotannosta Lounais-Suomen Jätehuoltoyhtiön toiminta-alueella siten, että LSJH oy on osaomistajana. (Kv)	Asiasta on käyty neuvotteluja yhtiön kanssa ja selvitetään uuden hankintalainsäädännön vaikutuksia LSJH Oy:n asemaan osaomistajana mainitussa kotitalousjätteen energiatuotannossa Lounais-Suomen Jätehuoltoyhtiön toiminta-alueella. Hankintarenkaasta tehtyjä valituksia on useita ja niiden käsittely on kesken eri oikeusas-teissa.

Tilinpäätös 2016

Kaupunginhallitus

<p>Tietojohtaminen otetaan keskeiseksi hankkeeksi, joka velvoittaa hoitaman liitteessä 5. (=Strategiset sopimukset) kohdassa 3.2.4 mainitut (=Kj-toimiala, kohta 4.2, Talous ja strategia) asiat niin, että tiedolla johtamiseen siirtyminen voitaisiin aloittaa 2017. (Kv)</p>	<p>Tietojohtamisen hanke käynnistyi KH:n päätöksellä 21.9.2015 (390 §). Hanke on edennyt suunnitelman mukaisesti ja tuottanut muun muassa prosessin ja sitä tukevan työvälineen strategian seurantaan ja arviointiin, sekä kaupunkialgoritmi-menetelmäoppaan. Lisäksi määritettiin ja toteutettiin kaupunkitasoinen muutoksenhallintaprosessi ("raportointipalvelu") tietovarastoihin ja raportteihin kohdistuville muutoksille. Hankkeen osana toteutettiin myös tietojohtamisen koulutusohjelma, jonka kohderyhmänä olivat kaupungin johto, tietopalveluasiantuntijat ja controllerit. Koulutusohjelman osana tehtiin yhdeksän harjoitustyötä, joiden tuloksia on käsitelty mm kaupungin johtoryhmässä. Vuoden 2017 aikana käynnistetään todennäköisesti hankkeen vaihe 2, jonka tavoitteena on edistää hankkeen aikana syntyneiden käytäntöjen jalkautumista osaksi toimialojen ja konsernihallinnon johtamista.</p>
<p>Selvitetään edellytykset joidenkin palveluiden hankkimisesta inhousejärjestelmällä konsernin sisällä. (Kv)</p>	<p>Turun Työterveystalon toiminta ollaan yhtiöittämässä vuoden 2017 alusta lähtien, minkä johdosta kaupunginhallitus on tehnyt (22.6.2016 § 285) päätöksen kahden osakeyhtiön perustamisesta. Toinen perustettavista osakeyhtiöistä toimisi sidosyksikköasemassa (in-house järjestelmä) kaupunkiin nähden ja tuottaisi kaupungin tarvitsemat työterveydenhuollon palvelut. Kahden yhtiön keskinäisen asema, toimintamalli, talous ja muut tarvittavat päätökset tehdään vuoden 2016 syksyn aikana ja tuodaan kaupunginhallituksen päätettäväksi. Kaupunginhallituksen 10.10.2016 päätöksellä yhtiöittämisprosessi on keskeytetty tilanteen epäselvyyden vuoksi. Eduskunnalle on tehty esitys työterveyshuoltoa koskevan yhtiöittämisveloitteen siirtymisestä vuodelle 2019.</p>
<p>Kiinteistötoimialan strateginen sopimus, kohta 1.4 Lausekkeet, kaupunginvaltuusto: Kehitetään lähiötä suunnitelmallisesti aloittaen Pansio-Pernosta yhteistyössä kaupungin-osayhdistysten, alueella toimivien järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Kaupunkikonsernin kaikkien toimijoiden tulee ottaa painopiste huomioon toiminnassaan. (Kv)</p>	<p>Aluetyön Turun mallin käyttöönottoa tarkoittava päätös on tehty kaupunginhallituksessa 24.10.2016 § 415. Toimintamallin mukainen toimeenpano käynnistetty soveltuville osin 2016 alussa Pansio-Pernoa alueella yhteistyössä kumppaneiden kanssa. Kokonaisuuden koordinaatio toteutetaan poikkihallinnollisen hyvinvoinnin ohjausryhmän kautta.</p>
<p>Lauta- ja johtokunnat eivät saa käyttää tilakustannuksista mahdollisesti säästyviä määrärahoja muiden toimintamenojen kattamiseen ellei valtuusto erikseen tee kohdentamista koskevaa päätöstä. (Kh)</p>	<p>Tilojen käyttö neliöiden ja sisäisen vuokran osalta sisältyy kaupungin johtamista tukevaan sopimusohjausmalliin, joka toimii toiminnan ja talouden suunnittelun sekä seurannan perustana. Linjaus on huomioitu myös talousarvion laadintaohjeissa.</p>

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Kaupunginhallitus	TP 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015
Toimintatuotot	57 344 462	510 017	57 854 479	55 085 169	-2 769 310	53 546 774
Valmistus omaan käyttöön	4 800 000		4 800 000	571 049	-4 228 950	750 910
Toimintakulut	-154 613 221	-768 175	-155 381 396	-143 143 059	12 238 337	-140 324 097
TOIMINTAKATE	-92 468 759	-258 158	-92 726 917	-87 486 840	5 240 077	-86 026 413
Investointimenot	-37 000 000	-5 300 000	-42 300 000	-14 883 813	27 416 187	-5 139 042
Rahoitusosuudet				19 943	19 943	12 772
Luovutustuotot				423 051	423 051	395 934
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-37 000 000	-5 300 000	-42 300 000	-14 440 818	27 859 182	-4 730 336

Tilinpäätös 2016

Kaupunginhallitus

OMARAHOITUSOSUUDET

Omarahoitusosuudet	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutokset	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015
Toimintakulut	-21 596 518		-21 596 518	-20 418 416	1 178 102	-41 529 590
TOIMINTAKATE	-21 596 518		-21 596 518	-20 418 416	1 178 102	-41 529 590

*) TP 2015 sisältää Kiton omarahoitusosuuden

TOIMIALAN HTV

Henkilötyövuodet (htv ilman työllistettyjä ja harjoittelijoita)	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Kh yhteensä	608	571	580,0	552,3	
Konsernihallinto	211,4	191,8	191,0	200,0	
Palvelukeskukset	396,6	379,2	389,0	352,3	

Lisätietoja: Kasvua konsernihallinnon määräaikaaisessa henkilöstössä, 17 % palvelussuhteista määräaikaaisia (vuonna 2015 12 %). Suurin yksikkötason kasvu ulkoisissa hankkeissa (UBC) +2,8 htv. Lisäksi vakanssiirtoja toimialoilta.

STRATEGISET TAVOITTEET

Kärkihanke 1: Digitaalinen asiointi				
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Kuntalaistiliin liitettyjen palvelujen määrä			3 kpl uutta	0

Tavoitteen kuvaus: Asiakkaan digitaalinen asiointi Turun kaupungin kanssa (MunTurku) (edellyttää palvelujen digitalisoinnin ja tunnistautumisen).

Selvitys poikkeamalle: Ajanjaksolla 1.8.-31.12. seurattiin KaPan vaateita ja valmistauduttiin palvelujen kuvaamiseen Kapan vaatimusten mukaisesti. Kuntaliitto ohjeisti, ettei tunnistautumista kannata tehdä ennen kuin KaPan tunnistautuminen on tehty.

Syksyllä 2016 Turun kaupunki valittiin ainoana pilottina Valtiokonttorin verkkomaksamisen projektiin. Valtiokonttorin projektin aikataulu pitkittää osaltaan yhtenäisen verkkomaksamisen toteuttamista Turun kaupungissa. Uuden aikataulun mukaisesti digitaalisen aineiston myynti valmistuu vuonna 2017.

Selvitys poikkeamalle: Tiera tiedotti, ettei sen sopimus Visman kanssa on loppunut eikä uutta sopimusta tehdä. Tämän johdosta avustusten prosessin digitalisointi Tieran alustalla keskeytettiin ja samalla muut ko. alustalle suunnitellut toimet. Vuoden 2017 aikana päätetään muusta alustaratkaisusta digitaalisten palvelujen käyttöön.

Kärkihanke 2: Keskustan kehittämishanke				
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Toimeenpanon käynnistäminen.			Käynnistetty	Visiotyö sisältäen kehittämisuunnitelman on käynnissä

Tilinpäätös 2016

Kaupunginhallitus

Tavoitteen kuvaus: Laaditaan kehittämissuunnitelma keskustan alueelle. Tunnistetaan ja liitetään kokonaisuuteen palveluiden, matkailun, elinkeinoelämän, tapahtumatoiminnan sekä fyysisen ympäristön ja infrastruktuurin kehittämiskokonaisuudet.

Selvitys poikkeamalle:

Kärkihanke 3: Kampus-Tiedepuisto –alueen kehittämishanke

	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Toteutusmalli ja kehityssuunnitelma.			Käynnistetty	Yhteisen vision ja masterplanin laadinta on käynnissä	

Tavoitteen kuvaus: Hanketta koskevan toteutusmallin laadinta ja toimeenpanon käynnistäminen. Toteutusmallin kilpailutus. Luodaan Kampus-Tiedepuisto -hankkeessa kaupunkikehitysalusta, jolla yhdistetään innovaatiotoiminta kaupunkisuunnitteluun.

Selvitys poikkeamalle: Hanke resursoitu lokakuussa 2016. Kokonaisvision ja masterplanin laadintaan tarvittavat osallistamistoimet ja työpajat toteutettu viikolla 48 (TurkuFutureFoorumit).

Kärkihanke 4: Palveluohjaus paljon palveluita käyttäville

	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Toteutusmalli ja kehityssuunnitelma			Hankkeen käynnistäminen	Hanke on käynnissä	

Tavoitteen kuvaus: Kokonaisuus muodostuu toisiaan tukevista osista: Ikäihmisten palveluohjaus, Terveyspalvelujen uudistaminen, Perhe- ja sosiaalipalvelut – toiminnan kokonaiskehittäminen, Varsinais-Suomen uusi psykiatrian toimintamalli. Lisäksi palveluohjaus-hanke on osana kaupungin monikanavaisen asiakaspalvelun kehittämistä (ei vain paljon palveluita käyttäville).

Selvitys poikkeamalle: Varsinais-Suomen uusi psykiatrian toimintamalli on otettu pois kärkihankekokonaisuudesta ennen KH:n 22.6.2016 päätöstä, ja kyseinen asia etenee omalla painollaan.

Työllisyyden edistäminen

	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Henkilöitä aktiivointi- ja työkykypalveluiden piirissä	-	-	1 100	1 208	
Kokonaisasiakasmäärä	1 714 henkeä	2 688 henkeä	3 000 henkeä	2 701	
Uusien asiakkaiden määrä	1 024 henkeä	2 007 henkeä	2 000 henkeä	2 184	
Palvelun päättäneistä asiakkaista työssä tai päätoimisessa koulutuksessa	-	-	vähintään 30% eli 600 henkeä	788	

Tavoitteen kuvaus: Työllisyyden edistäminen kaupungin aktiivointi- ja työkykypalveluissa

”Henkilöitä aktiivointi- ja työkykypalveluiden piirissä” : tarkoittaa henkilöitä, jotka ovat Turun työmarkkinatuon kuntaosuudella (Kela-listalla) olevia Turun aktiivointitoimenpiteissä (tukityöllistäminen, työllistäminen Turku-lisällä, muu työllistäminen työnetsijäpalvelujen kautta sekä kuntouttava työtoiminta). Tavoite 2017-2019 tarkastellaan uudelleen,

Tilinpäätös 2016

Kaupunginhallitus

koska kokonaisvastuu (vaikeimmin työllistettävien osalta) työllistamisestä saattaa siirtyä kunnille. Keskeisenä toimenpiteenä mm. Party-hankkeen toteuttaminen.

Selvitys poikkeamalle: Asiakasohjaus ei ole toiminut toivotulla tavalla, jonka vuoksi kokonaisasiakasmäärä on jäänyt alle tavoiteluvun. Asiaan tullaan kiinnittämään huomiota 2017

Nuorisotyöttömyyden vähentäminen

	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Nuorten osuus työttömistä, %	13,65	13,20	12,70	13,36	

Tavoitteen kuvaus: Keskeisenä toimenpiteenä Ohjaamo-hankkeen ja TUTTU-hankkeen toteuttaminen.

Selvitys poikkeamalle: Nuorten työttömyys lisääntyy aina kesäkaudella, kun keväällä valmistuu uusia työttömiä oppilaitoksista. Nuorten osuutta työttömistä on viime vuosina vähentäneet NAO-koulutukset, joiden rahoitus loppuu tämän vuoden jälkeen ja on nyt jo vähentynyt.

Ylipainoisuuden ja liikalihavuuden vähentäminen tiedotuksen keinoin

	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Arviointikriteeri			Tiedotuskampanja toteutunut	Tiedotuskampanja toteutettu	

Tavoitteen kuvaus: Erityisesti lapsiin ja nuoriin kohdistuvalla omaehtoisen terveyden edistämisen kampanjalla pyritään vähentämään ylipainoisuuttaja liikalihavuutta.

Selvitys poikkeamalle:

SOSIAALI- JA TERVEYSLAUTAKUNTA

Tilivelvollinen viranhaltija: toimialajohtaja Riitta Liuksa

Tilivelvollisen viranhaltijan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta

Keskeiset toimintaympäristön muutostekijät

Julkisten palveluiden kysyntä kasvaa heikosta taloudellisesta tilanteesta johtuen. Paikallisesti esim. erikoissairaanhoidon kysyntä on ollut suurempaa kuin maassa keskimäärin. Tehokkuusvaatimukset ovat kasvaneet merkittävästi ja organisaatiota on pyritty kehittämään siten, että suoritettävää voidaan kasvattaa samalla kuin käytetty euromäärä jopa supistuu.

Vanhuspalvelujen kysyntään vaikuttaa väestön ikääntymisen ohella 1.7. voimaantullut omaishoidontuen uudistunut lainsäädäntö, jonka mukaan omaishoitajien oikeutta vapaapäivien määrään lisättiin ja kohderyhmää laajennettiin.

Vuoden 2016 aikana valmistauduttiin perustoimeentulotuen myöntämisen ja maksatuksen siirtymiseen Kelan tahtäväksi 1.1.2017 alkaen. Toimeentulotuen kysyntä ja käyttö jatkoi Turussa edelleen hienoisesta laskua, eikä loppuvuosi tuonut juurikaan muutoksia palvelukysyntään. Turvapaikan saaneiden määrän kasvu ei ole vielä alkuvuodesta näkynyt merkittävästi palvelujen kysynnässä, myös kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita paperittomia tuli vain yksittäistapauksina.

Tulokertymät näyttävät selkeästi pienenevän ja syynä siihen on mm. valtion leikkaukset koulutuskorvauksiin (lääketiede ja hammaslääketiede) sekä korvaukset erityisen kalliista pakolaisten ja paluumuuttajien terveydenhoidon korvauksista.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden olennaiset poikkeamat

Varhaisen tuen palvelujen saatavuus on vuoden aikana merkittävästi parantunut. Neuvolan kotikäynnit, vauvaperheiden perhetuen käynnit sekä lapsiperheiden kotipalvelun käyttö ovat lisääntyneet.

Avo- ja sijaishuollon sosiaalityössä toimittiin lastensuojelun rakennemuutoksen tavoitteiden mukaisesti. Lastensuojelun sijaishuollossa vuoden aikana ostopalvelulaitosten käyttöä väheni ja perhehoidon osuus kasvoi liki rakennemuutos-tavoitteen mukaisesti, vaikutukset näkyvät myös sijaishuollon ostopalvelujen kustannuksissa. Vuoden aikana panostettiin merkittävästi sosiaalihuoltolain mukaisiin ja lastensuojelun avohuollon palveluihin. Tämä näkyy avohuollon kustannusten, erityisesti avohuollon sijoitusten ja perhekuntoutusten määrän ja kustannusten voimakkaana kasvuna. Vuoden aikana on valmisteltu kasvua taittavia toimenpiteitä, kuten perhekuntoutuksen käynnistämistä kaupungin omana toimintana. Palvelujen käytössä näkyy myös kysynnän useamman vuoden aikainen patoutuminen. Omalla toiminnalla vastattiin palvelukysyntään henkilöstöresurssin mahdollistamalla tavalla.

Toimeentulotuen hakijoita oli vuoden aikana aikaisempaa enemmän, mutta edelleen kustannukset laskivat. Tämä näkyy palvelueella niin menoissa kuin tuloissa. Vuoden aikana varauduttiin lisääntyvään turvapaikan saaneiden palvelujen tarpeeseen, mutta se ei vuonna 2016 realisoitunut.

Perhe- ja sosiaalipalvelujen nettototeutuma ylitti budjetin yli 0,5 M€llä. Tulot ylittyivät merkittävästi, erityisesti Turun Seudun tulkikeskuksen palvelujen kysynnän ja sitä myötä tulojen rajun kasvun vuoksi. Myös sijaishuollon tulot ylittivät talousarvion n. 1 M€llä (valtionkorvaukset ja muiden kuntien laskutus). Mennoissa merkittäviä poikkeamia oli henkilöstökustannuksissa, jotka alittuivat liki 1 M€llä, ja asiakaspalvelujen ostoissa, jotka ylittivät palvelualueen tasolla 2,8 M€llä. Kasvu syntyi pääosin lastensuojelun avohuollon tukitoimien ja avohuollon sijoitusten (sis.perhekuntoutukset) ostoista.

Terveyspalveluissa vuosi 2016 oli monella tapaa vaikea: taloudelle ja henkilöstön käytölle asetetut tavoitteet olivat jo lähtökohtaisesti tiukat. Samanaikaisesti toiminnan tavoitteet oli kuitenkin asetettu pääsääntöisesti edellistä vuotta korkeammalle, ja perustyötä oli tiukkojen tavoitteiden johdosta tehtävä yhtäaikaaisesti laajojen kehittämishankkeiden edistämisen kanssa. Kupittaan sairaalaa kohdannut laaja negatiivinen julkisuus vaikutti koko palvelualueen toimintaan ja työhön erityisesti alkuvuodesta, mutta myös pitkälle syksyyn. Kaikesta tästä huolimatta terveyspalvelut onnistui lähes kaikissa tavoitteissaan vähintäänkin tavoiteltuun tasoon, monissa tapauksissa ylikin.

Talouden osalta tulot jäivät 3,64 M€ alle talousarvioon budjetoitujen tulojen. Tämä aiheutui ensisijaisesti pakolais- ja paluumuuttajakorvausten määrän merkittävästä vähenemisestä (korvauksia 4,30 M€ vähemmän kuin v. 2015). Myös opetuskorvausten määrä toteutui 0,60 M€ budjetoitua pienempänä. Toimintamenot jäivät 0,64 M€ alle vuoden 2015 toteuman (-0,5 %), mutta talousarvioon 2016 nähden menoja oli 2,16 M€ yli budjetoitujen menojen. Ylityksiä oli eniten palveluiden ostoissa (ylitys 3,03 M€), erityisesti asumispalveluiden ostoissa, perusterveydenhuollon erityispalveluiden

Tilinpäätös 2016

Hyvinvointitoimiala

ostoissa (mm. erityishuoltopiiri) sekä somaattisen erikoissairaanhoidon ostopalveluissa. Henkilöstömenot toteutuivat 2,86 M€ alle budjetoidun.

Henkilöstötavoitteeseen ei aivan päästy: vuoden 2015 henkilöstömäärään nähden vuoden 2016 tavoite oli -15,3 htv, kun toteutunut luku jäi -11,1 htv:een. Tavoitteesta jääminen selittyy mm. strategian mukaisten terveysasemien mielen- terveys- ja päihdetimien, työttömien terveyspisteen sekä uuden muistikuntoutusyksikön perustamisella.

Toiminnan osalta terveysasemien ja suun terveydenhuollon asiakas- ja käyntimäärätavoitteet ylittivät selvästi edellisen vuoden toteumat samalla kun jonotusajat pysyivät samoina tai lyhenivät. Vaikuttavuusmittareita ei vielä ole saatu valmiiksi raportointivälineiden käyttöönoton oltua suunniteltua hitaampaa. Polikliinisten palveluiden tavoitteet ovat ylittyneet liki kaikilta mitatuilta osin. Sairaalapalveluissa hoitoajat kaikissa osastoryhmissä ovat lyhentyneet ja kuntouttavan hoidon määrä sekä avohoidon toimet kuten geriatrian poliklinikan ja kotisairaalan hoitajaksot ovat selkeästi lisääntyneet tavoitteen mukaisesti. Palliatiivisen hoidon pitkäaikaissairaalahoito on vähentynyt tavoitteen mukaisesti. Sairaalahoidosta valmiiden potilaiden keskimääräinen määrä pitkäaikaishoidon jonossa ei ole vähentynyt tavoitteen mukaisesti, mutta toimenpiteet ovat käynnissä tavoitteeseen pääsemiseksi. Hoitotakuu toteutuu muutoin paitsi sydämen ultraäänitutkimuksiin on tavoiteltua pidemmät odotusajat; tavoitetasoon pääsemiseksi käynnissä on toimenpiteitä, mm. yhteistyö TYKSin sydänkeskuksen kanssa. Mielenterveys- ja päihdepalveluiden vaikeasta vuodesta huolimatta toiminnallisiin tavoitteisiin päästiin kaikilta muilta osin paitsi vanhuspsykiatrian osastohoitoon osalta.

Vanhus- ja vammaispalvelujen palvelualueen talousarvio toteutui ennakoitua paremmin sekä vanhus- että vammaispalveluiden osalta; palvelualueen vuoden 2016 menot alittivat talousarvion 2,7 miljoonalla eurolla ja menot olivat jopa 1,8 miljoonaa euroa alle vuoden 2015 tilinpäätöksen. Tulokertymä oli 0,18 miljoonaa alle talousarvion, joten nettotulos alitti talousarvion yhteensä 2,5 miljoonalla eurolla. Merkittävien yksittäinen syy menojen laskuun on ruokapalveluiden kilpailutusten myötä saatu kustannushyöty, yht. 2,3M€.

Vanhus- ja vammaispalveluiden henkilöstön käyttö oli vuoden 2015 tasolla (2.018,6 htv; kasvua 1 htv), joten vuoden 2016 alentavaa henkilöstötavoitetta ei saavutettu. Tämä selittyy sijaistusprosentin ja sairaspöissaoloprosentin kasvulla.

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet saavutettiin pääsääntöisesti. Kotihoidon toiminta on tehostunut jo komatta vuotta peräkkäin - sekä asiakastyön että välittömän työajan suhteelliset osuudet ovat ylittäneet kasvutavoitteet. Kotihoidon sisäinen rakenne on myös lähentynyt tavoitetta, joskin asiakasmäärän painottuminen raskaimpaan hoitoluokkaan edellyttää tavoitteiden uudelleenarviointia. Asumispalveluiden laatua kuvaavat Rai-indikaattorit ovat ohjanneet palvelun laadun parannusta; sekä ympäristön aktiviteetteja, unilääkkeiden käyttöä, ravitsemustilaa että painehaavojen syntyä kuvaavat mittarit osoittavat hoidon laadun hyvää kehitystä. Vammaispalveluiden osalta voidaan todeta, että sekä kuljetuspalveluiden että ympärivuorokautisen hoidon rakenteen keventämistavoitteet ovat toteutuneet tavoitetta nopeammin. Vammaisten henkilökohtaisten avustajien osalta kustannukset nousivat 0,5M€ vuodesta 2015.

Ikääntyneiden palvelujen saatavuuden osalta voidaan todeta, että sekä kotihoidon että ympärivuorokautisen hoidon peittävyys ylittää tavoitteen. Tästä huolimatta vuoden 2016 ympärivuorokautisen hoidon jonon pituus ylitti ajoittain selvästi tavoitetasoa, loppuvuodesta ostettiin lisäpaikkoja yhteensä 37, jonka jälkeen jonot ovat olleet varsin alhaiset. Omaishoidon tuen peittävyys jäi hieman tavoitteen alle, mikä kertoo omaishoitajaksi hakeutuvien ikääntyneiden vähäisestä määrästä.

Sairaanhoitopiirin maksuosuus ylittyi 5,9 M€:lla. Lähtökohtaisesti kaupungin ja sairaanhoitopiirin kuluvan vuoden 2016 budjettien välinen ero oli 4,6 M€. Vuodesta 2015 sairaanhoitopiirin menot kasvoivat 2,1M€.

Kokonaisuutena hyvinvointitoimialan nettopoikkema on noin 2,8M€, josta menojen ylitys on noin 2,1M€ ja tulojen alitus noin 0,7M€. Vsshp:n ja Turun varaama määräraha poikkesivat toisistaan jo lähtökohtaisesti 4,6M€ ja lopullinen poikkeama oli 5,9M€. Toimialan kokonaismenot olivat yht. 669,8M€ kun ne edellisenä vuotena olivat 668,3M€. Muutos oli siis vain 1,5M€. Sisäisen vuokrajärjestelmän veloituspohjasta muutettiin ja toimialalle kohdennettiin vuokriin 1,43M€ lisäkustannus. Em. muutos lisättynä shp:n 2,1M€ kasvulla vuodesta 2015 voidaan todeta, että toiminnan kustannustaso jopa laskee edellisestä vuodesta. Tulokertymän laskuun vaikutti merkittävästi pakolais- ja paluumuuttajista saatavien korvausten aleneminen (-4,3M€).

Lauseke	Toimenpideselvitys
Taataan paperittomille alle 18-vuotiaille sekä raskaana oleville naisille oikeus terveydenhoitoon. (Kv)	Paperittomille alle 18-vuotiaille sekä raskaana oleville naisille on taattu pääsy Turun kaupungin terveyspalveluihin. Toimintayksiköt on ohjeistettu ja paikallisen Global Clinicin kanssa on käynnistetty yhteistyö kohderyhmän ohjaamiseksi hyvinvointitoimialan palveluihin.
Selvitetään ja tarvittaessa valmistellaan toimenpiteet, joihin pitää mahdollisesti ryhtyä sote-ratkaisun pohjalta. (Kv)	Maakunnallinen ikääntyneiden palveluohjauksen ja palvelujärjestelmän yhdenmukaistamishanke on käynnistetty osana STM:n kärkihanketta.

Tilinpäätös 2016

Hyvinvointitoimiala

Edistetään monipuolisesti kokeilumahdollisuuksia palveluissa talousarvion puitteissa, esimerkiksi seniorien palveluohjauksessa ja kuntoutuspalveluissa. Tarvittaessa käytetään myös palveluseleitä. (Kv)	Maakunnallisessa KomPASSi-hankkeessa kehitetään ja yhdenmukaistetaan Varsinais-Suomen kunnissa ikääntyneiden palveluohjauksen prosesseja, välineitä ja mittareita, laajennetaan omaishoitajien tukitoimenpiteitä (mm. toimeksiantosopimuksin ja tilapäisen perhehoidon avulla järjestettyä omaishoitajien lomitusjärjestelmää). Palveluseleiden käytön laajentaminen ikääntyneiden kauppaluuhin on valmistelussa.
Lauta- ja johtokunnat eivät saa käyttää tilakustannuksista mahdollisesti säästyviä määrärahoja muiden toimintamenojen kattamiseen ellei valtuusto erikseen tee kohdentamista koskevaa päätöstä. (Kh)	Ei toimenpiteitä.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

HYVINVOINTITOIMIALA, Sosiaali- ja terveyslautakunta	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015
Toimintatuotot	81 781 327	-900 000	80 881 327	80 184 240	-697 087	85 144 397
Valmistus omaan käyttöön				64 377	64 377	205 334
Toimintakulut	-666 409 090	-1 294 162	-667 703 252	-669 882 719	-2 179 467	-668 495 225
TOIMINTAKATE	-584 627 763	-2 194 162	-586 821 925	-589 634 102	-2 812 177	-583 145 494
Investointimenot	-1.000.000		-1.000.000	-394.412	605.588	-647.178
NETTO	-1.000.000		-1.000.000	-394.412	605.588	-647.178

TOIMIALAN HTV

Henkilötyövuodet (htv)	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Sosiaali- ja terveyslautakunta	4659	4587,5	4574	4567,4

STRATEGISET TAVOITTEET

Tavoite 1: Asiakslähtöisten, vaikuttavien ja tehokkaiden hoito- ja palveluketjujen kehittäminen					
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Päihde- ja mielenterveyspalveluiden saatavuuden parantuminen ja avohoitopainotteisuuden lisääntyminen: jonotusaika psykiatriseen erikoissairaanhoidon (avokäynnit) mediaani	50 vrk	21 vrk	vähenevä	31 vrk	
Kiireettömän lääkärivastaanoton jonotusaika lyhenee terveyskeskuksessa	keskim. 4vkoa	keskim. 4 vkoa	3-4 viikkoa	17,8 työpäivää	
Terveysasemien asiakkaat/ työvoima	401,4	405,8		418,4	
Suunterveydenhuollon asiakkaat/ työvoima	247,7	243,4	kasvava	251,4	

Tilinpäätös 2016

Hyvinvointitoimiala

Jatkohoitojonojen lyheneminen sairaanhoitopiiristä					
- jatkohoitojono Shp:stä, potilaita keskimäärin /vk	30	< 25	<10	<10	
- siirtoviivepäivien määrä /kk	616	284	<100	161	
- korotetun maksun osuus siirtoviivepäivistä	66%	55,1%	< 30%	36,1 %	
Oman sairaalahoidon tehostuminen					
- Akuutin hoidon osastoryhmän hoitajaksojen mediaali ja keskiarvo	.. 11,4vrk	med. 6 KA 10,3	< 6vrk < 10vrk	med. 6 vrk ka 11,3 vrk	
- Kuntouttavan hoidon osastoryhmän kotiuttamis-% takaisin kotiin	66,5 %	62,1 %	> 85%	67 %	

Tavoitteen kuvaus: Ajoissa annetut ja hyvin kohdenetut peruspalvelut ovat hyvää ehkäisevää työtä. Oikea-aikainen ja oikean tasoinen palvelu vähentää korjaavien ja erityispalveluiden tarvetta. Korjaavat ja erityispalvelut sairaanhoidossa järjestetään tehokkaasti, oikea-aikaisesti ja vaikuttavasti. Palveluiden toteuttamisen keskeinen lähtökohta on asiakaslähtöisyys.

*= työvoimatietoa ei vielä käytössä

Selvitys poikkeamalle: Jonotusaika psykiatriseen erikoissairaanhoidon on hieman pidentynyt mutta edelleen samaa suuruusluokkaa kuin edellisenä vuotena. Psykiatrien saatavuuden vaikeus näkyy tässä luvussa. Siirtoviivepäivät vähenivät merkittävästi vuodesta 2015, mutta asumispalvelujonojen vuoksi sairaansijoja ei vapautunut ai- van riittävästi tavoitteen saavuttamiseksi.

Tavoite 2: Lapset, nuoret ja lapsiperheet saavat tarvitsemaansa tukea riittävän aikaisin. Lastensuojelun palvelurakenne uudistetaan avohuoltoon ja perhehoitoon painottuvaksi.

	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Lastensuojelun asiakkaana olevien 0-17 vuotiaiden määrä ja osuus ikäryhmästä laskee. (SHl:n muutos muuttaa määrittelyä 4/2015 lähtien.)	2937 10,3 %	2286 (ei vertailukelpoinen)	aleneva, uusi lähtötaso	..
Konsultaatioiden määrä lisääntyy 13-18 –vuotiaiden nuorten psykiatrisessa hoidossa	tietoa ei saada	25	lähtöarvo	31
Lasten ja nuorten mielenterveysongelmista johtuvien perusterveydenhuollon kontaktien osuus kaikista ikäryhmän kontakteista	603 / 2,08 %	639 / 2,15 %	pysyy samana tai lisääntyy	699 / 2,38 %
Lastensuojelun kokonaiskustannusten jakautuminen avohuollon ja sijoitusten kustannuksiin. Avohuollon osuus kasvaa.	4.368.9293 € avohuolto 14,2%, sijoitukset 85,8% alustava (korj. 15.8.2016)	4.299.2149 € avohuolto 16,8%, sijoitukset 83,2% alustava	avohuollon osuus nousee	..

Tavoitteen kuvaus: Palveluketjuja kehitetään toimivammiksi ja vaikuttavammiksi lisäämällä ehkäisevän työn osuutta ja painottamalla avopalveluja. Lastensuojeluun vastataan ensisijaisesti ennaltaehkäisevien toimenpiteiden, perhetyön sekä avohuollon keinoin. Sijaishuollossa tavoitteena on löytää entistä suuremmalle osalle lapsia sijaisperheitä, jotta laitossijoitusten tarve vähenee.

Lasten ja nuorten mielenterveysongelmia on hoidettu enenevästi perustasolla ja konsultaatioiden määrä on lisääntynyt. Uusi toimintamuoto (yhteistyönuorisopsykiatri) on aloittanut työnsä 1.9. alkaen ja tavoitteena on hoitaa lasten ja nuorten mielenterveysongelmat aiempaa varhaisemmassa vaiheessa ja lähitasolla (perusterveydenhuollossa).

Tilinpäätös 2016

Hyvinvointitoimiala

Tavoite 3: Tuetaan ikääntyvien ja vammaisten henkilöiden osallisuutta ja toimintakykyä sekä kehitetään palvelurakennetta avopalvelupainotteisemmaksi

	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Kotona asuvien +75-vuotiaiden määrä kasvaa	90 %	90,2 %	90,3%	90,7 %	
Ympäri vuorokautiseen hoitoon siirtyvien keski-ikä myöhentyy	84v 4kk	84v 4 kk	85 v	84v 4kk	
Omaishoidon tukea saavien 75 vuotta täyttäneiden osuus kasvaa	3,2 %	3,3 %	3,4%	3,1 %	
Laitoshoidon osuus kehitysvammaisten henkilöiden pitkäaikaishoidossa laskee	23%	11,8%	14%	7,7 %	

Tavoitteen kuvaus: Ehkäisevä työ on toimintaa ongelmatilanteiden välttämiseksi sekä yksilön ja yhteisön varhaista vastuunottoa itsestään ja muista. Oikea-aikaisella ja tasoisella palvelulla pyritään tukemaan ikäihmisten sekä vammaisten henkilöiden kotona asumista ja selviytymistä. Palveluohjausta ja monialaisiin kumppanuuksiin pohjautuvaa ehkäisevää työtä vahvistetaan. Asumispalvelut järjestetään tehokkaasti, oikea-aikaisesti ja vaikuttavasti.

Selvitys poikkeamalle: Ympäri vuorokautiseen pitkäaikaishoitoon siirtyneiden keskimääräinen ikä on samalla tasolla kuin vuosina 2014 ja 2015. Pitkäaikaishoidon tarpeen kuvaajana ikä ei ole paras mahdollinen mittari, vaan palvelutarpeen kuvaamiseen kehitetään uusi RAI-järjestelmää hyödyntävä mittari. Omaishoidon tukea saavien 75 vuotta täyttäneiden ikääntyneiden suhteellinen osuus ei ole kasvanut ennakoitulla tavalla. Omaishoidosta ei kuitenkaan ole tehty kielteisiä päätöksiä, mikä merkitsee sitä, että kysymys on omaishoitajaksi hakeutumisen vähydestä.

Tilinpäätös 2016

Sivistystoimiala

KASVATUS- JA OPETUSLAUTAKUNTA

Tilivelvollinen viranhaltija: toimialajohtaja Timo Jalonen

Tilivelvollisen viranhaltijan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta
Keskeiset toimintaympäristön muutostekijät <ul style="list-style-type: none">
- päivähoitoikäisten määrän ennustettua suurempi kasvu
- ammatillisen koulutuksen valtion osuus vähentynyt
- peruskoulutuksen valtionavustus vähentynyt
- maahanmuuttajien valmistavan opetuksen määrä kasvanut merkittävästi
- kaupunki ei toteuttanut 1.8. 2016 mahdolliseksi tulleita varhaiskasvatuksen muutoksia
Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden olennaiset poikkeamat <ul style="list-style-type: none">
- yksityisen palvelusetelirahoitteen arvioitua suurempi kasvu (+ 3 M€)
- muiden palvelualueiden (varhaiskasvatus ja koulutus) poikkeamat vähäisiä.

Lauseke	Toimenpideselvitys
Selvitetään juuri maahan muuttaneiden lasten mahdollisuudet jatkaa tarvittaessa valmistavassa opetuksessa yhden vuoden jälkeen, mikäli lapsen kielellinen kehitys sitä vaatii. (Kv)	Toteutettu kevään 2016 aikana.
Turussa noudatetaan toistaiseksi nykyistä varhaiskasvatustilakia. Mikäli eduskunta säätää lait, jotka poistavat subjektiivisen päivähoito-oikeuden tai kasvattaa ryhmäkokoja, niin kaupunginhallitukselle tuodaan päätettäväksi minkälaista järjestelmää Turussa siitä eteenpäin noudatetaan. (Kv)	Kaupunki ei lähtenyt toteuttamaan subjektiivisen oikeuden rajaamista eikä kasvattanut ryhmäkokoja.
Tehdään sivistystoimialalla suunnitelma alueellisen tasa-arvon tukemiseksi. (Kv)	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysely toteutettiin alkusyksyllä kouluissa ja oppilaitoksissa, jonka pohjalta koulujen omat suunnitelmat tehti.
Lauta- ja johtokunnat eivät saa käyttää tilakustannuksista mahdollisesti säästyviä määrärahoja muiden toimintamenojen kattamiseen ellei valtuusto erikseen tee kohdentamista koskevaa päätöstä. (Kh)	Toteutettu

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

SIVISTYSTOIMIALA, Kasvatus- ja opetuslautakunta, €	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015
Toimintatuotot	27 694 566	500 000	28 194 566	29 124 486	929 920	32 048 176
Valmistus omaan käyttöön						468,84
Toimintakulut	-314 243 996	-62 956	-314 306 952	-318 455 755	-4 148 803	-311 877 595
TOIMINTAKATE	-286 549 430	437 044	-286 112 386	-289 331 269	-3 218 883	-279 828 950
Investointimenot	-1 865 000	0	-1 865 000	-1 616 561	248 439	-1 318 184
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-1 865 000	0	-1 865 000	-1 616 561	248 439	-1 318 184

Tilinpäätös 2016

Sivistystoimiala

TOIMIALAN HTV

Henkilötyövuodet (htv)	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Kasvatus- ja opetuslautakunta	3724,5	3668,1	3665**)	3669	
Lisätietoja:					
**) Kaupunginvaltuuston talousarviopäätöksessä 16.11.2015 § 197 sivistystoimialan määrärahoja lisättiin 2,0 M€ ryhmäkokojen kasvun ehkäisyyn. Tämä määräraha tarkoittaa henkilötyövuosina 46 lisäystä vuodelle 2016, eli htv-luku kasvaa 3619:stä 3665:een.					

STRATEGISET TAVOITTEET

Kunnallisen ja hankitun päivähoitopalvelun osuudet (%) peruspäivähoidossa					
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Kunnallisen ja yksityisen päivähoidon suhteellinen osuus (%)	75/25	72/28	72/28	70/30	
Kasvatuksen ja opetuksen palveluverkon uudistaminen, palvelujen kohdentaminen oikea-aikaisesti alueille Varhaiskasvatuksen palveluiden asiakaslähtöisyyttä kasvatetaan laajentamalla yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa (kunnallinen/yksityinen, %)					
Selvitys poikkeamalle: Vähäinen poikkeama, kunnallisten päiväkotien rakentaminen viivästynyt, valtuustokauden konnaistavoite saavutettu.					

Toisen asteen läpäisyä parannetaan keskeyttämisiä vähentämällä					
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Keskeyttämisprosentti:					
- lukio (%)	2,0	1,5	2,0	1,4	
- ammatillinen koulutus (%)	8,9	8,5	8,0	9,4	
Tavoitteen kuvaus: Toisen asteen läpäisyä parannetaan keskeyttämisiä vähentämällä					
Selvitys poikkeamalle: Lukioiden osalta tavoite alittui, ammatillisen koulutuksen osalta ei saavutettu.					

Nuorisotyöttömyyden vähentäminen					
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Alle 30-vuotiaiden määrä aikuiskoulutuksessa					
- ammatillinen	2693	1889	2750	1883	
- yleissivistävä	2200	1497	2210	1908	
Tavoitteen kuvaus: Nuorisotakuun piirissä olevien osuus lisääntyy aikuiskoulutuksessa. (Osa nykyisestä rahoituksesta päättyy/ vähenee 2016 lopussa.)					

Tilinpäätös 2016

Sivistystoimiala

Selvitys poikkeamalle: Rahoituksen väheneminen erityisesti ammatillisessa aikuiskoulutuksessa, koulutustarjontaa jouduttu vähentämään.

Palveluverkon tarkastelu

	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Palveluverkon tarkastelu toteutetaan	tehty	ei tehty	tehdään keväällä	Ei tehty	

Tavoitteen kuvaus: Valmistellaan seuraava palveluverkkoselvitys kevätkaudella 2016.

Selvitys poikkeamalle: Selvitystä ei ole tarpeellista tehdä, koska varhaiskasvatuksen lainsäädäntömuutoksia ei toimeenpantu, mm. ryhmäkoko ennallaan.

Lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen

	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Lisätään lasten ja nuorten osallisuutta oppilaitoksissa	laki laadittu	Lasten Parlamentti ja nuorisovaltuusto toimivat	Lasten Parlamentin, nuorisovaltuuston ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelijajakuntien toiminta-prosessien tarkastelu	Toteutunut	

Tavoitteen kuvaus: Osallisuutta lisätään ottamalla se osaksi suunnittelua, toteuttamista ja päätöksentekoa.

Uusien digitaalisten toimintaympäristöjen omaksuminen

	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Opetuksen toimintakulttuurissa digitaalisten toimintaympäristöjen omaksuminen, OPEKAN selvitysten mittari, opettajien itsearviointi	2,28/4	-	2,5/4	2,2/4	

Tavoitteen kuvaus: Sivistystoimiala avoinna 24/7 –periaatteella (Opeka on verkkopohjainen työkalu, jolla opettajat ja koulu voivat arvioida koulunsa tieto- ja viestintätekniiikan opetus-käytön tasoa. Se antaa opettajille sekä koulun ja kunnan edustajille tietoa heidän omista TVT-valmiuksistaan suhteessa muihin opettajiin, kouluihin ja valtakunnalliseen tilanteeseen).

Selvitys poikkeamalle: Vähäinen muutos.

Tilinpäätös 2016

Vapaa-aikatoimiala

KULTTUURILAUTAKUNTA LIIKUNTALAUTAKUNTA NUORISOLAUTAKUNTA

Tilivelvollinen viranhaltija: toimialajohtaja Minna Sartes

Tilivelvollisen viranhaltijan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta

Keskeiset toimintaympäristön muutostekijät

Samppalinnan maauimalan peruskorjauksesta johtuva kiinni olo vähensi sekä palvelujen että tulojen määrää. Caribbean liikuntatila poistui liikuntapalveluiden käytöstä ja sen tilalle väliaikaiseksi liikuntatilaksi sisäliikuntaan varustettiin Fiskars-sinkadulle, joka on käytössä siihen saakka kunnes uusi palloiluhalli otetaan käyttöön.

Museopalvelujen toimintatiloissa toteutettiin muutamia muutoksia: Vanhan suurtorin joistakin Brinkkalan talon tiloista luovuttiin ja Raatihuoneen tilojen käyttöä tehostettiin. WAM:in lippukassa/myymälätila uusittiin asiakasystävällisemmäksi. Pääskyvuoren luola otettiin säilytystilakäyttöön ja ulkopuoliselta vuokratusta tilasta luovuttiin.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden olennaiset poikkeamat

Seniorirannekkeen myynti vähentyi n. 10 % (6647, v. 2015 7357), mutta tulot kasvoivat kuitenkin lähes 40.000 €. Tämä suhde selittyy seniorikortin hinnan nostolla. Samppalinnan maauimalan kiinniolo peruskorjaus vuoksi näkyi merkittävästi toiminnan määrän vähentymisenä ja tulojen merkittävään vajaukseen.

Orkesterin tulot olivat ennustetta suuremmat johtuen hyvästä lipunmyynnistä ja vaikka ulosvuokraukset olivat lukumäärältään vähäisemmät kuin aikaisemmin oli yleisö näissä runsasta ja tulot siten ennakoitua paremmat. Myös menopuolella tehtiin ylitys ennusteeseen nähden, lähinnä liittyen 2017 juhluvuoden valmisteluihin.

Nuorisotyön ulkoisen rahoituksen kriteereitä on tiukennettu ja jaettavien avustusten ja tukien määrä on laskenut. Uusien prosessimaisten työmuotojen ja henkilökunnan runsaan vaihtuvuuden johdosta henkilöstökulut ylittivät budjetoidun summan. Yli-tys kompensoitiin säästöillä palvelujen ja tavaroiden hankinnoista.

Strategiset tavoitteet toteutuivat pääosin suunnitellusti. Uudet yhteistyötavat kulttuuri-, liikunta- ja nuorisojärjestöjen kanssa –tavoitteen mittariksi määritelty ”Suunnitelmallinen ja säännöllinen yhteistyö esim. ”seuraparlamentti kaikilla Vapaa-aikatoimialan lautakunnilla” ei toteutunut. Palvelualueet ovat lisänneet ja tiivistäneet yhteistyötä järjestöjen kanssa

Lauseke	Toimenpideselvitys
Nuorisolautakunta: Turvataan aidosti ruotsinkielisen nuorisotyön toimintaedellytykset. (Kv)	Ruotsinkielisille nuorisotoiminnalle osoitettiin omat, ajanmukaiset, keskeisesti sijaitsevat toimintatilat nuorten taide- ja toimintatalo Vimman 4. kerroksesta. Tilassa on kaksi ruotsinkielistä ohjaajaa ja ruotsinkieliset nuoret olivat aktiivisesti mukana tilan ja toiminnan suunnittelussa. Ruotsinkielisten nuorten tieto- ja neuvontapalvelut tuotetaan yhdessä UngInfo/ Åbo svenska föreningsråd rf:n kanssa.
Liikuntalautakunta: Turvataan uintimahdollisuudet Samppalinnan maauimalan korjauksen aikana. (Kv)	Kupittaaan maauimalan, Petreliuksen ja Impivaaran uimahallin aukioloaikoja lisättiin kesällä 2016, jolloin Samppalinnassa on normaalisti avoinna. Lasten uimakouluja järjestettiin normaalisti poiketen kesällä 2016 Impivaaran uimahallissa, jolla paikattiin Samppalinnassa normaalisti järjestettävät uimakoulutoiminnot.
Lauta- ja johtokunnat eivät saa käyttää tilakustannuksista mahdollisesti säästyviä määrärahoja muiden toimintamenojen kattamiseen ellei valtuusto erikseen tee kohdentamista koskevaa päätöstä. (Kh)	Talousarvion sisältämät Samppalinnan toimintatuotot edellyttävät tilakustannuksista säästyvää toimintamenoa suuremman säästön.

Tilinpäätös 2016

Vapaa-aikatoimiala

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

VAPAA-AIKATOIMIALA €	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Toimintatuotot	8 921 801	200 000	9 121 801	9 249 312	127 512	9 572 796	-3,4
Toimintakulut	-68 686 074	160 018	-68 526 056	-68 538 945	-12 890	-66 715 274	2,7
TOIMINTAKATE	-59 764 273	360 018	-59 404 255	-59 289 633	114 622	-57 142 478	3,8
Kulttuurilautakunta							
Toimintatuotot	3 369 460	100 000	3 469 460	4 346 254	876 794	4 150 067	4,7
Toimintakulut	-36 644 126	31 550	-36 612 576	-37 088 019	-475 443	-36 007 870	3,0
TOIMINTAKATE	-33 274 666	131 550	-33 143 116	-32 741 766	401 351	-31 857 803	2,8
Liikuntalautakunta							
Toimintatuotot	4 122 491		4 122 491	3 536 263	-586 228	3 826 894	-7,6
Toimintakulut	-22 321 900	-13 842	-22 335 742	-21 975 824	359 918	-21 407 368	2,7
TOIMINTAKATE	-18 199 410	-13 842	-18 213 252	-18 439 561	-226 310	-17 580 474	4,9
Nuorisolautakunta							
Toimintatuotot	1 429 850	100 000	1 529 850	1 366 796	-163 054	1 595 835	-14,4
Toimintakulut	-9 720 047	142 310	-9 577 737	-9 475 102	102 635	-9 300 036	1,9
TOIMINTAKATE	-8 290 197	242 310	-8 047 887	-8 108 306	-60 419	-7 704 201	5,2
VAPAA-AIKATOIMIALA €	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Investointimenot	-935 000	0	-935 000	-756 087	178 913	-730 712	3,5
Rahoitusosuudet	0	0	0	0		15 000	-100,0
Luovutustuotot	0	0	0	5 339	5 339	0	0,0
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-935 000	0	-935 000	-750 749	184 251	-715 712	4,9
Kulttuurilautakunta							
Investointimenot	-475 000	0	-475 000	-413 407	61 593	-378 065	9,3
Rahoitusosuudet			0			15 000	-100,0
Luovutustuotot			0	5 339	5 339		
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-475 000	0	-475 000	-408 068	66 932	-363 065	12,4
Liikuntalautakunta							
Investointimenot	-370 000	0	-370 000	-286 961	83 039	-271 598	5,7
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-370 000	0	-370 000	-286 961	83 039	-271 598	5,7
Nuorisolautakunta							
Investointimenot	-90 000	0	-90 000	-55 719	34 281	-81 050	-31,3
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-90 000	0	-90 000	-55 719	34 281	-81 050	-31,3

Tilinpäätös 2016

Vapaa-aikatoimiala

TOIMIALAN HTV

Henkilötyövuodet (htv)	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Vapaa-aikatoimiala	638 (680,6: sis.ippe)	603,1	611,5	593,6
Kulttuurilautakunta	429,8	402,3	412	396,5
Liikuntalautakunta	95,7	94,7	94	92,1
Nuorisolautakunta	113,5 (155,1 : sis. ippe)	106,1	105,5	105

Lisätietoja:

STRATEGISET TAVOITTEET

Aktiivisuus mahdollisimman monen turkulaisen elämäntavaksi				
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Turkulaisten aktiivisen harrastamisen ja osallistumisen (kulttuuri ja liikunta, FCG summaava mittari) kehittyminen	-	(26 %)	seuranta alkaa	Lähtöarvo 32% ilmoitti osallistuneensa aktiivisesti jonkin järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän, kerhon tai hengellisen tai henkisen yhteisön toimintaan

Tavoitteen kuvaus: Aktiivinen vapaa-aika tarjoaa elämään sisältöä ja on olennainen osa hyvän elämän perustaa. Aktiivinen kaupunkilainen voi hyvin.

Selvitys poikkeamalle:

Kumppanuus ja vuorovaikutus kansalais- ja järjestötoiminnan kanssa				
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Kaupungin ja kolmannen sektorin yhteistyön edistyminen	valmistelu käynnistetty	valmistelu	uusia yhteistyömuotoja	osittain toteutunut

Tavoitteen kuvaus: Palveluissa tarkastellaan tuottamistapoja kaupungin ja kolmannen sektorin yhteistyönä sekä tuetaan niitä enenevästi kumppanuudella. Yhteistyötä tehdään kaupungin toimijoiden varmistamana niin, että kansalais- ja järjestötoiminta on vahvasti mukana ja vastuussa.

Selvitys poikkeamalle:

KAUPUNKISUUNNITTELU- JA YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA RAKENNUSLAUTAKUNTA TURUN KAUPUNKISEUDUN JOUKKOLIKENNELAUTAKUNTA LOUNAI-SUOMEN JÄTEHUOLTOLAUTAKUNTA

Tilivelvollinen viranhaltija: va. toimialajohtaja Christina Hovi

Tilivelvollisen viranhaltijan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta

Keskeiset toimintaympäristön muutostekijät

Rakentamisen voimakkaan kasvun myötä rakennuslupia on myönnetty kahta edellisvuotta enemmän, yhteensä 248.593 kerrosneliometriä noin 2429 asunnolle (vuonna 2015: 158.782 kem², asuntoja 1096 kpl). Rakennusvalvontatulot ylittyivät 1,37 M€

Positiivinen rakennemuutos ja kasvuun varautuminen näkyy myös kunnianhimoisessa asemakaavoitusohjelmassa. Vireillä olevat asemakaavat tarjoavat toteutuessaan monipuolisia asumisvaihtoehtoja yli 22.000 asukkaalle. Vuonna 2016 elinkeinotontteja kaavoitettiin lähes kymmenkertaisesti yli tavoitteen (yhteensä noin 434.000 kerrosneliometriä). Sen sijaan kerrostaloasumisen mahdollistavien asemakaavojen hyväksymiskäsittely on jonkin verran viivästynyt. Resurssit ovat tilapäisesti vähentyneet eläköitymisten myötä ja ulkopuolista asiantuntija-apua on lisätty kaavojen valmistelussa. Asemakaavojen läpimenoaika käynnistämisestä valtuuston hyväksymiseen lyheni 11 %:lla 25,9 kuukauteen (mediaani).

Joukkoliikenteen matkamäärä kasvoi seudulla 5,6 % (matkamäärä yhteensä 25,7 milj.). Turun osalta joukkoliikenteen matkamäärä kasvoi 5 % ja nettoluku alittui noin 0,4 milj. €. Sähköbussiliikennöinti aloitettiin lokakuussa linjalla 1.

Vetovoimainen kasvava kaupunki tarvitsee sujuvat liikenneratkaisut. Vuonna 2016 käynnistettiin useita liikennejärjestelmän kehittämistoimenpiteitä. Valmisteilla oleva liikennekaari tulee ottaa huomioon tulevaisuuden joukkoliikenteen suunnittelussa.

Lounais-Suomen jätehuoltolautakunta valmisteli seudullisen jätehuoltopolitiikan ja hyväksyi jätehuollon perusmaksun käyttöönoton.

Kaupunginvaltuusto päätti 20.6.2016 linjata ympäristötoimialan ja Kiinteistötoimialan yhdistymisen 2018 alkaen. Kaupungin hallitus päätti 5.12.2016 hyväksyä kaupunkiympäristötoimialan perustamisen edellyttämät linjaukset jatkovalmistelulle.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden olennaiset poikkeamat

Kaupunkisuunnittelu- ja ympäristölaulukunta sekä rakennuslautakunta:

- Kaupunkisuunnittelu- ja ympäristölaulukunnan tulot ylittyivät 1,09 milj.€ ja menot alittuivat 0,18 milj.€, jolloin toimintakate parani suunnitellusta 1,264 milj. €
- Rakennuslupia on myönnetty kahta edellisvuotta enemmän, joten rakennusvalvontatulot ylittyivät 1,37 milj.€. Myös kaupunkisuunnittelun maksutulot ylittyivät uuden työtunteihin perustuvan laskutuksen myötä n. 0,041 milj. €
- Kaupunkisuunnittelun ja hallinnon myyntitulot jäivät 0,367 milj. € euroa pienemmiksi kuin talousarviossa, joka johtui sisäisen laskutuksen vähenemisestä.
- Menojen alittuminen johtui henkilöstömäärän- ja kulujen arvioitua pienemmästä määrästä.
- Rakennuslautakunnan menot ylittyivät n. 0,013 milj. €
- Vuokramenot ylittyivät 0,15 milj. € tilojen uudelleenjärjestelyn vuoksi.

Turun kaupunkiseudun joukkoliikennelaulukunta:

- Joukkoliikenteen matkamäärä kasvoi 5,6 % (matkamäärä yhteensä 25,7 milj.). Koko lautakunnan nettoluku alittui noin 0,68 milj. €. Menot alittivat budjetoidun 1,5 milj. €, koska linja-autoliikenteen kokonaiskustannusindeksi ei nousut vuonna 2016. Tulot alittuivat noin 0,8 milj. €, koska hinnankorotuksia ei toteutettu.
- Pelkästään Turkuä tarkasteltaessa (huom. Turun kannalta tulee nimenomaan tarkastella tätä lukua, ei koko lautakunnan tulosta) matkamäärä kasvoi 5 % (matkamäärä yhteensä 21,3 milj.). Turun joukkoliikenteen liikennöinti oli

Tilinpäätös 2016

Ympäristötoimiala

talousarvion mukainen; liikennöintimenot alittuivat 0,2 milj. euroa ja lipputulot alittuivat samoin 0,2 milj. euroa. Turun joukkoliikenteen nettokustannus vuonna 2016 oli 17,00 milj. euroa (sisältää muille kunnille maksettavat palautukset).

Lounais-Suomen jätehuoltolautakunnan menot ja tulot alittuivat 0,028 milj. €. Netto 0 €

Lauseke	Toimenpideselvitys
Kaupunkisuunnittelu- ja ympäristölautakunta: Tuodaan Itäisen rantakadun pyöräväylän päätettäväksi, suunnitellaan Puutarhakadun pyöräväylä ja varmistetaan, että Humalistonkadun pyörätie toteutetaan 2017. (Kv)	Humalistonkadun pyörätien katu- ja rakennussuunnitelma ovat valmiita ja investointi sisältyy Kiinteistöliikelaitoksen talousarvioon vuonna 2017. Puutarhakadun pyörätien suunnittelu on käynnistetty. Itäisen Rantakadun pyöräily-yhteyden osasta on valmistunut katusuunnitelma. Koko yhteysvälin Rettiginrinne-Unioninkatu yleissuunnitelma on aloitettu.
Kaupunkisuunnittelu- ja ympäristölautakunta: Turvataan edellytykset riittävän tehokkaaseen kaavoitukseen. (Kv)	Vuonna 2016 on rekrytoitu kolme kaavoitusarkkitehtia, yksi kaava-suunnittelija ja yksi suunnitteluavustaja pois lähteneiden tilalle. Vuoden 2017 talousarvion hyväksymiskäsittelyssä valtuusto päätti 14.11.2016 lisäyksestä: ”9. Ottaen huomioon kaavoitukseen liittyvät paineet ja henkilökunnan suuri vaihtuvuus, on tarvittaessa lisättävä kaavoituksen resursseja antamalla lupa enintään kahden arkkitehdin palkkaamiseen ja lisäksi on tehostettava jo nykyisin käytössä olevia yhteistyömuotoja muiden toimijoiden kanssa.” Henkilöstösuunnitelma 2017-2020 sisältää yhden uuden kaavoitusarkkitehdin vakanssin perustamisen, Kaavojen valmistelussa on lisätty ulkopuolisten asiantuntijoiden valmisteluapua. Puistesopimuksen valmistelua ei ole käynnistetty. Uusien henkilöiden ja konsulttien perehdyttäminen vie oman aikansa.
Turun kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta: Runkobussilinjaston suunnittelua on jatkettava. Joukkoliikenne toimiston on ilmoitettava toimenpiteistä 28.2 mennessä kaupunginhallitukselle. (Kv)	Joukkoliikennetoimisto ilmoitti toimenpide-ehdotukset kaupunginhallituksen iltakoulussa 29.2.2016. Toimenpide-ehdotukset käsiteltiin kaupunginhallituksessa 8.8.2016 § 298. Joukkoliikennetoimisto teki alustavan suunnitelman runkolinjastoinvestoinneista vuoden loppuun mennessä.
Lauta- ja johtokunnat eivät saa käyttää tilakustannuksista mahdollisesti säästyviä määrärahoja muiden toimintamenojen kattamiseen ellei valtuusto erikseen tee kohdentamista koskevaa päätöstä. (Kh)	Toimitaan lausekkeen mukaisesti.

Tilinpäätös 2016

Ympäristötoimiala

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

YMPÄRISTÖTOIMIALA €	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Toimintatuotot	38 738 457	91 000	38 829 457	39 043 387	213 930	37 655 469	3,7
Toimintakulut	-62 703 397	331 316	-62 372 081	-60 658 407	1 713 674	-60 418 986	0,4
TOIMINTAKATE	-23 964 940	422 316	-23 542 624	-21 615 019	1 927 605	-22 763 517	-5,0
Turun kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta							
Toimintatuotot	34 065 003		34 065 003	33 220 601	-844 402	32 786 304	1,3
Toimintakulut	-51 506 504	-9 228	-51 515 732	-49 990 380	1 525 352	-49 536 049	0,9
TOIMINTAKATE	-17 441 501	-9 228	-17 450 729	-16 769 778	680 951	-16 749 745	0,1
Kaupunkisuunnittelu- ja ympäristölautakunta							
Toimintatuotot	4 425 600	91 000	4 516 600	5 602 964	1 086 363	4 694 075	19,4
Toimintakulut	-10 849 039	340 544	-10 508 495	-10 334 661	173 834	-10 603 827	-2,5
TOIMINTAKATE	-6 423 439	431 544	-5 991 895	-4 731 697	1 260 198	-5 909 751	-19,9
Rakennuslautakunta							
Toimintakulut	-100 000		-100 000	-113 548	-13 548	-104 021	9,2
TOIMINTAKATE	-100 000	0	-100 000	-113 548	-13 548	-104 021	9,2
Lounais-Suomen jätehuoltolautakunta							
Toimintatuotot	247 854		247 854	219 822	-28 032	175 090	25,5
Toimintakulut	-247 854		-247 854	-219 818	28 036	-175 090	25,5
TOIMINTAKATE	0	0	0	5	4	0	0,0
Turun kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta, €							
Investointimenot	-500 000	0	-500 000	-322 867	177 133	-624 833	-48,3
Rahoitusosuudet	177 200	0	177 200	0	-177 200	0	0,0
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-322 800	0	-322 800	-322 867	-67	-624 833	-48,3

*) Lounais-Suomen jätehuoltolautakunnan tulot ovat ulkoisia ja laskutetaan L-S jätehuolto Oy:ltä

TOIMIALAN HTV

Henkilötyövuodet (htv)	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2106
Ympäristötoimiala yhteensä	173	167	171*	165
Kaupunkisuunnittelu- ja ympäristö- lautakunta	146	142	148**	140
Joukkoliikennelautakunta	27	25	23***	25

Lisätietoja:

Ympäristötoimiala yhteensä: Edellä olevasta ulkopuolisella rahoituksella noin 12 htv:tta, *) +1 htv, koska Salon kaupungin jätehuoltoasiamies siirtyy Turun kaupungin ympäristötoimialalle 1.9.2015 alkaen.

Kaupunkisuunnittelu- ja ympäristölautakunta: Edellä olevasta ulkopuolisella rahoituksella 8, 5 htv:tta, **) +1 htv, koska Salon kaupungin jätehuoltoasiamies siirtyy Turun kaupungin ympäristötoimialalle 1.9.2015 alkaen.

Tilinpäätös 2016

Ympäristötoimiala

Joukkoliikennelautakunta: Edellä olevasta ulkopuolisella rahoituksella noin 3,5 htv:ta. Vuodesta 2016 lähtien kaikki muut henkilöstökustannukset paitsi palvelutoimiston henkilöstökustannukset jaetaan kuntien kesken asukasluvun mukaisesti (19 henkilön palkka). *** luvussa vakinainen henkilökunta, lisäksi on tilapäisiä sijaisia n. 4 htv, jotka sisältyvät toimialan kokonaislukuun.

Rakennuslautakunnan ja jätehuoltolautakunnan henkilötyövuodet sisältyvät toimialan lukuun.

STRATEGISET TAVOITTEET

Kaupunkisuunnittelu- ja ympäristölautakunta

Turun yleiskaava 2029					
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Valmistelun eteneminen vaiheittain	Vaihtoehto-asetelma valmis 8/2014 Vaihtoehtojen vaikutusten arviointi	Linjaratkaisu kehityskuvista 11/2015, luonnoksen valmistelu.	Luonnos kh, nähtävillä olo ja lausunnot	Luonnoksen valmistelu	
Tavoitteen kuvaus: Luodaan edellytyksiä kehittää kilpailukykyä ja kestävää kasvua huolehtien mahdollisuuksista turvalliseen, terveelliseen ja eri väestöryhmien kannalta tasapainoiseen elinympäristöön. Yleiskaava luo puitteet maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelujen ja elinkeinojen kehittämiselle taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla (3.3.1, 3.3.2, 3.3.4, 3.3.5, 3.3.6, 3.3.7, 3.3.9, 3.3.10). Vaihtoehtoisten kehityskuvien vaikutukset arvioidaan linjaratkaisun pohjaksi. Yleiskaava, selvitykset ja vaikutusten arvioinnit laaditaan vuorovaikutteisesti osallistaen (2.3.5), kehittämällä tehokasta projektimaista työskentelyä (3.3.3) ja painottamalla kustannusvaikutusten arviointia. MRL:n mukaisesti yleiskaavan sisältövaatimukseen kuuluu mm. huolehtia mahdollisuudet turvalliseen, terveelliseen ja eri väestöryhmien kannalta tasapainoiseen elinympäristöön. Valmisteluajataulu on synkronoitu mm. raitiotien yleissuunnitelman ja maakuntakaavan päivityksen kanssa. Selvitys poikkeamalle: Yleiskaavaluonnos viedään hyväksymiskäsittelyyn vasta uudella valtuustokaudella, arvio 8/2017.					

Monipuolinen ja riittävä tonttivaranto					
Arviointikriteeri toteutumiseksi (Ehdotus hyväksytty Ksylv:ssa)	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
- Asuinpientalot (AO, AP, AR) k-m ²	8.770	8.215	12.500	15.535	
- Asuinkerrostalot (AK) k-m ²	72.570	38.065	102.000	13.935	
- Kaupungin maalle sijoittuvan asuinkerrosalan osuus, josta osoitetaan kaupungin omistamille tuotantoyhtiöille (TVT, TYS, Vaso) k-m ²			>20 % 16.000	14 % -	
- Työpaikkatontit k-m ²	100.280	249.445	48.000	433.750	
Tavoitteen kuvaus: MAL-aiesopimuksen velvoittamana laaditun ja Turun kaupunkiseudun rakennemalli 2035:een pohjautuvan ja sitä toteuttavan seudullisen toimenpide- ja kaavoitusohjelman sekä asunto- ja maapoliittisen ohjelman toteuttaminen, jotta rakennemallissa asetetut ja myös yleiskaavallisina tavoitteina hyväksytyt väestö- ja työpaikkatavoitteet saavutetaan. Asemakaavoja laatimalla kasvatetaan kaavavarantoa, jolla edistetään monipuolisten asumis- ja elinkeinojen harjoittamismahdollisuuksia. Kaavavarannon kasvattaminen mahdollistaa toteutuksen ajoittamisen paremmin kysyntää vastaavasti. Asunto- tuotannosta vähintään 20 % tulee sijoittua kaupungin omistamille tonteille, mikä mahdollistaa kaupungin omakotitonttien ja valtion tukeman (ARA) kohtuuhintaisen asuntotuotannon toteuttamisen. Kaupungin maalle kohdistuvasta asuinkerrosalasta osoitetaan kaupungin tuotantoyhtiöille (TVT, TYS, Vaso) 250 asunnon tuotantotavoitteen mahdollistava n. 16.000 k-m ² . Pientalojen asuntotuotantoa tuetaan niin, että tonttireservi vastaa kolmen vuoden asuntotuotantotarvetta.					

Tilinpäätös 2016

Ympäristötoimiala

Selvitys poikkeamalle: Pääskylvuorenrinteen, Kunnallissairaalan ja Ruusukorttelin asemakaavaehdotukset etenevät hyväksymiskäsittelyyn alkuvuodesta 2017 (yhteensä noin 64.000 kem2). TVT on halunnut varmistaa kohtuuhintaisen asuntotuotannon edellytykset. ELY-keskus on edellyttänyt, että Kunnallissairaalan kaavasta tulee tehdä rakennushistoriallinen selvitys ennen kaavaehdotuksen hyväksymistä. Em. kaavat sisältävät noin 60.000 kem2 kaupungin tuotantoyhtiöille osoitettavaa asuin-kerrosalaa, joka vastaa lähes neljän vuoden tuotantotavoitetta.

Maankäytön yhteinen toimintamalli on käytössä

	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Toimintamalli käytössä			Kyllä; yhteiset maankäytön strategiset hankkeet	Osittain	

Tavoitteen kuvaus:

Maankäytön yhteisestä toimintamallista on tehty päätös ja toimintamalli on otettu täysimääräisesti tehokkaaseen käyttöön. Toimintamallin käyttöönotto tapahtuu vaiheittain siten, että toimintamalli on ensin käytössä yhteisistä maankäytön strategisissa hankkeissa (sopimuksen kohta 4.4). Kevennettyä toimintamallia sovelletaan myös muissa toimialarajat ylittävissä maankäytön hankkeissa (sopimuksen kohta 4.5).

Selvitys poikkeamalle: Maankäytön toimintamallia ei ole ollut tarkoituksenmukaista hyväksyä vuonna 2016. Kh päätti 13.6.2016 osana kiinteistötoimialan rakenneuudistuksen jatkovalmistelua, että maankäytön ohjausmalli sovitetaan yhteen 1.1.2018 syntyvän rakenteen kanssa. Maankäytön toimintamalli on tarkoitus hyväksyä vuonna 2017.

Turun kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta

Seudullisen joukkoliikenteen matkamäärät

	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Matkamäärien kehitys	22 milj. matkaa	24,4 milj.matkaa	+ 2 % vuoteen 2015	25,7 milj.matkaa (+5,6 %)	

Tavoitteen kuvaus:

Joukkoliikennettä kehitetään seudullisesta näkökulmasta edistämällä käytettävyyttä arki- ja työmatkaliikenteessä. Tehokas ja houkutteleva joukkoliikenne koko Föli-alueella vähentää Turun keskustan ja sen sisääntuloväylien ruuhkautumista sekä lisää Turun keskustan houkuttelevuutta ostos- ja asiointikohteena.

KIINTEISTÖLIKELAITOKSEN JOHTOKUNTA

Tilivelvollinen viranhaltija: toimialajohtaja Jouko Turto

Tilivelvollisen viranhaltijan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta
<p>Keskeiset toimintaympäristön muutostekijät</p> <p>Sote-uudistuksen ratkaisut ovat muotoutumassa. Kiinteistöliikelaitoksen osalta mielenkiinto kohdistuu kiinteistöjen osalta tehtäviin ratkaisuihin ja niihin liittyvien toimintaprosessien jalkauttamiseen.</p> <p>Kaupunki solmi uuden energiatehokkuussopimuksen TEM:in kanssa.</p> <p>Vastuu hulevesien hoidosta on määritetty kokonaisuudessaan Kiinteistöliikelaitokselle. Vesiliikelaitoksen tehtävät siirtyivät hulevesiä lukuun ottamatta Turun Vesihuolto Oy:lle 1.1.2017 alkaen. Hulevesiverkoston ylläpidosta ja hulevesien laskutuksesta johtuen Kiinteistöliikelaitokselle tulee merkittävästi uusia työllistäviä tehtäviä.</p>
<p>Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden olennaiset poikkeamat</p> <p>Kiinteistöliikelaitoksen toiminnalliset tavoitteet toteutuivat suunnitelmien mukaisesti. Kiinteistöliikelaitoksen suunnitteluluku toteutui 5,2 milj. euroa talousarviota suurempana.</p> <p>Investointimenot toteutuivat kokonaisuutena 14,6 milj. euroa alle talousarvion.</p> <p>Taloudellisten tavoitteiden osalta myynnit/myyntivoitot toteutuivat talousarvion mukaisesti.</p>

Lauseke	Toimenpideselvitys
Kehitetään lähiöitä suunnitelmallisesti aloittaen Pansio-Pernosta yhteistyössä kaupunginosayhdistysten, alueella toimivien järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Kaupunkikonsernin kaikkien osien tulee ottaa painopiste huomioon toiminnassaan. (Kv)	Kaupunki oli mukana "Elinvoima lähiöihin" –klinikassa. Saatujen tulosten perusteella laaditaan seuraavaksi suunnitelma etenemisestä ja käytettävissä olevista resursseista.
Kiirehditään Kiinteistöliikelaitoksen toiminnan uudistusta. (Kv)	Kaupunginvaltuusto merkitsi tiedoksi kiinteistö- ja ympäristötoimialan toimintamallin valmistelun linjaukset (kv 20.6.2016 § 24). Kaupunginjohtaja teki 21.10.2016 päätöksen jatkovalmistelun käynnistämisestä. Asia oli esillä Kh:n iltakoulussa 23.1.2017. Kh hyväksyi 13.2.2017 osaltaan kaupunkiympäristötoimialan perustamiseen liittyvät sääntömuutokset liitettäväksi kaupungin hallintosääntöön.
Lisätään investointi ohjelmaa vuodelle 2019 Kaksikerran koulu (uudisrakennus) suunnittelumääräraha 40 000€ ja vuodelle 2018 Pansion koulu (peruskorjaus) suunnittelumääräraha 40 000. (Kv)	Kohteet lisätty Kiinteistötoimialan investointiohjelmaan.
Lauta- ja johtokunnat eivät saa käyttää tilakustannuksista mahdollisesti säästyviä määrärahoja muiden toimintamenojen kattamiseen ellei valtuusto erikseen tee kohdentamista koskevaa päätöstä. (Kh)	On toimittu lausekkeen mukaisesti.

Tilinpäätös 2016

Kiinteistötoimiala

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

1.000 €	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Kiinteistöliikelaitoksen johtokunta				
Korvaus peruspääomasta	22 042	21 278	26 800	26 800
Liikelyjäämä/-alijäämä + poistot	92 988	96 511	62 216	67 440

KIINTEISTÖTOIMIALA, Kiinteistöliikelaitoksen johtokunta, €	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Toimintatuotot	182 672 169	850 000	183 522 169	188 465 368	4 943 199	206 053 847	-8,5
Valmistus omaan käyttöön	2 550 000		2 550 000	1 801 415	-748 586	2 201 275	-18,2
Toimintakulut	-125 043 851	1 187 650	-123 856 201	-122 827 192	1 029 009	-111 744 528	9,9
TOIMINTAKATE	60 178 318	2 037 650	62 215 968	67 439 591	5 223 622	96 510 594	-30,1
Investointimenot	-56 801 000		-56 801 000	-42 198 405	14 602 595	-45 410 404	-7,1
Rahoitusosuudet			0	700 000	700 000	1 458 237	-52,0
Luovutustuotot	22 500 000		22 500 000	21 874 875	-625 125	157 134 974	-86,1
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-34 301 000	0	-34 301 000	-19 623 530	14 677 470	113 182 807	-117,3

TOIMIALAN HTV

Henkilötyövuodet (htv)	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Kiinteistöliikelaitos	217,3	207,4	210	206,9
Lisätietoja:				

STRATEGISET TAVOITTEET

Toimialojen yhteiset asuntotuotannon tavoitteet				
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Kaupungin yhtiöille luovutettavat tontit, kem ²	-	-	16 000	7 100
Tavoitteen kuvaus: 16.000 kem ² tonttituotanto vastaa kerrostalotontteina 4-6 tonttia / vuosi.				
Selvitys poikkeamalle: Vuoden 2016 aikana on TVT:n kanssa käynnistetty kaavamutosta edellyttäviä hankkeita lähes 100.000 kem:in edestä. Hankkeista toteutukseen ehti vuoden 2016 aikana vain Skanssin n. 7.100 kem.				

Tilinpäätös 2016

Kiinteistötoimiala

Yli-Maarian koulun rakentaminen					
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Rakentaminen toteutettu	-	-	Suunnittelu	Kehitysvaihe päättynyt -> toteutusvaihe	
Tavoitteen kuvaus: Yli-Maarian koulu toteutetaan päiväkot-, ala- ja yläkoulun yhdistelmänä. Hankesuunnitelma käynnistetään nopeasti ja rakentamisen aloittamiseen pyritään vielä suunnitelmakaudella.					
Selvitys poikkeamalle:					

Maankäytön uusi toimintamalli on käytössä					
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Toimintamalli käytössä	Koekäytössä		Kyllä	Uusien hankkeiden osalta käytössä	
Tavoitteen kuvaus: Maankäytön kehittämisen uudesta toimintamalli on tehty päätös ja toimintamalli on otettu täysimääräisesti tehokkaan käyttöön.					
Selvitys poikkeamalle:					

Tilinpäätös 2016

Vesiliikelaitos

VESILIIKELAITOKSEN JOHTOKUNTA

Tilivelvollinen viranhaltija: toimitusjohtaja Irina Nordman

Tilivelvollisen viranhaltijan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta
Keskeiset toimintaympäristön muutostekijät Kv päätti hulevesivastuiden muutoksesta 30.5.2016 ja Vesiliikelaitoksen yhtiöittämisestä 20.6.2016. Liiketoimintakaupan valmistelu leimasi loppuvuoden toimintaa. Rakentaminen kiihtyi selvästi edellisvuodesta.
Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden olennaiset poikkeamat Toiminnalliset tavoitteet toteutuivat suunnitelmien mukaisesti. Vesijohtoa- ja viemäriverkostoa saneerattiin ennätysmäärä. Päätuotteiden myynti jäi tavoitteista. Liikevaihto toteutui kuitenkin hieman suunniteltua paremmin, koska rakentamisen kiihtymisen ansiosta liittymismaksu- ja asennustulot lisääntyivät. Toimintakate toteutui selvästi paremmin, koska em. syiden lisäksi saavutettiin myös kustannuksissa säästöjä. Henkilöstömäärä jäi suunniteltua alhaisemmaksi, vaikka henkilöstöä myös rekrytoitiin. Investointimenot jäävät suunniteltua alhaisemmaksi noin 0,8 milj. euroa. Syynä oli, että osa hankkeista siirtyi vuodelle 2017 osittain tai kokonaan tai peruuntui.

Lauseke	Toimenpideselvitys
Lauta- ja johtokunnat eivät saa käyttää tilakustannuksista mahdollisesti säästyviä määrärahoja muiden toimintamenojen kattamiseen ellei valtuusto erikseen tee kohdentamista koskevaa päätöstä. (Kh)	Vesiliikelaitoksella omat tilat. Tilakustannukset vaihtelevat vuosittain ko. vuonna tehtyjen hoito- ja kunnossapitotöiden mukaisesti.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

1.000 €	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Vesiliikelaitoksen johtokunta					
Korvaus peruspääomasta	4.051	4.051	4.051	4.051	
Liikelijäämä/-alijäämä + poistot	10.796	10.552	11.666	14.875	

VESILIIKELAITOS, Vesiliikelaitoksen johtokunta, €	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015
Toimintatuotot	42 410 200		42 410 200	42 929 293	519 094	40 408 683
Valmistus omaan käyttöön	650 000		650 000	698 987	48 987	698 098
Toimintakulut	-31 395 001	495 567	-30 899 434	-28 753 292	2 146 142	-30 554 867
TOIMINTAKATE	11 665 199	495 567	12 160 766	14 874 988	2 714 223	10 551 914
Investointimenot	-12 803 000	0	-12 803 000	-12 010 089	792 911	-10 657 151
Rahoitusosuudet			0		0	40 000
Luovutustuotot			0		0	2 000
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-12 803 000	0	-12 803 000	-12 010 089	792 911	-10 615 151

Tilinpäätös 2016

Vesiliikelaitos

TOIMIALAN HTV

Henkilötyövuodet (htv)	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2106
Vesilaitos	92	72,9	74	70,5

STRATEGISET TAVOITTEET

Toimialojen yhteiset asuntotuotannon tavoitteet				
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2106
Liittymävalmius TVT, TYS, Vaso luovutettaville tonteille	-		toteutuu	toteutunut
Tavoitteen kuvaus: Vuoden aikana 3 rakennettavaa kohde, jolla ollut välitön liittymävalmius.				
Selvitys poikkeamalle:				

Tilinpäätös 2016

Varsinais-Suomen alupelastuslautakunta

VARSINAIS-SUOMEN ALUEPELASTUSLAUTAKUNTA

Tilivelvollinen viranhaltija: pelastusjohtaja Jari Sainio

Tilivelvollisen viranhaltijan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta
Keskeiset toimintaympäristön muutostekijät <ul style="list-style-type: none">
Palvelutasopäätöksen mukainen palvelutaso pystyttiin vuonna 2016 tuottamaan budjetin puitteissa.
Seuraavan kauden palvelutasopäätös (2017 – 2020) valmisteltiin vuoden 2016 aikana.
Merkittäviä talouteen tai henkilötyövoimaan vaikuttavia toiminnallisia muutoksia ei ole tehty.
Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden olennaiset poikkeamat <ul style="list-style-type: none">
Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet saavutettiin suunnitelmien mukaan. Suhteellinen asukaslukuperusteinen kustannus pysyi edellisvuoden tasolla ja on huomattavasti valtakunnallisten keskiarvokustannusten alapuolella.

Lauseke	Toimenpideselvitys
Lauta- ja johtokunnat eivät saa käyttää tilakustannuksista mahdollisesti säästyviä määrärahoja muiden toimintamenojen kattamiseen ellei valtuusto erikseen tee kohdentamista koskevaa päätöstä. (Kh)	

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

VARSINAIS-SUOMEN ALUEPELASTUSLAUTAKUNTA	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015
Toimintatuotot	44 106 011		44 106 011	43 245 942	-860 069	42 970 265
Toimintakulut	-42 506 012		-42 506 012	-40 920 011	1 586 000	-40 873 133
TOIMINTAKATE	1 599 999	0	1 599 999	2 325 931	725 932	2 097 131
Investointimenot	-2 106 300	0	-2 106 300	-2 327 853	-221 553	-2 731 069
Rahoitusosuudet	397 320	0	397 320	0	-397 320	625 500
Luovutustuotot	108 980	0	108 980	64 683	-44 297	37 379
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-1 600 000	0	-1 600 000	-2 263 170	-663 170	-2 068 190

TOIMIALAN HTV

Henkilötyövuodet (htv)	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Aluepelastus	550	537	552	537	
Lisätietoja: -					

Tilinpäätös 2016

Varsinais-Suomen alupelastuslautakunta

STRATEGISET TAVOITTEET

Tavoite 1	Varsinais-Suomen pelastuslaitos/ Palvelutasopäätös 2013-2016 Muut toteutettavat linjaukset: -			
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Toimintavalmiusaika (%)	80 %	81 %	80 %	79 %
Tavoitteen kuvaus: - Selvitys poikkeamalle:				

Tavoite 2	Varsinais-Suomen pelastuslaitos/ Palvelutasopäätös 2013-2016 Muut toteutettavat linjaukset: -			
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Tarkastusmäärät (%)	90 %	91 %	90 %	91 %
Tavoitteen kuvaus: - Selvitys poikkeamalle:				

Tavoite 3	Varsinais-Suomen pelastuslaitos/ Palvelutasopäätös 2013-2016 Muut toteutettavat linjaukset: -			
	TP 2014	TP 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Kustannusvertailu (€/as.)	71 €	71 €	73 €	71 €
Tavoitteen kuvaus: - Selvitys poikkeamalle:				

Tilinpäätös 2016

Forum Marinum –säätiö toimitusjohtaja Tapio Maijala

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Merikeskus Forum Marinum on aktiivinen ja monipuolinen merellisen toiminnan keskus, merenkulun valtakunnallinen erikoismuseo ja Suomen Merivoimien museo. Forum Marinum on kulttuuriperinnön tallentaja, oman erikoisalan museotoiminnan kehittäjä, merihenkinen vierailukohde sekä kokous- ja tapahtumapaikka. Merikeskus tekee kansainvälisesti verkostoituneena yhteistyötä yliopistojen, korkeakoulujen, museoiden sekä muiden julkisten ja yksityisten tahojen kanssa.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Saavutettiin ja osin jopa ylitettiin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Uusi päänäyttely valmistui suunnitellussa aikataulussa ja budjetissa. Suomen Joutsenen telakointi sujui myös suunnitellusti. Kävijämäärät ylittivät korkealle asetetut tavoitteet. Samoin oman tuoton osuus kasvoi korvaten pienentyntä valtionosuutta.

KONSERNIYHTEISÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Mittari tai indikaattori	Toteutunut 2014	Toteutunut 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Kävijämäärä / vuosi, henkilöä	141 000	130 129	130 000	149 876
Näyttelyjen määrä, kpl	4+3	5	8	8
Merellisten tapahtumien määrä, kpl	7	7	6	6
Oman tuoton osuus, %	30	32	30	36
Kaupungin avustukset, 1.000 euroa	734	734	734	734

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	2014	2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016
Toiminnalliset tavoitteet				
Henkilöstömäärä 31.12.	17	17	17	18
1. Kävimäärät	toteutunut	harkitaan jatkoa	toteutetaan	toteutuneet
2. Henkilöstön rekrytointi				
3. Näyttelyt (mm. päänäyttely)				
4. Tapahtumat (mm. Swan Regatta)				
2016 Suomen Joutsenen telakointi.	ei toteutunut	siirtyi vuoteen 2016	Suomen Joutsenen telakointi	Suomen Joutsen telakoitu
Perusnäyttelyn uusiminen	Suunnittelu käynnissä	avataan 12.5.2016	valmistuu keväällä 2016	valmistui keväällä 2016

Tilinpäätös 2016

Forum Marinum –säätiö toimitusjohtaja Tapio Maijala

Selvitetään Turun kaupungin rahoitusosuuden muuttaminen avustuksesta palvelusopimukseksi	selvitystyö aloitettu	selvitetään	päätökset tehty	päätökset tehty	
Toiminnan laajuus ja tulos					
Liikevaihto (1.000 €)	1 022	1 170	950	1 040	
Oman tuoton osuus käyttötaloudesta / vuosi %	30	32	30	36	
Varsinaisen toiminnan kulujäämä (1.000 €)	-570	-530	-520	-530	
Tilikauden tulos (1.000 €)	-1	0	5	-5	
Nettoinvestoinnit (1.000 €)	676	629	1 100	1 100	
Kaupungin rahoitus					
Kaupungin avustus (1.000 €)	734	734	984	1 034	

Tilinpäätös 2016

Kiinteistö Oy Turun Monitoimihalli – toimitusjohtaja Anu Kurkilahti-Haartemo

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Yhtiön toimialana on Turun kaupungin Artukaisten kaupunginosan 12. korttelissa sijaitsevan monitoimihallirakennuksen sekä Kupittaaan kaupunginosan 12. korttelin tontilla 2 sijaitsevan jäähallirakennuksen omistaminen ja hallinta, hallien huoneistojen ja tilojen, mainospaikkojen ja kaluston vuokraustoiminta ja hallien huoltotoiminta.

Toiminnan pääasiallisen tarkoituksena on huolehtia jääajan riittävydestä ja tasapuolisesta jakaantumisesta siten, että Turussa pystytään pelaamaan korkeatasoista jääkiekkoa ja harjoittamaan muuta jäähän perustuvaa toimintaa. Toinen pääasiallinen tarkoitus on suurien yleisötapahtumien järjestäminen ja organisoiminen Artukaisten monitoimihallissa. Yhtiö voi myös harjoittaa omaa ohjelmatuotantoa.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Yhtiön taloudelliset tavoitteet ovat toteutuneet koko yhtiön tasolla budjetoidun mukaisesti ja/tai paremmin. Toiminnallisten tavoitteiden osalta käyttöaste muiden yleisötapahtumien kuin jääkiekon osalta jäi alle tavoitteen.

Investoinnit toteutuivat aiemmin asetettuja tavoitteita suurempina. Yhtiön investointibudjettia muutettiin hallituksen päätöksellä ja toteutettiin laajat ravintolauudistukset sekä äänentoiston uusiminen.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Tavoite: Vuokran ja yhtiövastikkeen välinen erotus				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Kiint.Oy:n maksaman Artukaisten areenahuoneiston vuokran ja areenahuoneiston yhtiövastikkeen välinen erotus muuttuu vain kiinteistön ylläpitoindeksin mukaisesti. (1.000 €)	1.128	1.187	1.214	1.257
Tavoite: Yleisötapahtumien lisääntyminen yhtiön omistamissa halleissa				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Vastikkeiden ulkopuolinen liikevaihto kasvaa verrattuna edellisen vuoden tilinpäätökseen 5 %.	1.840	2.070 (12,5 %)	1.941	2.183 (5,5 %)
Vastikkeiden % -osuus liikevaihdosta	53,2	51,8	54,8	51,9
Tavoite: Yhtiön liikevaihdon ja liikevoiton kasvattaminen tavoitetulle tasolle				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Liikevaihto (1.000 €)	3.932	4.290	4.297	4.540
Liikevoitto (1.000 €)	0	0	0	0
Hoito- /käyttökate (1.000 €)	653	700	645	930
Tavoite: Kupittaaan hallin avustuksen säilyminen entisellä tasolla				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Turun kaupungin ja KOy Turun Monitoimihallin välisen sopimuksen mukainen Kupittaaan hallin avustus säilyy samalla tasolla. (1.000 €)	800	792	792	792

Tilinpäätös 2016

Kiinteistö Oy Turun Monitoimihalli – toimitusjohtaja Anu Kurkilahti-Haartemo

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Toiminnalliset tavoitteet					
Gatorade Centerin käyttöaste (yleisötapahtumapäivät: jäähiekko/muut tapahtumat)	97 / 20	57 / 22	55 / 19	59 / 7	
Kupittaan jäähallin käyttöaste (yleisötapahtumapäivät: jäähiekko/muut tapahtumat)		35 / 11	35 / 12	30/18	
Gatorade Centerin asiakastyytyväisyys (vuodesta 2016 alkaen mittaus jatkuvana prosessina asteikolla 1- 5)	1 / 8,2	1 / 8,5	3	4,01	
Toiminnan laajuus ja tulos					
Liikevaihto (1.000 €)	3.932	4.290	4.297	4.540	
Vastikkeiden % osuus liikevaihdosta	53,2	51,8	54,8	51,9	
Hoito / käyttökate (1.000 €)	653	700	645	930	
Tilikauden tulos (1.000 €)	0	0	0	0	
Nettoinvestoinnit (1.000 €)	304	319	750	1.646	
Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, %	75,1	75,4	76,8	75,9	
Nettovelkaantumisaste, %	22,8	19,7	25,7	22,2	
Vieras pääoma / pankkilainat (1.000 €)	7.623	7.327	6.677	7.033	

Tilinpäätös 2016

Oy Turku Energia (konserni) – toimitusjohtaja Timo Honkanen

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Yhtiö toimii energiatoimialalla sisältäen sähkön ja lämmön tuotannon, siirron ja myynnin kotitalouksille ja yrityksille. Turku Energia tuo energian asiakkaidensa elämiseen, asumiseen ja yrittämiseen.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Yhtiön tärkeimmät toiminnalliset tavoitteet saavutettiin, mutta liikevoitto jäi selvästi budjetoitua alemmaksi johtuen tammi-kuun 2016 kovien pakkasten aikana käytetystä suuresta öljyn määrästä kaukolämmön tuotannossa, sekä koko vuoden 2016 jatkuneista sähkön tukkuhintojen alhaisuudesta (oma sähkön tuotanto teki tappiota).

Pääoman tuottotaso ja sähkön sekä lämmön toimitusvarmuus pysyivät kiitettävällä tasolla.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Tavoite: Uusiutuvien energialähteiden osuus tuotannossa, %				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016
Uusiutuvien energialähteiden osuus kaukolämmön tuotannossa, %	26,0	31,2	25,0	27,7
Uusiutuvien energialähteiden osuus sähkön hankinnassa, %	25,0	29,8	30,0	29,8
Tavoite: Kasvava tuloutus kaupungille				
Maksettu osinko, milj. euroa	16,0	18,0	20,0	20,0
Antolainojen korko, milj. euroa	1,9	1,9	3,1	2,7
Tavoite: Palvelukyky ja toimintavarmuus				
Sähkön siirron toimitusvarmuus, Keskim. keskeytysaika/asiakas (h:min:s)	0:09:50	0:09:56	<0:30:00	0:09:14
Lämmön toimitusvarmuus, Keskim. keskeytysaika/asiakas (h:min:s)	1:04:00	0:51:00	<2:00:00	1:18:00
Energiateollisuuden mukaan vuonna 2014 keskimääräinen keskeytysaika/asiakas oli 1,5 tuntia.				

Tilinpäätös 2016

Oy Turku Energia (konserni) – toimitusjohtaja Timo Honkanen

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016	
Toiminnalliset tavoitteet					
Asiakastyytyväisyys (360-malli)	58	61	61	57	
Lämmön ja sähkön toimitusvarmuus	hyvä	hyvä	hyvä	hyvä	
Asiakkuuksien hoidon kustannustehokkuus (€/MWh)	0,93	0,97	1,10	0,91	
Sähkön ja lämmön myynti	3 193	3 075	3 550	3 267	
Henkilöstö keskimäärin	297	287	274	288	
Toiminnan laajuus ja tulos					
Liikevaihto (1.000 €)	254 422	239 553	265 000	255 833	
Liikevoitto (1.000 €)	23 076	10 778	22 200	17 842	
Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	24 480	14 914	20 200	26 243	
Bruttoinvestoinnit (1.000 €)*	36 184	46 827	34 712	20 002	
Pääoman tuotto ja tuloutus					
Oman pääoman tuotto, %	17,1	10,3	13,8	15,7	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	16,4	9,2	12,2	12,9	
Osinkotuotto kaupungille, (1.000 €)	16 005	18 000	20.000	20 000	
Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, %	51,9	45,2	42,9	42,9	
Nettovelkaantumisaste, %	23,5	38,5	65,2	45,0	
*) vuodet 2013-14 nettoinvestointeja. Sisältää oman pääoman sijoitukset tuotantoon: sijoitukset uusiutuvaan energiantuotantoon rahoitetaan pääosin velkarahoituksella, joka alentaa vakavaraisuuden tunnuslukuja.					

Tilinpäätös 2016

Turun Aikuiskoulutussäätiö – toimitusjohtaja Tommi Forss

Säätiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Turun Aikuiskoulutussäätiö on merkittävä osa niin valtakunnallista kuin seudullista koulutus-, työvoima- ja elinkeinopoliittista palvelurakennetta. Säätiön oppilaitosten tavoitteena on omalta osaltaan edistää seutukunnan hyvinvointia, kansallista ja kansainvälistä kilpailukykyä sekä työmarkkinoiden toimivuutta. Turun Aikuiskoulutussäätiö on osa yrityspalvelurakennetta, joka tukee ja mahdollistaa uutta elinkeinotoimintaa talousalueellaan huolehtimalla osaavan työvoiman riittävydestä.

Tarkoituksensa toteuttamiseksi säätiö ylläpitää Turun kaupungissa Turun Aikuiskoulutuskeskusta ja Turun Kesäyliopistoa itsenäisinä oppilaitoksina, joiden tehtävänä on tarjota ja järjestää ammatillista, yleissivistävää ja avointa yliopistollista aikuiskoulutusta, sekä koulutukseen läheisesti liittyvää palvelu-, tutkimus- ja työtoimintaa sekä toimia muutenkin säätiön tarkoitusta edistävällä tavalla.

Säätiö on yleishyödyllinen yhteisö eikä tavoittele voittoa, mutta pitää jatkuvana tavoitteenaan, että säätiön ylläpitämät oppilaitokset ovat taloudellisesti itsensä kannattavia.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Säätiön toimitusjohtajan lyhyt katsaus tilikauteen: Toimintavuosi 2016 oli melko kahtiajakoinen. Suuret leikkaukset Varsinais-Suomen ELY:n työvoimakoulutusrahoituksessa heijastui koko toimintavuoden aikana työvoimakoulutuksen määriä vähentävänä tekijänä. Tämän lisäksi ammatillisen koulutuksen rahoitusuudistus ja TEM:n ja OKM:n sopimukseton tila työvoimakoulutuksen rahoituksen tulevaisuudesta jäädäytti V-S ELYn hankintatoimen kuukausiksi vuoden 2016 aikana.

Piristynyt taloudellinen tilanne Varsinais-Suomessa heijastui taasen positiivisesti koulutuksen kysyntään. Positiivisen rakennemuutoksen heijastukset tuntuivat merkittävästi loka-marraskuulta 2016 alkaen Turun AKK:n toiminnassa. Myös nuorten aikuisten osaamisohjelma jatkui toimintavuoden aikana erittäin menestyksekkäästi.

Turun Kesäyliopiston toimintavuosi oli historiallisesti katsottuna yksi parhaista, niin toiminnallisesti kuin taloudellisestikin.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Tavoite: Aikuiskoulutuksen määrä ja vaikuttavuus				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016
Opiskelijamäärä	9 799	9 450	10 700	8 076
Opiskelijatytyväisyys	4,2	4,2	4,2	4,0
Tavoite: Säätiön toiminnan tehokkuus, taloudellisuus ja vakavaraisuus				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016
Muu kuin VOS rahoitus / Liikevaihto (1 000 €)	12 589	11 496	12 000	10 363
Omatoiminen tuottojäämä (liikevoittoa vastaava erä), 1.000 €	1 583	1 653	880	787

Tilinpäätös 2016

Turun Aikuiskoulutussäätiö – toimitusjohtaja Tommi Forss

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Toiminnalliset tavoitteet					
Opiskelijamäärä, henkilöä	9 799	9 450	10 700	8 076	
Maahanmuuttajakoulutus:					
i) opiskelijatyöpäivät	101 000	100 000	95 000	96 000	
ii) opiskelijamäärä	1 800	1 700	1 500	1 750	
Henkilöstö- ja yhteishankintakoulutus/ Liikevaihto (1 000 €)	794	547	720	466	
Opiskelijatytyvyisyys, asteikko 0-5	4,2	4,2	4,2	4,0	
Työnantajatytyvyisyys, asteikko 0-5	4,2	4,1	4,1	4,2	
Toiminnan laajuus ja tulos					
Varsinaisen toiminnan tulot (1.000 €)	19 804	19 737	18 500	17 676	
Omatoiminen tuottojäämä (1.000 €)	1 583	1 653	880	787	
Ylijäämä ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	1 629	1 731	930	819	
Bruttoinvestoinnit (1.000 €)	851	310	1 000	698	
Pääoman tuotto ja tuloutus					
Oman pääoman tuotto, %	8,0	8,2	4,0	3,9	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	7,9	8,1	4,0	3,9	
Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, %	83	84	84	87	
Nettovelkaantumisaste, %	-32	-40	-31	-45	

Tilinpäätös 2016

Turun ammattikorkeakoulu Oy – toimitusjohtaja Vesa Taatila

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Yhtiö toimii Turun ammattikorkeakoulun ylläpitäjänä valtioneuvoston sille antaman toimiluvan mukaisesti. Yhtiöjärjestyksen mukaan se voi järjestää muutakin koulutusta, kehitystoimintaa, valmennusta ja konsultointia. Ammattikorkeakoulun perustehtävät ovat opetustyö, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotyö (TKI) ja niitä tukeva aluekehitystyö. Nykyisen ammattikorkeakoululain mukaan ylläpitäjän tehtävänä on päättää ammattikorkeakoulun strategisesta kehittämisestä, päättää ammattikorkeakoulun toiminta- ja taloussuunnitelmasta sekä talousarviosta, ottaa ja nimittää ammattikorkeakoulun johdon, nimittää ammattikorkeakoulun hallituksen ja nimittää tarvittaessa valtuuskunnan. Yhtiö noudattaa muilta osin osakeyhtiölakia.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Vuotta 2016 leimasi ensimmäisen kvartaalin seurannan yhteydessä huomattu budjetointivirhe, joka oli johtamassa yli 2 M€ negatiiviseen tulokseen. Keskeisin syy virheeseen oli yliarvioitu tutkimushankerahoitus vuodelle 2015 ja siitä seurannut väärä lähtöoletta vuodelle 2016. Yhtiössä ryhdyttiin välittömiin toimenpiteisiin kulujen karsimiseksi ja tulojen lisäämiseksi. Tulos jäi edelleen tappiolliseksi, mutta sen taso saatiin huomattavasti maltillisemmaksi ja kehityssuunta käännettyä positiiviseksi. Muihin talouden tunnuslukuihin on vaikuttanut voimakkaasti vapaasta pääomasta tehdyt sijoitukset, jotka ovat samalla lisänneet pääomatuottoja.

Toiminnallisista tuloksista laskua tuli tutkintotuottoon. Tämä oli odotettua huomioiden vuonna 2012 tapahtunut 176 aloituspaikan leikkaus. Muut tulokset ovat kasvaneet pääosin positiivisesti, etenkin ulkoinen rahoitus, 55 op:n suoritukset sekä opiskelijatytyväisyys. Tuloskehityksen ansiosta valtionosuuden 2012 alkanut lasku näyttäisi rauhoittuvan seuraavina vuosina.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Tavoite: Yhtiön menestyminen ammattikorkeakoulujen rahoitusmalliin perustuvassa rahanjaossa.					
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016	
Valtion rahoitus (1000 €)	60 317	55 990	56 576	54 243	
Turun ammattikorkeakoulussa suoritettut AMK-tutkinnot, kpl	1 688	1 652	1 700	1 591	
Vähintään 55 op suorittaneet opiskelijat Turun ammattikorkeakoulussa, kpl (* laskenta muuttunut)	3 218	3 319	3 200	5 461*	
TKI-rahoituksen ulkoisen rahoituksen osuus (urah), (1000 €)	6 235	4 925	6 300	6 498	
Opiskelijatytyväisyys (asteikko 1-5) (* mittari muuttunut)	3,5	3,6	7 950*	3,6	

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016	
Toiminnalliset tavoitteet					
FTE opiskelijat, kpl	7 646	7 950	7 400	7 950	
Sairauspoissaolot (% pt. henkilöstö)	2,0	1,6	1,5	2,1	

Tilinpäätös 2016

Turun Ammattikorkeakoulu Oy – toimitusjohtaja Vesa Taatila

Henkilöstön määrä, päätoimiset HTV	679	657	660	638	
Toiminnan laajuus ja tulos	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 2016	
Liikevaihto (1.000 €)	70 950	65 182	67 550	65 107	
Liikevoitto (1.000 €)	4 984	133	-	-393	
Nettotulos (tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja) (1.000 €)	4 973	122	100	-187	
Kiinteistökustannukset, (1000 €)	14 257	13 520	14 300	13 039	
Tulos suhteessa budjetoituun tulokseen, %	5 778	77,3	100	-115	
Bruttoinvestoinnit, (1.000 €) (* korjattu, oli 2 201)	1 010	2 258*	2 000	20 883	
Palveluliiketoiminnan liikevaihto, (1000 €) (2014 sis. liikevaihdon ja muut tuotot).	3 104	1 857	1 650	2 252	
Palveluliiketoiminnan nettotulos, €	0	-72 340	50 000	-54 595	
Vakavaraisuus ja maksuvalmius					
Kassan riittävyys, pv	66	103	45	23	
Omavaraisuusaste, % (* korjattu, oli 58,5)	50,7	59,2*	-	77,7	
Nettovelkaantumisaste, %	-115,37	-124,4	-	-16,6	

Tilinpäätös 2016

Turun Kaupunginteatteri Oy – toimitusjohtaja Arto Valkama

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Yhtiön toimialana on yleishyödyllisellä tavalla ylläpitää ja harjoittaa teatteritoimintaa Turun kaupungissa. Yhtiö voi harjoittaa kahvila, ravintola-, catering-, kokous-, ja kongressipalveluliiketoimintaa sekä tila- ja vuokraustoimintaa.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Toimitusjohtajan lyhyt katsaus tilikauteen:

Turun Kaupunginteatteri Oy:n toiminta jatkui väistötiloista huolimatta menestyksellisenä vuonna 2016. Kaupunginvaltuustoon nähden sitovat tavoitteet ylittiin selvästi. Oman toiminnan tuotot kasvoivat entisestään. Omarahoitusprosentti nousi neljä prosenttiyksikköä 36%:iin. Kaiken kaikkiaan teatterin oma varainhankinta on yhtiöaikana kehittynyt merkittävästi. Vuonna 2012 teatterin omat tuotot olivat 1,49 miljoonaa euroa ja vuonna 2016 3,18 miljoonaa. Kasvuprosentti on 113%.

Konsernijaoston seuraamista toiminnallisista tavoitteista ainoastaan täyttöprosentti jäi alle tavoitellun. Täyttöastetta laski keuhkokuumeen aiheuttama sairaus sekä syyskauden aiempaa runsaampi tarjonta. Syksyn katsojamäärä nousi, mutta koska myynnissä oli lähes 20000 lippua enemmän kuin vuotta aiemmin, vaikutti syksy kokonaistäyttöasteeseen laskevasti.

Katsojaluvuissa mitattuna Turun Kaupunginteatterin vuosi 2016 oli onnistunut. Kokonaiskatsojamäärä oli 115 448 katsojaa.

Kasvua vuoteen 2015 verrattuna oli 13 %.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Tavoite: Pitkän aikavälin taloudellinen tasapaino				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016
Tilikauden tulos 1.000 €	862	811	0	340
Tavoite: Ulkoisen rahoituksen kasvattaminen ja vaikuttavuuden lisääminen				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016
Lipputulosten ja muun liiketoiminnan tulojen kasvattaminen – lipputulot 1.000 €	1 938	2 434	2 478	2825

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016
Toiminnalliset tavoitteet				
Täyttöprosentti	80,8	74,7	75,0	72,7
Ryhmäasiakkaiden määrä	735	30 285	26 000	35 791
Toiminnan laajuus ja tulos				
Liikevaihto (1.000 €)	8.233	8 682	8 332	8 813
Liikevoitto (1.000 €)	862	811	0	340

Tilinpäätös 2016

Turun Kaupunginteatteri Oy – toimitusjohtaja Arto Valkama

Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	862	811	0	340	
Kaupunkikonsernin panostukset (1.000 €)	3.656	3 547	3 547	3 495	
Bruttoinvestoinnit (1.000 €)	46	187	200	362	
Pääoman tuotto ja tuloutus					
Oman pääoman tuotto, %	135	49	-	15	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	135	49	-	15	
Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, %	58	57	-	59	
Nettovelkaantumisaste, %	-143	-146	-	-131	

Tilinpäätös 2016

Turun Kaupunkiliikenne Oy – toimitusjohtaja Juha Parkkonen

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Yhtiö on Turun kaupungin omistama ns In House -yhtiö. Yhtiön tehtävänä on linja-autoliikenne ja sopimusliikenteen tuottaminen Turun kaupungille. Yhtiö tuottaa Joukkoliikennelautakunnalle joukkoliikennepalvelua yhtiön ja kaupungin välisen sopimuksen mukaisesti. Liikennöintisopimus ulottuu vuoteen 2023 saakka, minkä lisäksi sopimus sisältää on kolmen vuoden option.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Lokakuussa 2016 käynnistynyt linjan 1 liikenne lisäsi yhtiön liikennettä merkittävästi, mikä näkyi liikevaihdon kasvuna tilivuoden viimeisen neljänneksen aikana. Uuden sähköbussikaluston ja sijaisautojen normaalia heikompi toimintavarmuus sekä poikkeuksellisen suuri määrä uusia kuljettajia ja harjoittelijoita ovat johtaneet ajamattomien lähtöjen määrän selkeään lisääntymiseen vuoden viimeisellä neljänneksellä. Liikevoittoa voidaan pitää toimiala huomioon ottaen erittäin hyvänä.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Tavoite: Linja-autoliikenteen tuottaminen sovituissa laajuudessa				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016
Osuus tuotetuista linjakilometreistä, %	15,6	15,0	17,0	17,1
Tavoite: Yhtiön tulorahoituksen riittävyys investointeihin ja tuloutus kaupungille				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016
Liikevoitto (1.000 €)	416	451	297	508
Antolainojen korko (1.000 €)	112	98	90	81

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016
Toiminnalliset tavoitteet				
Osuus tuotetuista linjakilometreistä Turun sisäisessä liikenteessä, %	15,6	15,0	17,0	17,1
Liikevaihto/ linjakilometri, €	3,36	3,26	-	3,31
Kuljettajien myyty aika / maksettu aika	87,0	87,4	86,0	87,3
Yhtiön kaluston keski-ikä (vuosina)	5,6	4,4	6,0	5,2
Ajamattomat vuorot (kpl)	83	87	90	162
Toiminnan laajuus ja tulos*				
Liikevaihto (1.000 €)	5 888	5 731	6 432	6 402

Tilinpäätös 2016

Turun Kaupunkiliikenne Oy – toimitusjohtaja Juha Parkkonen

Liikevoitto (1.000 €)	416	451	297	508	
Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	298,3	346	206	426	
Bruttoinvestoinnit, sisältäen kaluston leasingsopimukset (1.000 €)	469	1 252	-	1 017	
Pääoman tuotto ja tuloutus					
Oman pääoman tuotto, %	19,4	16,1	19,0	19,35	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	6,7	8,1	8,0	10,6	
Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, %	29,7	37,9	35,0	39,0	
Nettovelkaantumisaste, %	127	151,7	75,0	84,4	

Tilinpäätös 2016

Turun Satama Oy – toimitusjohtaja Christian Ramberg

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Yhtiön toimialana on sataman ylläpitäminen ja yleisen satamatoiminnan harjoittaminen ja kehittäminen sekä siihen liittyvä muu liiketoiminta. Turun Satama Oy on Turun kaupungin kokonaan omistama konserniyhtiö.

Sataman toimintastrategiaksi on valittu satamapitäjän rooli kehittämisvastuulla. Satama keskittyy kolmeen liiketoiminta-alueeseen, jotka ovat: Matkustajaliikenne, Suuryksikköliikenne sekä Jakelukeskustoiminta.

Satama on Skandinavian liikenteen keskus Suomessa. Liikevaihdoltaan satama on Suomen kolmanneksi suurin satama ja matkustajamäärältään Suomen toiseksi suurin matkustajasatama. Myös yksikkötavaraliikenteessä Turku luokituu maan suurimpiin satamiin.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Yhtiön toimitusjohtajan lyhyt katsaus tilikauteen:

"Vuoden 2016 liikevaihto oli 22,0 milj. euroa, liikevoitto oli 5,2 milj. euroa. Yhtiön investoinnit päättyneellä tilikaudella olivat 2,8 milj. euroa, joista merkittävimpiä olivat maasähkö- ja risteilylaivojen jäteveden vastaanottovalmiuksien rakentaminen, myös rahdinkäsittelykalustoa modernisoitiin. Osa liikevaihdon ja liikevoiton kasvusta tuli omaisuuden myynnistä. Aiemmin aloitettua toiminnan tehostamista jatkettiin vuonna 2016. Turun Sataman kokonaisliikenne kasvoi hie-man edellisvuodesta 2,5 milj. tonniin. Kokonaistonnimäärästä vientiä oli 1,4 milj. tonnia ja tuontia 1,1 milj. tonnia. Kasvuun vaikutti positiivisesti yleinen taloudellinen hidastuminen. Matkustajia Turun sataman kautta kulki yhteensä 3,3 milj. ja satamassa kävi yhteensä 2006 alusta. Yhtiö arvioi vuoden 2017 liikevaihdon kasvavan vuoden 2016 tasosta. Yhtiö varautuu aloittamaan merkittävän investointihankkeen matkustajaliikenteen kehittämiseksi."

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOAVAT TAVOITTEET

Tavoite: Yhtiön kannattavuus ennen rahoituseriä				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 2016
Liikevoitto (1.000 €)	2 781	3 411	3 500	5 249
Kasvava tuloutus kaupungille				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 2016
Maanvuokrien tuotto (1.000 €)	1 747	1 769	1 650	1 814
Rahoituserien tuotto (1.000 €)	3 184	1 412	3 092	3 628
** Näiden tuloutuskomponenttien lisäksi osa Satamaliikelaitoksen saamista maanvuokrista siirtyi Kiinteistöliikelaitokselle (n. 1,4 m€), jolloin yhteenlaskettuna kokonaistuloutus ylittää vaaditun 6,0 milj. euroa vuodessa				

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 2016
Toiminnalliset tavoitteet				
Kokonaisliikenne, milj. tonnia	2,7	2,4	2,7	2,5
Ro-Ro liikenne, milj. tonnia	2,1	1,8	2,1	2,1

Tilinpäätös 2016

Turun Satama Oy – toimitusjohtaja Christian Ramberg

Konttiliikenne, (TEU)	1 884	1 332	-	2 299	
Matkustajaliikenne, milj. hlöä	3,3	3,3	3,5	3,2	
Aluskäynnit (kpl)	2 185	1 890	1 900	2 006	
Säännöllisesti liikennöivät laivayhtiöt (kpl)	6	5	-	5	
Ympäristötilinpäätös – tulos (1.000 €)	-734	-583	-650	-615	
Toiminnan laajuus ja tulos					
Liikevaihto (1.000 €)	21 511	20 515	21 800	22 034	
Liikevoitto (1.000 €)	2 781	3 411	3 500	5 249	
Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	1 497	2 145	2 400	1 627*	
Bruttoinvestoinnit (1.000 €)	1 068	4 154	4 000	2 805	
Pääoman tuotto ja tuloutus					
Oman pääoman tuotto, %	5,7	8,0	6,2	5,9	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	3,3	4,1	3,6	6,3	
Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, %	30,2	32,0	32,6	30,7	
Nettovelkaantumisaste, %	202,2	173,1	170,0	156,0	
*) tilikauden tulos rahoituserien (VVK- ja muiden lainojen korot) jälkeen					

Tilinpäätös 2016

Turku Science Park Oy – toimitusjohtaja Niko Kyynäräinen

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Turku Science Park – konsernin tehtävänä on yrityspalveluiden järjestäminen sekä korkeakoulujen innovaatioiden kaupallistaminen ja liiketoiminnan kehittäminen valituilla korkean teknologian alueilla, painopisteenä bioteknologia, kiertotalous, uudet teknologiat (valmistava teollisuus), älykkään kaupungin ratkaisut, sovellettu ICT sekä materiaalitekologia.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Taloudellisesti haastavat ajat ovat jatkuneet vuonna 2016 niin globaalisti, Euroopassa kuin Suomessakin. Talouden pirstymistä on ollut nähtävissä tietyissä osin maailmaa, mutta valitettavasti ei vielä Suomessa laajassa mittakaavassa. Käännös parempaan kuitenkin alkoi näkyä Turun seudulla ja Varsinais-Suomessa syksyllä 2016. Loppuvuodesta puhuttiin jo positiivisesta rakennemuutoksesta. Telakan ja autotehtaan isot työllistämiset ja verkoston kasvu ajoivat alueen tekemään ison koulutus- ja kasvualoitteen, jossa mm. esitetään insinööriopetuksen laajentamista Turussa.

Kansallisella tasolla julkisen talouden kestävyysvaje alkaa jo vaikuttaa myös yrityksille tarjottavien palvelujen ja rahoitusmahdollisuuksien heikkenemisenä. Hyvä esimerkki tästä on elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tilanne, joka näkyy merkittävänä pudotuksena niin käytettävissä olevissa yrityksille suunnatuissa avustuksissa kuin palveluja tarjoavien henkilöiden lukumäärässä. Valtion toimien johdosta kunnallisten yritys- ja innovaatiopalvelujen rooli on korostunut entisestään. Maakuntauudistuksen valmistelu ja siihen kytkeytyvä kasvupalvelulaki pitävät edelleen monet rooleihin liittyvät kysymykset avoimina. Samoin keskustelu Finpron ja Tekes:n rooleista.

Turun kaupunki, Turku Science Park Oy ja turkulaiset korkeakoulut allekirjoittivat kesällä 2014 innovaatiopimuksen, jonka myötä toimintoja on kehitetty entistä laajemmassa yhteistyössä, kohti tehokkaampia ja aiempaa parempia palveluja. Yhtenä ensimmäisistä konkreettisista yhteistoiminnoista oli SparkUp -yrityskehitysympäristö. SparkUp on yhteisö joka edesauttaa uusien startup yritysten syntymistä ja kiihdyttää olemassa olevien yritysten liiketoimintaa. Yhteisössä toimivat muun muassa TScP Oy:n alkuvaiheen yrityskehittäjät, luovien alojen yrityskehittäjä CreVe ja opiskelijajärjestyksensä Boost Turku. Ensimmäisenä toimintavuotena Sparkupissa oli yli 600 tapahtumaa.

Vuonna 2016 toteutettiin innovaatiopimuksen merkittävä osa kun Turku Science Park Oy ja Turun Seudun Kehittämiskeskus fuusioituivat 1.7. lukien. Yhtiön kokonaishenkilömääräksi fuusion yhteydessä tuli 60. Seudun kunnat pysyivät mukana yhteisessä elinkeinosopimuksessa. Turku Science Park Oy perusti tytäryhtiön, jonka suurin omistaja se on. Tämän lisäksi Turun seudun 10 kuntaa (Kaarina, Lieto, Masku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Paimio, Raisio, Rusko ja Sauvo) ovat osakkaina.

TScP käynnisti laajan yritysjoukon kanssa uuden pääosin kiertotalouteen pohjautuvaa kemian alan yrityskehittämisen. Tällainen eri yritysten ja toimijatahojen yhteistyöhön perustuva yrityspuisto toteutettiin Raisioon, nimellä Smart Chemistry Park. Kun mukana ovat vahvasti myös paikalliset korkeakoulut on toiminta oivallinen esimerkki ns. Triple Helix mallin tarjoamista mahdollisuuksista pienemmässäkin mittakaavassa. Toimintamalli ja sen kehittäminen on saanut runsaasti kansallista huomiota hyvänä esimerkkinä. Tästä syystä muun muassa Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra rahoitti toiminnan käynnistymistä.

Vuoden 2016 aikana saatiin merkittävästi uutta ulkoista rahoitusta. Sitä haettiin entistä useammista lähteistä ja samalla kasvatettiin yhtiön rahoitusosaamista. Muun muassa Central Baltic Interreg -rahoitusohjelmasta saatiin rahoitusta, maakunnallisesta aluekehitysrahastosta mm. Life Science -kiihdyttämöön. Yhtiöön kehitetty rahoitusosaaminen on vaatinut pienen panostuksen, mutta sillä saatava hyöty on moninkertainen, kun toiminnan volyyymiä voidaan kasvattaa ulkoisella kilpailulla rahoituksella.

Uusien hankeavausten myötä myös yhtiön palvelutarjontaa on uudistettu. Palvelusegmentit uudistettiin toiminnan muutoksen myötä. Samoin 5 kasvutiimiä on aloittanut toiminnan. Uudistusprosessissa painotetaan yritysten vientitoimintaa kehittäviä palveluja ja niiden tarjontaa. Tämä suunta on varsin luonnollinen jatkumo, kun yritysverkostoja on käynnistetty ja start-up -palveluja on voimallisesti kehitetty. Samalla voidaan tukea laajempia suomalaisia tavoitteita vientitoiminnan kasvattamiseksi. Tehdäänhän alueen yrityskehitystoimintaa niin paikallisista kuin kansallisista lähtökohdista.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVIAT TAVOITTEET

Tavoite: Alueellinen vaikuttavuus, korkean teknologian (painopistealoilla) yritysten sijoittuminen alueelle				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016
Invest in -neuvottelut, kpl	80	87	80	50

Tilinpäätös 2016

Turku Science Park Oy – toimitusjohtaja Niko Kyynäräinen

Alueelle etabloituneet bio- ja ict-alan yritykset, kpl	3	4	4	2	
Tavoite: Yhtiön toiminnallinen tehokkuus ja onnistuminen valtakunnallisessa resurssien jaossa sekä varainhankinnassa					
Alueelle tuleva raha €/TScP kuntaraha €	1,6	7,8	3,0	10,7	
Ulkoisen rahoituksen osuus yhtiön liikevaihdosta (./ läpivirtaava raha) %	24 %	43 %	42 %	44 %	

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016	
Toiminnalliset tavoitteet					
1. Palvelutuotannon laatu ja vaikuttavuus					
A) Yhtiön toimenpiteissä mukana olevien henkilöiden määrä					
a) Yksityinen sektori	1 518	1 975	1 802	2 201	
b) Korkeakoulumaailma	960	934	1 060	947	
c) Julkinen sektori	296	424	456	356	
d) Yksityishenkilöt	431	1 002	327	943	
B) Hautomoyritysten henkilöstömäärä 5 vuotta aloituksesta	23	37	16	33	
2. Palvelutuotannon volyymi					
A) liikeideoita hautomoprosessiin	42	35	35	68	
B) käydyt Invest in –neuvottelut	80	87	80	50	
3. Palvelutuotannon sisäinen tehokkuus					
A. Ulkoisen rahoituksen osuus yhtiön liikevaihdosta (./ läpivirtaava raha), %	24 %	43 %	42 %	44 %	
Toiminnan laajuus ja tulos					
Liikevaihto (1.000 €)	4 121	2 868	4 049	5 264	
Liikevoitto (1.000 €)	354	-806	-256	-136	
Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	-187	-1 591	-250	-280	
Kaupunkikonsernin panostukset (1.000 €)	2 940	1 634	2 330	2 942	
Bruttoinvestoinnit (1.000 €)	-166	4	20	90	

Tilinpäätös 2016

Turku Science Park Oy – toimitusjohtaja Niko Kyynäräinen

Pääoman tuotto ja tuloutus					
Oman pääoman tuotto, %	-3,0	-30,9	-5,1	-6,5	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	6,0	-15,5	-5,1	-3,4	
Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, %	92	90	87	76	
Nettovelkaantumisaste, %	-83	-100	-103	-87	

Tilinpäätös 2016

Arkea Oy (konserni) – toimitusjohtaja Tuija Rompasaari-Salmi

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Arkea Oy:n toimialana on ruoka-, siivous- ja kiinteistöhoitopalveluiden tuottaminen, sekä näiden palveluiden toteuttamiseen liittyvä suunnittelu ja konsultointi; ruokatuotteiden valmistus, varastointi, välittäminen ja kuljettaminen; kiinteistöjen siivous, hoito, huolto, valvonta, vartiointi ja turvallisuuspalvelut sekä kiinteistöihin liittyvien laitteiden ja järjestelmien asentaminen, huolto ja korjaus. Yhtiö voi myös ostaa, myydä ja omistaa kiinteistöjä sekä osakkeita ja muita arvopapereita. Arkea Kunnossa-pito tuottaa kiinteistöjen sekä koneiden ja laitteiden kunnossapitoa. PASSAA palvelut tuottaa räätälöityjä palveluja ja tukee henkilöstönsä työssäjaksamista.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Kulunut toimintavuosi oli yhtiön viides. Voidaan todeta, että yhtiö on vakiinnuttanut toimintansa merkittävänä paikallisena, suomalaisena yrityksenä. Kuitenkin toimialan ominaispiirteinä ovat jatkuvat muutokset, joissa ketterä Arkea on onnistunut palvelemaan asiakkaitaan hyvin. Arkea on saanut uusia asiakkaita, joista esimerkkinä voidaan mainita Paimion kaupunki, A-Klinikka-säätiö ja Aura. Kilpailu alalla on erittäin kireää ja se tulee sellaisena myös jatkumaan. Kokonaisuutena konsernin suhteellista kannattavuutta laskevat Arkea Kunnossapidon ja PASSAA palvelut Oy matala liikevoittotavoite sekä Ruoto-toimintamallin jako-osuuden muutos.

Konsernissa toteutettiin toimintavuonna jälleen työhyvinvointitutkimus. Henkilöstö vastasi kyselyyn erittäin aktiivisesti ja sieltä saatiin hyviä ehdotuksia toiminnan kehittämiseen. Myös aloitetoiminta on ollut yhtiössä vilkasta. Nyt kun toiminta-alueella on erittäin vireää taloudellista toimintaa, on havaittavissa työvoimapulaa joissakin työtehtävissä.

Toiminnan kehittämistä on edelleen jatkettu vuonna 2016. Kehittämiskohteita ovat olleet sekä henkilöstön hyvinvointi että johtamisen ja osaamisen kehittäminen. Sen lisäksi on käynnistetty hankkeita liittyen digitalisointiin ja robotiikkaan.

Huolimatta aktiivisesta myyntityöstä ympäristökuntiin ja yrityksiin, yhtiön liikevaihto tulee laskemaan tulevina vuosina. Epävarmuus sote-ratkaisusta on siirtänyt päätöksentekoa kunnissa ja kaupungeissa. Tulevat kilpailutukset yhtiön nykyisistä sopimuksista laskevat myös liikevaihtoa. Jotta yhtiö säilyttää kilpailukykyisyytensä, kehittämistyötä, toiminnan digitalisointi ja robotisointia tulee jatkaa.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Kaupungin määräaikaisten palvelusopimusten tilauskannan ulkopuolinen liikevaihto kasvaa ja yhtiön sisäisen toiminnan tuottavuus paranee				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Liikevaihto kasvaa verrattuna edelliseen tilinpäätökseen, %	48.706	51.629	47.370	71.280 (+38,1%)
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Ulkoisen tulorahoitus kasvaa suhteessa kaupungin määräaikaisiin palvelusopimuksiin, %	52,9% (osuus 64,7%)	21,5% (osuus 86,2%)	51,7% (osuus 132,8%)	135,9% (osuus 222,2%)
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Liikevoitto kasvaa verrattuna edelliseen tilinpäätökseen (1.000 €)	2.083	2.594	861	2.200

Tilinpäätös 2016

Kuntec Oy (konserni) – toimitusjohtaja Karri Knaapinen

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Teiden ja moottoriteiden rakentaminen.

Yhtiön toimialana on maa- ja vesirakennustöiden, kadunrakentamistöiden, viherrakentamistöiden, metsänhoitotöiden, liikunta- ja leikkipaikkarakentamistöiden sekä näihin liittyvien kuljetus-, rakennus-, ylläpito- ja muiden töiden suorittaminen, suunnittelu ja konsultointi sekä toimialaan liittyvien tuotteiden valmistus ja myynti. Edelleen yhtiön toimialana on omistaa ja hallita osakkeita, osuuksia, arvopapereita ja muuta omaisuutta. Yhtiö voi lisäksi ostaa, myydä ja omistaa kiinteistöjä ja osakkeita sekä vuokrata kiinteistöjä ja huonetiloja. Yhtiö voi harjoittaa toimintaansa sekä kotimaassa että ulkomailla.

Kauppila Oy

Yhtiön toimialana on puutarha-alan alkutuotanto sekä alan tuotteiden ja tarvikkeiden tuonti ja tukku- ja vähittäismyynti sekä maisemaurakointi ja tähän liittyvät työt. Yhtiö voi toimintaansa varten omistaa ja hallita kiinteistöjä sekä huoneistojen hallintaan oikeuttavia ja muunlaisia osakkeita.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Yhtiön viides tilikausi jäi jonkin verran tavoitteistaan. Ennakoitu voimakas liikevaihdon lasku toteutui ennakoitua pienempänä. Liikevaihto ylitti lähes 2 milj. euroa vuoden 2016 tavoitteen. Kaupungin palvelusopimusten määrä pieneni Kuntec Oy:n osalta lähes 11 milj. euroa edellisestä tilinpäätöksestä, eikä ulkoisen tulorahoituksen määrän kasvu 4,5 milj. euroa (Kauppila Oy 2,6 milj. euroa) korvannut kuin osittain menetettyä määrää.

Yhtiön eri toimialojen liikevaihdot olivat tilikaudella kautta linjan laskussa. Keväällä perustetun uuden projektinjohtopalvelut – toimialan liikevaihto ja liikevoitto eivät saavuttaneet ensimmäisenä toimintavuotenaan toimialalle asetettuja tavoitteita. Perinteisten toimialojen liikevaihdon laskuun olivat pääsyyinä kaupungin puitesopimusten väheneminen sekä alan voimakas kilpailutilanne. Uuden liiketoiminta-alueen käynnistäminen viivästyi suunnitellusta aikataulusta, ja siksi tilikaudelle suunniteltu liikevaihto ja liikevoitto jäivät saavuttamatta.

Liikevaihdon laskuun liittyvät sopeuttamistoimet jäivät jonkin verran tavoitteesta. Yhtiön liikevoitto pieneni huomattavasti edelliseen tilikauteen verrattuna ja jäi jonkin verran tavoitteesta. Samoin liikevaihto/htv jäi jonkin verran tavoitteesta, koska henkilöstön määrää ei saatu sopeutettua voimakkaasti pienentyneeseen liikevaihtoon.

Yhtiö investoi edelleen tulevaisuuteensa uusimalla kalustoaan lähes samalla tasolla kuin edellisellä tilikaudella, mikä ylitti suunnitellun nettoinvestointien määrän.

Yhtiön pääoman tuotto laski edellisiin vuosiin nähden ja jäi jonkin verran tavoitteesta. Yhtiön vakavaraisuuteen liittyvä omavaraisuusaste parani edelleen ja ylitti tavoitetason.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Kaupungin määräaikaisten palvelusopimusten tilauskannan ulkopuolinen liikevaihto kasvaa ja yhtiön sisäisen toiminnan tuottavuus paranee				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Liikevaihto kasvaa verrattuna edelliseen tilinpäätökseen, %	37.707 (+3,3%)	37.810 (+0,3%)	30.005 (-7,9%)	31.852 (-15,8%)
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Ulkoinen tulorahoitus kasvaa suhteessa kaupungin määräaikaisiin palvelusopimuksiin, %	-6,2% (osuus 22%)	+7,2% (osuus 29%)	+51% (osuus 75%)	+40,1 % (osuus 69%)
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Liikevoitto kasvaa verrattuna edelliseen tilinpäätökseen (1.000 €)	3.438	5.096	1.886	1.568

Tilinpäätös 2016

Turun seudun puhdistamo Oy – toimitusjohtaja Mirva Levomäki

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Yhtiön toimialana on jätevesien siirto ja puhdistus sekä syntyneen lietteen hyödyntäminen

Turun seudun puhdistamo Oy tuottaa omistajilleen hyvänlaatuista jätevedenpuhdistuspalvelua kustannustehokkaasti. Toiminta on tehokasta ja toimintavarmaa ja sitä kehitetään edelleen. Energian ja kemikaalien kulutusta optimoidaan puhdistusvaatimusten kanssa. Henkilöstön hyvinvointi, sitoutuneisuus ja ammattitaito takaavat Yhtiön menestyksellisen toiminnan.

Yhtiö operoi laitosta. Jätevedenpuhdistamon käytössä pyritään mahdollisimman hyvään, mutta vähintään ympäristöluvan määräykset täyttävään puhdistustulokseen. Puhdistamon ja pumppaamoiden ohitukset pyritään minimoimaan. Yhtiö huomioi toimintaansa kehittäessään Helsingin ja Turun kaupunkien yhteisen Itämeri-toimenpideohjelman tavoitteet.

Yhtiön hallinnoimat kilpailutetut ostopalvelut tehostavat toimintaa.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Turun seudun puhdistamo Oy:n (Yhtiö) toiminnalliset tavoitteet saavutettiin. Yhtiö toimii Etelä-Suomen aluehallintoviraston 1.10.2014 myöntämän ja Vaasan hallinto-oikeuden 11.3.2016 vahvistaman ympäristöluvan mukaisesti. Laitoksen puhdistustulokset olivat erinomaiset ja täyttivät kaikki vaatimukset.

Puhdistamolla puhdistettiin jätevesiä kolmentoista kunnan alueelta yhteensä 28,2 milj. m³/a, keskimäärin 77.000 m³/d (vuonna 2015 32,3 milj. m³/a, keskimäärin 88.400 m³/d). Vuosi 2016 oli vähäsateinen, mikä näkyi puhdistetun vesimäärän sekä ohijuoksutusten vähäisyytenä verrattuna aiempiin vuosiin. Lisäksi alhaisempi vesimäärä näkyi kuutioiden nousuna. Kuivattua lietettä syntyi 47.600 tonnia, joka käsiteltiin biokaasulaitoksessa ja hyötykäytettiin sähkö- ja lämpöenergiana sekä maanparannusaineena. Puhdistetun jäteveden lämpöä hyödynnettiin kaukolämmön ja kaukoylämnan tuotannossa.

Auran kunta, Pöytyän kunta ja Oripään kunta tulivat Yhtiön osakkaiksi 1.1.2016. Marttilan kunta tuli Yhtiön osakkaaksi 10.10.2016. Marttilan yhdyskuntajätevedet tullaan johtamaan puhdistamolle käsiteltäviksi vuoden 2017 aikana.

Yhtiökokous päätti 14.12.2016 päivittää yhtiöjärjestyksen ja osakassopimuksen vastaamaan paremmin nykyaikaa ja uutta osakeyhtiölakia. Samalla yhtiökokous päätti toteuttaa maksuttoman osakeannin omistusosuuksien tasaamiseksi. Yhtiösopimuksen allekirjoittivat 14.12.2016 Yhtiön kaikki osakkaat sekä Yhtiö. Yhtiöjärjestyksen muutos ja osakkaiden väliset uudet omistussuhteet rekisteröitiin Patentti- ja rekisterihallituksessa 22.12.2016. Turku omistaa Yhtiöstä 62,3 %.

Yhtiön liikevaihto muodostuu pääosin jätevedenpuhdistuksen kustannuksista (käyttökustannukset ja investoinnin hankintameno). Lisäksi Yhtiöllä on jonkin verran muita myyntejä, jotka nostavat Yhtiön liikevaihtoa. Muita myyntejä ovat jäteveden sisältämän lämmön myynti, biokaasulaitoksen rejektivesien käsittelypalvelu, sako- ja umpikaivolietteiden puhdistus sekä kuntien verkosto-ohitusten laskutus. Uuden Yhtiösopimuksen mukaan Osakkaat maksavat investoinnin hankintameno omistussuuden mukaisessa suhteessa ja käyttökustannukset puhdistuspalvelun käytön mukaisessa suhteessa. Osakkaiden hyväksi lasketaan omistuksen mukaisessa suhteessa kustannusten vähennyksenä Yhtiön muista myynneistä saamat tulot, lukuun ottamatta verkosto-ohitusmaksuja. Vuonna 2016 toteutettiin ensimmäisen kerran uuden Yhtiösopimuksen mukainen kustannusjako.

Tilikauden lopussa Yhtiön tulos "nollataan" Yhtiösopimuksen mukaisesti tasauslaskuilla. Vuonna 2016 investoinnin hankintameno oli varattu rahoitusvarausta toteutunutta enemmän, myös käyttökustannuksissa oli varautumista suurempii vesimääriin kuin toteuma oli. Lisäksi muut myynnit olivat arvioitua suurempia. Edellisistä johtuen puhdistuskustannukset olivat arvioitua pienemmät ja Osakkaalle kertyi arviolaskutuksen korjauksessa palautettavaa. Yhtiön liikevaihto jäi alle tavoitteen, koska puhdistusmaksujen määrä toteutui arvioitua pienempänä. Omistajien näkökulmasta pienempi liikevaihdon toteuma tarkoittaa edullisempaa jätevedenpuhdistuspalvelua. Tilikauden voitto muodostui verkosto-ohitusmaksuista. Tilikauden voitto käytetään kevytyhtiökokouksen päätöksellä verotuksessa edellisten tilikausien tappioiden hyödyntämiseen.

Tärkeimpiä investointikohteita olivat siirtoviemäreiden korjausinvestoinnit, tietojärjestelmien kehittäminen, puhdistamon puhdistusprosessin kehittäminen sekä ohitusvesien käsittelyn kehittäminen. Lisäksi Yhtiö jatkoi suunnittelua puhdistamon poistoputken kapasiteetin lisäämiseksi.

Yhtiö suoritti hallinnollisten riskien laajamittaisen arvioinnin keväällä 2016. Yhtiön riskikartoituksissa merkittävimmiksi riskeiksi ja epävarmuustekijöiksi ovat nousseet työturvallisuus- ja terveystarvit, puhdistamon poistoputken kapasiteetin riittämättömyys poikkeuksellisten suurten vesimäärien aikana, lainsäädännön ja määräysten muuttumisesta johtuvat tiukentuvat vaatimukset jätevedenpuhdistusprosessiin liittyen, laitoksen arvon säilyttämisen varmistaminen sopimuksin

Tilinpäätös 2016

Turun seudun puhdistamo Oy – toimitusjohtaja Mirva Levomäki

sekä tietoturvariskit. Yhtiö kehittää riskienhallintaa jatkuvana prosessina. Riskienarvioinnin tulokset huomioidaan Yhtiön toimintojen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Yhtiö on reklamoinut puhdistamon suunnittelijaa puhdistamon yhteyteen rakennettujen siirtoviemäreiden suunnittelutyön virheellisyydestä vuonna 2014. Suunnitelmien pohjalta toteutetut rakenteet tulivat käyttöikänsä päähän noin viiden vuoden kuluttua niiden käyttöönotosta, vaikka rakenteiden käyttöikäksi on määritelty 50 vuotta. Yhtiö on nostanut kanteen suunnittelijaa vastaan ja vaatii suunnittelijalta vahingonkorvausta suunnitteluvirheiden aiheuttamista vahingoista sekä selvitys-, asiantuntija-, asianosais- ja oikeudenkäyntikuluista. Ensimmäinen valmisteluistunto on maaliskuussa 2017.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Tavoite Keskitetty jätevedenpuhdistus toimii tehokkaasti. Puhdistustulokset ovat Itämeren suojelukomission suositusten mukaisia.					
Mittari tai indikaattori	TP 2014*	TP 2015*	TA 2016*	TP 2016*	
Ympäristölupamääräykset (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 1.10.2014 nro 167/2014/2)					
pitoisuus käsitelty vesi:					
BOD7ATU ≤10 mg/l	3,6 mg/l	3,2 mg/l	8 mg/l	3,5	
CODCr ≤60 mg/l	37 mg/l	35 mg/l	50 mg/l	36	
fosfori ≤0,3 mg/l	0,17 mg/l	0,16 mg/l	0,2 mg/l	0,14	
kiintoaine ≤15 mg/l	2,8 mg/l	2,3 mg/l	8 mg/l	2,3	
puhdistusteho käsitelty vesi:					
BOD7ATU ≥95%	99 %	99 %	96 %	99	
CODCr ≥90%	94 %	94 %	91 %	95	
fosfori ≥95%	98 %	98 %	96 %	98	
typpi ≥75%	80 %	80 %	75 %	84	
kiintoaine ≥95%	99 %	99 %	96 %	100	
*tulos ilman verkosto-ohituksia					

Tavoite: Laitoksen arvon säilyttäminen ja jatkuva kehittäminen, jotta tehokkaaseen puhdistustulokseen päästään myös laitoksen ikääntyessä.					
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 2016	
Leasing-koneiden ja -laitteiden korjaus- ja muutosten investoinnit (1.000 €)	284	238	360	304	

Tilinpäätös 2016

Turun seudun puhdistamo Oy – toimitusjohtaja Mirva Levomäki

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 2016
Toiminnalliset tavoitteet				
BOD t/a	110	100	150	99
Fosfori t/a	5,1	5,1	5,5	4,0
Typpi t/vuosi	400	370	440	310
Kiintoaine t/vuosi	84	73	170	66
Turun jätevesien osuus Kakolassa puhdistetuista jätevesistä (varaus 68,6%)	66,7	63,7	67,0	65,7
Keskiarvo €/puhdistettu jätevesi, m3	0,537*	0,491*	0,53	0,560**
<i>Turun toteutunut kuutiohinta</i>	<i>0,509</i>	<i>0,449</i>	-	<i>0,495</i>
Henkilöstömäärä	10	11	11	11
Ohivirtauksen määrä (m3) (kaikki käsittelemättömän jäteveden ohitukset Tsp:n koko viemärintialueella)	59.296	99 869	185.000	71.646
Toiminnan laajuus ja tulos*				
Liikevaihto (1.000 €)	16 565	16.541	17 940	15 832***
Liikevoitto (1.000 €)	1 866	1 922	1 608	1 083***
Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	585	698	0	51
Bruttoinvestoinnit (1.000 €)	548	981	1 630	1 553
Pääoman tuotto ja tuloutus				
Oman pääoman tuotto, %	2,8	3,2	0,0	0,2
Sijoitetun pääoman tuotto, %	2,3	2,5	2,0	1,6
Vakavaraisuus				
Omavaraisuusaste, %	24,1	26,4	24,4	27,1
Nettovelkaantumisaste, %	289	257	282	244

*korjattu vastaamaan jätevedenpuhdistuksen kokonaiskustannuksia (aiemmin osakkaiden maksama keskikustannus)

**vuosi 2016 oli vähäsateinen, mikä näkyi puhdistetun vesimäärän vähäisyytenä ja edelleen kuutiohinnan nousuna

***pienempi liikevaihdon ja liikevoiton toteuma tarkoittaa edullisempaa jätevedenpuhdistuspalvelua

Tilinpäätös 2016

Turun Seudun Rakennustekniikka Oy – toimitusjohtaja Jouko Jortikka

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:
Toimialana on korjausrakennus- ja talotekniikkaan liittyvien(lv)palveluiden tuottaminen Turun kaupunkikonsernille ja seutukunnalle.
Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:
<p>Liikevaihto aleni 1.1.2016 kirjatun kunnossapidon tuntityöpohjaisen liiketoiminnan liiketoimintakaupan sekä puitesopimuskaupan alenemisen myötä 14.551 milj.€a. Alenemista lievensi ulkopuoliset korjausrakennus- ja talotekniikka urakat (yht. 1,8 m€a) Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä v.2016 oli 33 henkilöä.</p> <p>Operatiivisen toiminnan osuus tilikauden tuloksesta oli 402 539,38 €a (5,94 % lv: a). Kokonaisuudessaan liikevoitto parani 3,3 % verrattuna edelliseen tilikauteen, ollen n.11 %. Tilikauden tulosparannus oli 4,92 %, asettuen n.9,74 %:n liikevaihdoista. Kannattavuuden mittareilla mitattuna OP-tuotto % laski erinomaisesta hyvään, SIPO – tuotto % pysyi erinomaisena verrattuna edelliseen tilikauteen. Vakavaraisuuden omavaraisuusaste nousi tyydyttävästä erinomaiseen ja nettovelkaantumisaste pysyi hyvällä tasolla.</p> <p>Yhtiön vaihtovelkakirjalaina ja kertynyt korko maksettiin pois maaliskuussa 2016.</p> <p>Liiketoimintakaupasta johtuneita toimintojen uudelleenjärjestelyjä, kilpailukykyyn , toiminnan tehokkuuteen ja RALA: n mukaisen laatuajattelun toimintoja kehitettiin edelleen. Toimintajärjestelmän implementointi vaati myös mittavan työpanoksen.</p> <p>Taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet tilivuonna 2016 pääosin saavutettiin.</p>

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Kaupungin määräaikaisten palvelusopimusten tilauskannan ulkopuolinen liikevaihto kasvaa ja yhtiön sisäisen toiminnan tuottavuus paranee				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016*)
Liikevaihto kasvaa verrattuna edelliseen tilinpäätökseen, %	21.542 -7,6%	21.318 -1,0%	12.340 -36,9%	6.767 -31,7%
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Ulkoinen tulo-rahoitus kasvaa suhteessa kaupungin määräaikaisiin palvelusopimuksiin, %	ulk. tulo-rah. 11,9% muutos +1,1%	ulk. tulo-rah. 23,3 % muutos +11,4 %	ulk. tulo-rah. 8,2% muutos -8,0%	ulk. tulo-rah. 26,4 % muutos +3,1 %
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Liikevoitto kasvaa verrattuna edelliseen tilinpäätökseen (1.000 €)	320	1.646	349	744

*)Talousarviotavoitteissa v.2016 ei ole huomioitu kunnossapidon liiketoimintakaupasta johtuvaa liikevaihdon vähentymistä (-6 milj.€a). Huomioiden kunnossapidon liiketoimintakauppa, on oikaistuliikevaihtotavoite 6.340 milj.€ saavutettu.

Tilinpäätös 2016

Turun Seudun Vesi Oy – toimitusjohtaja Aki Artimo

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Yhtiön toimialana on huolehtia osakkaiden vesihuollosta. Tässä tarkoituksessa yhtiö voi omistaa, suunnitella ja rakentaa vedenhankinta-, vedenpuhdistus- ja vedenjakelulaitoksia sekä harjoittaa käyttöveden valmistusta, veden siirtoa, jakelua ja myyntiä sekä muuta alaan liittyvää toimintaa. Yhtiö voi toimintaansa varten omistaa ja hallita kiinteistöjä. Turun Seudun Vesi Oy ylläpitää ja luo kilpailukykyä toiminta-alueellaan tuottamalla jatkuvasti korkealaatuista talousvettä mahdollisimman edullisesti. Talousvesi tuotetaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Korkealaatuinen talousvesi on hyvinvoinnin ja elämänlaadun perusedellytys.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Yhtiön toimitusjohtajan lyhyt katsaus tilikauteen:

Vuoden 2016 aikana yhtiö keskittyi tekopohjavesijärjestelmän käyttämiseen omistajakuntien kulutusta vastaavalla teholla. Kuten vuotta aiemmin, myös vuoden 2016 keskeisenä teemana yhtiön toiminnan toteuttamisessa oli varautuminen tuotantoprosessien varmistamiseen kaikissa tilanteissa. Yhtiön riskienhallinta- ja varautumissuunnitelma päivitettiin 26.10.2016 ja toimitettiin ympäristöterveydenhuollon ja aluepelastuslaitosten viranomaisille sekä Varsinais-Suomen ELY-keskukselle. Kriisiviestintäsuunnitelmaa päivitettiin kolme kertaa vuonna 2016 ja se toimitettiin viimeisten päivitysten jälkeen ympäristöterveydenhuollon ja aluehallintoviraston viranomaisille.

Päivitystyöt pohjautuivat yhtiön vuonna 2015 toteuttamaan Water Safety Plan -työkaluun, jossa koko tekopohjavesijärjestelmän kaikki kohteet kartoitettiin niihin liittyvien riskien osalta. WSP-työkalun lukuoikeudet on lisäksi annettu ympäristöterveydenhuollon viranomaisille. WSP-työkalun avulla tehdyn arvion ja Turun kaupungille toimitetun arvioinnin perusteella Turun Seudun Vesi Oy:n riskienhallinnan tila on hyvä. Yhtiön toimintaan liittyvät riskit on kartoitettu ja kaikille riskeille on laadittu varautumissuunnitelma ja toimintakortit.

Tekopohjavesijärjestelmän ja varalaitoksen operointi sekä kaikki huolto- ja kunnossapitotyöt toteutettiin vuonna 2016 pääsääntöisesti yhtiön oman henkilökunnan voimin. Yhtiö toteutti koko toiminta-alueensa veden jakelun ja verkostopaineen ylläpidon tukeutuen ylläpitämäänsä 24/7 miehitettyyn valvomoon ja esimiestason päivitykseen.

Vuonna 2016 yhtiö toimitti osakaskunnilleen noin 22,5 miljoonaa kuutiometriä juomavettä. Vuoteen 2015 verrattuna veden tuotantomäärä kasvoi noin 0,6 prosenttia. Turun Seudun Vesi Oy toimitti vuonna 2016 kaiken Turun, Raision, Naantalien, Kaarinan ja Liedon käyttämän talousveden. Paraisten osalta yhtiön toimittaman veden jakelu rajoittuu kaupungin keskusta-alueelle. Lisäksi Paimio tuottaa osan talousvedestä kunnan omilla pohjavedenottoilla.

Yhtiön liikevaihto vuonna 2016 oli 17,82 miljoonaa euroa. Veden tuotannosta aiheutuneet kustannukset laskutettiin omistajakunnilta toteutuneiden veden myyntimäärien suhteessa. **Kunnilta laskutetun veden yksikköhinta oli vuoden 2016 tammi – heinäkuussa 0,25 €/m³ ja elo – joulukuussa 0,24 €/m³.** Vuoden 2016 aikana toteutuneet investointikustannukset olivat noin 752 000 euroa. Investointikustannukset olivat noin 6 % edellisen vuoden kustannuksia suuremmat. Suurimmat yksittäiset investoinnit vuonna 2016 olivat Mustavuoren ja Laakkarin UV-desinfiointin toteutus 230 000 euroa, Saramäki – Parolanpuisto -putkilinjan yleis- ja toteutussuunnittelu sekä siihen liittyvät kalliosäiliön sisäpuolisen suunnittelun kustannukset 260 000 euroa sekä Halisten varalaitoksen kemikaalien käytön ja varastoinnin saattaminen nykyoloihin mukaiseksi 76 000 euroa.

Yhtiö saavutti kustannussäästöjä veden tuotannon toteuttamisessa vuoden 2016 talousarvion verrattuna. Tasauslaskutuksesta noin 799 000 euroa muodostui toimintakustannuksiin liittyvästä hyvityksestä. Toimintakustannusten säästöt saavutettiin muun muassa alihankintatöiden uudelleenjärjestämisestä saaduilla kustannussäästöillä ja Halisten laitoksen käytön kustannustehokkuuden parantamisella. Pääomakuluihin liittyvän hyvityksen osuus vuodelta 2016 oli yhteensä noin 438 000 euroa (alv 0 %), vaikka osakaskuntia hyvitetiin jo vuoden 2016 elokuun ja joulukuun välisenä aikana pääomakulujen osalta.

Tasauslaskutuksen jälkeen yhtiö teki voitollisen tuloksen.

Yhteenvetona voidaan todeta, että yhtiö laskutti osakaskuntiaan vuonna 2016 yli puoli miljoonaa euroa vuotta 2015 vähemmän, vaikka talousveden tuotantomäärä pysyi lähes samana kuin edellisenä vuotena. Toimitetun veden laatu oli moitteetonta ja järjestelmän toimintavarmuutta ja varautumista poikkeustilanteisiin parannettiin.

Tilinpäätös 2016

Turun Seudun Vesi Oy – toimitusjohtaja Aki Artimo

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Tavoite: Yhtiö toimittaa vettä osakkailleen suunnitellusti ja veden tuotannon määrä vastaa suunniteltua				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 2016
Veden tuotanto / tuotantotavoite, %	100	100	100	100
Tavoite: Veden toimitus on häiriötöntä ja virheitä veden laadussa ei esiinny				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 2016
Jakeluun toimitettavan veden laadussa havaitut virheet	0	0	0	0
Ennakoimattomat häiriöt veden jakelussa	0	0	0	0

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 2016
Toiminnalliset tavoitteet				
Veden tuotantokustannus ilman pääomakustannuksia (=myyntihinta €/m ³)	0,25	0,25	0,25	0,25 / 0,24
Pääomakustannukset Turun kaupungille vuodessa (1.000 €)	8 501	8 335	8 556	8 426
Varalaitoskäytön kustannukset	-	-	-	-
Kaupungin takausvastuu lainapääomasta (milj. euroa)	112,8	110,3	107,6	107,6
Henkilöstömäärä 31.12.	8	23	23	22
Toiminnan laajuus ja tulos				
Liikevaihto (1.000 €)	19 352	18 363	18 726	17 821
Liikevoitto (1.000 €)	5 093	4 839	4 887	4 935
Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	634	634	634	634
Bruttoinvestoinnit (1.000 €)	794*	707	755	752
Pääoman tuotto ja tuloutus				
Oman pääoman tuotto, %	3,9	3,7	3,5	3,6
Sijoitetun pääoman tuotto %	3,0	3,1	3,0	3,2

Tilinpäätös 2016

Turun Seudun Vesi Oy – toimitusjohtaja Aki Artimo

Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, %	9,5	10,2	10,6	10,6	
Nettovelkaantumisaste, %	934	862	830	806	

*) Kaarina – Parainen -siirtolinjan rakennusinvestointien kustannukset kertyivät kokonaisuudessaan vuoden 2014 loppuun mennessä. Yhtiön nettoinvestoinnit vuodelta 2014 sisältäen siirtolinjan investoinnit olivat **3,005** miljoonaa euroa.

Tilinpäätös 2016

Turun Teknologiakiinteistöt Oy – toimitusjohtaja Mikko Lehtinen

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Turun Teknologiakiinteistöt Oy on Turku Science Parkin alueella toimiva kiinteistösijoitusyhtiö, joka kehittää alueen kiinteistöjä ja palveluita sekä tarjoaa ensiluokkaista toimisto-, tuotanto ja laboratoriotilaa yrityksille ja yhteisöille. Yhtiön perusliiketoiminta on kiinteistöjen ja huoneistojen omistus, hallinta ja vuokraus sekä toimitilapalveluiden tuottaminen.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Vuosi 2016 sujui hyvin. Palloiluhallin rakentaminen alkoi ja Kampus-hanketta vietiin eteenpäin yhteistyösopimuksen siivittämänä. Yhteistyön alkaessa Turun AMK myös sijoitti 16 M€ Teknologiakiinteistöjen VVK:hon, vahvistaen näin yhtiön pääomarakennetta. Tilikauden 2016 jälkeen, vuoden 2017 alussa AMK sijoitti vielä 2 M€ VVK:hon. Vuoden aikana kasvatettiin kiinteistömassaa myös ostoin; High Tech City ja Pharmacy kuuluvat nyt Teknologiakiinteistöjen portfolioon.

Liikevaihto ja -voitto ovat kehittyneet odotetusti, toki edellä mainituilla ostoilla on kasvattava vaikutuksensa toteutuviin lukuihin. Toteutuneet investoinnit sisältävät uusien kohteiden ostot, Palloiluhallin rakentamiskustannuksia sekä merkittäviä perusparannusmenoja joita ei ole tavoitetta asetettaessa huomioitu. Konsernin tappio ennen tilinpäätöseriä ja veroja on negatiivinen johtuen konserniliikearvoista.

Vuokraustoiminnan volyymit ovat pysyneet hyvinä ja yhtiön omistamien tilojen käyttöaste erinomaisena. Kiinnostus yhtiön vuokrattaviin tiloihin pysyi edelleen hyvänä. Yhtiön vuokrasopimuskannan keskimaturiteettia voidaan pitää erinomaisena.

Junior-lainan tuoton osalta pohjakorko eli 12 kk euribor on poikkeuksellisen matala ja näin ollen kaupungille tuloutettu osa on jäänyt tavoitteesta. Sinällään korkokustannusten mataluus on erinomainen asia yhtiölle.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Tavoite: Lainojen tuotto kaupungille				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Vaihtovelkakirjalainojen tuotto kaupungille (vuonna 2015 pääoma 41,6 M€, korko 6 % pa.) (1.000 €)	1.776	2.498	2.496	2.538
Junior-lainan tuotto kaupungille (pääoma 10,0 M€, korko 12 kk euribor + 3 % pa.) (1.000 €)	345	319	320	300
Tavoite: Yhtiön liikevaihdon ja liikevoiton kasvattaminen tavoitellusti				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Liikevaihto (1.000 €)	16.420	21.040	22.413	23.234
Liikevoitto (1.000 €)	5.815	7.655	7.800	7.238
Tavoite: Vuokraustoiminnan kasvattaminen				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Vuokrat m ²	105.429	126.665	132.149	129.470

Tilinpäätös 2016

Turun Teknologiakiinteistöt Oy – toimitusjohtaja Mikko Lehtinen

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Toiminnalliset tavoitteet				
Käyttöaste, %	94,8	98,2	95	96,8
Vaihtuvuus, % (vapautuneet m ² / kokonais m ²)	5,0	2,6	3	n/a
Korjausinvestoinnit (1.000 €): Kulut ja aktivoinnit koh- teisiin (*)	10.135	15.695	1.500	n/a
Korjausvastuu (ns. rakennusten vuotuinen kuluminen, %)	3	2,5	1,5	n/a
Keskimääräinen neliövuokra (€/m ² /kk)	14,4	13,8	14	15,09
Keskimääräiset hoitokulut (€/m ² /kk)	4,0	4,4	3,5	4,0
Toiminnan laajuus ja tulos				
Liikevaihto (1.000 €)	16.420	21.040	22.413	23.234
Liikevoitto (1.000 €)	5.815	7.655	7.800	7.238
Voitto/tappio ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	- 341	140	0	- 1.262
Nettoinvestoinnit (1.000 €) (*)	56.829	16.900	1.500	77.000 (bruttoin- vestoinnit)
Pääoman tuotto ja tuloutus				
Taseen loppusumma, (1.000 €)	206.199	220.865	225.244	306.460
Sijoitetun pääoman tuotto, %	5,4	3,7	5,7	2,4
Vaihtovelkakirjalainan tuotto kaupungille (vuonna 2015 pääoma 41,6 M€, korko 6 % pa.) (1.000 €)	1.776	2.498	2.496	2.538
Junior-lainan tuotto kaupungille (pääoma 10,0 M€, korko 12 kk euribor + 3 % pa.) (1.000 €)	345	319	320	300
Vakavaraisuus				
Omavaraisuusaste, % (**)	27,8	26,4	26,2	24,1
Omavaraisuusaste, % (***)	- 0,9	- 0,8	- 0,8	- 0,9
Nettovelkaantumisaste, % (**)	251	251	267	n/a
Nettovelkaantumisaste, % (***)	Neg.	Neg.	Neg.	Neg.

*) Netto- ja korjausinvestoinnit eivät pidä sisällään asiakaslähtöisiä töitä, ainoastaan kiinteistöjen kulumiseen liittyviä investoin-
teja. Asiakaslähtöisillä töillä on aina kassavirta- ja tulovaikutus, joita ei myöskään ole arvioitu.

Tilinpäätös 2016

Turun TeknologiaKiinteistöt Oy – toimitusjohtaja Mikko Lehtinen

---

***) Velkaisuuden tunnuslukuja laskettaessa omistajien yhtiölle myönnetty vvk-laina on konvertoitu yhtiön omaksi pääomaksi

***) ilman vvk-lainan konvertointia omaksi pääomaksi (konsernin oma pääoma oli negatiivinen molempina vuosina)

Tilinpäätös 2016

Turun Ylioppilaskyläsäätiö – toimitusjohtaja Kalervo Haverinen

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Ylioppilaskyläsäätiö huolehtii opiskelija- ja nuorisoasumisesta ja huolehtii omalta osaltaan opiskelija- ja nuorisoasuntojen ylläpitämisestä ja rakennuttamisesta.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Patentti- ja rekisterihallitus merkitsi 24.8.2016 Turun Ylioppilaskyläsäätiön sääntömuutoksen rekisteriin. Muutoksella säätiön säännöt saatettiin vastaamaan uutta säätiölakia. Merkittävimmät muutokset olivat säätiölain mukaisten tehtävien siirto valtuuskunnalta hallitukselle sekä toimitusjohtajan aseman muuttaminen vastuulliseksi toimielimeksi. Säätiön uusi hallitus aloitti kolmen vuoden toimikautensa vuoden alussa. TYS:n hallitus hyväksyi kokouksessaan 8.12.2016 uuden strategian vuosille 2017–2022. Uudessa strategiassa on asetettu säätiölle selkeät toiminnan painopisteet. Ne ovat myös linjassa strategiatyössä määriteltyihin säätiön arvoihin ja visioon. Painopisteistä tärkeimmät ovat uustuotannon määrän kasvattaminen niin, että suunnittelukaudella käynnistetään 1 000 uuden opiskelija-asunnon rakentaminen Ylioppilaskylään.

Kaikki säätiön opiskelija-asunnot ja laajat perusparannukset on rahoitettu yhteiskunnan myöntämällä lainoilla tai rahalaitosten myöntämällä ja valtion takaamalla korkotukilainoilla. Nämä lainat ovat pitkäaikaisia (30–40 vuotta), mutta näiden lainojen lyhennysohjelmat ovat varsin takapainotteiset. Matalan korkotason ansiosta pystyttiin tekemään ylimääräisiä lainanlyhennyksiä, joilla voidaan tasata tulevien vuosien vuokrankorotuspaineita. Säätiö tekee poistot lainanlyhennysten suuruusina ja ylimääräiset lyhennykset näkyvät suurempina poistona ja siten pienempänä liikevoittona.

Turun Ylioppilaskyläsäätiö otti käyttöön uuden asukashallintajärjestelmän vuoden 2015 lopussa. Hakemuskäsittely on uudessa järjestelmässä aiempaa tehokkaampaa; hakemus on voimassa vasta, kun hakija on toimittanut tarvittavat liitteet. Uudessa järjestelmässä todistus opiskeluoikeudesta vaaditaan myös sisäisen siirron hakijoilta, jonka vuoksi satoja vanhoja hakemuksia poistui järjestelmänvaihdoksen jälkeen. Myös raportointitapa poikkeaa uudessa ja vanhassa järjestelmässä, joten vuoden 2015 ja 2016 luvut eivät ole vertailukelpoisia.

Raportoivaksi käyttöasteeksi on muutettu taloudellinen käyttöaste, joka soveltuu paremmin mittariksi (myös vertailutiedot muutettu).

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Tavoite: Korkea käyttöaste				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Käyttöaste, % (taloudellinen)	96,1	95,4	95,5	97,1
Tavoite: Yhtiön liikevaihdon ja liikevoiton kasvattaminen tavoitetulle tasolle				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Liikevaihto (1.000 €)	26.050	31.036 (26.045 **)	25.535	25.721
Liikevoitto (1.000 €)	3.903	7.596 (2.605 **)	1.825	1.336
Tavoite: Opiskelija-asumisen riittävyyden varmistaminen				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Asukaspaikkojen määrä	7.193	6.679 (***)	6.768	6.733
Asukaspaikkojen määrä suhteessa kaupungissa olevien opiskelijoiden määrään	23,2 %	19 %	20 %	19 %

Tilinpäätös 2016

Turun Ylioppilaskyläsäätiö – toimitusjohtaja Kalervo Haverinen

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Toiminnalliset tavoitteet				
Käyttöaste, % (taloudellinen)	96,1	95,4	95,5	97,1
Vaihtuvuus, %	49,4	55	50	41,7
Voimassa olevia asuntohakemuksia vähintään, kpl (luku- kukauden aikana) (****)	1.339	1.047	1.300	595
Hakemusten määrä (****)	2.104 (30.6.)	2.004 (30.6.)	2.100 (30.6.)	943 (30.6.)
	1.376 (31.12)		1.300 (31.12.)	635 (31.12.)
Keskimääräinen neliövuokra (€/as-m ² /kk)	11,46	11,44 (11,70 ***)	12,04	12,09
Keskimääräiset hoitokulut (€/as-m ² /kk)	6,73	7,01 (7,17 ***)	8,25	7,68
Toiminnan laajuus ja tulos				
Liikevaihto (1.000 €)	26.050	31.036 (26.045 **)	25.535	25.721
Liikevoitto (1.000 €)	3.903	7.596 (2.605 **)	1.825	1.336
Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	1.236	5.835 (844 **)	-344	-57
Nettoinvestoinnit (1.000 €)	7.499	4.954 (11.416 **)	10.900	7.661
Pääoman tuotto ja tuloutus				
Oman pääoman tuotto, % (*)	4,9	20,2 (3,2 **)	-1,2 (*)	-0,2
Sijoitetun pääoman tuotto, % (*)	3,0	5,5 (2,0 **)	1,3 (*)	1,1
Vieras pääoma €/ asunneliömetri	652	680 (696 ***)	724	697
Vakavaraisuus				
Omavaraisuusaste, %	17,6	20,0 (17,6 **)	18,8	20,7
Nettovelkaantumisasiaste, %	387	310 (392 **)	352	305

*) Tunnusluvut soveltuvat huonosti säätiön toimintaan

TP 2015: **) -merkityt tunnusluvut on laskettu myyntivoitoilla eliminoiduin luvuin. €/m²/kk- luvuissa käytetty jakajana TYSSin kokonaisasuntoneliöitä 1.1.2015. Suluissa ***)-merkityt luvut on laskettu vuokrattavissa olevilla asuntoneliöillä (vähennetty perusrannuksessa olleet neliöt). Loppuvuonna tapahtuneita kiinteistöjen myyntejä ei ole huomioitu. Asukaspaikkamäärä on vuoden lopun tilanne, josta myytyjen kohteiden asuntopaikat on vähennetty.

****) Raportointitapa muuttunut, joten vuoden 2015 ja 2016 luvut eivät ole vertailukelpoisia.

Tilinpäätös 2016

TVT Asunnot Oy – toimitusjohtaja Teppo Forss

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Yhtiö tarjoaa vastuullisena vuokranantajana asukkailleen kohtuuhintaista turvallista asumista ja monipuolisia vuokra-asumisen vaihtoehtoja. Se on kilpailukykyinen ja laadukas asiakaslähtöinen yritys.

Yhtiö kantaa vastuuta etenkin kaupungin sosiaalisesta vuokra-asumisesta. Se noudattaa toiminnassaan voimassaolevaa osakeyhtiölakia, arava- ja korkotukilainsäädäntöä sekä muuta toimintaa koskevaa lainsäädäntöä.

Yhtiö omistaa ja hallinnoi n. 11.000 erilaista asuntoa ympäri Turku. Tämä vastaa n. 10 % kaikista asunnoista ja n. 25 % vuokra-asunnoista, mikä on tyypillinen keskuskaupunkien asuntorakenne. Yhtiöllä on noin 20.000 asukasta. Yhtiö muodostaa konsernin tytär- ja osakkuusyhtiöineen.

Yhtiö noudattaa lakien ja ohjeiden mukaan omakustannusperiaatetta. Asuinhuoneistojen vuokrat määräytyvät asuinhuoneistokohtaisesti, asunnon sijainnin, kunnan ja varustetason mukaan ja muodostuvat kiinteistön hoitokuluista sekä koko yhtiön asuntokannan rakentamiseen ja peruskorjaamiseen ottamien lainojen koroista ja lyhennyksistä.

Omalle pääomalle omistaja on edellyttänyt muiden yleishyödyllisten asuntotoimijoiden tuottotavoitteisiin rinnastettavaa kohtuullista tuottoa. Vuosittainen tuotto realisoituu pääosin yhtiölle myönnetyllä pääomalainalla.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Taloudellinen tulos on suunniteltua positiivisempi asuntojen korkean käyttöasteen ja leudon talven vuoksi.

Kohtuuhintainen ja vakaasti kehittyvä vuokrataso edisti asuntojen käyttöasteen pysymistä hyvällä tasolla. Asuntojen vuokratarkistukset pystyttiin 2016 pitämään maltillisina. Vuokria korotettiin keskimäärin 0,3 %. Kuukausivuokran tarkistus oli enintään 10 euroa ja yli puolella asukkaista vuokra ei noussut lainkaan.

Asunnonhakijoiden määrä kasvoi. Asuntohakemuksia vastaanotettiin 27 prosenttia edellisvuotista enemmän, yhteensä noin 9300. Hakijoista vain vähän yli 2000 sai asunnon. Tämä osoittaa, että TVT:n tarjoamalle asumiselle on paljon kysyntää. Kysynnän ennakoidaan pysyvän korkealla tasolla vallitsevissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa.

Uuden vuokra-asuntotuotannon käynnistäminen oli vaikeaa rakennuskelpoisten tonttien puutteen vuoksi. Ponnisteluja rakennuspaikkojen saamiseksi jatkettiin osallistamalla useisiin asemakaavamuutosprosesseihin ja tonttitarjouskilpailuihin.

Yhtiön hallinnassa olevien asuntojen osuuden pysyminen asetetulla tavoitetasolla edellyttäisi vuosittain noin 200 asunnon nettotuotantoa. 2016 ei valmistunut uusia asuntoja, mutta käynnistyi kaksi rakennushanketta, joista tulee yhtiölle vuokrattavaksi yhteensä 133 asuntoa. Uudistuotannon puuttumisen vuoksi luopuminen asunnoista, joille ei ole kysyntää tai joissa on korkeat ylläpito- ja korjauskustannukset, ei ollut mahdollista.

Rakennuskannan iän vuoksi korjaustoimintaan panostettiin, mikä näkyy kasvaneissa hoitomenoissa. Rakennusten kirjanpidon poistosuunnitelmaa muutettiin tilikaudella 2016. Muutoksen vaikutus liikevoittoon oli -3,3 Meur.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Tavoite: Yhtiö tulouttaa Turun kaupungille vuosittain lainasopimusten mukaisen korkotuoton				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Turun kaupungille pääomalainasta maksettava korko (1.000 €)	2.271	2.271	2.277	2.277
Turun kaupungin muista lainoista maksettava korko (1.000 €)	3.536	3.675	3.630	3.649
Tavoite: Yhtiön liikevaihdon ja liikevoiton kasvattaminen toivotulle tasolle				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Liikevaihto (1.000 €)	73.687	75.023	74.700	76.406
Liikevoitto (1.000 €)	15.587	16.354	12.000	12.574

Tilinpäätös 2016

TVT Asunnot Oy – toimitusjohtaja Teppo Forss

Tavoite: Asuntojen käyttöaste pidetään hyvänä				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Käyttöaste %	97,6	97,9	> 97	98,2
Tavoite: Yhtiön sosiaalisten tavoitteiden täytyminen				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Yhtiön hallinnassa olevien asuntojen määrä / asuntojen määrä kaupungissa	10,2 %	10,2 %	10,4 %	10,1 %
Nettoasuntomäärän muutos (Uudistuotanto - luopuminen)	- 36	+ 114	+ 200	0
Erytisryhmien asuntosopimukset / yhtiön hallinnassa oleva asuntokanta	5,4 %	5,3 %	5,3 %	5,6 %

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Toiminnalliset tavoitteet				
Käyttöaste, %	97,6	97,9	> 97	98,2
Vaihtuvuus, %	21,4	20,0	< 22	18,9
Voimassa olevia asuntohakemuksia vähintään, kpl	2.047	2.139	1.500	2.077
Asukastoimikuntien määrä, % asuintalokohteista	76	84	> 75	84
Keskimääräinen neliövuokra (€/as-m ² /kk)	10,3	10,5	10,5	10,5
Keskimääräiset hoitomenukset (€/as-m ² /kk)	6,46	6,42	6,6	6,84
Toiminnan laajuus ja tulos				
Liikevaihto (1.000 €)	73.687	75.023	74.700	76.406
Liikevoitto (1.000 €)	15.587	16.354	12.000	12.574
Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	5.593	6.975	> 2.000	4.385
Nettoinvestoinnit (1.000 €)	13.699	15.716	14.000	11.778
Pääoman tuotto ja tuloutus				
Oman pääoman tuotto, % *)	(9,1) 8,8	(10,3) 9,6	(> 8)	6,7

Tilinpäätös 2016

TVT Asunnot Oy – toimitusjohtaja Teppo Forss

Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,0	4,1	> 4	3,2	
Pääomalainan (28 milj. euroa) tuotto kaupungille (1.000 €)	2.271	2.271	2.277	2.277	
Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, % *)	(12,4) 19,2	(13,7) 20,4	(> 9)	21,2	

*) Pääomalaina siirretty uuden kirjanpitolain mukaisesti omaan pääomaan. (Vanhan esittämistavan mukaiset luvut suluisissa)

Tilinpäätös 2016

Varsinais-Suomen Asumisoikeus Oy – toimitusjohtaja Pekka Peltomäki

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:
Asumisoikeusasuntojen omistaminen, ylläpito ja tuottaminen sekä asumisoikeuksien luovuttaminen käyttäjille voimassa olevien säännösten mukaisesti Turussa ja lähikunnissa. Yhtiö toimii yleishyödyllisenä yhtiönä tavoittelematta liiketaloudellista voittoa.
Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:
Asuntomarkkinatilanne parani vuoden aikana. Asiakkaiden rohkeus tehdä päätöksiä palautui kohti normaalitasoa. Vuoden käyttöaste oli 96,0 % (kassavaikutteinen), jossa parannus oli 1,6 prosenttiyksikköä, joka ylitti tavoitteen. Talouden tunnusluvut käyttäytyivät samansuuntaisesti. Käyttövastikkeita korotettiin kustannustason nousun mukaisesti ja korjauksia tehtiin aktiivisesti. Aso-asuntojen kysyntätilanne toiminta-alueellamme parani, josta on merkinä ennätysmäärä kunnissa myönnettyjä uusia hakijainumeroita. ARA-rahoituksen syklisyydestä johtuen nettoinvestoinnit (kolme uudishanketta ja perusparannukset) kasaantuvat, josta syystä viime vuoden nettoinvestoinnit ylittivät ennakkotiedot. Toisaalta investoinneissa jatkuvuuden tavoite ei näytä toteutuvan vuodelle 2018. Vireillä oleva uudistuotanto keskustakohteissa myy hyvin. Turku ei kykene osoittamaan aso-tontteja. Tänä vuonna käynnistyy neljän kiinteistön perusparannus, joihin liittyvä suunnittelu tehtiin viime vuoden puolella. Aivan viime vuoden lopussa tehty asiakastytyväisyyskysely antoi kannustavaa palautetta yhtiön kehittämiseen. Laki aso-asunnoista on valmisteilla. Lakiesitys annetaan keväällä ja sillä tulee olemaan merkittävä vaikutus toimintaamme.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Tavoite: Korkea käyttöaste				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Käyttöaste, %	94,6	94,4	95,6	96,0
Tavoite: Yhtiön liikevaihdon ja liikevoiton kasvattaminen toivotulle tasolle				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Liikevaihto (1.000 €)	20.750	21.386	21.854	22.235
Liikevoitto (1.000 €)	4.147	3.884	3.419	5.252
Tavoite: Asumisoikeusasuntojen riittävyys				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Yhtiön hallinnassa olevien asuntojen määrä	2.564	2.564	2.617	2.587
Yhtiön hallinnassa olevien asuntojen määrä suhteessa toiminta-alueella olevien ASO-asuntojen kokonaismäärään (%)	68,2	67,4	67,5	66,7

Tilinpäätös 2016

Varsinais-Suomen Asumisoikeus Oy – toimitusjohtaja Pekka Peltomäki

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Toiminnalliset tavoitteet				
Käyttöaste, %	94,6	94,4	95,6	96,0
Asukasvaihtuvuus, %	15,7	15,4	16,0	15,2
Yli/alikysyntä: tyhjät asunnot kauden lopussa	113	85	80	66
Uudet aso-nro-hakemukset kuntiin, kpl	2.663	3.230	2.900	3.642
Keskimääräinen käyttövastike (€/as-m ² /kk)	10,03	10,32	10,50	10,51
Keskimääräiset hoitokulut (€/as-m ² /kk)	4,84	5,22	5,00	5,07
Toiminnan laajuus ja tulos				
Liikevaihto (1.000 €)	20.750	21.386	21.854	22.235
Liikevoitto (1.000 €)	4.147	3.884	3.419	5.252
Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	1.636	1.564	1.478	3.700
Nettoinvestoinnit (1.000 €)	897	3.947	6.927	14.141
Pääoman tuotto ja tuloutus				
Oman pääoman tuotto, %	4,1	3,7	2,5	7,8
Sijoitetun pääoman tuotto, %	2,5	2,3	2,3	3,1
Vieras pääoma €/ asuinneliömetri	745	714	707	716
Osinkotuotto kaupungille (1.000 €)	0	0	0	0
Vakavaraisuus				
Omavaraisuusaste, %	22,4	23,9	22,0	25,9
Nettovelkaantumistasaste, %	326	299	330	260

Tilinpäätös 2016

Lännen Tekstiilihuolto Oy – toimitusjohtaja Miika Markkanen

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Lännen Tekstiilihuolto Oy on kokonaisvaltaista tekstiilihuoltopalvelua tarjoava Turun kaupungin, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin, Porin kaupungin ja Satakunnan sairaanhoitopiirin omistama osakeyhtiö. Tehtävänämmä on tarjota laadultaan korkeatasoisia ja hinnaltaan kilpailukykyisiä palveluja.

Olemme erikoistuneet korkean hygienian, kuten terveydenhuollon ja elintarviketeollisuuden tarpeisiin.

Toimintaamme kuuluu myös hotellitekstiilien sekä teollisuuden työvaatteiden vuokraus ja huolto.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Kulunut tilikausi 2016 oli Lännen Tekstiilihuolto Oy:n toiminnassa merkittävä. Toteutimme kuluneen vuoden aikana Ravanin Pesula Oy:n absorptiofuusion Turun Tekstiilihuolto Oy:öön. Fuusio toteutui 31.5.2016. Samalla muutimme yrityksen toiminnimeksi Lännen Tekstiilihuolto Oy:n. Fuusio aiheutti toimintojen harmonisoinnin tuomia kertakustannuksia, jotka luonnollisesti vaikuttivat tilikauden tulokseen ja talouden tavoitteisiin. Fuusioprosessi eteni suunnitelmien mukaan ja toiminta on tavoitteiden mukaista molemmissa tuotantolaitoksissa.

Osa talouden mittareiden tavoitteista tulee arvioida uudelleen tulevalle vuodelle fuusion tuomat muutokset huomioiden. Liikevaihto/hlö korjaantuu vuonna 2017, kun voimme verrata henkilömäärää koko vuoden liikevaihtoon. Pääoman tuottomittarit tulee määrittellä uudelleen huomioiden fuusion tuoman nousun omaan pääomaan.

Miika Markkanen

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Tavoite: Tuloutus kaupungille					
Mittari tai indikaattori	Toteutunut 2014	Toteutunut 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Antolainojen korko (1.000 €)	126,0	110,0	100,0	103	

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	Toteutunut 2014	Toteutunut 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Toiminnalliset tavoitteet					
Ulkoisten asiakkaiden lukumäärä, kpl	104	121	125	189	
Toiminnan tehokkuus – pesty pyykkimäärä (kg / henkilö / tunti)	28,6	28,7	28,7	29,1	
Työvoima yhteensä (ilman työllistettyjä), henkilöä	147	143	148	189	
Liikevaihto/hlö, €	84 293	90 455	85 000	79 776	
Toiminnan laajuus ja tulos					
Liikevaihto (1.000 €)	12 391	12 935	11 500	14 510	
Liikevoitto (1.000 €)	599	765	600	300	
Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	290	655	400	200	

Tilinpäätös 2016

Lännen Tekstiilihuolto Oy – toimitusjohtaja Miika Markkanen

Bruttoinvestoinnit (sis. koneiden ja laitteiden leasinginvestoinnit) (1.000 €)	261	350	200	1 296	
Pääoman tuotto ja tuloutus					
Oman pääoman tuotto, %	32,0	29,6	40,0	7,9	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	13,1	16,9	20,0	6,3	
Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, %	29,1	36,6	40,0	48,1	
Nettovelkaantumisaste, %	95,0	19,96	150,0	8,28	

Tilinpäätös 2016

Oy Logomo –konserni toimitusjohtaja Päivi Rytsä

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:
Yhtiö harjoittaa tytäryhtiönsä omistaman kiinteistön huoneistojen ja muiden tilojen vuokraustoimintaa.
Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:
Liikevaihto jopa hieman ylittyi budjetoidusta. Käyttökatteet jäivät tavoitteesta, mutta sillä ei ollut taloudellisesta merkitystä. Liikevoitto jäi tavoitteesta, koska konsernissa tehtiin varaus liittyen kiinteistöverotukseen. Myös poistoja tehtiin suunniteltua enemmän.

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016	
Toiminnalliset tavoitteet					
Käyttöaste, pitkäaikainen vuokraus, %	98,6	99,0	92,0	90,0	
Käyttöaste, lyhytaikainen vuokraus, %	90,7	74,0	91,0	79,0	
Toiminnan laajuus ja tulos*					
Liikevaihto (1.000 €)	3 737	4 380	4 900	5 145	
Liikevoitto (1.000 €)	1 096	1 552	1 960	1 143	
Tilikauden tulos (1.000 €)	0	0	0	0	
Pääoman tuotto ja tuloutus					
Sijoitetun pääoman tuotto, % x)	2,0	2,84	3,47	2,04	
Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, %**	49,0	49,0	50,0	50,0	
Nettovelkaantumisaste, %**	91	92	90	90,0	
*Omaan pääomaan sisällytetty osakaslainat x) poistoja tehdään tuloksen mahdollistama määrä, mutta sitä ei ole huomioitu tuotto-%:ssa					

Tilinpäätös 2016

Lounais-Suomen Jätehuolto Oy - toimitusjohtaja Jukka Heikkilä

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Lounais-Suomen Jätehuolto Oy (LSJH) on seitsemäntoista kunnan omistama jätehuolto-yhtiö. Yhtiön osakaskuntia ovat Aura, Kaarina, Kemiönsaari, Lieto, Marttila, Masku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Paimio, Parainen, Pöytyä, Raisio, Rusko, Salo, Sauvo ja Turku. Tarvasjoen kunta liitettiin Liedon kuntaan vuoden 2015 alussa. Vuosi 2016 oli yhtiön kahdestoista kokonainen toimintavuosi ja Lounais-Suomen Jätehuolto Oy:n ensimmäinen kokonainen toimintavuosi. Rouskis Oy fuusioitui Turun Seudun Jätehuolto Oy:öön 31.8.2015 ja yhtiön nimi vaihdettiin Lounais-Suomen Jätehuolto Oy:ksi.

LSJH hoitaa omistajakuntiansa lakisäätteiset jätehuollon palvelutehtävät osakassopimuksen, jätelainsäädännön sekä muiden määräysten ja sopimusten mukaisesti. Tehtävien lähtökohtana ovat jätelainsäädäntö, yhtiön osakassopimus, kuntien ja yhtiön väliset jätehuollon järjestämistä koskevat sopimukset sekä yhtiön ja osakaskuntien yhteisen jätehuoltolautakunnan välinen sopimus eräiden jätehuollon palvelutehtävien siirtämisestä yhtiölle.

LSJH:n toiminnan perustana on seudullinen jäteliittinen ohjelma. Ohjelmaa sovelletaan koko yhtiön toimialueella.

LSJH järjestää seudun asukkaille, julkisille toimijoille ja muille kunnan jätehuoltovastuulla oleville toimijoille jätteiden keräys- ja vastaanottopalvelut sekä jätteiden hyötykäytön ja muun käsittelyn. LSJH tarjoaa jäteneuvontaa kunnan jätehuoltovastuulla oleville tahoille. Asukkaita ja muita toimijoita opastetaan jätteiden vähentämisessä, kestävässä kuluttamisessa ja lajittelussa sekä kustannustehokkaan jätehuollon järjestämisessä. LSJH tarjoaa myös lakisäätteiset kunnan toissijaisella vastuulla järjestettävät jätehuoltopalvelut elinkeinoelämälle.

LSJH ja Lounais-Suomen jätehuoltolautakunta huolehtivat kunnan lakisäätteen jätehuollon tehtäväkokonaisuuksien eri puolista. LSJH toteuttaa jätehuollon järjestämiseen liittyvät operatiiviset tehtävät ja jätehuoltolautakunta vastaa jätehuollon viranomaistehtävistä.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

LSJH:n liikevaihto kasvoi jonkin verran edellisvuoteen verrattuna. Lisäksi LSJH sai aikaan säästöjä useissa kuluerissä ennakoitua enemmän.

Vuoden 2016 liikevaihdoksi muodostui 26 680 245 euroa, liiketoiminnan muiden tuottojen kanssa yhteen laskettuna tuotot olivat yhteensä 28 108 550 euroa. Valtiolle tilittävä jätEVERO sisältyy Kirjanpitolautakunnan antaman ohjeen mukaisesti liikevaihtoon ja on kirjattu vastaavasti menoksi liiketoiminnan muihin kuluihin.

Liiketoiminnan kulut olivat 26 382 819 euroa. Tilikauden 2016 tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja oli 2 071 147 euroa ja tulos ennen veroja 2 192 529 euroa. Tilikauden tulos on 1 725 731 euroa.

Yhtiö ei ottanut tilikauden aikana ulkopuolista rahoitusta. Lainoja lyhennettiin 740 789,44 euroa. Bruttoinvestoinnit olivat yhteensä 1 018 555,89 euroa. Toteutuneiden investointien lisäksi yhtiöllä oli tilinpäätöshetkellä 190 242,75 euroa keskeneräisiä investointeja. Investointien toteutus osin myöhästyi investointisuunnitelman aikataulusta ja osaltaan laski kokonaisinvestointien määrää.

Lisätietoja on saatavilla toimintakertomuksesta ja tilinpäätöksestä.

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	Toteutunut 2014	Toteutunut 2015	Tavoite 2016	Toteutunut 31.12.2016	
Toiminnalliset tavoitteet					
Asumisen ja julkisen toiminnan jätteen hyötykäyttöaste on yli 90 % (jäteliittinen tavoite)	98 %	90 %	98,5 %	n. 95%	
Kaato paikalle sijoitetaan asumisen ja julkisen toiminnan jätteestä enintään 2 % vuonna 2020 (TSJ hallitus tavoite)	2 %	10 %	1,5 %	n. 1,5%	
Asumisen ja julkisen toiminnan jätteen kierrätysasteen nostaminen yli 50 % tason vuonna 2020 (EU tason tavoite)	36 %	35 %	42 %	n. 35%	
Yhteistoiminta-alueen laajentuminen (osakkaiden väestöpohja asukasta)	337 507	411 000	414 000	414 000	
Jätelainmukaisen kohtuullisen sijoitetun oman pääoman tuoton jakaminen omistajille (max 6% ilman erityistä syytä)	0 %	6 %	12 %	12%	

Tilinpäätös 2016

Lounais-Suomen Jätehuolto Oy - toimitusjohtaja Jukka Heikkilä

Toiminnan laajuus ja tulos					
Liikevaihto (1.000 €)	20 808	21 880	29 500	26 680	
Jäteveron osuus liikevaihdosta, %	1,4	1,3	1,0	0,6	
Liikevoitto (1.000 €)	1 693	333	500	1 974	
Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	1 668	496	400	2 071	
Bruttoinvestoinnit (1.000 €)	1 006	1 248	2 200	1 019	
Pääoman tuotto ja tuloutus					
Oman pääoman tuotto, %	15,9	2,1	5,0	11,75	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	18,4	4,1	5,0	14,42	
Osinkotuotto kaupungille (1.000 €)	0	57	82	114	
Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, %	62,4	65,1	58,0	69,75	
Nettovelkaantumisaste, %	-65,6	-50,0	-50,0	-10	

Tilinpäätös 2016

Turku Touring Oy – toimitusjohtaja Anne-Margret Hellén

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:

Matkailun palvelukeskuksen toiminnan tarkoituksena on lisätä Varsinais-Suomeen suuntautuvaa matkailua markkinoimalla, myymällä ja kehittämällä matkailupalveluja yhteistyössä yritysten, rahoittajien ja matkailuorganisaatioiden kanssa. Matkailun palvelukeskus Turku Touring toimii Varsinais-Suomessa maa-kunnallisena alueorganisaationa. Turku Touring Oy toimii palvelukeskuksen apuyhtiönä. Osakeyhtiön mittaristossa on vain ne luvut, jotka liittyvät osakeyhtiön toimintaan. Yhtiö on markkinointiyhtiö, jolla on markkinointiyhteistyösopimus osakkaiden kanssa. Yhtiö on valmis-matkalain mukaan kirjautunut matkanjärjestäjärekisteriin ja kaupalliset toiminnot hoidetaan sitä kautta. Matkailun toimialan kehityksestä yleisesti kertovat mittarit ovat Matkailun Palvelukeskuksen mittareita ja raportoidaan sen yhteydessä.

Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:

Suurten tapahtumien palveluun tarkoitettu varausjärjestelmämme on ainutlaatuinen ja edesauttaa tapahtumien kiinnittymistä kaupunkiin: me varaamme kiintiötä hotelleista, paketoimme majoituksen tapahtuman lippuun ym. tarjontaan ja hoidamme laskutuksen asiakkaalta. Hippos Oy (Kuninkuusravit) oli 2016 suurin tapahtuma-asiakas. Tämä vaikutti ryhmämyynnin volyymiin eniten. Muutoinkin saavutimme kaikki tavoitteet.

Markkinointikampanjat onnistuivat tutkitusti hyvin.

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 31.12.2016	
Toiminnalliset tavoitteet					
Ryhmämyynti yhteensä (1 000 €)	410	220	270	520	
Ryhmien määrä, kpl	781	720	750	849	
visitturku.fi sivuston kävijämäärät (1.000 kpl)	340	600	1 200	1 200	
shop online myynti (1000 €)	413	530	420	782	
Toiminnan laajuus ja tulos*					
Liikevaihto (1.000 €)	1 566	1 427	1 434	1 822	
Liikevoitto (1.000 €)	4	19	0	7	
Tilikauden tulos (1.000 €)	1	17	2	7	
Bruttoinvestoinnit (1.000 €)	0	0	0	0	
Oman pääoman tuotto, %	0,2	3,12	1,0	1,27	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	1,28	4,28	2,0	2,41	
Osinkotuotto kaupungille (1.000 €)	0	0	0	0	

Tilinpäätös 2016

Turku Touring Oy – toimitusjohtaja Anne-Marget Hellén

Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, %	68,5	65,8	78,0	77,75	
Nettovelkaantumisaste, %	-35,7	-52,8	-70,0	-49,23	

Tilinpäätös 2016

Turun seudun sosiaali- ja terveystaloustoimintat Oy – toimitusjohtaja Jaakko Laaksonen

Yhtiön toimiala ja toiminnan pääasiallinen tarkoitus:
Yhtiön toimialana on omistaa ja hallita rakennuksia sekä osakkeita, muita arvopapereita ja kiinteistöjä sekä käydä niillä kaupaa. Yhtiö harjoittaa myös huoneistojen ja kiinteistöjen vuokraustoimintaa.
Toimitusjohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista poikkeamista vuonna 2016:
Perustamisvaiheessa yhtiön hallituksen tiedon mukaan omistajan oli tarkoitus konvertoida korollisesta vaihtovelkakirjalainasta 25 milj. euron osuus korottomaksi omaksi pääomaksi alkuvuoden 2016 aikana. Yhtiö ei ole edellä mainitulla perusteella huomionnut taloussuunnitelmassaan kyseisen vvk-lainaosuuden korkomenoja. Omistaja ei kuitenkaan toteuttanut puuttua konvertointia tilikauden aikana. Sitä vastoin omistaja maksoi yhtiölle 1,5 milj. euron konserniavustuksen suunnittele-mattomien korkokulujen kattamiseksi.
Välittömästi tilikauden päättymisen jälkeen 23.1.2017 Turun kaupunginhallitus on yhtiön omistajan roolissa päättänyt turvata yhtiön toimintaa vaihtamalla yhtiön vaihtovelkakirjalainasta 1,0 milj. euroa osakkeiksi ja kirjaamaan ne yhtiön vapaaseen omaan pääomaan.
Yhtiö on saanut omistajalta 12.12.2016 konserniohjeen, jonka mukaan yhtiön tulee käynnistää valmistelut omistajan ni-meämän hoivakotirakennuksen ostamisesta yhtiön taseeseen. Tästä syystä yhtiö ei ole lyhentänyt lainojaan tili-kauden päät-tyessä, vaan yhtiön likvidit rahavarat on varattu tulevan hankinnan rahoittamiseen.

KONSERNIYHTIÖN KAUPUNGINVALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Vuokrausaste, %	-	-	97	99,7
Tavoite: Kaupungin myöntämien antolainojen korko				
Mittari tai indikaattori	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Kaupungin myöntämien antolainojen tuotto, 1.000 euroa	-	-	2.726	4.209

KONSERNIJAOSTON SEURAAMAT TAVOITTEET JA TUNNUSLUVUT

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutunut 31.12.2016
Toiminnalliset tavoitteet				
Vuokrausaste, %	-	-	97	99,7
Rakennuskannan haltuunotto ja korjaustarpeiden määrittäminen	-	-	Laaditaan	Laadinta kesken
Toiminnan laajuus ja tulos				
Liikevaihto (1.000 €)	-	-	12.925	12.898
Liikevoitto (1.000 €)	-	-	3.128	4.081

Tilinpäätös 2016

Turun seudun sosiaali- ja terveystaloustoimintatilat Oy – toimitusjohtaja Jaakko Laaksonen

Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja (1.000 €)	-	-	402	-135	
Bruttoinvestoinnit (1.000 €)	-	-	2.500	1.107	
Pääoman tuotto ja tuloutus					
Oman pääoman tuotto, %	-	-	1,25	*)	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	-	-	2,4	3,1	
Antolainojen tuotto kaupungille, 1.000 euroa	-	-	2.726	4.209	
Vakavaraisuus					
Omavaraisuusaste, %	-	-	18,8	-0,1	
Nettovelkaantumisaste, %	-	-	433	*)	
Korollinen vieras pääoma, 1.000 euroa	-	-	108.140	133.453	

*) Yhtiön rahoitusrakenteesta ja negatiivisesta omasta pääomasta johtuen oman pääoman tuottoa ja nettovelkaantumisastetta ei esitetä.

Taloudellisten tavoitteiden toteutumisvertailut

Tilinpäätös 2016

Toteutusvertailut

9. Taloudellisten tavoitteiden toteutusvertailut

9.1. Käyttötalousosan toteutusvertailut

KAUPUNKI YHTEENSÄ (ilman liikelaitoksia)	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksien	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Toimintatuotot	258 586 624	401 017	258 987 642	255 932 537	-3 055 105	261 255 662	-2,0
Valmistus omaan käyttöön	4 800 000	0	4 800 000	635 427	-4 164 573	956 713	-33,6
Toimintakulut	-1 332 363 865	-1 633 960	-1 333 997 825	-1 323 614 658	10 383 167	-1 332 191 750	-0,6
TOIMINTAKATE	-1 068 977 241	-1 232 942	-1 070 210 183	-1 067 046 694	3 163 490	-1 069 979 375	-0,3

KJ-TOMIALA							
Toimintatuotot	57 344 462	510 017	57 854 479	55 085 169	-2 769 310	53 864 558	2,3
Valmistus omaan käyttöön	4 800 000	0	4 800 000	571 049	-4 228 950	750 910	-24,0
Toimintakulut	-177 815 296	-768 175	-178 583 472	-165 098 761	13 484 711	-183 811 537	-10,2
TOIMINTAKATE	-115 670 834	-258 158	-115 928 993	-109 442 542	6 486 450	-129 196 068	-15,3
Keskusvaalilautakunta							
Toimintatuotot						317 784	-100,0
Toimintakulut	-120 757		-120 757	-105 035	15 722	-440 982	-76,2
TOIMINTAKATE	-120 757		-120 757	-105 035	15 722	-123 198	-14,7
Kaupunginvaltuusto							
Toimintakulut	-1 125 557		-1 125 557	-1 074 873	50 684	-1 040 518	3,3
TOIMINTAKATE	-1 125 557		-1 125 557	-1 074 873	50 684	-1 040 518	3,3
Tarkastuslautakunta							
Toimintakulut	-480 000		-480 000	-462 412	17 588	-431 724	7,1
TOIMINTAKATE	-480 000		-480 000	-462 412	17 588	-431 724	7,1
Omarahoitusosuudet							
Toimintakulut	-21 596 518		-21 596 518	-20 418 416	1 178 102	-41 529 590	-50,8
TOIMINTAKATE	-21 596 518		-21 596 518	-20 418 416	1 178 102	-41 529 590	-50,8
Kaupunginhallitus							
Toimintatuotot	57 344 462	510 017	57 854 479	55 085 169	-2 769 310	53 546 774	2,9
Valmistus omaan käyttöön	4 800 000		4 800 000	571 049	-4 228 950	750 910	-24,0
Toimintakulut	-154 492 464	-768 175	-155 260 639	-143 038 025	12 222 615	-140 324 097	1,9
TOIMINTAKATE	-92 348 002	-258 158	-92 606 160	-87 381 806	5 224 355	-86 026 413	1,6

Vahinkorahasto							
Toimintakulut				-60 059	-60 059	-44 626	34,6
TOIMINTAKATE				-60 059	-60 059	-44 626	34,6

HYVINVOINTITOIMIALA, Sosiaali- ja terveystoimiala							
Toimintatuotot	81 781 327	-900 000	80 881 327	80 184 240	-697 087	85 144 397	-5,8
Valmistus omaan käyttöön				64 377	64 377	205 334	-68,6
Toimintakulut	-666 409 090	-1 294 162	-667 703 252	-669 882 719	-2 179 467	-668 495 225	0,2
TOIMINTAKATE	-584 627 763	-2 194 162	-586 821 925	-589 634 102	-2 812 177	-583 145 494	1,1

SIVISTYSTOIMIALA, Kasvatus- ja opetuslautakunta							
Toimintatuotot	27 694 566	500 000	28 194 566	29 124 486	929 920	32 048 176	-9,1
Valmistus omaan käyttöön						468,84	-100,0
Toimintakulut	-314 243 996	-62 956	-314 306 952	-318 455 755	-4 148 803	-311 877 595	2,1
TOIMINTAKATE	-286 549 430	437 044	-286 112 386	-289 331 269	-3 218 883	-279 828 950	3,4

Tilinpäätös 2016

Toteutumisvertailut

YMPÄRISTÖTOIMIALA	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Toimintatuotot	38 738 457	91 000	38 829 457	39 043 387	213 930	37 655 469	3,7
Toimintakulut	-62 703 397	331 316	-62 372 081	-60 658 407	1 713 674	-60 418 986	0,4
TOIMINTAKATE	-23 964 940	422 316	-23 542 624	-21 615 019	1 927 605	-22 763 517	-5,0
Turun kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta							
Toimintatuotot	34 065 003		34 065 003	33 220 601	-844 402	32 786 304	1,3
Toimintakulut	-51 506 504	-9 228	-51 515 732	-49 990 380	1 525 352	-49 536 049	0,9
TOIMINTAKATE	-17 441 501	-9 228	-17 450 729	-16 769 778	680 951	-16 749 745	0,1
Kaupunkisuunnittelu- ja ympäristölautakunta							
Toimintatuotot	4 425 600	91 000	4 516 600	5 602 964	1 086 363	4 694 075	19,4
Toimintakulut	-10 849 039	340 544	-10 508 495	-10 334 661	173 834	-10 603 827	-2,5
TOIMINTAKATE	-6 423 439	431 544	-5 991 895	-4 731 697	1 260 198	-5 909 751	-19,9
Rakennuslautakunta							
Toimintakulut	-100 000		-100 000	-113 548	-13 548	-104 021	9,2
TOIMINTAKATE	-100 000	0	-100 000	-113 548	-13 548	-104 021	9,2
Lounais-Suomen jätehuoltolautakunta							
Toimintatuotot	247 854		247 854	219 822	-28 032	175 090	25,5
Toimintakulut	-247 854		-247 854	-219 818	28 036	-175 090	25,5
TOIMINTAKATE	0	0	0	5	4	0	0,0

VARSINAIS-SUOMEN ALUEPELASTUSLAUTAKUNTA							
Toimintatuotot	44 106 011		44 106 011	43 245 942	-860 069	42 970 265	0,6
Toimintakulut	-42 506 012		-42 506 012	-40 920 011	1 586 000	-40 873 133	0,1
TOIMINTAKATE	1 599 999	0	1 599 999	2 325 931	725 932	2 097 131	10,9

LIIKELAITOKSET (yhteensä)	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Toimintatuotot	225 082 369	850 000	225 932 369	231 394 662	5 462 293	246 462 530	-6,1
Valmistus omaan käyttöön	3 200 000	0	3 200 000	2 500 401	-699 599	2 899 372	-13,8
Toimintakulut	-156 438 852	1 683 217	-154 755 635	-151 580 484	3 175 151	-142 299 395	6,5
TOIMINTAKATE	71 843 517	2 533 217	74 376 734	82 314 579	7 937 845	107 062 507	-23,1

KIINTEISTÖTOIMIALA, Kiinteistöliikelaitoksen johtokunta							
Toimintatuotot	182 672 169	850 000	183 522 169	188 465 368	4 943 199	206 053 847	-8,5
Valmistus omaan käyttöön	2 550 000		2 550 000	1 801 415	-748 586	2 201 275	-18,2
Toimintakulut	-125 043 851	1 187 650	-123 856 201	-122 827 192	1 029 009	-111 744 528	9,9
TOIMINTAKATE	60 178 318	2 037 650	62 215 968	67 439 591	5 223 622	96 510 594	-30,1

VESILIIKELAITOS, Vesiliikelaitoksen johtokunta							
Toimintatuotot	42 410 200		42 410 200	42 929 293	519 094	40 408 683	6,2
Valmistus omaan käyttöön	650 000		650 000	698 987	48 987	698 098	0,1
Toimintakulut	-31 395 001	495 567	-30 899 434	-28 753 292	2 146 142	-30 554 867	-5,9
TOIMINTAKATE	11 665 199	495 567	12 160 766	14 874 988	2 714 223	10 551 914	41,0

Käytettyjen käsitteiden selitykset:

TA	Talousarvio
Poikkeama	Tilinpäätöksen (toteutuma 2016) poikkeama muutettuun talousarvioon
Muutos (%)	2016 Tilinpäätöksen muutos 2015 tilinpäätökseen prosentteina

Tilinpäätös 2016

Toteutusvertailut

9.2. Investointiosan toteutusvertailut

KAUPUNKI YHTEENSÄ (ilman liikelaitoksia)	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Investointimenot	-43 406 300	-5 300 000	-48 706 300	-20 301 593	28 404 707	-11 191 017	81,4
Rahoitusosuudet	574 520	0	574 520	19 943	-554 577	653 272	-96,9
Luovutustuotot	108 980	0	108 980	493 072	384 092	433 313	13,8
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-42 722 800	-5 300 000	-48 022 800	-19 788 577	28 234 223	-10 104 432	95,8

KJ-TOIMIALA, kaupunginhallitus							
Investointimenot	-37 000 000	-5 300 000	-42 300 000	-14 883 813	27 416 187	-5 139 042	189,6
Rahoitusosuudet				19 943	19 943	12 772	56,1
Luovutustuotot				423 051	423 051	395 934	6,8
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-37 000 000	-5 300 000	-42 300 000	-14 440 818	27 859 182	-4 730 336	205,3

HYVINVOINTITOIMIALA, Sosiaali- ja terveystalokunta							
Investointimenot	-1 000 000	0	-1 000 000	-394 412	605 588	-647 178	-39,1
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-1 000 000	0	-1 000 000	-394 412	605 588	-647 178	-39,1

SIVISTYSTOIMIALA, Kasvatus- ja opetuslautakunta							
Investointimenot	-1 865 000	0	-1 865 000	-1 616 561	248 439	-1 318 184	22,6
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-1 865 000	0	-1 865 000	-1 616 561	248 439	-1 318 184	22,6

VAPAA-AIKATOIMIALA							
Investointimenot	-935 000	0	-935 000	-756 087	178 913	-730 712	3,5
Rahoitusosuudet	0	0	0	0		15 000	-100,0
Luovutustuotot	0	0	0	5 339	5 339	0	0,0
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-935 000	0	-935 000	-750 749	184 251	-715 712	4,9

Kulttuurilautakunta							
Investointimenot	-475 000	0	-475 000	-413 407	61 593	-378 065	9,3
Rahoitusosuudet			0			15 000	-100,0
Luovutustuotot			0	5 339	5 339		
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-475 000	0	-475 000	-408 068	66 932	-363 065	12,4

Liikuntalautakunta							
Investointimenot	-370 000	0	-370 000	-286 961	83 039	-271 598	5,7
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-370 000	0	-370 000	-286 961	83 039	-271 598	5,7

Nuorisolautakunta							
Investointimenot	-90 000	0	-90 000	-55 719	34 281	-81 050	-31,3
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-90 000	0	-90 000	-55 719	34 281	-81 050	-31,3

YMPÄRISTÖTOIMIALA, Turun kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta							
Investointimenot	-500 000	0	-500 000	-322 867	177 133	-624 833	-48,3
Rahoitusosuudet	177 200	0	177 200	0	-177 200	0	0,0
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-322 800	0	-322 800	-322 867	-67	-624 833	-48,3

Tilinpäätös 2016

Toteutusvertailut

VARSAINAI-SUOMEN ALUEPELASTUSLAUTAKUNTA	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Investointimenot	-2 106 300	0	-2 106 300	-2 327 853	-221 553	-2 731 069	-14,8
Rahoitusosuudet	397 320	0	397 320	0	-397 320	625 500	-100,0
Luovutustuotot	108 980	0	108 980	64 683	-44 297	37 379	73,0
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-1 600 000	0	-1 600 000	-2 263 170	-663 170	-2 068 190	9,4

LIIKELAITOKSET (yhteensä)	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Investointimenot	-69 604 000	0	-69 604 000	-54 208 493	15 395 507	-56 067 555	-3,3
Rahoitusosuudet	0	0	0	700 000	700 000	1 498 237	-53,3
Luovutustuotot	22 500 000	0	22 500 000	21 874 875	-625 125	157 136 974	-86,1
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-47 104 000	0	-47 104 000	-31 633 618	15 470 382	102 567 656	-130,8

KIINTEISTÖOIMIALA, Kiinteistöliikelaitoksen johtokunta	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Investointimenot	-56 801 000	0	-56 801 000	-42 198 405	14 602 595	-45 410 404	-7,1
Rahoitusosuudet	0	0	0	700 000	700 000	1 458 237	-52,0
Luovutustuotot	22 500 000	0	22 500 000	21 874 875	-625 125	157 134 974	-86,1
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-34 301 000	0	-34 301 000	-19 623 530	14 677 470	113 182 807	-117,3

VESILIIKELAITOS, Vesiliikelaitoksen johtokunta	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama	Toteutuma 2015	Muutos (%)
Investointimenot	-12 803 000	0	-12 803 000	-12 010 089	792 911	-10 657 151	12,7
Rahoitusosuudet	0	0	0	0	0	40 000	-100,0
Luovutustuotot	0	0	0	0	0	2 000	-100,0
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-12 803 000	0	-12 803 000	-12 010 089	792 911	-10 615 151	13,1

Käytettyjen käsitteiden selitykset:

TA	Talousarvio
Poikkeama	Tilinpäätöksen poikkeama muutettuun talousarvioon
Muutos (%)	2016 Tilinpäätöksen muutos 2015 tilinpäätökseen prosentteina

Tilinpäätös 2016

Toteutusvertailut

9.3. Tuloslaskelmaosan toteutusvertailut

Tuloslaskelmaosan toteutusvertailu (liikelaitokset nettoperiaatteella)

	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama*
TOIMINTATUOTOT	258 586 624	401 017	258 987 642	255 932 537	-3 055 105
Myyntituotot	151 628 675	-300 000	151 328 675	151 102 530	-226 145
Maksutuotot	60 718 643	726 000	61 444 643	60 759 422	-685 221
Tuet ja avustukset	36 616 306	-89 983	36 526 323	33 425 483	-3 100 840
Vuokratuotot	5 658 244		5 658 244	6 153 432	495 188
Muut toimintatuotot	3 964 757	65 000	4 029 757	4 491 670	461 913
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN	4 800 000	0	4 800 000	635 427	-4 164 573
TOIMINTAKULUT	-1 332 363 865	-1 633 960	-1 333 997 825	-1 323 614 658	10 383 167
Henkilöstökulut	-519 822 811	-338 009	-520 160 820	-506 493 908	13 666 912
Palvelujen ostot	-546 465 203	-1 141 131	-547 606 333	-545 305 130	2 301 203
Aineet, tarvikkeet	-32 880 535	257 538	-32 622 997	-40 837 021	-8 214 024
Avustukset	-101 609 844	-337 399	-101 947 243	-107 568 582	-5 621 338
Muut toimintakulut	-131 585 472	-74 960	-131 660 432	-123 410 017	8 250 414
TOIMINTAKATE	-1 068 977 241	-1 232 942	-1 070 210 183	-1 067 046 694	3 163 490
Verotulot ja valtionosuudet	994 605 000		994 605 000	1 012 361 217	17 756 217
Verotulot	721 074 000		721 074 000	737 040 599	15 966 599
Kunnan tulovero	599 768 000		599 768 000	607 015 639	7 247 639
Kiinteistövero	51 413 000		51 413 000	52 328 063	915 063
Osuus yhteisöveron tuotosta	69 893 000		69 893 000	77 696 897	7 803 897
Valtionosuudet	273 531 000		273 531 000	275 320 618	1 789 618
Rahoitustuotot ja -kulut	54 461 008		54 461 008	77 474 389	23 013 381
Korkotuotot	21 844 000	-900 000	20 944 000	25 110 528	4 166 528
Muut rahoitustuotot	55 020 351	2 400 000	57 420 351	61 114 647	3 694 296
Korv. peruspääomasta liikelaitokset	30 850 351		30 850 351	30 850 351	0
Korkokulut	-8 010 000		-8 010 000	-7 591 581	418 419
Muut rahoituskulut	-2 100 000		-2 100 000	-1 159 205	940 795
VUOSIKATE	-19 911 233	-1 232 942	-21 144 175	22 788 912	43 933 087
Poistot ja arvonalentumiset	-6 694 633		-6 694 633	-8 270 919	-1 576 285
Suunnitelman mukaiset poistot	-6 180 930		-6 180 930	-7 950 455	-1 769 525
Satunnaiset tuotot ja kulut	0	-1 500 000	-1 500 000	-1 500 000	0
Satunnaiset kulut	0	-1 500 000	-1 500 000	-1 500 000	0
TILIKAUDEN TULOS	-26 092 163	-2 732 942	-28 825 106	13 017 993	41 843 099
Varausten ja rahastojen muutokset	5 000 000	10 000 000	15 000 000	15 055 460	55 460
Rahastojen lisäys (-) / vähennys (+)	5 000 000	10 000 000	15 000 000	15 055 460	55 460
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ / ALIJÄÄMÄ	-21 092 163	7 267 058	-13 825 106	28 073 453	41 898 559

* Toteuma 2016 - TA 2016 muutoksineen

+ tulojen ylitys / menojen alitus

- tulojen alitus / menojen ylitys

Tilinpäätös 2016

Toteutusvertailut

Tuloslaskelmaosan toteutusvertailu (sisäiset mukana)

	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 muutoksin	Toteutuma 2016	Poikkeama*
TOIMINTATUOTOT	483 668 993	1 251 017	484 920 011	487 327 198	2 407 188
Myyntituotot	203 098 272	-300 000	202 798 272	204 635 140	1 836 868
Maksutuotot	64 142 092	726 000	64 868 092	66 189 264	1 321 173
Tuet ja avustukset	36 616 306	-89 983	36 526 323	33 537 995	-2 988 328
Vuokratuotot	156 682 567	150 000	156 832 567	159 151 600	2 319 033
Muut toimintatuotot	23 129 757	765 000	23 894 757	23 813 199	-81 558
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN	8 000 000		8 000 000	3 135 828	-4 864 171
TOIMINTAKULUT	-1 488 802 717	49 258	-1 488 753 460	-1 475 195 142	13 558 318
Henkilöstökulut	-536 622 947	45 208	-536 577 738	-522 480 798	14 096 940
Palvelujen ostot	-621 282 258	-341 130	-621 623 388	-615 653 465	5 969 923
Aineet, tarvikkeet	-57 792 791	257 538	-57 535 252	-66 436 656	-8 901 404
Avustukset	-101 764 844	-337 399	-102 102 243	-107 714 572	-5 612 329
Muut toimintakulut	-171 339 878	425 040	-170 914 838	-162 909 650	8 005 188
TOIMINTAKATE	-997 133 724	1 300 275	-995 833 449	-984 732 115	11 101 334
Verotulot ja valtionosuudet	994 605 000		994 605 000	1 012 361 217	17 756 217
Verotulot	721 074 000		721 074 000	737 040 599	15 966 599
Kunnan tulovero	599 768 000		599 768 000	607 015 639	7 247 639
Kiinteistövero	51 413 000		51 413 000	52 328 063	915 063
Osuus yhteisöveron tuotosta	69 893 000		69 893 000	77 696 897	7 803 897
Valtionosuudet	273 531 000		273 531 000	275 320 618	1 789 618
Rahoitustuotot ja -kulut	33 347 420	1 500 000	34 847 420	44 545 062	9 697 642
Korkotuotot	21 844 000	-900 000	20 944 000	25 110 528	4 166 528
Muut rahoitustuotot	55 020 351	2 400 000	57 420 351	61 132 164	3 711 813
Korv. peruspääomasta liikelaitokset	30 850 351		30 850 351	30 850 351	0
Korkokulut	-10 566 580		-10 566 580	-9 685 561	881 019
Muut rahoituskulut	-32 950 351		-32 950 351	-32 012 069	938 282
VUOSIKATE	30 818 696	2 800 275	33 618 971	72 174 164	38 555 194
Poistot ja arvonalentumiset	-55 383 307		-55 383 307	-59 381 300	-3 997 992
Suunnitelman mukaiset poistot	-55 383 307		-55 383 307	-59 176 663	-3 793 355
Arvonalentumiset				-204 637	-204 637
Satunnaiset tuotot ja kulut	0	-1 500 000	-1 500 000	-1 500 000	0
Satunnaiset kulut	0	-1 500 000	-1 500 000	-1 500 000	0
TILIKAUDEN TULOS	-24 564 611	1 300 275	-23 264 337	11 292 865	34 557 201
Varausten ja rahastojen muutokset	5 915 489	10 000 000	15 915 489	16 899 247	983 758
Poistoeron lisäys (-) / vähennys (+)	915 489	0	915 489	1 843 787	928 298
Varausten lisäys (-) / vähennys (+)					0
Rahastojen lisäys (-) / vähennys (+)	5 000 000	10 000 000	15 000 000	15 055 460	55 460
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ / ALIJÄÄMÄ	-18 649 122	11 300 275	-7 348 848	28 192 112	35 540 959

* Toteuma 2016 - TA 2016 muutoksineen
+ tulojen ylitys / menojen alitus
- tulojen alitus / menojen ylitys

TA 2016 ja TA 2016 muutoksin -sarakkeet poikkeavat vahvistetusta talousarviosta, pysäköintimaksut (3.626.551,27 €) on siirretty maksutuotoista myyntituottoihin (Kuntajaoston yleisohje tuloslaskelman laatimisesta 2016).

Tilinpäätös 2016

Toteutusvertailut

9.4. Rahoituslaskelmaosan toteutusvertailut

	TA 2016	TA 2016 muutokset	TA 2016 yhteensä	Toteutuma 2016	Poikkeama*
Vuosikate	30 818 696	2 800 275	33 618 971	72 174 164	38 555 194
Satunnaiset erät		-1 500 000	-1 500 000	-1 500 000	0
Tulorahoituksen korjauserät	-18 876 000		-18 876 000	-19 427 672	-551 672
Toiminnan rahavirta	11 942 696	1 300 275	13 242 971	51 246 493	38 003 522
Investointimenot	-113 010 300	-5 300 000	-118 310 300	-74 510 086	43 800 214
Rahoitusosuudet investointimenoihin	574 520	0	574 520	719 943	145 423
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustuotot	22 608 980	0	22 608 980	22 367 947	-241 033
Investointien rahavirta	-89 826 800	-5 300 000	-95 126 800	-51 422 196	43 704 604
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-77 884 104	-3 999 725	-81 883 829	-175 703	81 708 126
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA					
Antolainauksen muutokset	-20 638 000	0	-20 638 000	-35 459 208	-14 821 208
Antolainasaamisten lisäykset	-50 500 000		-50 500 000	-42 863 040	7 636 960
Antolainasaamisten vähennykset	29 862 000		29 862 000	7 403 832	-22 458 168
Lainakannan muutokset	80 000 000	5 000 000	85 000 000	77 237 480	-7 762 520
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	100 000 000	50 000 000	150 000 000	150 000 000	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-50 000 000	-50 000 000	-100 000 000	-100 005 842	-5 842
Lyhytaikaisten lainojen muutos	30 000 000	5 000 000	35 000 000	27 243 322	-7 756 678
Muut maksuvalmiuden muutokset	0	0	0	-28 183 759	-28 183 759
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	0		0	422 303	422 303
Vaihto-omaisuuden muutos	0		0	1 283 588	1 283 588
Saamisten muutokset	0		0	-33 495 668	-33 495 668
Korottomien velkojen muutokset	0		0	3 606 018	3 606 018
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	59 362 000	5 000 000	64 362 000	13 594 514	-50 767 486
RAHAVAROJEN MUUTOS	-18 522 104	1 000 275	-17 521 829	13 418 811	30 940 640

Rahavarojen muutos

Rahavarat 31.12.

Rahavarat 1.1.

13 418 811

186 308 518

172 889 708

Tilinpäätöslaskelmat

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöslaskelmat

10. Tilinpäätöslaskelmat

10.1. TULOSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Toimintatuotot	315 386 470,81	313 286 345,08
Myyntituotot	152 289 096,16	144 473 610,58
Maksutuotot	65 346 150,96	64 039 259,64
Tuet ja avustukset	33 507 894,99	38 681 739,87
Vuokratuotot	41 259 522,47	38 824 624,87
Muut toimintatuotot	22 983 806,23	27 267 110,12
Valmistus omaan käyttöön	3 135 828,21	3 856 085,61
Toimintakulut	-1 303 210 307,89	-1 280 017 481,01
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-395 992 111,42	-396 711 682,86
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-100 325 218,68	-104 118 916,74
Muut henkilösivukulut	-26 163 468,01	-23 405 295,74
Palvelujen ostot	-553 634 446,91	-541 149 771,97
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-65 290 495,40	-69 313 698,29
Avustukset	-106 456 986,68	-100 245 337,06
Vuokratulut	-47 843 811,44	-35 909 714,17
Muut toimintakulut	-7 503 769,35	-9 163 064,18
Toimintakate	-984 688 008,87	-962 875 050,32
Verotuotot	737 040 598,98	730 885 281,29
Kunnan tulovero	607 015 638,56	594 644 403,12
Osuus yhteisöveron tuotoista	77 696 897,42	86 234 954,04
Kiinteistövero	52 328 063,00	50 005 924,13
Valtionosuudet	275 320 618,00	265 038 205,00
Rahoitustuotot ja -kulut	44 500 956,28	27 241 521,89
Korkotuotot	23 016 548,22	15 877 610,79
Muut rahoitustuotot	30 237 707,10	24 607 257,92
Korkokulut	-7 591 580,85	-8 639 683,56
Muut rahoituskulut	-1 161 718,19	-4 603 663,26
Vuosikate	72 174 164,39	60 289 957,86
Poistot ja arvonalentumiset	-59 381 299,57	-62 704 715,62
Suunnitelman mukaiset poistot	-59 176 662,52	-62 704 715,62
Arvonalentumiset	-204 637,05	0,00
Satunnaiset erät	-1 500 000,00	89 651 112,23
Satunnaiset tuotot	0,00	90 297 464,44
Satunnaiset kulut	-1 500 000,00	-646 352,21
Tilikauden tulos	11 292 864,82	87 236 354,47
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	1 843 786,98	1 388 173,27
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0,00	436 561,54
Rahastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	15 055 459,87	44 625,54
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	28 192 111,67	89 105 714,82

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöslaskelmat

10.2. TASE

VASTAAVAA	2016	2015
	€	€
PYSYVÄT VASTAAVAT	1 458 187 173,39	1 413 615 444,30
Aineettomat hyödykkeet	18 013 126,86	17 840 846,84
Aineettomat oikeudet	4 404 447,04	3 231 805,02
Muut pitkävaikutteiset menot	13 008 217,32	8 126 281,51
Ennakkomaksut	600 462,50	6 482 760,31
Aineelliset hyödykkeet	753 968 842,34	751 601 522,50
Maa- ja vesialueet	114 346 724,78	111 346 585,13
Rakennukset	236 279 563,53	246 538 007,01
Kiinteät rakenteet ja laitteet	362 474 005,05	354 700 411,36
Koneet ja kalusto	15 331 218,88	13 024 905,57
Muut aineelliset hyödykkeet	2 975 856,14	2 855 960,31
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	22 561 473,96	23 135 653,12
Sijoitukset	686 205 204,19	644 173 074,96
Osakkeet ja osuudet	175 610 489,16	169 037 567,89
Muut lainasaamiset	510 425 755,03	474 979 587,07
Muut saamiset	168 960,00	155 920,00
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	48 547 043,96	45 524 651,49
Valtion toimeksiannot	24 673 747,15	27 136 653,27
Lahjoitusrahastojen varat	21 069 380,10	18 387 998,22
Muut toimeksiantojen varat	2 803 916,71	0,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT	299 526 049,65	253 895 159,15
Vaihto-omaisuus	1 781 022,78	3 064 610,71
Aineet ja tarvikkeet	1 111 237,70	1 237 377,31
Keskeneräiset tuotteet	656 886,62	1 809 690,25
Valmiit tuotteet	12 898,46	17 543,15
Saamiset	111 436 508,38	77 940 840,73
Pitkäaikaiset saamiset	455 649,01	1 931 117,89
Lainasaamiset	159 093,96	224 312,63
Muut saamiset	296 555,05	1 706 805,26
Lyhytaikaiset saamiset	110 980 859,37	76 009 722,84
Myyntisaamiset	24 871 627,76	23 440 515,19
Lainasaamiset	55 204 426,56	24 602 912,36
Muut saamiset	9 855 611,54	7 769 891,71
Siirtosaamiset	21 049 193,51	20 196 403,58
Rahoitusarvopaperit	127 159 696,77	109 534 733,20
Osakkeet ja osuudet	44 805 685,89	28 143 498,72
Joukkovelkakirjalainasaamiset	82 354 010,88	81 391 234,48
Rahat ja pankkisaamiset	59 148 821,72	63 354 974,51
VASTAAVAA YHTEENSÄ	1 806 260 267,00	1 713 035 254,94

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöslaskelmat

VASTATTAVAA	2016	2015
	€	€
OMA PÄÄOMA	848 432 363,36	835 670 698,83
Peruspääoma	601 956 248,89	601 956 248,89
Muut omat rahastot	8 101 337,13	23 156 797,00
Edellisen tilikausien ylijäämä (alijäämä)	210 182 665,67	121 451 938,12
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	28 192 111,67	89 105 714,82
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	42 498 998,90	44 342 785,88
Poistoero	34 935 560,44	36 779 347,42
Vapaaehtoiset varaukset	7 563 438,46	7 563 438,46
PAKOLLISET VARAUKSET	8 884 361,83	10 865 421,18
Eläkevaraukset	5 969 650,40	6 883 900,00
Muut pakolliset varaukset	2 914 711,43	3 981 521,18
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	49 737 065,36	46 292 369,93
Valtion toimeksiannot	24 642 012,90	27 131 669,02
Lahjoitusrahastojen pääomat	22 290 961,75	19 160 700,91
Muut toimeksiantojen pääomat	2 804 090,71	0,00
VIERAS PÄÄOMA	856 707 477,55	775 863 979,12
Pitkäaikainen	520 700 242,90	420 553 342,97
Joukkovelkakirjalainat	170 000 000,00	170 000 000,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	331 618 301,00	231 629 985,00
Saadut ennakot	370 000,00	370 000,00
Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	18 040 773,26	18 170 290,39
Siirtovelat	671 168,64	383 067,58
Lyhytaikainen	336 007 234,65	355 310 636,15
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	55 011 684,00	70 005 530,89
Lainat muilta luontontantajilta	118 625 077,74	126 382 066,64
Saadut ennakot	200 369,70	260 100,30
Ostovelat	64 380 421,10	43 403 224,15
Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	19 006 456,73	22 147 695,11
Siirtovelat	78 783 225,38	93 112 019,06
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	1 806 260 267,00	1 713 035 254,94

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöslaskelmat

10.3. RAHOITUSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Toiminnan rahavirta	51 246 492,62	38 516 469,32
Vuosikate	72 174 164,39	60 289 957,86
Satunnaiset erät	-1 500 000,00	89 651 112,23
Tulorahoituksen korjauserät	-19 427 671,77	-111 424 600,77
Investointien rahavirta	-51 422 195,55	92 463 223,73
Investointimenot	-74 510 086,09	-67 258 572,07
Rahoitusosuudet investointimenoihin	719 943,29	2 151 508,92
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	22 367 947,25	157 570 286,88
Toiminnan ja investointien rahavirta	-175 702,93	130 979 693,05
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	-35 459 207,96	-149 803 667,80
Antolainasaamisten lisäykset	-42 863 040,00	-153 461 400,00
Antolainasaamisten vähennykset	7 403 832,04	3 657 732,20
Lainakannan muutokset	77 237 480,21	56 347 524,36
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	150 000 000,00	101 335 827,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-100 005 842,00	-69 962 711,86
Lyhytaikaisten lainojen muutos	27 243 322,21	24 974 409,22
Muut maksuvalmiuden muutokset	-28 183 758,54	-12 162 204,78
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	422 302,96	-2 443 925,62
Vaihto-omaisuuden muutos	1 283 587,93	-101 517,72
Saamisten muutokset	-33 495 667,65	-3 287 945,10
Korottomien velkojen muutokset	3 606 018,22	-6 328 816,34
Rahoituksen rahavirta	13 594 513,71	-105 618 348,22
Rahavarojen muutos	13 418 810,78	25 361 344,83
Rahavarojen muutos	13 418 810,78	25 361 344,83
Rahavarat 31.12.	186 308 518,49	172 889 707,71
Rahavarat 1.1.	172 889 707,71	147 528 362,88

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöslaskelmat

10.4. KONSERNITULOSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Toimintatuotot	919 521 649,84	885 602 459,05
Myyntituotot (+)	746 878 803,84	682 834 767,53
Maksutuotot (+)	74 217 946,56	75 704 495,45
Tuet ja avustukset (+)	37 027 390,26	49 630 175,53
Vuokratuotot (+)	27 014 491,84	25 410 785,35
Muut toimintatuotot (+)	34 383 017,34	52 022 235,19
Valmisteverastojen muutos	-243 665,58	0,00
Valmistus omaan käyttöön (+)	7 081 840,68	30 168 686,39
Toimintakulut	-1 818 206 168,38	-1 805 206 065,52
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot (-)	-620 781 749,25	-619 995 243,39
Henkilösivukulut		
Eläkekulut (-)	-126 387 634,08	-130 426 837,33
Muut henkilösivukulut (-)	-60 726 298,66	-56 996 978,83
Palvelujen ostot (-)	-481 833 504,83	-468 755 614,45
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-289 930 031,47	-284 159 544,17
Avustukset (-)	-102 509 013,12	-95 956 020,13
Vuokrakulut (-)	-38 507 087,57	-44 415 766,19
Muut toimintakulut (-)	-97 530 849,41	-104 500 061,04
Osuus osakkuusyhtiön voitosta/tappiosta	9 613 907,27	9 228 900,90
TOIMINTAKATE	-882 232 436,16	-880 206 019,19
Verotulot	732 595 878,04	726 933 671,53
Valtionosuudet (+)	329 563 925,00	321 027 730,00
Rahoitustuotot- ja kulut	-5 882 561,66	-15 133 169,49
Korkotuotot (+)	7 679 607,89	7 034 151,93
Muut rahoitustuotot (+)	8 339 898,13	7 030 590,41
Korkokulut (-)	-21 160 583,64	-24 160 613,63
Muut rahoituskulut (-)	-741 484,04	-5 037 298,19
VUOSIKATE	174 044 805,21	152 622 212,85
Poistot ja arvonalentumiset	- 133 323 652,42	-127 365 793,61
Suunnitelman mukaiset poistot (-)	-133 119 015,37	-127 365 793,61
Arvonalentumiset	-204 637,05	0,00
Satunnaiset erät	0,00	7 284 358,05
Satunnaiset tuotot (+)	0,00	7 284 358,05
TILIKAUDEN TULOS	40 721 152,79	32 540 777,29
Tilinpäätössiirrot	15 054 881,14	42 392,37
Tilikauden verot	-3 694 565,19	-3 469 251,15
Laskennalliset verot	-2 640 767,22	-2 994 538,52
Vähemmistöosuudet	-1 617 678,27	-3 872 900,18
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	47 823 023,25	22 246 479,80

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöslaskelmat

10.6. KONSERNITASE

VASTAAVAA	2016	2015
	€	€
PYSYVÄT VASTAAVAT	2 411 174 639,03	2 343 585 304,48
Aineettomat hyödykkeet	36 088 195,66	26 490 624,49
Aineettomat oikeudet	5 493 299,78	4 459 199,07
Konserniliikearvo	621 184,52	0,00
Muut pitkävaikutteiset menot	18 606 171,95	14 275 219,91
Ennakkomaksut	11 367 539,41	7 756 205,51
Aineelliset hyödykkeet	2 146 797 802,54	2 108 196 008,09
Maa- ja vesialueet	194 251 837,83	190 487 493,97
Rakennukset	1 135 511 946,52	1 134 909 010,33
Kiinteät rakenteet ja laitteet	523 216 067,91	505 861 924,03
Koneet ja kalusto	86 854 984,39	83 604 303,85
Muut aineelliset hyödykkeet	123 449 979,25	125 225 076,36
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	83 512 986,63	68 108 199,55
Sijoitukset	228 288 640,83	208 898 671,90
Osakkuusyhteisöosuudet	88 002 753,18	85 181 125,34
Osakkeet ja osuudet	36 871 494,59	33 650 053,49
Joukkovelkakirjasaamiset	1 466 875,00	1 466 875,00
Muut lainasaamiset	101 487 575,18	85 143 075,18
Muut saamiset	459 942,88	3 457 542,88
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	30 112 571,88	23 547 733,64
Valtion toimeksiannot	3 817 430,17	3 449 795,70
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	21 408 865,79	18 623 049,05
Muut toimeksiantojen varat	4 886 275,92	1 474 888,89
VAIHTUVAT VASTAAVAT	396 592 912,19	355 646 073,81
Vaihto-omaisuus	10 661 376,06	10 122 853,46
Aineet ja tarvikkeet	7 197 952,16	6 296 448,54
Keskeneräiset tuotteet	2 982 411,00	3 452 781,09
Valmiit tuotteet	272 893,56	17 543,15
Muu vaihto-omaisuus	208 119,34	356 080,68
Saamiset	127 304 926,50	123 461 227,97
Pitkäaikaiset saamiset	5 104 045,03	3 818 400,62
Lainasaamiset	159 093,96	224 312,63
Laskennalliset verosaamiset	1 569 799,87	1 577 832,04
Muut saamiset	505 044,72	1 985 348,34
Siirtosaamiset	2 870 106,48	30 907,61
Lyhytaikaiset saamiset	122 200 881,48	119 642 827,36
Myyntisaamiset	78 783 282,16	74 925 108,71
Lainasaamiset	161 066,77	249 719,42
Muut saamiset	19 389 049,29	14 400 972,04
Siirtosaamiset	23 867 483,26	30 067 027,19
Rahoitusarvopaperit	141 861 153,71	117 783 641,93
Osakkeet ja osuudet	45 326 150,12	28 248 750,67
Sijoitukset rahamarkkinainstr.	4 319 755,66	4 422 672,58
Joukkovelkakirjalainasaamiset	84 555 731,65	82 022 747,39
Muut arvopaperit	7 659 516,28	3 089 471,30
Rahat ja pankkisaamiset	116 765 455,92	104 278 350,44
VASTAAVAA YHTEENSÄ	2 837 880 123,10	2 722 779 111,92

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöslaskelmat

VASTATTAVAA	2016	2015
	€	€
OMA PÄÄOMA	1 019 447 607,15	985 751 789,61
Peruspääoma	601 956 248,89	601 956 248,89
Säätiöiden peruspääomat	2 943,29	2 943,29
Muut omat rahastot	75 913 128,64	90 040 334,36
Ed. tilikausien yli-/alijäämä	293 752 263,08	271 505 783,27
Tilikauden yli-/alijäämä	47 823 023,25	22 246 479,80
VÄHEMMISTÖSUUDET	57 083 775,01	51 596 962,59
PAKOLLISET VARAUKSET	17 323 108,85	19 763 230,36
Eläkevaraukset	6 026 701,74	6 940 951,34
Muut pakolliset varaukset	11 296 407,12	12 822 279,02
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	31 496 964,69	24 550 837,50
Valtion toimeksiannot	3 785 695,92	3 444 811,45
Lahjoitusrahastojen pääomat	22 869 730,74	19 675 470,33
Muut toimeksiantojen pääomat	4 841 538,02	1 430 555,72
VIERAS PÄÄOMA	1 712 528 667,40	1 641 116 291,86
Pitkäaikainen	1 218 231 872,94	1 134 083 466,78
Joukkovelkakirjalainat	170 000 000,00	170 000 000,00
Lainat rah. ja vak.laitoksilta	822 287 830,94	728 610 367,27
Pääomalainat	177 160,00	0,00
Lainat julkisyhteisöiltä	147 614 781,90	159 931 831,94
Lainat muilta luotonantajilta	121 619,42	37 525,46
Saadut ennakot	370 000,00	370 000,00
Liittymismaksut ja muut velat	57 546 992,31	56 229 455,26
Siirtovelat	6 010 458,46	5 722 357,40
Laskennalliset verovelat	14 103 029,91	13 181 929,44
Lyhytaikainen	494 296 794,45	507 032 825,08
Joukkovelkakirjalainat	5 000 000,00	24 000 000,00
Lainat rah. ja vak.laitoksilta	98 603 020,17	116 995 072,21
Lainat julkisyhteisöiltä	8 508 023,26	13 999 887,47
Lainat muilta luotonantajilta	55 968 160,26	56 319 973,97
Saadut ennakot	7 048 559,17	4 483 427,24
Ostovelat	112 605 596,99	90 274 290,63
Liittymismaksut ja muut velat	53 486 270,55	37 942 607,81
Siirtovelat	137 083 526,84	148 735 563,09
Laskennalliset verovelat	15 993 637,21	14 282 002,66
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	2 837 880 123,10	2 722 779 111,92

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöslaskelmat

10.5. KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	174 044 805,21	152 622 212,85
Satunnaiset erät	0,00	7 284 358,05
Tilikauden verot	-3 694 565,19	-3 469 251,15
Tulorahoituksen korjauserät	-28 770 331,58	-35 062 895,63
	141 579 908,44	121 374 424,12
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-189 571 184,91	-166 845 394,01
Rahoitusosuudet investointimenoihin	970 556,11	2 332 379,81
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	29 360 719,69	35 857 070,02
	-159 239 909,10	-128 655 944,18
Toiminnan ja investointien rahavirta	-17 660 000,66	-7 281 520,05
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäys	-16 394 400,00	-3 502 000,00
Antolainasaamisten vähennys	3 047 500,00	3 057 068,96
	-13 346 900,00	-444 931,04
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	181 707 140,74	126 821 231,63
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-147 622 033,28	-118 800 518,73
Lyhytaikaisten lainojen muutos	4 300 830,17	18 929 221,85
	38 385 937,63	26 949 934,76
Oman pääoman muutokset		
Oman pääoman muutokset	-118 676,98	3 801 531,78
Muutokset vähemmistön osuudessa	2 918 297,10	507 115,10
	2 799 620,11	4 308 646,87
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	381 288,94	-2 483 648,07
Vaihto-omaisuuden muutos	-538 522,61	2 419 129,18
Saamisten muutos	-3 851 730,70	1 094 906,88
Korottomien velkojen muutos	30 394 924,53	8 925 051,03
	26 385 960,17	9 955 439,02
Rahoituksen rahavirta	54 224 617,91	40 769 089,62
Rahavarojen muutos	36 564 617,25	33 487 569,57
Rahavarojen muutos	36 564 617,25	33 487 569,57
Rahavarat 31.12.	258 626 609,63	222 061 992,38
Rahavarat 1.1.	222 061 992,38	188 574 422,83

Tilinpäätöksen liitetiedot

---

11. Tilinpäätöksen liitetiedot

TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISTA KOSKEVAT LIITETIEDOT

1. Arvostusperiaatteet ja -menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja -menetelmät

Tulojen ja menojen kirjaamisperusteet

Menot ja tulot kirjataan suoriteperusteisesti poikkeuksena vähäiset liiketapahtumat sekä verotulot. Verotulot kirjataan tilinpäätöksessä verohallinnon tilitysten suoritusajankohdan mukaan ao. tilikauden tuloksi.

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet

Pysyvien vastaavien aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin on kirjattu hankintahinnaltaan yli 10.000 euron realisoitavissa olevat hyödykkeet, erikseen luovutettavissa olevat oikeudet ja useammasta komponentista koostuvat yhteenkuuluvat kokonaisuudet, jotka tulon tuottamisen tarkoituksesta riippumatta vaikuttavat tuotantotehtävinä useamman kuin yhden tilikauden ajan. Uudisrakennukset ja perusrakennukset sekä maa- ja vesialueet ovat hankintarajasta riippumatta kirjattu aineellisiin hyödykkeisiin. Kunnossapitomenot kirjataan vuosikuluksi. Tasearvot perustuvat alkuperäisiin hankintahintoihin vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla.

Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Suunnitelma-poistojen laskentaperusteet on esitetty kohdassa 11.

Sijoitukset

Pysyvien vastaavien osakkeiden ja osuuksien tasearvot perustuvat alkuperäisiin hankintamenoihin tai sitä alempaan arvoon. Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa.

Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuuden tasearvot perustuvat hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuviin muuttuviin menoihin. Vaihto-omaisuuden arvostuksessa on käytetty varastokirjanpidossa painotetun keskiarvon menetelmää. Tilikauden päättyessä jäljellä oleva vaihto-omaisuuden hankintameno aktivoidaan ns. alimman arvon periaatteen mukaiseen arvoon.

Rahoitusomaisuus

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.

Rahoitusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

Johdannaissopimusten käsittely

Johdannaissopimukset sisältävät koron- ja valuutanvaihtosopimuksia ja termiinejä sekä sähköjohdannaissopimuksia. Sopimuksia käytetään konsernin varojen, velkojen ja vastuiden suojaukseen tai korkoperusteiden muuttamiseen. Sähköjohdannaiset on hankittu sähkökaupan suojaamistarkoituksessa. Johdannaissopimusten käypä arvo on vuoden lopun markkinahinta, joka sisältää jaksotetut korot. Koron- ja valuutanvaihtosopimusten korot ja lyhytaikaisten termiinien arvot on jaksotettu tuloslaskelmassa. Konserni ei ole luovuttanut

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

---

koronvaihtosopimusten vastapuolille vakuuksia, mutta on eräissä sopimuksissa saanut vastapuolilta vakuutta. Lisäksi vastapuoliriskin pienentämiseksi yli 10 vuoden sopimuksissa on yleensä ns. Break Clause -lauseke, jossa molemmat osapuolet voivat purkaa sopimuksen sen hetken markkinahintaan. Konserni ei luovuta sopimusten vastapuolille vakuuksia muusta kuin sähkökaupasta.

Valuuttamääräiset erät

Ulkomaanrahan määräiset saamiset, velat ja muut sitoumukset on muutettu Suomen rahaksi Euroopan keskuspankin tilinpäätöspäivän kurssiin.

Pakolliset varaukset

Kaupungin eläkesääntöjen perusteella aiheutuva eläkevastuu on merkitty taseeseen Kuntien Eläkevakuutuslaskelman 31.12.2015 mukaisesti vähennettynä tilikauden aikana maksetuilla eläkkeillä.

Vastuun määrässä ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia tilikauden aikana.

Ympäristövastuut on merkitty tuloslaskelmaan ja taseeseen arvioimalla saastuneen maa-alueen laskentahetken puhdistus- ja/tai kunnostuskustannukset. Käytössä olevan kaatopaikan vastaisiin sulkemis- ja jälkihoitomaihin liittyvä varaus on tilikaudelle 2016 jaksotettu osuus ja se on merkitty tuloslaskelmaan ja taseeseen perustuen kustannuslaskelmiin kaatopaikan pintarakenteiden toteuttamisesta.

Muut erät

Erilliskorvaukset on jaksotettu henkilötasolla ansaintajaksoon perustuen. Lomapalkat ja lomarahat on kohdistettu tilikaudelle, jolle lomapäivien perustana ovat palkat merkitään ottaen huomioon kunnallisen virka- ja työehtosopimusten määräykset vuosilomasta, loma-ajan palkasta ja lomarahasta. Tuloslaskelman toimintakuluihin kirjattu lomapalkkavelan määrä tilinpäätöspäivänä on laskettu henkilöittäin käyttäen palkanlaskentajärjestelmään perustuvien todellisten ansaittujen lomapäivien ja pitämättömien lomapäivien sekä säästöva-papäivien määriä.

Eläke- ja sosiaaliturvamaksut on laskettu ja kirjattu jaksotettujen palkkojen perusteella käyttäen joulukuun 2016 sosiaalivakuutusmaksut -prosentteja.

2. Esittämistapamuutokset

Tuloslaskelman esittämistapaa on muutettu vastaamaan kirjanpitolautakunnan kuntajaoston uusia yleisohjeita. Pysäköintimaksut 2016 3.626.551,27 euroa ja 2015 3.473.238,47 euroa on siirretty tuloslaskelman maksutuotoista myyntituottoihin.

3. Oikaisut edellisen tilikauden tietoihin

Taseen osakkeisiin ja osuuksiin aikaisempina tilikausina sisältyneet säätiöiden peruspääomat yhteensä 374.987,27 euroa on kirjattu pois osakkeista ja osuuksista. Vastaava oikaisu on tehty edellisten tilikausien yli-/alijäämään.

4. Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Sosiaali- ja terveydenhuollon käytössä olleiden kiinteistöjen hallintaoikeus siirtyi kaupungin kokonaan omistamalle tytäryhtiölle 31.12.2015. Järjestely heikensi toimintakatetta noin 8 miljoonaa euroa. Yhtiölle myönnetty laina nosti kaupungin rahoitustuottoja noin 3,5 miljoonaa euroa. Suunnitelman mukaiset poistot vähenivät noin 4 milj. euroa.

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Turun Seudun kehittämiskeskuksen luovutus Turku Science Park Oy Ab:lle 1.7.2016 sekä Mäntymäen keskusvaraston toiminnan luovutus Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirille 1.4.2016 vähentävät henkilöstökuluja noin 1,0 miljoonaa euroa. Järjestely lisäsi vastaavasti palvelujen ostoja.

Kilpailukyky sopimukseen perustuva 30 prosentin lomarahaleikkaus huomioitiin vuoden 2016 tilinpäätöksessä. Lomarahaleikkauksen ja lomakorvauksen jakajan vaikutus henkilöstökuluihin oli noin 2,6 miljoonaa euroa.

5. Aikaisempia tilikausia koskevan virheen käsittely tilinpäätöksessä

Ei ilmoitettavaa

Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen menetelmät

Kuntayhtymät on yhdistelty rivi riviltä tilinpäätöshetkellä olevan peruspääomaosuuden mukaan. Tytäryhteisöt on yhdistelty menetelmällä, joka vastaa keskeisiltä osin hankintamenomenetelmää. Osakkuusyhteisöt on yhdistelty sovellettua pääomaosuusmenetelmää käyttäen. Voitosta ja tappiosta sekä oman pääoman muutoksesta on yhdistelty konserniyhteisöjen omistusosuutta vastaava määrä.

Yhteisöt, joiden tilinpäätöstä ei ole toimitettu konsernikirjanpidon laatijalle 10.3.2017 mennessä, on jätetty yhdistelemättä (Turku säätiö 2011, Pilot Turku Oy ja Turun Kauppaopetussäätiö). Yhdistelemättä on jätetty myös seuraavat konserniin kuuluvat yhteisöt kaupunginhallituksen päätöksellä 20.10.2003 § 889:

- Koy Turun Autopiha
- Forum Marinum säätiö
- Museoalus Sigynin säätiö
- Pro Cultura -säätiö
- Turun Musiikkijuhlasäätiö
- Turku Touring Oy
- Kärkulla samkommun

Osakkuusyhteisöistä on jätetty yhdistelemättä yhteisöt, joiden merkitys omaan pääomaan on vähäinen.

Yllä mainittujen yhteisöjen samanaikainenkaan yhdistelemättä jättäminen ei vaaranna konsernitilinpäätöksen antamaa oikeaa ja riittävää kuvaa konsernin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Yhdistelemättä jättämisen vaikutus on selvitetty liitteessä omistukset muissa yhteisöissä.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Konserniyhteisöjen keskinäinen omistus on eliminoitu.

Sisäiset liiketapahtumat ja katteet

Konserniyhteisöjen tuloslaskelmiin merkityt olennaiset sisäiset tuotot ja kulut on vähennetty konsernituloslaskelmaa laadittaessa. Konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien taseisiin merkityt olennaiset keskinäiset saamiset ja velat on vähennetty konsernitasetta laadittaessa. Olennaiset vaihto- ja käyttöomaisuuteen sisältyvät sisäiset katteet on vähennetty siltä osin kun ne ovat tiedossa. Turun Teknologiateistöt Oy:n kanssa vuonna 2014 tehdyn kaupan sisäinen kate 5,3 Meur on esitetty pitkäaikaisissa siirtovelloissa ja omassa pääomassa yhtiön kirjanpitoarvon negatiivisuudesta johtuen. Konsernin sisäiset kiinteistöverot on eliminoitu.

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Poistot on yhdistelty toimialakohtaisen suunnitelmapoistolaskennan mukaan. Kiinteistö- ja asuntoyhteisöihin, jotka noudattavat lyhennysmaksusuunnitelmien mukaista poistolaskentakäytäntöä, sovelletaan kiinteistötoimialalle soveltuvaa suunnitelmapoistojen laskentaa. Olennaisilta osin muiden kiinteistö- ja asuntoyhteisöjen alipoistot on oikaistu emon poistosuunnitelman mukaisiksi. Ennen 1.1.1997 yhtiötettyjen toimintojen käyttöomaisuuden sisäiset katteet on eliminoitu.

Vapaaehtoiset varaukset ja poistoero

Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset on jaettu konsernituloslaskelmassa laskennallisten verojen muutokseen ja tilikauden yli- tai alijäämään sekä konsernitaseessa omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin omaan pääomaan kuuluvista eristä.

Poikkeavat tilikaudet

Kaikilla yhdisteltävillä yhteisöillä on sama tilikausi.

Oikaisut edellisen tilikauden tietoihin

Turun Seudun Rakennustekniikka Oy on korjannut 0,2 Meur pakollista varausta verotusperusteiseksi vuoden 2015 osalta.

Uuden konsernitilinpäätösohjelman käyttöönotto aiheutti muutosta vertailuvuoden tietoihin.

Turun Ylioppilaskyläsäätiön tekemä arvonkorotus rakennukseen 11 Meur purettu vastaamaan konsernin emon laskentaperiaatteita.

Valmistus omaan käyttöön esitetään omalla rivillään myös konserniyhtiöiden välisen kaupan osalta.

Turku Energia konsernin lainasaaminen osakkuusyhtiöltä 21,3 Meur on esitetty pysyvien vastaavien muuna saamisena, aiemmin ollut lyhytaikaisena lainasaamisena.

TVT Asuntojen laskennalliset verovelat 10,3 Meur siirretty pitkäaikaisesta lyhytaikaiseen erillistilinpäätöksen mukaisesti.

Turku konsernitilinpäätös 2016

	milj. euroa
Edellisen tilikauden ylijäämä 31.12.2015 tasekirjassa 2015	254,5
+ Oikaisut muita rahastoja vastaan TVT Asunnot Oy	7,5
+ Oikaisut muita rahastoja vastaan Turun Seudun Puhdistamo Oy	8
+ Oikaisut muita rahastoja vastaan muut	1
+ Korjattu liittymismaksun eliminointi	4
- Arvonkorotusrahaston purku	-2
- Muut oikaisut	-1
<hr/>	
Edellisen tilikauden ylijäämä 31.12.2015 tasekirjassa 2016	272

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Konsernirakenteen muutokset tilikaudella

Arkea Kunnossapito Oy on yhdistelty konsernitalinpäätökseen ensimmäistä kertaa, samoin TVT Asuntojen omistaman Turun Palvelutilat Oy:n uusi tytäryhtiö Kiinteistöosakeyhtiö Turun Kulkurinvalssi sekä TVT Asuntojen suoraan omistama Asunto Oy Skanssin Kaupparies Turku, jonka sulautumista TVT Asunnot Oy:öön valmistellaan.

Ravanin Pesula Oy:n absorptiofuusio Turun Tekstiilihuoltoon toteutui 31.5.2016. Samalla yhtiön nimi muuttui Lännen Tekstiilihuolto Oy:ksi.

Turun Ammattikorkeakoulu Oy osti vuoden aikana Turun kaupungilta enemmistön Koneteknologiakeskus Turku Oy:n osakkeista, muodostaen näin uuden alakonsernin. Kuntec Oy muodosti myös alakonsernin uuden Turku konsernin ulkopuolelta hankitun Kauppila Oy:n kanssa. Turun kaupunki luovutti Turun seudun kehittämiskeskuksen toiminnan 1.7.2016 Turun Seudun Kehitys Oy:lle, joka yhdisteltiin ensimmäistä kertaa Turku Science Park Oy:öön tällä tilikaudella.

TULOSLASKELMAN LIITETIEDOT

6. Toimintatuotot tehtävälueittain

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Konsernihallinto	13 406 969,52	13 712 215,66	20 564 507,54	17 633 726,52
Kiinteistötoimiala	160 837 287,69	184 585 189,98	69 835 670,09	66 940 968,92
Ympäristötoimiala	320 854 104,85	286 945 662,42	37 012 393,15	35 481 001,28
Hyvinvointitoimiala	263 741 733,10	261 666 304,43	79 958 493,21	84 786 596,89
Sivistystoimiala	61 406 185,62	64 699 694,29	28 051 403,03	30 859 901,38
Vapaa-ajantoimiala	8 414 400,88	8 786 696,32	8 718 633,03	8 860 610,06
Muut toimitelimit ja yhteisöt	90 860 968,18	65 206 695,96	71 245 370,76	68 723 540,03
Toimintatuotot yhteensä	919 521 649,84	885 602 459,05	315 386 470,81	313 286 345,08

7. Verotulojen erittely

	Turun kaupunki	
	2016	2015
	EUR	EUR
Kunnan tulovero	607 015 638,56	594 644 403,12
Kiinteistövero	52 328 063,00	50 005 924,13
Osuus yhteisöveron tuotosta	77 696 897,42	86 234 954,04
Verotulot yhteensä	737 040 598,98	730 885 281,29

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

8. Valtionosuuksien erittely

Turun kaupunki		
	2016	2015
	EUR	EUR
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	242 443 382,00	233 093 918,00
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	-5 476 896,00	-5 041 908,00
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	38 354 132,00	36 986 195,00
Valtionosuudet yhteensä	275 320 618,00	265 038 205,00

9. Palvelujen ostojen erittely

Turun kaupunki		
	2016	2015
	EUR	EUR
Asiakaspalvelujen ostot	296 764 343,39	292 995 720,04
Muiden palvelujen ostot	256 870 103,52	248 153 961,49
Palvelujen ostot yhteensä	553 634 446,91	541 149 681,53

10. Valtuustoryhmille annetut tuet

Turun kaupunki		
	2016	2015
	EUR	EUR
Perussuomalaiset	5 905,83	5 557,76
Suomen Keskusta	0,00	6 904,67
Suomen Kansan Sinivalloiset	0,00	2 400,00
Kansallinen Kokoomus	22 800,00	22 800,00
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	16 800,00	16 800,00
Vihreä liitto	0,00	22 800,00
Suomen Kristillisdemokraatit	1 000,00	0,00
Vasemmistoliitto	10 800,00	0,00
Suomen ruotsalainen kansanpuolue	3 950,56	0,00
Valtuustoryhmille annetut tuet yhteensä	61 256,39	77 262,43

11. Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden laskennassa käytettävä poistosuunnitelma

AINEETTOMAT HYÖDYKKEET

AINEETTOMAT OIKEUDET	tasapoisto vuotta
Tietokoneohjelmistot (lisenssit)	5 v
Muut aineettomat oikeudet	5 v

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

MUUT PITKÄVAIKUTTEISET MENOT	tasapoisto vuotta
Omat ATK-ohjelmat (ei lisenssit)	5 v
Kehittämismenot	5 v
Lainojen aktivoitavat erät	5 v
Muut pitkävaikutteiset menot	5 v

ENNAKKOMAKSUT	ei poisteta
Ennakot aineettomista hyödykkeistä	
Ennakot muista pitkävaikutteisista menoista	

AINEELLISET HYÖDYKKEET

MAA- JA VESIALUEET	ei poisteta
Maa- ja vesialueet	
-maa- ja vesialueet	
-kiinteistöjen liittymismaksut	
-kiinteistöjen vuokraoikeudet ja niihin liittyvät liittymismaksut	
Maa- ja vesialueiden arvonkorotukset	

RAKENNUKSET	tasapoisto vuotta
Asuinrakennukset	
-betoniset/teräksiset asuinrakennukset	45 v
-puiset asuinrakennukset	35 v
-perusparannukset	15 v
Hallinto- ja laitosrakennukset	
-betoniset/teräksiset hallinto- ja laitosrakennukset	40 v
-puiset hallinto- ja laitosrakennukset	30 v
-perusparannukset	15 v
Tehdas- ja tuotantorakennukset	
-tehdas- ja tuotantorakennukset	30 v
-perusparannukset	15 v
Muut rakennukset	
-muut rakennukset	15 v
-perusparannukset	15 v

KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET	tasapoisto vuotta
Maa- ja vesirakenteet	
-kadut, tiet, torit, puistot	20 v
-teko- ja säännöstelyaltaat, padot	30 v
-sillat, laiturit, uimalat	20 v
-muut maa- ja vesirakenteet	20 v
-vedenjakeluverkosto	30 v
-viemäriverkko	30 v
-kaukolämpöverkko	20 v
-sähköjohdot, muuntoasemat ja ulkovalaistuslaitteet (muut kuin katuihin, teihin ja siltoihin liittyvät)	20 v
-puhelinverkko, keskusasema ja alakeskukset	12 v

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

-muut putki- ja kaapeliverkot	20 v
-vesi- yms. laitojen laitoskoneet ja laitteet	12 v
-energiatuotannolliset laitoskoneet ja laitteet	20 v
-kiinteät nosto- ja siirtolaitteet	20 v
-liikenteen ohjauslaitteet	12 v
-kalliosuojat ja -tunnelit	40 v
-muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	10 v
KONEET JA KALUSTO	tasapoisto vuotta
-rautaiset alukset	15 v
-puiset alukset ja muut uivat työkoneet	8 v
-raskaat ajoneuvot (kuorma-autot, linja-autot, palo-autot yms.)	10 v
-muut kuljetusvälineet (henkilöautot, pakettiautot, sairasautot yms.)	5 v
-muut liikkuvat työkoneet	7v
-henk.koht. tietokoneet ja tulostimet, päätelaitteet	3 v
-mini- ja suurtietokoneet, yhteiskäyttöiset tulostimet sekä verkot	5 v
-muut raskaat koneet	7 v
-muut kevyet koneet	5 v
-sairaala-, terveydenhuolto- yms. laitteet	5 v
-ensikertainen kalustaminen	5 v
-muut koneet ja kalusto	3 v
MUUT AINEELLISET HYÖDYKKEET	
Luonnonvarat	käytön mukaan
Arvo- ja taide-esineet	ei poisteta
Muut aineelliset hyödykkeet (ns. kasvatettavat varat)	5-20 v
ENNAKKOMAKSUT JA KESKENERÄISET HANKINNAT	ei poisteta
Ennakkomaksut	
Keskeneräiset hankinnat	
SIJOITUKSET	ei poisteta
OSAKKEET JA OSUUDET	

12. Pakollisten varausten muutokset

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Eläkevastuu 1.1.	6 940 951,34	7 689 333,10	6 883 900,00	7 632 281,76
Lisäykset tilikaudella	0,00	0,00	0,00	275 916,99
Vähennykset tilikaudella	-914 249,60	-748 381,76	-914 249,60	-1 024 298,75
Eläkevastuu 31.12.	6 026 701,74	6 940 951,34	5 969 650,40	6 883 900,00
Ympäristövelvoitteista johtuva varaus 1.1.	3 981 521,18	3 383 949,14	3 981 521,18	3 383 949,14

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Lisäykset tilikaudella	810 000,00	1 606 000,00	810 000,00	1 606 000,00
Vähennykset tilikaudella	-2 001 809,75	-1 008 427,96	-2 001 809,75	-1 008 427,96
Ympäristövelvoitteista johtuva varaus 31.12.	2 789 711,43	3 981 521,18	2 789 711,43	3 981 521,18
Jätteenpolttoilikelaitoksen purkuvaraus 1.1.	0,00	2 500 000,00	0,00	2 474 862,82
Vähennykset tilikaudella	0,00	-2 500 000,00	0,00	-2 474 862,82
Jätteenpolttoilikelaitoksen purkuvaraus 31.12.	0,00	0,00	0,00	0,00
Potilasvahinkovastuuvaraus 1.1.	8 791 722,84	7 029 508,80	0,00	0,00
Lisäykset tilikaudella	0,00	1 762 214,04	0,00	0,00
Vähennykset tilikaudella	-410 027,15	0,00	0,00	0,00
Potilasvahinkovastuuvaraus 31.12.	8 381 695,69	8 791 722,84	0,00	0,00
Muut pakolliset varaukset 1.1.	49 035,00	0,00	0,00	0,00
Lisäykset tilikaudella	125 000,00	49 035,00	125 000,00	0,00
Vähennykset tilikaudella	-49 035,00	0,00	0,00	0,00
Muut pakolliset varaukset 31.12.	125 000,00	49 035,00	125 000,00	0,00
Muutokset yhteensä	-2 440 121,50	-839 560,68	-1 981 059,35	-2 625 672,54

13. Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot ja -tappiot

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Muut toimintatuotot				
Maa- ja vesialueiden myyntivoitot	14 037 270,63	19 208 120,28	14 037 270,63	19 208 120,28
Rakennusten myyntivoitot	1 325 344,13	1 414 103,59	1 325 344,13	1 977 437,62
Muut myyntivoitot	3 176 295,61	249 164,76	2 252 083,00	249 164,76
Myyntivoitot yhteensä	18 538 910,37	20 871 388,63	17 614 697,76	21 434 722,66
Muut toimintakulut				
Maa- ja vesialueiden myyntitappiot	0,00	14 300,00	0,00	14 300,00
Rakennuksien myyntitappiot	84 255,01	124 546,40	84 255,01	84 192,17
Muut myyntitappiot	1 534 225,56	18 053,07	83 830,15	0,00
Myyntitappiot yhteensä	1 618 480,57	156 899,47	168 085,16	98 492,17

14. Satunnaiset tuotot ja kulut

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Satunnaiset tuotot				
Pysyvien vastaavien myyntivoitot	0,00	5 095 943,56	0,00	88 331 521,49
Muut satunnaiset tuotot	0,00	2 188 414,49	0,00	1 965 942,95

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Satunnaiset tuotot yhteensä	0,00	7 284 358,05	0,00	90 297 464,44
Satunnaiset kulut				
Annetut akordit ja konserniavustukset	0,00	0,00	1 500 000,00	0,00
Muut satunnaiset kulut	0,00	0,00	0,00	646 352,21
Satunnaiset kulut yhteensä	0,00	0,00	1 500 000,00	646 352,21

15. Osinkotuottojen ja peruspääoman korkotuottojen erittely

Turun kaupunki		
	2016	2015
	EUR	EUR
Osinkotuotot saman konsernin yhteisöistä	22 669 100,00	18 000 000,00
Osinkotuotot muista yhtiöistä	718 888,17	328 711,13
Peruspääoman korot kuntayhtymiltä	1 343,60	90 555,60
Yhteensä	23 389 331,77	18 419 266,73

16. Poistoeron muutokset

Turun kaupungin poistoeroihin ei sisälly verotussyistä tehtyä poistoeroa

TASEEN LIITETIEDOT

17. Kuluiksi kirjaamattomat menot ja pääoma-alennukset

Ei ilmoitettavaa

18. Arvonkorotukset

Ei ilmoitettavaa

19. Pysyvien vastaavien hyödykkeet ja sijoitukset

Turun kaupunki		
	2016	2015
	EUR	EUR
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet		
Hankintameno 1.1.	14 272 649,34	14 220 297,71
Lisäykset tilikauden aikana	842 573,61	94 483,05
Vähennykset tilikauden aikana	-83 420,01	-145 654,11
Siirrot erien välillä	1 918 807,20	103 522,69
Hankintameno 31.12.	16 950 610,14	14 272 649,34
Kertyneet poistot 1.1.	-11 040 844,32	-9 326 959,46

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	83 420,01	145 654,11
Tilikauden poistot	-1 588 738,79	-1 859 538,97
Kertyneet poistot 31.12.	-12 546 163,10	-11 040 844,32
Kirjanpitoarvo 31.12.	4 404 447,04	3 231 805,02
Muut pitkävaikutteiset menot		
Hankintameno 1.1.	24 839 790,98	26 366 471,37
Lisäykset tilikauden aikana	3 834 324,64	939 258,72
Rahoitusosuudet tilikaudella	-19 943,29	0,00
Vähennykset tilikauden aikana	0,00	-3 413 908,66
Siirrot erien välillä	4 593 358,09	947 969,55
Hankintameno 31.12.	33 247 530,42	24 839 790,98
Kertyneet poistot 1.1.	-16 713 509,47	-16 226 957,44
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	0,00	3 083 552,14
Tilikauden poistot	-3 525 803,63	-3 570 104,17
Kertyneet poistot 31.12.	-20 239 313,10	-16 713 509,47
Kirjanpitoarvo 31.12.	13 008 217,32	8 126 281,51
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat		
Hankintameno 1.1.	6 482 760,31	2 125 510,31
Lisäykset tilikauden aikana	600 462,50	5 408 742,24
Siirrot erien välillä	-6 482 760,31	-1 051 492,24
Kirjanpitoarvo 31.12.	600 462,50	6 482 760,31
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet		
Hankintameno 1.1.	111 346 585,13	112 805 142,76
Lisäykset tilikauden aikana	3 238 209,83	2 492 955,34
Vähennykset tilikauden aikana	-368 070,18	-3 991 829,57
Siirrot erien välillä	130 000,00	40 316,60
Hankintameno 31.12.	114 346 724,78	111 346 585,13
Kirjanpitoarvo 31.12.	114 346 724,78	111 346 585,13
Rakennukset		
Hankintameno 1.1.	751 987 382,29	855 655 202,84
Lisäykset tilikauden aikana	10 051 036,58	8 998 333,43
Rahoitusosuudet tilikaudella	0,00	-675 702,70
Vähennykset tilikauden aikana	-9 604 764,59	-119 237 092,76
Siirrot erien välillä	5 341 935,50	7 246 641,48
Hankintameno 31.12.	757 775 589,78	751 987 382,29
Kertyneet poistot 1.1.	-505 449 375,28	-552 004 696,15
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	7 932 619,53	75 016 987,45

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Tilikauden poistot	-23 979 270,50	-28 461 666,58
Kertyneet poistot 31.12.	-521 496 026,25	-505 449 375,28
Kirjanpitoarvo 31.12.	236 279 563,53	246 538 007,01
Poistoero 1.1.	21 034 443,78	21 910 932,73
Poistoeron vähennys tilikauden aikana	-876 488,95	-876 488,95
Kertynyt erotus 31.12	20 157 954,83	21 034 443,78
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Hankintameno 1.1.	900 053 963,98	864 112 734,16
Lisäykset tilikauden aikana	27 352 284,80	29 219 077,34
Rahoitusosuudet tilikaudella	-700 000,00	-682 534,00
Vähennykset tilikauden aikana	-2 086 051,03	-327 381,40
Siirrot erien välillä	6 941 914,87	7 732 067,88
Hankintameno 31.12.	931 562 112,62	900 053 963,98
Kertyneet poistot 1.1.	-545 353 552,62	-520 362 434,46
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	2 079 873,79	106 640,56
Tilikauden poistot	-25 814 428,74	-25 097 758,72
Kertyneet poistot 31.12.	-569 088 107,57	-545 353 552,62
Kirjanpitoarvo 31.12.	362 474 005,05	354 700 411,36
Poistoero 1.1.	15 744 903,64	16 256 587,96
Poistoeron lisäys tilikauden aikana	0,00	436 561,54
Poistoeron vähennys tilikauden aikana	-967 298,03	-948 245,86
Kertynyt erotus 31.12	14 777 605,61	15 744 903,64
Koneet ja kalusto		
Hankintameno 1.1.	79 181 834,44	77 895 543,75
Lisäykset tilikauden aikana	4 135 043,81	3 038 081,48
Rahoitusosuudet tilikaudella	0,00	-559 000,00
Vähennykset tilikauden aikana	-3 314 052,81	-2 072 799,33
Siirrot erien välillä	2 439 690,36	880 008,54
Hankintameno 31.12.	82 442 515,80	79 181 834,44
Kertyneet poistot 1.1.	-66 156 928,87	-64 507 004,61
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	3 314 052,81	2 065 722,92
Tilikauden poistot	-4 268 420,86	-3 715 647,18
Kertyneet poistot 31.12.	-67 111 296,92	-66 156 928,87
Kirjanpitoarvo 31.12.	15 331 218,88	13 024 905,57
Muut aineelliset hyödykkeet		
Hankintameno 1.1.	2 855 960,31	2 766 428,96
Lisäykset tilikauden aikana	119 895,83	119 531,35

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Rahoitusosuudet tilikaudella	0,00	-15 000,00
Siirrot erien välillä	0,00	-15 000,00
Hankintameno 31.12.	2 975 856,14	2 855 960,31
Kirjanpitoarvo 31.12.	2 975 856,14	2 855 960,31
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat		
Hankintameno 1.1.	23 135 653,12	25 222 736,01
Lisäykset tilikauden aikana	14 308 766,55	14 016 223,83
Rahoitusosuudet tilikaudella	0,00	-219 272,22
Siirrot erien välillä	-14 882 945,71	-15 884 034,50
Hankintameno 31.12.	22 561 473,96	23 135 653,12
Kirjanpitoarvo 31.12.	22 561 473,96	23 135 653,12
Sijoitukset		
Tytäryhteisöosakkeet		
Hankintameno 1.1.	106 979 513,27	104 048 877,98
Lisäykset tilikauden aikana	10 005 000,00	2 931 885,29
Vähennykset tilikauden aikana	-3 117 971,51	-1 250,00
Hankintameno 31.12.	113 866 541,76	106 979 513,27
Kirjanpitoarvo 31.12.	113 866 541,76	106 979 513,27
Kuntayhtymäosuudet		
Hankintameno 1.1.	54 483 160,97	54 483 160,97
Hankintameno 31.12.	54 483 160,97	54 483 160,97
Kirjanpitoarvo 31.12.	54 483 160,97	54 483 160,97
Osakkuusyhteisöosakkeet		
Hankintameno 1.1.	1 552 134,73	1 552 134,73
Lisäykset tilikauden aikana	22 487,94	0,00
Hankintameno 31.12.	1 574 622,67	1 552 134,73
Kirjanpitoarvo 31.12.	1 574 622,67	1 552 134,73
Muut osakkeet ja osuudet		
Hankintameno 1.1.	6 022 758,92	6 022 758,92
Vähennykset tilikauden aikana	-131 958,11	0,00
Hankintameno 31.12.	5 890 800,81	6 022 758,92
Kertyneet arvonalennukset ja niiden palautukset	-204 637,05	0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	5 686 163,76	6 022 758,92

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Joukkovelkakirjalainasaamiset, muut laina- ja muut saamiset		
Saamiset konserniyhteisöiltä		
Hankintameno 1.1.	411 334 431,89	261 429 170,12
Lisäykset	42 513 040,00	153 461 400,00
Vähennykset tilikauden aikana	-7 386 332,04	-3 556 138,23
Hankintameno 31.12.	446 461 139,85	411 334 431,89
Saamiset muilta yhteisöiltä		
Hankintameno 1.1.	62 823 481,21	62 823 481,21
Hankintameno 31.12.	62 823 481,21	62 823 481,21
Saamiset muilta		
Hankintameno 1.1.	977 593,97	1 079 187,94
Lisäykset	350 000,00	0,00
Vähennykset tilikauden aikana	-17 500,00	-101 593,97
Hankintameno 31.12.	1 310 093,97	977 593,97

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

20.-22. Omistukset muissa yhteisöissä

Turun kaupungin määräysvaltaan kuuluvat yhteisöt

Nimi	Kunnan Kotipaikka	Kunnan omistus- osuus %	Konsernin omistus- osuus % *	Äänivallan osuus %	Konsernin osuus omasta pääomasta (€)	Konsernin osuus vieraasta pääomasta (€)	Konsernin osuus tilikauden tuloksesta (€)
Tytäryhteisöt							
Asunto- ja kiinteistöliiketoiminta							
Koy Paakarlanpuisto	Turku	46,7	66,7	66,7	1 860 859,09	11 669,91	-35 463,59
Koy Turun Monitoimihalli **	Turku	60,3	60,3	87,0	14 769 456,68	4 703 141,91	230,50
Turun Ylioppilaskyläsäätiö	Turku	53,9	53,9	53,9	17 100 818,51	65 590 283,93	-31 192,07
Koy Syvälahden koulu	Turku	100	100	100	2 500,00	10 886 680,16	0,00
Koy Turun kaupunginteatteri	Turku	100	100	100	2 843 187,75	19 518 710,90	-264 276,81
Koy Yli-Maarian koulu			100	100	2 500,00	930 140,05	0,00
Varsinais-Suomen Asumisoikeus Oy	Turku	56,7	56,7	56,7	17 315 117,56	76 571 608,13	0,00
Turun Seudun SoTe kiinteistöt Oy	Turku	100	100	100	-132 732,99	134 677 063,72	-135 232,99
TVT Asunnot konserni	Turku	100	100	100	65 317 098,58	377 769 665,07	3 162 074,52
Koy Rukki	Turku		52,0	52,0	60 133,22	79 561,73	4,27
Asoy Ristosompa	Turku		51,0	51,0	224 959,95	547 048,77	0,11
Asoy Amiraalistonkatu 9	Turku		100	100	94 927,19	202 173,07	2 914,02
Koy Turun Puistovalkama ***	Turku	30,4	69,6	69,6	4 982 762,80	3 157 282,72	14,98
Turun Osakehuoneistot Oy	Turku		100	100	2 677 368,64	9 320 627,66	88 221,93
Turun Palvelutilat Oy	Turku		100	100	2 507,14	12 077 852,61	2,47
Koy Turun Kulkurinvälssi	Turku		100	100	1675,43	4 399 145,61	-843,61
Asoy Skanssin Kauppamies			100	100	8 577,50	4 424 900,00	0,00
Elinkeinotoiminta ja muu liiketoiminta							
Turun Aikuisopettajainliiton konserni	Turku	100	100	57,1	21 012 116,64	3 616 289,93	942 797,61
Ruissalon Marjaniemi Oy	Turku		100	100	-4 044,22	257 907,03	14 703,22
Koy Tiilerinkatu 6	Turku		100	100	3 858 418,37	571 742,53	-15 419,05
Koy Turun Artukaistentie 13	Turku		100	100	1623 084,51	947 736,14	0,00
Oy Turku EnergiaAb konserni	Turku	100	100	100	145 768 841,61	193 900 746,25	22 711 585,43
Turku Energia Sähköverkot Oy	Turku		100	100	3 904 447,00	33 424 995,00	117 647,00
Turun Seudun Kaukolämpö Oy	Turku		60,8	60,8	241 984,79	1 830 868,15	1 368,64
Turun Satama Oy	Turku	100	100	100	27 269 835,00	61 527 285,71	1 626 892,72
Myllykoti Oy	Turku	100	100	100	-117 499,04	6 414 859,23	-625 125,74
Turun Vesihuolto Oy	0	100,0	100,0	100,0	8 000,00	0,00	0,00
Pilot Turku Oy *	Turku	64,9	64,9	64,9	x	x	x
Turun seudun puhdistamo Oy	Turku	62,3	62,3	62,3	13 326 443,79	36 926 711,96	32 115,56
Turun Seudun Vesi Oy	Turku	64,7	64,7	64,7	9 387 775,47	96 131 768,14	2,68
Lännen tekstiilihuolto Oy	Turku	50,4	50,4	50,4	1532 562,81	2 225 250,15	55 419,47
Turun Kaupunkiliikenne Oy	Turku	100	100	100	657 842,46	3 163 282,67	177 533,26
Kuntec Oy konserni	Turku	100	100	100	10 175 054,94	12 280 566,54	938 428,72
Kauppila Oy			100	100	475 807,63	810 831,95	14 014,70
Turun Seudun Rakennustekniikka Oy	Turku	100	100	100	3 302 284,26	1 164 145,40	658 853,57
Turun Kaupunginteatteri Oy	Turku	100	100	100	2 396 979,07	1 688 913,03	340 564,84
Turun ammattikorkeakoulu Oy konserni	Turku	91,0	91,0	91,0	22 518 742,90	7 482 679,38	-204 621,60
Koneteknologiakeskus Turku Oy ****	Turku	30,0	51,0	51,0	80 081,93	233 248,52	287,62
Turku International Oy Ltd	Turku	100	100	100	23 480,81	1018,73	-23 345,07
Turku Science Park konserni	Turku	60,2	87,8	87,8	3 563 901,73	1 368 347,09	-257 186,52
Turun Seudun Kehitys Oy	Turku		57,4		12 562,75	316 351,67	11 128,75
Arkea Oy konserni	Turku	98,7	98,7	98,7	8 894 944,37	14 735 684,04	1 617 701,93
PASSAA palvelut Oy	Turku		100,0	100,0	204 250,56	224 623,29	1016,46
Arkea Kunnossapito Oy	Turku		100,0	100,0	278 594,98	3 495 628,02	76 094,98

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Kuntayhtymät

Varsinais-Suomen Sairaanhoidopiirin konserni	Turku	30,5	30,5	30,5	55 428 565,81	100 324 132,85	4 145 332,33
Medbit Oy	Turku		65,0	65,0	2 574 173,38	4 805 993,72	17 002,53
Tyks:n koulutus- ja tutkimussäätiö	Turku		100	100,0	2 862 661,68	29 726,14	11 451,94
Tyks:n koulutus- ja vapaa-ajanviettok. säätiö	Turku		100	100,0	39 198,24	2 971,33	1 401,15
Koy Hirvihuhta	Halikko		65,7	65,7	36 431,10	45 104,40	-2 786,71
Länsirannikon Työterveys Oy	Turku		90,9	90,9	218 694,51	988 923,92	354 565,05
Varsinais-Suomen Erytishuoltopiirin konserni	Naskaria	39,2	39,2	39,2	552 683,97	10 231 259,16	-151 717,42
Varsinais-Suomen Liitto	Turku	41,5	41,5	41,5	460 800,42	468 417,97	71 330,46

Osakkuusyhteisöt

Varsinais-Suomen Sairaanhoidopiirin konserni							
Lännen tekstiilihuolto Oy	Turku		25,5	25,5	773 494,24	1 123 097,96	27 970,56
Asoy Alhaistentorni	Salo		30,7	30,7	55 449,83	39 813,41	53,31
Koy Kuskinkuja	Kaarina		31,6	31,6	538 880,22	3 668,83	5,99
FinnHEMS Oy	Vantaa		20,0	20,0	2 000,00		
Oy Turku Energia Ab konserni							
Svartisen Holding A/S	Turku		34,7	34,7	124 086,85	385 894,40	0,00
Turun Seudun Energiantuotanto Oy	Turku		39,5	39,5	49 018 136,08	72 312 247,70	6 667 527,75
Kolsin Voima Oy	Kotka		22,5	22,5	13 890 793,93	41 739 730,43	0,00
TVT Asunnot Oy konserni							
As Oy Turun Karjakuja 56	Turku		38,3	38,3	131 631,58	28 330,27	270,50
As Oy Tornikartio	Turku		31,4	31,4	759 898,44	7 843,67	3 135,44
As Oy Talolankatu 6	Turku		28,6	28,6	385 869,54	23 810,15	8,56
Koy Jyrkkälänpolku	Turku		42,3	42,3	7 456,38	8 245 315,28	4,99
As Oy Turun Pernonpuisto	Turku		40,0	40,0	297 984,45	22 399,08	1,75
Haritun Huolto Oy	Turku		39,3	39,3	118 386,27	125 315,63	11,35
Jäkärlän Huolto Oy	Turku		25,5	25,5	216 931,84	40 201,06	1 785,85
Mesipolun Autokatos Oy	Turku		23,5	23,5	6 956,20	8 121,95	261,25
Pernon Huolto Oy	Turku		20,1	20,1	2 851,37	30 539,03	1,52
As Oy Käsiyömasteri	Turku		24,6	24,6	707 667,15	9 384,23	12 672,90
Koy Myllysarka	Turku	47,6	47,6	47,6	777 451,08	12 486,68	0,00
Lounais-Suomen Jätehuolto Oy	Turku	23,0	23,0	23,0	3 228 405,12	1 141 242,25	396 918,07
Turun Vapaavarasto Oy	Turku	33,3	33,3	33,3	1 172 141,54	97 728,31	31 248,60
Varissuon Lämpö Oy	Turku	2,5	24,3	24,3	1649 591,76	199 260,17	-96 187,16
Akseli Kiinteistöpalvelut Oy	Turku	2,1	23,4	23,4	543 298,25	529 512,09	4 844,39

EI YHDISTELTÄVÄT YHTEISÖT

Tytäryhteisöt

Koy Paashuolto	Turku	75,4	75,5	75,4	141 989,42	16 486,36	6,59
Turku Touring Oy	Turku	72,5	72,6	72,5	421 939,39	531 154,69	5 330,87
Turun kaupungin Työterveyshuolto Oy **		100	100	100			
Turun seudun Työterveystalo Oy **		100	100	100			

Säätiöt

Turku 2011 säätiö	Turku	57,0	57,0	57,0	1 362 380,55	4 610,27	31 134,10
Forum Marinum säätiö	Turku	17,5	17,5	50,0	-15 301,79	174 302,61	-1 164,27
Museoalus Sigynin säätiö	Turku	50	50,0	66,7	161 335,49	31 037,80	2 226,01
Pro Cultura säätiö	Turku	100	100	100	4 268,21	746,80	-3 347,73
Turun Musiikkijuhlasäätiö	Turku	100	100	100	187 363,66	133 211,09	212 098,68
Turun Kauppaopetussäätiö *****					7 536 729,82	29 519,60	-45 558,70

Kuntayhtymät

Kärkulla samkommun	Kirjala	3,1	3,10	3,1	374 639,82	587 208,24	35 641,73
--------------------	---------	-----	------	-----	------------	------------	-----------

Osakkuusyhteisöt

Logomo Oy konserni	Turku	39,0	39,0	39,0	4 150,56	22 444 339,40	-0,76
Turun Teknologia- ja kiinteistö Oy konserni	Turku	48,2	48,2	48,2	-1 351 539,58	149 065 379,97	-530 823,03
Koy Turun Autopiha	Turku	40,2	40,2	40,2	553 264,48	15 451,84	2 855,95
Kiikun Huolto Oy	Turku	22,0	22,0	22,0	39 004,22	31 338,70	1 292,46
As Oy Turun Pihlajanmarja	Turku	27,1	27,1	27,1	334 349,22	734 045,44	6,89
Koy Ilpoisten Liikekeskus	Turku	35,1	35,1	35,1	166 795,95	117 372,58	0,00
Koy Turun Kaskenlinna	Turku	49,9	49,9	49,9	5 590,19	9 350 737,70	0,00
Koy Turun Lintula	Turku	20,0	20,1	20,1	1645 778,48	298 754,67	0,45
Kiertomaa Oy **			20,0	20,0	32 802,57	29 542,74	-2 438,03

Alakonsernin tytäryhtiöiden osuudet pääomasta ja tilikauden tuloksesta sisältyvät emon lukuihin.

*) Alakonserniin kuuluvan yhtiön konserninomistusosuus% on alakonsernin omistusosuus%.

**) Yhdistelty konserniin äänivallan mukaan.

***) Konsernin omistus on 100 %.

****) Aikuiskoulutussäätiö omistaa 11,6 %, jolloin Turku-konsernin omistus% on yhteensä 92,6 %.

*****) Yhdistellään tytäryhtiöihin parillisina vuosina, muutoin osakkuusyhtiönä.

*) Yhtiö ei toimitannut tietoja yhdisteltäväksi konserniin.

***) Yhdistellään ensimmäisen kerran vuonna 2017.

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

23. Saamisten erittely

	Turun kaupunki			
	2016 Pitkäaikaiset	2016 Lyhytaikaiset	2015 Pitkäaikaiset	2015 Lyhytaikaiset
	EUR	EUR	EUR	EUR
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset	0,00	3 585 096,17	0,00	1 833 300,45
Lainasaamiset	0,00	55 193 359,79	60 218,67	24 598 573,11
Muut saamiset	0,00	0,00	352 913,20	0,00
Siirtosaamiset	0,00	11 595 594,00	0,00	8 805 494,07
Yhteensä	0,00	70 374 049,96	413 131,87	35 237 367,63
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kaupunki on jäsenenä				
Myyntisaamiset	0,00	1 443 858,44	0,00	1 451 023,37
Muut saamiset	0,00	101 936,01	0,00	0,00
Siirtosaamiset	0,00	119 008,06	0,00	394 821,26
Yhteensä	0,00	1 664 802,51	0,00	1 845 844,63
Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteisyyksiltä				
Myyntisaamiset	0,00	225 228,17	0,00	241 947,35
Lainasaamiset	0,00	4 339,25	0,00	4 339,25
Siirtosaamiset	0,00	131 953,70	0,00	144 533,57
Yhteensä	0,00	361 521,12	0,00	390 820,17
Saamiset muilta				
Myyntisaamiset	0,00	19 617 444,98	0,00	19 914 244,02
Lainasaamiset	159 093,96	6 727,52	164 093,96	0,00
Muut saamiset	296 555,05	9 753 675,53	1 353 892,06	7 769 891,71
Siirtosaamiset	0,00	9 202 637,75	0,00	10 851 554,68
Yhteensä	455 649,01	38 580 485,78	1 517 986,02	38 535 690,41
Saamiset yhteensä	455 649,01	110 980 859,37	1 931 117,89	76 009 722,84

24. Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Olennaiset pitkäaikaiset siirtosaamiset				
Muut siirtosaamiset	2 870 106,48	30 907,61	0,00	0,00
Pitkäaikaiset siirtosaamiset yhteensä	2 870 106,48	30 907,61	0,00	0,00
Olennaiset lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Siirtyvät korot	1 379 724,01	1 611 259,99	7 829 995,67	5 614 227,95

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Valtion tuet, avustukset ja korvaukset	9 682 662,36	7 047 156,42	5 823 151,78	5 953 809,31
Sairaanhoidopiiriin lisälaskutus	537 439,14	414 507,99	773 754,64	596 414,37
Henkilöstökulut	472 526,50	0,00	0,00	0,00
Kelan korvaus työterveyshuollosta	911 546,65	523 857,01	0,00	0,00
Valtionosuudet, investointituet	2 839 198,87	0,00	0,00	0,00
Laskuttamaton myynti	0,00	1 155 050,83	0,00	0,00
* Muut siirtosaamiset	8 044 385,73	19 315 194,95	6 622 291,42	8 031 951,95
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	23 867 483,26	30 067 027,19	21 049 193,51	20 196 403,58
Siirtosaamiset yhteensä	26 737 589,74	30 097 934,80	21 049 193,51	20 196 403,58

* Muut siirtosaamiset ryhmään sisältyy eriä, jotka yksinään eivät ole merkittäviä

25. Oman pääoman erittely

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Peruspääoma 1.1.	601 956 248,89	601 956 248,89	601 956 248,89	601 956 248,89
Peruspääoma 31.12.	601 956 248,89	601 956 248,89	601 956 248,89	601 956 248,89
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääomat				
Peruspääoma 1.1.	2 943,29	2 943,29	0,00	0,00
Peruspääoma 31.12.	2 943,29	2 943,29	0,00	0,00
Muut omat rahastot				
Ylikurssirahasto 1.1.	0,00	377 532,00	0,00	0,00
Vähennykset	0,00	-377 532,00		
Ylikurssirahasto 31.12.	0,00	0,00	0,00	0,00
Vahinkorahaston pääoma 1.1.	8 161 396,00	8 206 021,54	8 161 396,00	8 206 021,54
Siirrot rahastosta	-60 058,87	-44 625,54	-60 058,87	-44 625,54
Vahinkorahaston pääoma 31.12.	8 101 337,13	8 161 396,00	8 101 337,13	8 161 396,00
Turun ammattikorkeakoulun investointirahaston pääoma 1.1.	14 995 401,00	14 995 401,00	14 995 401,00	14 995 401,00
Siirrot rahastosta	-14 995 401,00	0,00	-14 995 401,00	0,00
Turun ammattikorkeakoulun investointirahaston pääoma 31.12.	0,00	14 995 401,00	0,00	14 995 401,00
Muut rahastot 1.1.	66 883 537,36	63 139 350,04	0,00	0,00
Lisäykset	1 374 888,16	3 901 392,86	0,00	0,00
Vähennykset	-15 442 035,01	-157 205,54	0,00	0,00
Muut rahastot 31.12.	52 816 390,51	66 883 537,36	0,00	0,00
Muut omat rahastot yhteensä 31.12.	60 917 727,64	90 040 334,36	8 101 337,13	23 156 797,00

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 1.1.	293 752 263,08	271 506 093,47	210 557 652,94	121 451 938,12
Yrityssostot	0,00	-310,18	0,00	0,00
Aikaisempiin tilikausiin liittyvät korjaukset	0,00	0,00	-374 987,27	0,00
Muut muutokset	0,02	-0,02	0,00	0,00
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 31.12.	293 752 263,10	271 505 783,27	210 182 665,67	121 451 938,12
Tilikauden yli-/alijäämä	47 823 023,25	22 246 479,80	28 192 111,67	89 105 714,82
Oma pääoma yhteensä	1 004 452 206,17	985 751 789,61	848 432 363,36	835 670 698,83

26. Erittely poistoerosta

Turun kaupungin poistoeroihin ei sisälly verotussyistä tehtyä poistoeroa

27. Pitkäaikaiset velat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Joukkovelkakirjalainat	0,00	4 536 929,21		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	533 646 085,58	551 892 118,57	130 000 000,00	131 603 462,00
Lainat julkisyhteisöiltä	156 226 719,46	61 286 146,47	101 558 945,00	0,00
Lainat muilta luotonantajilta	25 125,46	25 091,40		
Yhteensä	689 897 930,50	617 740 285,65	231 558 945,00	131 603 462,00

28. Joukkovelkakirjalainat

	Turun kaupunki	
	2016	2015
	EUR	EUR
City of Turku JVK 20.9.2017	0,00	50 000 000,00
korko % EUR 6/360 + 0,20		
kertalyhenteinen		
City of Turku JVK 15.5.2018	50 000 000,00	50 000 000,00
korko % EUR 6/360 + 0,38		
kertalyhenteinen		
City of Turku JVK 2.10.2018	20 000 000,00	20 000 000,00
korko % EUR 6/360 + 0,30		
kertalyhenteinen		
City of Turku JVK 7.3.2019	50 000 000,00	50 000 000,00
korko % EUR 6/360 + 0,36		
kertalyhenteinen		

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

City of Turku JVK 12.4.2021	50 000 000,00	0,00
korko % EUR 3/360 + 0,20		
kertalyhenteinen		
Joukkovelkakirjalainat yhteensä	170 000 000,00	170 000 000,00

29. Pakolliset varaukset

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Eläkevaraukset	6 026 701,74	6 940 951,34	5 969 650,40	6 883 900,00
Ympäristövelvoitteista johtuva varaus	2 789 711,43	3 981 521,18	2 789 711,43	3 981 521,18
Potilasvahinkovastuuvaraus	8 381 695,69	8 791 722,84	0,00	0,00
Muut pakolliset varaukset	125 000,00	49 035,00	125 000,00	0,00
Pakolliset varaukset yhteensä	17 323 108,86	19 763 230,36	8 884 361,83	10 865 421,18

30. Koroton vieras pääoma

	Turun kaupunki			
	2016 Pitkäaikaiset	2016 Lyhytaikaiset	2015 Pitkäaikaiset	2015 Lyhytaikaiset
	EUR	EUR	EUR	EUR
Velat tytäryhteisöille				
Ostovelat	0,00	12 927 197,14	0,00	11 365 321,45
Siirtovelat	0,00	166 735,18	0,00	877 210,01
Yhteensä	0,00	13 093 932,32	0,00	12 242 531,46
Velat kuntayhtymille, joissa kaupunki on jäsenenä				
Ostovelat	0,00	4 427 215,18	0,00	560 070,90
Muut velat	201 600,00	33 600,00	235 200,00	33 600,00
Siirtovelat	0,00	1 153 267,83	0,00	3 808 756,75
Yhteensä	201 600,00	5 614 083,01	235 200,00	4 402 427,65
Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteisöille				
Ostovelat	0,00	479 269,34	0,00	151 857,63
Siirtovelat	0,00	22 983,86	0,00	767 029,54
Yhteensä	0,00	502 253,20	0,00	918 887,17
Velat muille	18 880 341,90	143 160 204,38	18 688 157,97	141 359 192,34
Pitkä- ja lyhytaikaiset korottomat velat yhteensä	19 081 941,90	162 370 472,91	18 923 357,97	158 923 038,62

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

31. Sekkitililimiitti

	Turun kaupunki	
	2016	2015
	EUR	EUR
Luotollisen sekkitilin limiitti 31.12.	4 000 000,00	4 000 000,00
Siitä käyttämättä oleva määrä	4 000 000,00	4 000 000,00

32. Muiden velkojen erittely

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Liittymismaksut	13 109 544,23	13 109 544,21	12 286 796,23	12 286 796,23
Muut pitkäaikaiset velat	44 437 448,08	43 119 911,05	5 753 977,03	5 883 494,16
Liittymismaksut ja muut pitkäaikaiset velat yhteensä	57 546 992,31	56 229 455,26	18 040 773,26	18 170 290,39

33. Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Olennaiset pitkäaikaiset siirtovelat				
Turun TeknologiaKiinteistöt Oy:n pysyvien vastaavien sisäinen kate	5 339 289,82	5 339 289,82	0,00	0,00
Muut siirtovelat	671 168,64	383 067,58	671 168,64	383 067,68
Pitkäaikaiset siirtovelat yhteensä	6 010 458,46	5 722 357,40	671 168,64	383 067,68
Olennaiset lyhytaikaiset siirtovelat				
Korkojaksotukset	4 230 536,81	4 640 279,33	1 608 009,60	1 516 353,54
Lomapalkkavelan ja henkilösivukulujen jaksotukset	92 541 599,22	101 721 005,91	57 945 196,12	63 675 243,67
Muut palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	6 540 419,84	5 986 077,54	4 210 390,89	4 530 841,79
Valtion tuet, avustukset ja korvaukset	6 754 363,36	9 099 141,85	4 247 776,98	5 807 097,49
Sairaanhoidopiiriin lisälaskutus	801 918,53	1 155 072,88	239 506,87	1 661 975,36
Vakuutusmaksujen jaksotukset	1 028 288,46	981 747,19	0,00	0,00
Verovelat	318 181,45	1 357 983,23	0,00	0,00
Vuokrajaksotukset	0,00	458 462,33	0,00	0,00
Leasingkulut	315 885,75	314 817,00	0,00	0,00
* Muut siirtovelat	24 552 333,42	23 020 975,83	10 532 344,92	15 920 507,21
Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä	137 083 526,84	148 735 563,09	78 783 225,38	93 112 019,06
Siirtovelat yhteensä	143 093 985,30	154 457 920,49	79 454 394,02	93 495 086,74

* Muut siirtovelat ryhmään sisältyy eriä, jotka yksinään eivät ole merkittäviä

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

VAKUUKSIA, VASTUUSITOUMUKSIA JA TASEEN ULKOPUOLISIA JÄRJESTELYJÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT

34. Velat, joiden vakuudeksi on annettu kiinnityksiä kiinteistöihin tai osakkeita

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Velat, joiden vakuudeksi annettu kiinnityksiä kiinteistöihin				
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	292 682 901,27	315 336 040,58	0,00	0,00
Vakuudeksi annetut kiinnitykset	592 957 836,03	589 016 408,23	0,00	0,00
Lainat julkisyhteisöiltä	106 158 398,18	108 902 275,92	0,00	0,00
Vakuudeksi annetut kiinnitykset	347 134 635,36	349 289 613,93	0,00	0,00
Lainat muilta luotonantajilta	84 094,00	0,00	0,00	0,00
Vakuudeksi annetut kiinnitykset yhteensä	940 092 471,39	938 306 022,16	0,00	0,00

35. - 37. Vakuudet

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Omasta puolesta annetut vakuudet				
Vakuudeksi annetut arvopaperit	4 800 087,00	14 365 721,98	0,00	0,00
Vakuudeksi annetut muut vakuudet	146 242 238,43	31 705 262,00	0,00	0,00
Yhteensä	151 042 325,43	46 070 983,98	0,00	0,00
Kuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta annetut vakuudet				
Vakuudeksi annetut arvopaperit	919 797,00	0,00	0,00	0,00
Vakuudeksi annetut muut vakuudet	5 328 188,37	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	6 247 985,37	0,00	0,00	0,00
Muiden puolesta annetut vakuudet				
Vakuudeksi annetut arvopaperit	15 767 180,00	0,00	0,00	0,00
Vakuudeksi annetut muut vakuudet	75 925 994,80	831 023,33	0,00	0,00
Yhteensä	91 693 174,80	831 023,33	0,00	0,00
Vakuudet yhteensä	248 983 485,60	46 902 007,31	0,00	0,00

38. Vuokravastuut

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Vuokravastuut yhteensä, voimassa 2040 asti	332 469 632,78	514 995 578,38	349 044 264,95	368 307 107,00
Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	0,00	0,00	33 166 790,16	32 048 653,00

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Lainavastuu, Kiinteistö Oy Turun Kaskenlinna	0,00	0,00	9 914 658,36	10 514 187,74
Leasingvastuut yhteensä	73 401 438,49	87 863 295,16	25 922 470,47	25 855 851,09
Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	10 653 803,25	9 103 026,96	4 850 512,55	4 469 274,51
Leasingvastuista kiinteistöihin liittyvät rahoitusleasingvastuut	16 442 296,74	17 141 536,10	16 442 296,74	17 141 536,10
Yhteensä	405 871 071,27	602 858 873,54	384 881 393,78	404 677 145,83

Leasingvuokrasopimuksiin ei sisälly olennaisia irtisnomis- ja lunastusehdon mukaisia vastuita.

39. - 40. Vastuusitoumukset

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Takaussitoumukset				
Takaukset samaan konserniin kuuluvien puolesta				
Jäljellä oleva pääoma	182 640 128,98	0,00	159 730 749,98	166 148 560,69
Muiden puolesta				
Jäljellä oleva pääoma	564 297,82	41 064 878,77	564 297,82	0,00
Takaussitoumukset yhteensä	183 204 426,80	41 064 878,77	160 295 047,80	166 148 560,69
Muut takaus- ja vastuusitoumukset				
Näyttelyvakuudet				
Jäljellä oleva pääoma	3 784 233,00	2 260 448,35	3 784 233,00	2 260 448,35
Muut takaukset				
Jäljellä oleva pääoma	0,00	2 260 448,35	30 984 309,80	32 664 678,84
Muut takausvastuut yhteensä	3 784 233,00	4 520 896,70	34 768 542,80	34 925 127,19
Muut takaus- ja vastuusitoumukset yhteensä	186 988 659,80	45 585 775,47	195 063 590,60	201 073 687,88

	2016	2015
	EUR	EUR
Turun osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12	896 444 195,00	876 638 135,49
Turun mahdollista vastuuta kattaava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	669 136,12	624 697,40

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

41. Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt

	Konserni		Turun kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
	EUR	EUR	EUR	EUR
Sopimusvastuut				
Maankäyttösopimuksista aiheutuvat veloitteet	21 212 567,00	19 493 406,00	21 212 576,00	19 493 406,00
Seuraavalle tilikaudelle kohdistuva osuus	16 927 576,00	19 493 406,00	16 927 576,00	19 493 406,00
Sitoumukset avustukseen	0,00	1 807 027,00	0,00	0,00
Sopimukseen sisältyvät palautusvastuut	1 802 621,54	0,00	0,00	0,00
Pitkäaikaiset investointisopimukset	4 295 415,00	6 279 551,00	4 295 415,00	6 279 551,00
Sopimusvastuut yhteensä	27 310 603,54	27 579 984,00	25 507 991,00	25 772 957,00
Turun kaupungin osuus sairaanhoitopiirin alijäämästä	0,00	0,00	0,00	1 561 307,12
Arvonlisäveron palautusvastuu	4 636 700,69	450 697,43	23 826,03	58 180,00
Turun ammattikoreakoulu Oy:n hankkeiden omarahoitustuvastuu	2 331 383,00	0,00	0,00	0,00
Turun Satama Oy:n eläkevastuu	4 468 365,60	0,00	0,00	0,00
Muut taloudelliset vastuut	0,00	1 797 920,00	0,00	0,00
Koronvaihtosopimukset 1. ryhmä				
Koronvaihtosopimuksilla suojataan koko lainasalkkua. Koronvaihtosopimuksilla on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi.				
Viimeisin sopimus erääntyy 1.4.2046				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo	549 512 195,00	365 487 805,00	340 000 000,00	365 000 000,00
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-46 829 514,63	-38 361 305,81	-23 288 633,05	-17 620 754,28
Koronvaihtosopimukset 2. ryhmä				
Tehty vastaavamääräisen kiinteäkorkoisen lainan koron muuttamiseksi vaihtuvaksi.				
Sopimus erääntyy 2.12.2043				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo	20 000 000,00	20 000 000,00	20 000 000,00	20 000 000,00
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	7 678 504,24	5 479 154,32	7 678 504,24	5 479 154,32
Koronvaihtosopimukset 3. ryhmä				
Tulevaisuudessa voimaan tulevat koronvaihtosopimukset suojaavat koko lainasalkkua. Koronvaihtosopimuksilla muutetaan vaihtuvat korot kiinteiksi.				
Sopimukset alkavat aikaisintaan 17.2.2018 ja erääntyvät viimeistään 30.9.2050				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo	194 756 095,00	194 756 095,00	110 000 000,00	110 000 000,00
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-23 844 966,66	-17 141 671,78	-10 462 918,80	-8 518 515,01

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

Yhteensä nimellisarvot	764 268 290,00	580 243 900,00	470 000 000,00	495 000 000,00
Yhteensä käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-62 995 977,05	-50 023 823,27	-26 073 047,61	-20 660 114,97
Päästöoikeudet				
Turku Energian päästöoikeudet				
Hallussa olevien päästöoikeuksien määrä 31.12. (CO ₂ tonnia)	2 174 021	2 174 021	0,00	0,00
Toteutuneiden päästöjen määrä (CO ₂ tonnia)	701 966	600 072	0,00	0,00
Päästöoikeuksien ostot (euroa)	3 413 760,00	3 893 720,00	0,00	0,00
Päästöoikeuksien myynnit (euroa)	0,00	38,21	0,00	0,00
Vireillä olevat oikeudenkäynnit				
Hallinto- oikeus	140 276,60	243 000,00	140 276,60	243 000,00
Korkein hallinto- oikeus	433 013,00	502 513,00	433 013,00	502 513,00
Hovioikeus	1 934 017,20	2 238 743,55	1 934 017,20	2 238 743,55
Korkein oikeus	100 000,00	0,00	100 000,00	0,00
Varsinais- Suomen käräjäoikeus	913 214,85	157 664,78	913 214,85	157 664,78
Markkinaoikeus	3 501 300,00	3 501 300,00	3 501 300,00	3 501 300,00
Vireillä olevat oikeudenkäynnit yhteensä	7 021 821,65	6 643 221,33	7 021 821,65	6 643 221,33

HENKILÖSTÖÄ JA TILINTARKASTAJAN PALKKIOITA KOSKEVAT LIITETIEDOT

42. Henkilötyövoima 31.12.

	Turun kaupunki	
	2016	2015
Konsernihallinto	830,6	813,5
Kiinteistötoimiala	211,8	211,6
Ympäristötoimiala	168,0	166,4
Hyvinvointitoimiala	4 582,2	4 602,6
Sivistystoimiala	3 671,7	3 670,4
Vapaa-aikatoimiala	609,0	619,3
Muut toimielimet ja yhteisöt	609,3	608,9
Henkilöstötyövoima yhteensä	10 682,6	10 692,7

Vuoden 2015 tilinpäätöstiedoissa vuoden 2015 koko kaupungin työvoimaluvuksi ilmoitettiin 10 692,2 henkilötyövuotta. Luvut ovat täsmentyneet v. 2017 helmikuussa tehdyssä tarkistuksessa (palkkatietojärjestelmän tietoihin muutetaan takautuvasti esim. takautuvat eläkepäätökset ym. palkanmaksuun vaikuttavat asiat). Työvoimaan ei ole laskettu palkkionsaajia, omais- ja perhehoitajia, sopimuspalomiehiä eikä kuntouttavan työtoiminnan piirissä olevia henkilöitä.

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

43. Tilikauden palkat, palkkiot, eläkekulut ja muut henkilösivukulut

Henkilöstökulut on eritelty tuloslaskelmassa.

Henkilöstökuluja ei ole aktivoitu taseeseen.

44. Luottamushenkilön palkkioista perityt ja tilitetyt luottamushenkilömaksut

	Turun kaupunki	
	2016	2015
	EUR	EUR
Keskustan Turun Kunnallisjärjestö Ry	10 072,20	10 452,15
Keskustan Varsinais-Suomen Piiri Ry	0,00	663,00
Kokoomuksen Turun Aluejärjestö R.y.	52 602,50	58 118,50
Perussuomalaiset Varsinais-Suomen Piiri Ry	78,00	39,00
Suomen Kommunistinen Puolue	0,00	67,50
Suomen Kristillisdemokraatit (KD)	1 512,42	1 876,54
Svenska Folkpartiet i Åboland R.F.	11 022,73	12 379,59
Turun Perussuomalaiset Ry	7 305,39	7 830,36
Turun Sosialidemokraattinen Kunnallisjärjestö R.Y.	54 263,30	61 793,20
Turun Vihreä Kunnallisjärjestö Ry	35 363,52	38 230,64
Vasemmistoliiton Turun Kunnallisjärjestö Ry	29 241,97	32 324,32
Tilitetyt luottamushenkilömaksut yhteensä	201 462,03	223 774,80

45. Tilintarkastajien palkkiot

	Turun kaupunki	
	2016	2015
	EUR	EUR
Tilintarkastuspalkkiot	52 400,00	52 300,00
Tilintarkastajien lausunnot	30 000,00	27 000,00
Palkkiot yhteensä	82 400,00	79 300,00

Turun Kiinteistöliikelaitoksen toimintakertomus

1. Olennaiset tapahtumat tilikaudella ja sen päättymisen jälkeen

Turun Kiinteistöliikelaitos on toiminut vuoden 2009 alusta kuntalain mukaisena kunnallisena liikelaitoksena. Kiinteistöliikelaitoksella on 13-jäseninen johtokunta, joka ohjaa ja valvoo liikelaitoksen toimintaa ja vastaa sen hallinnon ja toiminnan sekä sisäisen valvonnan asianmukaisesta järjestämisestä.

Kiinteistöliikelaitoksen vuoden 2016 merkittävimpiä tapahtumia ja saavutuksia olivat:

- Katedralskolanin peruskorjaus valmistui.
- Valtuustosalin konservointimaalaus juhluvuotta 2017 varten onnistui hyvin.
- Vepsän ulkoilusaari sai uuden palvelurakennuksen juhannukseksi 2016.
- Kiinteistöliikelaitoksen energiaohtamisen kehitystyö käynnistettiin.
- Itä-Turun kiinteistöhoidon kilpailutus
- Rakentamisen integroitua projektitoteutusta IPT (allianssi) jatkettiin kahdessa yhtiömuotoisessa hankkeessa (Syvälahden ja Yli-Maarian monitoimitalot).
- Logomon sillan siltasuunnittelukilpailu
- Hyvä Arkiympäristö -hanke, jossa infran ylläpitoa arvioidaan asukkaiden kanssa palvelumuotoilun keinoin.
- Turun Kaupunkipuulinjaus valmistui.
- Länsi-Turun infran alueurakan kilpailutus
- Infratuotannossa siirtyminen tietomallipohjaiseen toimintaan aloitettiin.
- Kirjastosilta sai pohjoismaisen siltapalkinnon.
- Asiakaspalvelutoimintojen yhdistäminen Turku-Pisteeseen.
- Soneran VCC-järjestelmän käyttöönotto asiakaspalvelussa.
- Kaupunkimallin tuotanto aloitettiin.

Infrainvestointien osalta merkittävimmät kohteet olivat VR-konepaja-alueen ja Vanhan Kaksikerrantien Syvälahden alueen infran saneeraus.

Tilainvestoinneista merkittävin hanke oli Katedralskolanin peruskorjauksen valmistuminen.

2. Henkilöstö

Kiinteistöliikelaitoksen henkilötyövoima vuoden aikana oli 206,9 (vuonna 2015 207,4).

3. Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä

Kiinteistöliikelaitoksen merkittävimmät riskit on kartoitettu, mutta ne ovat päivittämättä. Tilikauden aikana ei ole raportoitu ja tiedossa ei ole sellaisia riskejä, joista aiheutuisi menetyksiä tai vahinkoa liikelaitoksen toiminnalle.

Kiinteistöliikelaitos on tehnyt pakolliset varaukset Topinojan kaatopaikan jälkihoitokustannuksiin sekä Telakkarannan, Turun Kampuksen, Gränsbackan, Raunintien ja Harppuunakorttelin alueelle niiden aiemman käyttöhistorian perusteella suoritettavaksi tuleviin maaperän puhdistustoimenpiteisiin.

4. Selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä

Lakien ja säännösten sekä hyvän hallinto- ja johtamistavan vastaisia toimia, joista seuraisi merkittävä korvaus, kanne tai muu vaatimus tai oikeusseuraamus ei ole Kiinteistöliikelaitoksen tiedossa.

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Kiinteistöliikelaitos

Kiinteistöliikelaitoksen toimialajohtaja vastaa laitoksen riskienhallintatyöstä, riskien kartoituksesta, riskienhallinnan suunnittelusta, toteutuksesta ja raportoinnista. Tulosalueiden ja matriisien johtajat vastaavat riskienhallinnasta omilla toimialueillaan.

Tuloksen muodostumisesta ja talousarvion toteutumisesta ja mahdollisista poikkeamista raportoidaan johtokunnalle tilikauden aikana kuukausittain. Valtuustoon nähden sitovien tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan kaupunginhallitukselle ja kaupunginvaltuustolle tilikauden aikana sekä kaupungin tilinpäätökseen sisältyvissä toteutusvertailuissa kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti.

5. Johtokunnan esitys tilikauden tuloksen käsittelystä

Kiinteistöliikelaitoksen tilikauden alijäämä ennen varauksia oli 5 033 983,81 euroa. Johtokunta esittää tilikauden tuloksen käsittelystä seuraavaa:

- Vähennetään Kiinteistöliikelaitoksen kertynyttä poistoeroa investointivarauksilla toteutettujen investointien hankintamenoista tehdyn suunnitelmapoiston määrällä, yhteensä 1 804 465,62 euroa.
- Kiinteistöliikelaitoksen tilikauden alijäämä 3 229 518,19 euroa siirretään Kiinteistöliikelaitoksen taaseen omaan pääomaan.

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Kiinteistöliikelaitos

TULOSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Liikevaihto	163 538 740,05	179 458 654,12
Valmistus omaan käyttöön	1 801 414,50	2 201 274,74
Liiketoiminnan muut tuotot	24 926 628,15	26 595 192,84
Materiaalit ja palvelut	-72 945 653,74	-74 390 060,36
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-13 037 537,30	-13 604 079,30
Palveluiden ostot	-59 908 116,44	-60 785 981,06
Henkilöstökulut	-11 284 514,63	-11 250 839,06
Palkat ja palkkiot	-8 730 535,73	-8 658 428,16
Henkilösivukulut	-2 553 978,90	-2 592 410,90
Eläkekulut	-1 999 732,01	-2 087 153,82
Muut henkilösivukulut	-554 246,89	-505 257,08
Poistot ja arvonalentumiset	-43 594 869,69	-47 419 972,86
Suunnitelman mukaiset poistot	-43 594 869,69	-47 419 972,86
Liiketoiminnan muut kulut	-38 597 023,81	-26 103 628,43
Vuokratulot	-38 279 844,29	-25 398 034,71
Muut liiketoiminnan kulut	-317 179,52	-705 593,72
Liikeylijäämä (-alijäämä)	23 844 720,83	49 090 620,99
Rahoitustuotot ja -kulut	-28 878 704,64	-23 368 966,67
Muut rahoitustuotot	17 517,14	36 192,69
Kunnalle / kuntayhtymälle maksetut korkokulut	-2 093 980,00	-2 121 480,00
Korvaus peruspääomasta	-26 799 729,00	-21 277 905,96
Muut rahoituskulut	-2 512,78	-5 773,40
Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä	-5 033 983,81	25 721 654,32
Satunnaiset tuotot ja -kulut	0,00	89 651 112,23
Satunnaiset tuotot	0,00	90 297 464,44
Satunnaiset kulut	0,00	-646 352,21
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	-5 033 983,81	115 372 766,55
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	1 804 465,62	1 348 851,91
Vapaaehtoisten varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0,00	436 561,54
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-3 229 518,19	117 158 180,00

Tuloslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Sijoitetun pääoman tuotto, %	22,8	11,6
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	23,0	11,6
Voitto, %	-3,1	64,3

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Kiinteistöliikelaitos

TASE

VASTAAVAA	2016	2015	VASTATTAVAA	2016	2015
	€	€		€	€
PYSYVÄT VASTAAVAT	613 075 219,59	619 601 257,25	OMA PÄÄOMA	747 086 723,22	750 316 241,41
Aineettomat hyödykkeet	2 067 790,74	3 255 819,56	Peruspääoma	361 748 282,03	361 748 282,03
Aineettomat oikeudet	106 455,58	159 684,73	Edellisen tilikauden ylijäämä (alijäämä)	388 567 959,38	271 409 779,38
Muut pitkävaikutteiset menot	1 961 335,16	3 096 134,83	Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-3 229 518,19	117 158 180,00
Aineelliset hyödykkeet	601 415 520,99	604 370 349,83	POISTOERO JA VAPAAHETOISET VARAUKSET	41 610 454,13	43 414 919,75
Maa- ja vesialueet	114 346 724,78	111 346 585,13	Poistoero	34 047 015,67	35 851 481,29
Rakennukset	234 912 193,72	245 091 757,30	Vapaaehtoiset varaukset	7 563 438,46	7 563 438,46
Kiinteät rakenteet ja laitteet	239 093 112,34	238 268 730,92	PAKOLLISET VARAUKSET	2 789 711,43	3 981 521,18
Koneet ja kalusto	25 218,98	103 380,18	Muut pakolliset varaukset	2 789 711,43	3 981 521,18
Muut aineelliset hyödykkeet	44 563,54	44 563,54	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMA	4 750,00	31 500,00
Ennakkomaksut ja keskenäiset hankinnat	12 993 707,63	9 515 332,76	Valtion toimeksiannot	4 750,00	31 500,00
Sijoitukset	9 591 907,86	11 975 087,86	VIERAS PÄÄOMA	81 879 865,46	80 233 946,82
Osakkeet ja osuudet	9 415 346,08	11 811 566,08	Pitkäaikainen	62 782 577,15	63 707 326,55
Muut saamiset	176 561,78	163 521,78	Lainat kunnalta/kuntayhtymältä	60 662 000,05	61 745 333,38
VAIHTUVAT VASTAAVAT	260 296 284,65	258 376 871,91	Saadut ennakot	370 000,00	370 000,00
Saamiset	260 296 142,65	258 376 771,91	Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	1 079 408,46	1 208 925,59
Pitkäaikaiset saamiset	281 388,51	1 676 501,22	Siirtovelat	671 168,64	383 067,58
Muut saamiset	281 388,51	1 676 501,22	Lyhytaikainen	19 097 288,31	16 526 620,27
Lyhytaikaiset saamiset	260 014 754,14	256 700 270,69	Lainat kunnalta/Kuntayhtymältä	1 083 333,33	1 083 333,33
Myyntisaamiset	1 990 760,46	1 876 610,34	Saadut ennakot	0,00	83 357,50
Saamiset kunnalta	256 874 338,54	254 241 069,65	Ostovelat	15 206 012,52	11 405 318,35
Muut saamiset	506 558,70	259 552,00	Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	401 968,43	381 245,94
Siirtosaamiset	643 096,44	323 038,70	Siirtovelat	2 405 974,03	3 573 365,15
Rahat ja pankkisaamiset	142,00	100,00	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	873 371 504,24	877 978 129,16
VASTAAVAA YHTEENSÄ	873 371 504,24	877 978 129,16			
Taseen tunnusluvut	2016	2015			
Omavaraisuusaste, %	90,3	90,5			
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	43,2	38,7			
Kertynyt yli-/alijäämä (1.000 €)	385 338	388 568			
Lainakanta 31.12. (1.000 €)	61 745	62 829			

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Kiinteistöliikelaitos

RAHOITUSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Toiminnan rahavirta	19 936 813,80	52 213 150,00
Liikelylimäämä (-alijäämä)	23 844 720,83	49 090 620,99
Poistot ja arvonalentumiset	43 594 869,69	47 419 972,86
Rahoitustuotot ja -kulut	-28 878 704,64	-23 368 966,67
Satunnaiset erät	0,00	89 651 112,23
Tulorahoituksen korjauserät	-18 624 072,08	-110 579 589,41
Investointien rahavirta	-19 623 529,70	113 182 807,14
Investointimenot	-42 198 404,51	-45 410 403,91
Rahoitusosuudet investointimenoihin	700 000,00	1 458 236,70
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	21 874 874,81	157 134 974,35
Toiminnan ja investointien rahavirta	313 284,10	165 395 957,14
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	-13 040,00	-8 400,00
Antolainasaamisten lisäykset muilta	-13 040,00	-8 400,00
Lainakannan muutokset	-1 083 333,33	-1 083 333,33
Pitkäaikaisten lainojen vähennys kunnalle / kuntayhtymälle	-1 083 333,33	-1 083 333,33
Muut maksuvalmiuden muutokset	783 131,23	-164 304 223,81
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-26 750,00	29 000,00
Saamisten muutokset kunnalta / kuntayhtymältä	-2 633 268,89	-164 327 673,22
Saamisten muutokset muilta	713 898,15	3 032 702,86
Korottomien velkojen muutos muilta	2 729 251,97	-3 038 253,45
Rahoituksen rahavirta	-313 242,10	-165 395 957,14
Rahavarojen muutos	42,00	0,00
Rahavarojen muutos	42,00	0,00
Rahavarat 31.12.	142,00	100,00
Rahavarat 1.1.	100,00	100,00
Rahoituslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	162 855 438	150 991 205
Investointien tulorahoitus, %	92,9	166,4
Lainanhoitokate	12,8	23,5
Quick ratio	13,6	15,6
Current ratio	13,9	15,9

Turun Vesiliikelaitoksen toimintakertomus

1. Liikelaitosjohtajan katsaus

Vesiliikelaitos on toiminut vuoden 2009 alusta kuntalain mukaisena kunnallisena liikelaitoksena. Liikelaitoksella on seitsenjäseninen johtokunta, joka ohjaa ja valvoo liikelaitoksen toimintaa ja vastaa sen hallinnon ja toiminnan sekä sisäisen valvonnan asianmukaisesta järjestämisestä.

Kaupunginvaltuusto päätti 20.6.2016 Turun Vesihuolto Oy:n muodostamisesta. Liiketoimintakauppaa valmistettiin koko syksyn ja kaupunginhallitus päätti 5.12.2016 Turun Vesiliikelaitoksen liiketoiminnan liikkeen luovutuksesta Turun Vesihuolto Oy:lle. Luovutushetki oli 1.1.2017. Liikkeenluovutuksessa yhtiölle siirtyi Turun Vesiliikelaitoksen liiketoiminta sekä vakituinen ja määräaikainen henkilöstö, yhteensä 70 henkilöä.

Vesiliikelaitoksen toiminnan painopisteet on asetettu siten, että ne tukevat valtuuston vahvistamia kaupungin strategisia tavoitteita. Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet liittyvät talouteen sekä verkoston laajentamiseen uusille asutusalueille. Tavoitteet toteutuivat vähintään suunnitelmien mukaisesti lukuun ottamatta muutamaa strategisen maankäytön hanketta, jotka viivästyivät tai siirtyivät Vesiliikelaitoksesta riippumattomista syistä. Tavoitteenmukaista investointivaraa ei tämän vuoksi täysimääräisesti käytetty. Vesi- ja viemärijohtoverkostoa rakennettiin uusille kaava-alueille. Vesiliikelaitoksen kannalta merkittävimpiä rakennuskohteita olivat Syvälahti, Munttismäki ja VR:n konepaja sekä saneerauskohteista Jäkärän siirtolinjat. Erillisviemärintiä kehitettiin erityisesti Nummenmäen, Kupittaaan sekä Raunistula/Kastu alueilla.

Liikevaihto toteutui budjetoitua paremmin, vaikka päätuotteiden myynti oli ennakoitua vähäisempää. Vuoden alusta korotettu talousveden käyttömaksu kompensoi jossain määrin vähentynyttä myyntiä. Liittymismaksuja kertyi puolestaan selvästi budjetoitua enemmän. Jo alkuvuodesta oli tiedossa, että Turun seudun puhdistamo Oy:n vuoden 2015 laskutuksen hyvitys tulee olemaan suurempi kuin mitä edelliskauden tilinpäätöksessä oli siirtosaamisena arvioitu. Tämän lisäksi Turun Seudun Vesi Oy:n ja Turun seudun puhdistamo Oy:n vuoden 2016 laskutushyvitykset muodostivat suurimman osan kustannussäästöistä.

Kaupunginhallitukseen nähden sitovana mittarina oli sekaviemärin pituuden väheneminen, mikä on myös asetettu Itämerihaasteessa kaupungin tavoitteeksi. Toimenpiteillä pyritään parantamaan erityisesti Kakolanmäen jätevedenpuhdistamon toimintaedellytyksiä ja vähentämään tulvatilanteissa vesistöön ohitetun laimean jäteveden määrää. Tavoite toteutui ja sekaviemärin pituus oli vuoden lopussa 49,4 km, mikä vastaa n. 8,2 % jätevesiviemäriverkoston kokonaispituudesta. Sekaviemärin pituus on lyhentynyt tarkastelun lähtötasovuodesta 2012 yhteensä 5,4 km eli hieman yli kilometrin vuodessa.

Vesiliikelaitoksen toimintaa seurattiin myös toiminnallisten tunnuslukujen kautta, joista osa on johtokuntaan nähden sitovia ja samalla myös tilinpäätöksen yhteydessä kaupunginhallitukselle ja –valtuustolle tiedoksi annettavia toimintaa kuvaavia lukuja.

Veden vertailuhintaa ei ole jatkuvana mittarina seurattu, mutta asiaa on käsitelty omana pykälänä, kun valtakunnalliset vertailuhintatilastot ovat valmistuneet. Turun Vesiliikelaitoksen käyttömaksut olivat edelleen seutukunnan halvimmat ja myös vertailuhinnat, joissa esimerkkikiinteistöjen vesikustannuksissa on otettu huomioon myös kiinteät hinnat, ovat kilpailukykyiset. Valtakunnallisesti taksoissa oli tapahtunut alenemista, joka johtunee vesihuoltolain veloitteesta erottaa hulevesimaksut vesihuollon maksuista. On kuitenkin mahdotonta arvioida, kuinka kattavasti hulevesien maksut ovat sisältyneet muiden laitosten vesihuoltomaksuihin ja kuinka kattavasti erotteluvelvoitetta toteutettu. Vertailuhinnassa Turun ero muihin suuriin kaupunkeihin kasvoi. Syynä oli vuoden alussa toteutettu talousveden käyttömaksun korotus, jonka vaikutus vertailuhintaan oli suurempi kuin hulevesiosuuden vähentäminen liittymismaksuista.

Eräänä verkostojen saneeraukseen liittyvänä mittarina on seurattua uusiutumiskäyttä, joka ei kerro verkoston kunnosta tai saneeraustarpeesta. Se on informatiivinen mittari, joka kertoo, kuinka monta vuotta kuluu ennen kuin koko johtopituus on saneerattu, jos metrimääräisesti saneerataan saman verran. Uusiutumissajan osalta tavoite saavutettiin erinomaisesti. Verkostoja saneerattiin metrimääräisesti vesijohdon osalta enemmän kuin

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Vesiliikelaitos

---

kertaakaan 30 vuoden tarkastelujaksolla. Viemäriverkoston osalta on samalla tarkastelu-jaksolla ainoastaan kahtena vuotena saneerattu pidempi määrä. Voi hyvin todeta, että panostus verkostojen saneeraukseen oli kokonaisuutena ennä-tyksellinen. Verkon kuntoa kuvaavat mittarit toteutuivat vesijohdon osalta hyvin, vaikka kohosivatkin hieman viime vuodesta. Tämä osaltaan kertoo sen, että toimenpiteet ovat olleet oikein kohden-nettuja. Viemäriverkon osalta tunnusluvut toteutuivat erinomaisesti. Saneeraustoimenpiteiden lisäksi vähä-sateinen vuosi vaikutti suotuisasti erityisesti ohitusten vähyyteen ja huleveden määrään viemäriverkostossa.

Kaupunginvaltuusto päätti toukokuussa, että kokonaisvastuu hulevesistä, mukaan lukien hulevesiviemärit siirtyy vesihuoltolaitokselta kaupungille vuoden 2017 vaihteessa. Päätöksen mukaisesti kaupungissa otetaan samasta ajankohdasta käyttöön julkisoikeudellinen hulevesimaksu ja vesihuollon jätevesimaksuja, jotka sisälsivät myös hulevesiviemäroinnin ylläpitokulut, alennetaan vastaavasti. Julkisoikeudellisen hulevesimak-sun suuruudesta ei toistaiseksi ole päätöstä, mutta Vesiliikelaitoksen johtokunta päätti 15.12.2016 alentaa jätevesimaksua ja muuttaa liittymismaksua niin, että siinä ei enää ole huleveden osuutta. Tilinpäätöksessä on erikseen esitetty huleveden eriytetty tase, tulos- ja rahoituslaskelma vesihuoltolain vaatimusten mukaises-ti.

2. Hallinto

Turun vesilaitoksen käytännön toimintaa ohjaa johtokunnan 12.11.2015 § 11 hyväksymät hyvän hallinnon periaatteet, jossa määritellään tarkemmin liikelaitoksen asema, tehtävät, liikelaitosjohtajan tehtävät sekä laitoksen organisaatio. Hyvän hallinnon periaatteita päätettiin muuttaa 17.11.2016 § 97 mm. siten, että asia-kaspalveluyksikkö perustettiin ja matriisitoiminnot määritettiin. Uudet hyvän hallinnon periaatteet astuivat voimaan 31.12.2016.

Johtokunta on hyväksynyt 17.12.2009 vesilaitoksen toimintaa ohjaavan toimintapolitiikan. Toimintapolitiikka määrittää myös ympäristöjohtamisen periaatteet. Toimintapolitiikan käytännöt on kirjattu vesilaitoksen toimin-tajärjestelmään, joka perustuu laatujohtamismääntästandardiin SFS-EN ISO 9001 (vahvistettu 2001) ja ympäristö-järjestelmästandardiin SFS-EN ISO 14001 (vahvistettu 2004).

Vesilaitosta johtaa liikelaitosjohtaja ja hänen tukenaan toimii johtoryhmä. Johtoryhmässä ovat johtajan lisäksi tulosityksiköiden päälliköt, controller, laadusta, kehittämisestä ja viestinnästä vastaavat sekä kaksi henkilöstön edustajaa. Vesilaitoksen yhteiskuntavastuutoiminta on kiinteä osa normaalia toimintaa eikä sitä varten ole erityistä johtamisorganisaatiota.

Vesilaitoksen toiminta jakautui toimintavuoden aikana kahteen tulosityksikköön – hallinto ja verkostot. Tulosityksiköiden tehtävänä on huolehtia yksikön toimialaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta yksikön tavoitteiden ja määrärahojen puitteissa. Yksiköiden päälliköt vastaavat yksikön tuloksesta sekä toiminnan kehittämisestä ja koordinoinnista.

Vesiliikelaitoksen johtokunta 2016:

Jäsenet:	Varajäsenet (henk.koht.)
Mansikka-Aho Hanna	Hannula Annemari
Hovirinta Mirja	Merinen Susanna
Lundahn Kjell (pj)	Lindgren Matti
Raunio Tanja	Roine Erja-Maija
Saarela Pekka	Tuomi Marcus
Laaksonen Seppo	Mäenpää Olavi
Weber Konsta (varapj)	Tuomola Arto

Kaupunginhallituksen edustajana kokouksissa on Raija Eeva. Johtokunnan sihteerinä on toiminut vesilaitok-sen hallintopäällikkö Juha Heininen.

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Vesiliikelaitos

---

3. Tulos

Tulosta on käsitelty tässä kokonaisuutena, joka kattaa vesihuoltolain mukaisen toiminnan lisäksi myös hulevedenviemäröinnin. Toiminnat on eritelty vesihuoltolain mukaisesti ja huleveden viemäröinnille sekä vesihuoltopalveluille on esitetty erilliset taseet sekä tulos- ja rahoituslaskelmat.

Liikevaihto oli n. 42,9 milj. euroa ja kasvoi 6 % vuodesta 2015. Liikevaihto oli tavoitetta parempi, vaikka päätuotteiden myynti jäi suunniteltua heikommaksi. Kaikkien muiden tuotteiden osalta myynti puolestaan toteutui suunniteltua paremmin. Liikelyijäämäksi muodostui 7,4 milj. euroa, joka on 17 % liikevaihdosta. Peruspääoman korkoa tuloutettiin talousarvion mukaisesti 4,05 milj. euroa. Tilikauden tulos muodostui 3.348.177 euroa ylijäämäiseksi.

Investointeihin käytettiin 12,0 milj. euroa ja investointitasoksi muodostui 28 % liikevaihdosta. Uudisinvestointien osuus oli 3,2 milj. euroa. Uudisinvestointien rahoitukseen saatiin liittymismaksuja 3,1 milj. euroa eli n. 95 % investointikustannuksista. Uudisinvestointien osalta kulut ja tulot eivät yleensä kohdennu samalle tilivuodelle. Investointeja ei pystytty tekemään täysin suunnitellusti, koska hankkeet jatkuivat viivästyksistä johtuen vuoden vaihteen yli tai siirtyivät asiakkaan pyynnöstä myöhemmin toteutettavaksi. Valtuusto hyväksyi budjettikäsitteilyn yhteydessä 5,2 milj. euron alijäämän investointien rahoittamisen. Budjetoitua paremman tuloksen ja hieman alhaisempaa toteutuneen investointitasoa vuoksi rahoitusaliijäämä muodostui 4,1 milj. euroa alhaisemmaksi ollen 1,1 milj. euroa.

Johtokunta seurattavana oli kuukausittain ja neljännesvuosittain toimintaa kuvaavia mittareita. Mittarit toteutuivat pääsääntöisesti tavoitteiden mukaisesti tai jopa erinomaisesti. Laskuttamattoman talousveden määrässä ei kuitenkaan aivan saavutettu erittäin haasteelliseksi asetettua tavoitetta. Veden laatuindeksi, joka on useampana vuotena ollut 100 %, jäi nyt 99,3 %. Syynä oli yhdessä Paattisten alueen vesinäytteessä ollut laatusuosituksen ylittävä mangaanipitoisuus.

Edellisvuosien tapaan Turun Seudun Vesi Oy:n ja Turun seudun puhdistamo Oy:n tasauslaskutus on arvioitu aikaisempiin vuosiin suhteutettuna ja varovaisuusperiaatteella siirtosaamiskirjauksena. Tilinpäätöksessä on otettu huomioon yhtiöiltä tammikuussa saatu ennakkotieto, joka voi muuttua, kun yhtiöiden tilinpäätökset valmistuvat.

4. Henkilöstö

Vesilaitoksen henkilöstön määrä 31.12.2016 oli 73, joista 71 oli vakituista ja loput määräaikaisia. Vakituisiin työsuhteisiin rekrytoitiin vuoden kuluessa viisi uutta henkilöä. Tästä huolimatta henkilöstömäärä oli suunniteltua alhaisempi.

Palkkamenot ilman sivukuluja olivat 3,1 milj. € ja sivukuluineen 4,7 milj. €. Henkilöstömenot olivat 1 % budjetoitua korkeammat.

Henkilöstöohjelman mukaisista tavoitteista seurattiin työvoiman tunnuslukuja. Tavoitteet saavutettiin hyvin. Henkilötyövuosien määrä oli vuoden lopussa 70,5.

5. Arvio merkittävimmistä riskeistä

Vesiliikelaitoksen merkittävimmät riskit on kartoitettu kaupungin riskienhallinnan ohjeistuksen mukaan. Talousarviossa on vuosittain varauduttu tyypillisiin toiminnan riskeihin. Tilikauden aikana ei ole raportoitu sellaisia riskejä, joista aiheutuisi arvaamattomia menetyksiä tai vahinkoa liikelaitoksen toiminnalle.

Vesihuollon riskienhallinnan työkaluilla WSP ja SSP (Water ja Sanitation Safety Plan) arvioitiin kattavasti vesihuollon riskejä sekä määritettiin niille hallintakeinoja. Työ jatkuu vuonna 2017. Vuoden aikana osana yhtiöittämisprosessia käytiin kattavasti läpi Vesiliikelaitoksen sopimuksia.

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Vesiliikelaitos

Merkittäväksi liiketoiminnan riskiksi on jo aiemmin todettu rakentamisen tyrehtyminen ja sitä kautta liittymismaksutulojen alentuminen ja jo tehtyjen investointien vajaa käyttö.

6. Selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä

Liikelaitoksella ei ole tiedossa lakien ja säännösten tai hyvän hallinto- ja johtamistavan vastaisia toimia, joista seuraisi merkittävä korvaus, kanne, muu vaatimus tai oikeusseuraamus.

Sisäisen valvonnan ohje kattaa myös riskienhallinnan. Liikelaitosjohtaja vastaa laitoksen riskienhallintatyöstä, riskien kartoituksesta, riskienhallinnan suunnittelusta, toteutuksesta ja raportoinnista. Tulosityksiköiden päälliköt vastaavat riskienhallinnasta omilla toimialueillaan.

Tuloksen muodostumisesta ja talousarvion toteutumisesta ja mahdollisista poikkeamista raportoidaan johtokunnalle tilikauden aikana kuukausittain. Valtuustoon nähden sitovien tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan kaupunginhallitukselle ja kaupunginvaltuustolle tilikauden aikana sekä kaupungin tilinpäätökseen sisältyvissä toteutumisvertailuissa kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti.

7. Johtokunnan esitys tilikauden tuloksen käsittelystä

Vesiliikelaitoksen tilikauden ylijäämä ennen varauksia oli 3.308.855,21 euroa. Johtokunta esittää tilikauden tuloksen käsittelystä seuraavaa:

- vähennetään Vesiliikelaitoksen kertynyttä poistoeroa investointivarauksella toteutettujen investointien hankintamenosta tehdyn suunnitelma-poiston määrällä, yhteensä 39.321,36 euroa
- Vesiliikelaitoksen tilikauden ylijäämä 3.348.176.57 euroa siirretään liikelaitoksen taseen omaan omaan.

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Vesiliikelaitos

TULOSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Liikevaihto	42 917 379,00	40 397 686,48
Valmistus omaan käyttöön	698 986,78	698 097,67
Liiketoiminnan muut tuotot	11 914,34	10 996,20
Materiaalit ja palvelut	-23 002 316,65	-25 240 090,66
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-12 562 098,41	-12 664 454,66
Palveluiden ostot	-10 440 218,24	-12 575 636,00
Henkilöstökulut	-4 702 375,83	-4 425 811,66
Palkat ja palkkiot	-3 113 640,30	-2 932 029,70
Henkilösivukulut	-1 588 735,53	-1 493 781,96
Eläkekulut	-1 384 768,25	-1 324 046,62
Muut henkilösivukulut	-203 967,28	-169 735,34
Poistot ja arvonalentumiset	-7 515 511,25	-7 334 287,67
Suunnitelman mukaiset poistot	-7 515 511,25	-7 334 287,67
Liiketoiminnan muut kulut	-1 048 599,22	-888 964,40
Vuokratulot	-952 350,86	-831 741,47
Muut liiketoiminnan kulut	-96 248,36	-57 222,93
Liikelylijäämä (-alijäämä)	7 359 477,17	3 217 625,96
Rahoitustuotot ja -kulut	-4 050 621,96	-4 050 637,21
Korvaus peruspääomasta	-4 050 621,96	-4 050 621,96
Muut rahoituskulut		-15,25
Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä	3 308 855,21	-833 011,25
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	3 308 855,21	-833 011,25
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	39 321,36	39 321,36
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	3 348 176,57	-793 689,89

Tuloslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Sijoitetun pääoman tuotto, %	5,2	2,3
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	5,2	2,3
Voitto, %	7,7	-2,1

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Vesiliikelaitos

TASE

VASTAAVAA	2016	2015	VASTATTAVAA	2016	2015
	EUR	EUR		EUR	EUR
PYSYVÄT VASTAAVAT	147 758 409,27	143 263 831,97	OMA PÄÄOMA	143 252 622,49	139 904 445,92
Aineettomat hyödykkeet	0,00	112 827,11	Peruspääoma	110 013 150,55	110 013 150,55
Aineettomat oikeudet	0,00	3 140,00	Edellisen tilikauden ylijäämä (alijäämä)	29 891 295,37	30 684 985,26
Ennakkomaksut	0,00	109 687,11	Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	3 348 176,57	-793 689,89
Aineelliset hyödykkeet	133 157 551,34	128 550 146,93	POISTOERO JA VAPAAHETOISET VARAUKSET	888 544,77	927 866,13
Maa- ja vesialueet			Poistoero	888 544,77	927 866,13
Rakennukset	1 367 369,81	1 446 249,71	PAKOLLISET VARAUKSET	50 000,00	0,00
Kiinteät rakenteet ja laitteet	122 583 400,48	115 686 031,00	Muut pakolliset varaukset	50 000,00	0,00
Koneet ja kalusto	254 250,48	215 839,95			
Muut aineelliset hyödykkeet	6 661,42	6 661,42			
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	8 945 869,15	11 195 364,85	VIERAS PÄÄOMA	18 598 872,02	18 239 769,52
Sijoitukset	14 600 857,93	14 600 857,93			
Osakkeet ja osuudet	14 600 857,93	14 600 857,93			
VAIHTUVAT VASTAAVAT	15 031 630,01	15 808 249,60	Pitkäaikainen	12 295 698,01	12 295 698,01
Vaihto-omaisuus	407 379,52	0,00	Korottomat velat kunnalta	8 901,78	8 901,78
Aineet ja tarvikkeet	407 379,52	0,00	Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	12 286 796,23	12 286 796,23
Saamiset	14 624 250,49	15 808 249,60	Lyhytaikainen	6 303 174,01	5 944 071,51
Lyhytaikaiset saamiset	14 624 250,49	15 808 249,60	Ostovelat	5 415 142,33	3 592 649,38
Myyntisaamiset	8 922 535,07	10 068 950,44	Korottomat velat kunnalta	0,00	1 311 800,28
Saamiset kunnalta	4 231 560,17	5 164 156,84	Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	148 777,10	119 029,23
			Siirtovelat	739 254,58	920 592,62
VASTAAVAA YHTEENSÄ	162 790 039,28	159 072 081,57	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	162 790 039,28	159 072 081,57

Taseen liitetiedot	2016	2015
Omavaraisuusaste, %	88,5	88,5
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	43,3	45,1
Kertynyt yli-/alijäämä (1.000 €)	33 239	29 891
Lainakanta 31.12. (1.000 €)	9	9

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Vesiliikelaitos

RAHOITUSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Toiminnan rahavirta	10 874 366,46	6 499 276,42
Liikelylimäämä (-alijäämä)	7 359 477,17	3 217 625,96
Poistot ja arvonalentumiset	7 515 511,25	7 334 287,67
Rahoitustuotot ja -kulut	-4 050 621,96	-4 050 637,21
Tulorahoituksen korjaukset	50 000,00	-2 000,00
Investointien rahavirta	-12 010 088,55	-10 615 151,26
Investointimenot	-12 010 088,55	-10 657 151,26
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,00	40 000,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	0,00	2 000,00
Toiminnan ja investointien rahavirta	-1 135 722,09	-4 115 874,84
Muut maksuvalmiuden muutokset	1 135 722,09	4 115 874,84
Vaihto-omaisuuden muutos	-407 379,52	0,00
Saamisten muutokset kunnalta / kuntayhtymältä	932 596,67	2 457 215,29
Saamisten muutokset muilta	251 402,44	923 383,91
Korottomien velkojen muutos kunnalta / kuntayhtymältä	-1 311 800,28	-381 899,93
Korottomien velkojen muutos muilta	1 670 902,78	1 117 175,57
Rahoituksen rahavirta	1 135 722,09	4 115 874,84
Rahavarojen muutos	0,00	0,00
Rahoituslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	-20 238 443	-19 812 150
Investointien tulorahoitus, %	90,1	61,2
Quick ratio	2,3	2,7
Current ratio	2,4	2,7

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot V-S Aluepelastuslaitos

Varsinais-Suomen Aluepelastuslaitoksen tilinpäätöslaskelmat

TULOSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Liikevaihto	38 324 039,11	37 818 349,74
Liiketoiminnan muut tuotot	4 921 903,35	5 151 915,10
Materiaalit ja palvelut	-7 578 568,11	-7 658 538,07
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-1 642 015,59	-1 716 673,39
Palveluiden ostot	-5 936 552,52	-5 941 864,68
Henkilöstökulut	-27 582 249,05	-27 302 500,92
Palkat ja palkkiot	-21 919 321,40	-21 658 399,55
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-4 000 875,08	-4 380 581,70
Muut henkilösivukulut	-1 662 052,57	-1 263 519,67
Poistot ja arvonalentumiset	-1 696 676,12	-1 615 923,57
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 696 676,12	-1 615 923,57
Liiketoiminnan muut kulut	-5 759 194,03	-5 912 094,39
Vuokratulot	-5 523 974,47	-5 636 464,32
Muut liiketoiminnan kulut	-235 219,56	-275 630,07
Liikeylijäämä (-alijäämä)	629 255,15	481 207,89
Rahoitustuotot ja -kulut	1 921,50	1 360,68
Muut rahoitustuotot	1 921,50	1 360,68
Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä	631 176,65	482 568,57
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	631 176,65	482 568,57
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	631 176,65	482 568,57

Tuloslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Sijoitetun pääoman tuotto, %	6,6	5,3
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	6,6	5,3
Voitto, %	1,6	1,3

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot V-S Aluepelastuslaitos

TASE					
VASTAAVAA	2016	2015	VASTATTAVAA	2016	2015
	€	€		€	€
PYSYVÄT VASTAAVAT	9 929 774,04	9 298 597,39	OMA PÄÄOMA	9 912 439,19	9 281 262,54
Aineettomat hyödykkeet	17 061,76	21 417,96	Edellisen tilikauden ylijäämä (alijäämä)	9 281 262,54	8 798 693,97
Aineettomat oikeudet	17 061,76	21 417,96	Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	631 176,65	482 568,57
Aineelliset hyödykkeet	9 912 712,28	9 277 179,43			
Koneet ja kalusto	9 290 815,10	7 447 453,65			
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	621 897,18	1 829 725,78			
VAIHTUVAT VASTAAVAT	8 362 803,02	7 052 029,28	VIERAS PÄÄOMA	8 380 137,87	7 069 364,13
Saamiset	8 362 403,02	7 051 629,28	Lyhytaikainen	8 380 137,87	7 069 364,13
Lyhytaikaiset saamiset	8 362 403,02	7 051 629,28	Ostovelat	2 121 174,41	1 104 487,32
Myntisaamiset	190 899,86	100 677,51	Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	849 833,48	854 893,16
Saamiset kunnalta	7 576 054,73	6 365 113,65	Siirtovelat	5 409 129,98	5 109 983,65
Muut saamiset	15 067,15	6 344,85			
Siirtosaamiset	580 381,28	579 493,27			
Rahat ja pankkisaamiset	400,00	400,00			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	18 292 577,06	16 350 626,67	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	18 292 577,06	16 350 626,67
Taseen liitetiedot	2016	2015			
Omavaraisuusaste, %	54,2	56,8			
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	19,4	16,5			
Kertynyt yli-/alijäämä (1.000 €)	9 912	9 281			

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot V-S Aluepelastuslaitos

RAHOITUSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Toiminnan rahavirta	2 263 170,18	2 068 189,52
Liikelylimäämä (-alijäämä)	629 255,15	481 207,89
Poistot ja arvonalentumiset	1 696 676,12	1 615 923,57
Rahoitustuotot ja -kulut	1 921,50	1 360,68
Tulorahoituksen korjauserät	-64 682,59	-30 302,62
Investointien rahavirta	-2 263 170,18	-2 068 189,52
Investointimenot	-2 327 852,77	-2 731 068,55
Rahoitusosuudet investointimenoihin		625 500,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	64 682,59	37 379,03
Toiminnan ja investointien rahavirta	0,00	0,00
Rahoituksen rahavirta		
Muut maksuvalmiuden muutokset	0,00	0,00
Saamisten muutokset kunnalta / kuntayhtymältä	-1 210 201,08	-6 559,46
Saamisten muutokset muilta	-99 832,66	-238 448,45
Korottomien velkojen muutos muilta	1 310 033,74	245 007,91
Rahoituksen rahavirta	0,00	0,00
Rahavarojen muutos	0,00	0,00
Rahavarojen muutos	0,00	0,00
Rahavarat 31.12.	400,00	400,00
Rahavarat 1.1.	400,00	400,00
Rahoituslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	-17 335	-17 335
Investointien tulorahoitus, %	100,0	99,7
Quick ratio	1,0	1,0
Current ratio	1,0	1,0

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Turun Työterveystalo

Turun Työterveystalon tilinpäätöslaskelmat

TULOSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Liikevaihto	7 576 142,60	7 419 388,40
Liiketoiminnan muut tuotot	22 202,50	34 735,45
Materiaalit ja palvelut	-1 475 649,98	-1 562 900,78
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-162 642,50	-118 622,87
Palveluiden ostot	-1 313 007,48	-1 444 277,91
Henkilöstökulut	-4 393 091,87	-4 227 519,07
Palkat ja palkkiot	-3 555 815,97	-3 428 174,11
Henkilösivukulut	-837 275,90	-799 344,96
Eläkekulut	-613 399,59	-597 571,50
Muut henkilösivukulut	-223 876,31	-201 773,46
Liiketoiminnan muut kulut	-686 627,61	-672 593,76
Vuokratulot	-659 002,18	-657 695,33
Muut liiketoiminnan kulut	-27 625,43	-14 898,43
Liikeylijäämä (-alijäämä)	1 042 975,64	991 110,24
Rahoitustuotot ja -kulut	502,25	463,14
Muut rahoitustuotot	502,25	463,14
Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä	1 043 477,89	991 573,38
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	1 043 477,89	991 573,38
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	1 043 477,89	991 573,38

Tuloslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Sijoitetun pääoman tuotto, %	27,2	35,2
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	27,2	35,1
Voitto, %	13,8	13,4

TASE	2016	2015	VASTATTAVAA	2016	2015
VASTAAVAA	€	€		€	€
VAIHTUVAT VASTAAVAT	5 430 499,95	4 244 755,13	OMA PÄÄOMA	4 355 148,38	3 311 670,49
Saamiset	5 430 499,95	4 244 755,13	Edellisen tilikauden ylijäämä (alijäämä)	3 311 670,49	2 320 097,11
Lyhytaikaiset saamiset	5 430 499,95	4 244 755,13	Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	1 043 477,89	991 573,38
Myyntisaamiset	14 871,74	15 329,41			
Saamiset kunnalta	5 415 628,21	4 229 425,72	VIERAS PÄÄOMA	1 075 351,57	933 084,64
			Lyhytaikainen	1 075 351,57	933 084,64
			Ostovelat	118 447,49	54 306,08
			Korottomat velat kunnalta	0,00	11 340,05
			Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	144 764,50	136 771,12
			Siirtovelat	812 139,58	730 667,39
VASTAAVAA YHTEENSÄ	5 430 499,95	4 244 755,13	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	5 430 499,95	4 244 755,13

Taseen tunnusluvut	2016	2015
Omavaraisuusaste, %	80,2	78,0
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	14,2	12,5
Kertynyt yli-/alijäämä (1.000 €)	4 355	3 312

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Turun Työterveystalo

RAHOITUSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Toiminnan rahavirta	1 043 477,89	991 573,38
Liikeylimäärä (-alijäämä)	1 042 975,64	991 110,24
Rahoitustuotot ja -kulut	502,25	463,14
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 043 477,89	991 573,38
Rahoituksen rahavirta		
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 043 477,89	-991 573,38
Saamisten muutokset kunnalta / kuntayhtymältä	-1 186 202,49	-1 069 831,18
Saamisten muutokset muilta	457,67	70 099,04
Korottomien velkojen muutos kunnalta / kuntayhtymältä	-11 340,05	11 340,05
Korottomien velkojen muutos muilta	153 606,98	-3 181,29
Rahoituksen rahavirta	-1 043 477,89	-991 573,38
Rahavarojen muutos	0,00	0,00
Rahoituslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	4 355 148	3 311 670
Quick ratio	5,0	4,5
Current ratio	5,0	4,5

Turun Työterveystalon toiminta taseyksikkönä alkanut 1.1.2013.

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 2015 on 4 vuodelta.

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Vahinkorahasto

Vahinkorahaston tilinpäätöslaskelmat

TULOSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Liikevaihto		
Liiketoiminnan muut kulut	-60 058,87	-44 625,54
Liikeylijäämä (-alijäämä)	-60 058,87	-44 625,54
Rahoitustuotot ja -kulut	6 656 166,89	2 711 617,26
Korkotuotot	1 108 622,87	1 130 522,01
Muut rahoitustuotot	6 171 438,20	5 085 168,77
Muut rahoituskulut	-623 894,18	-3 504 073,52
Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä	6 596 108,02	2 666 991,72
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	6 596 108,02	2 666 991,72
Rahastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	60 058,87	44 625,54
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	6 656 166,89	2 711 617,26

TASE

VASTAAVAA	31.12.2016	31.12.2015	VASTATTAVAA	31.12.2016	31.12.2015
	€	€		€	€
PYSYVÄT VASTAAVAT	10 000 000,00	0,00	OMA PÄÄOMA	53 601 050,28	47 004 942,26
Sijoitukset	10 000 000,00	0,00	Muut omat rahastot	8 101 337,13	8 161 396,00
Muut lainasaamiset	10 000 000,00	0,00	Edellisen tilikausien ylijäämä	38 843 546,26	36 131 929,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT	43 601 050,28	47 004 942,26	Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	6 656 166,89	2 711 617,26
Saamiset	2 249 792,71	3 437 252,54			
Lyhytaikaiset saamiset	2 249 792,71	3 437 252,54			
Saamiset kunnalta	1 898 987,34	3 015 859,27			
Siirtosaamiset	350 805,37	421 393,27			
Rahoitusarvopaperit	41 351 257,57	43 567 689,72			
Osakkeet ja osuudet	23 813 572,57	18 143 498,72			
Joukkovelkakirjalainasaamiset	17 537 685,00	25 424 191,00			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	53 601 050,28	47 004 942,26	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	53 601 050,28	47 004 942,26

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot Vahinkorahasto

RAHOITUSLASKELMA	2016	2015
	€	€
Toiminnan rahavirta	6 596 108,02	2 666 991,72
Liikelymäämä (-alijäämä)	-60 058,87	-44 625,54
Rahoitustuotot ja -kulut	6 656 166,89	2 711 617,26
Toiminnan ja investointien rahavirta	6 596 108,02	2 666 991,72
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	-10 000 000,00	0,00
Antolainasaamisten lisäykset muilta	-10 000 000,00	0,00
Muut maksuvalmiuden muutokset	1 187 459,83	3 787 028,73
Saamisten muutokset kunnalta / kuntayhtymältä	1 116 871,93	3 725 824,98
Saamisten muutokset muilta	70 587,90	61 203,75
Rahoituksen rahavirta	-8 812 540,17	3 787 028,73
Rahavarojen muutos	-2 216 432,15	6 454 020,45
Rahavarojen muutos	-2 216 432,15	6 454 020,45
Rahavarat 31.12.	41 351 257,57	43 567 689,72
Rahavarat 1.1.	43 567 689,72	37 113 669,27

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

51. Liikelaitosten vaikutus kaupungin tilikauden tulokseen

	TILINPÄÄTÖS SIS.MUKANA		ELIMINOINNIT	KOKONAIS-TARKASTELU	TILINPÄÄTÖS ILMAN SIS.ERIÄ	
	Peruskaupunki	Liikelaitokset		Kaupungin tuloslaskelma	Peruskaupunki	Liikelaitokset
Toimintatuotot	255 932 537	231 394 662	171 940 728	315 386 471	204 334 936	111 051 535
Myyntituotot	151 102 530	53 532 610	52 346 044	152 289 096	101 194 329	51 094 767
Maksutuotot	60 759 422	5 429 842	843 114	65 346 151	59 916 308	5 429 843
Tuet ja avustukset	33 425 483	112 512	30 100	33 507 895	33 395 383	112 512
Vuokratuotot	6 153 432	152 998 168	117 892 077	41 259 522	6 119 395	35 140 128
Muut toimintatuotot	4 491 670	19 321 529	829 392	22 983 806	3 709 520	19 274 286
Valmistus omaan käyttöön	635 427	2 500 401	0	3 135 828	635 427	2 500 401
Toimintakulut	-1 323 614 658	-151 580 484	-171 984 834	-1 303 210 308	-1 156 137 242	-147 073 066
Henkilöstökulut	-506 493 908	-15 986 890	0	-522 480 798	-506 493 908	-15 986 890
Palkat ja palkkiot	-384 147 935	-11 844 176	0	-395 992 111	-384 147 935	-11 844 176
Henkilösivukulut	-122 345 972	-4 142 714	0	-126 488 687	-122 345 972	-4 142 714
Eläkekulut	-96 940 718	-3 384 500	0	-100 325 219	-96 940 718	-3 384 500
Muut henkilösivukulut	-25 405 254	-758 214	0	-26 163 468	-25 405 254	-758 214
Palvelujen ostot	-545 305 130	-70 348 335	-62 019 018	-553 634 447	-486 480 157	-67 154 290
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-40 837 021	-25 599 636	-1 146 161	-65 290 495	-40 062 309	-25 228 187
Avustukset	-107 568 582	-145 990	-1 257 585	-106 456 987	-106 310 996	-145 990
Vuokratulut	-125 401 089	-39 232 195	-116 789 473	-47 843 811	-9 549 307	-38 294 505
Muut toimintakulut	1 991 072	-267 438	9 227 404	-7 503 769	-7 240 566	-263 204
Toimintakate	-1 067 046 694	82 314 579	-44 106	-984 688 009	-951 166 879	-33 521 129
Verotuotot	737 040 599	0	0	737 040 599	737 040 599	0
Kunnan tulovero	607 015 639	0	0	607 015 639	607 015 639	0
Osuus yhteisöveron tuotoista	77 696 897	0	0	77 696 897	77 696 897	0
Kiinteistövero	52 328 063	0	0	52 328 063	52 328 063	0
Valtionosuudet	275 320 618	0	0	275 320 618	275 320 618	0
Rahoitustuotot ja -kulut	77 474 389	-32 929 327	44 106	44 500 956	44 485 952	15 004
Korkotuotot	25 110 528	0	2 093 980	23 016 548	23 016 548	0
Muut rahoitustuotot	61 114 647	17 517	30 894 457	30 237 707	30 220 190	17 517
Korkokulut	-7 591 581	-2 093 980	-2 093 980	-7 591 581	-7 591 581	0
Muut rahoituskulut	-1 159 205	-30 852 864	-30 850 351	-1 161 718	-1 159 205	-2 513
Vuosikate	22 788 912	49 385 252	0	72 174 164	105 680 289	-33 506 125
Poistot ja arvonalentumiset	-8 270 919	-51 110 381	0	-59 381 300	-8 270 919	-51 110 381
Suunnitelman mukaiset poistot	-8 066 282	-51 110 381	0	-59 176 663	-8 066 282	-51 110 381
Satunnaiset erät	-1 500 000	0	0	-1 500 000	-1 500 000	0
Satunnaiset tuotot	0	0	0	0	0	0
Satunnaiset kulut	-1 500 000	0	0	-1 500 000	-1 500 000	0
Tilikauden tulos	13 017 993	-1 725 129	0	11 292 865	95 909 371	-84 616 506
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	0	1 843 787	0	1 843 787	0	1 843 787
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0	0	0	0	0
Rahastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	15 055 460	0	0	15 055 460	15 055 460	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	28 073 453	118 658	0	28 192 112	110 964 831	-82 772 719

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätöksen liitetiedot

52. Liikelaitosten vaikutus kaupungin tilikauden rahoitukseen

	TILINPÄÄTÖS SIS.MUKANA		ELIMINOINNIT	KOKONAIS-TARKASTELU Kaupungin rahoituslaskelma	TILINPÄÄTÖS ILMAN SIS.ERIÄ	
	Peruskaupunki	Liikelaitokset			Peruskaupunki	Liikelaitokset
Toiminnan rahavirta	20 435 312	30 811 180		51 246 493	103 326 690	-52 080 197
Vuosikate	22 788 912	49 385 252		72 174 164	105 680 289	-33 506 125
Satunnaiset erät	-1 500 000			-1 500 000	-1 500 000	
Tulorahoituksen korjauserät	-853 600	-18 574 072		-19 427 672	-853 600	-18 574 072
Investointien rahavirta	-19 788 577	-31 633 618		-51 422 196	-19 788 577	-31 633 618
Investointimenot	-20 301 593	-54 208 493		-74 510 086	-20 301 593	-54 208 493
Rahoitusosuudet investointimenoihin	19 943	700 000		719 943	19 943	700 000
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	493 072	21 874 875		22 367 947	493 072	21 874 875
Toiminnan ja investointien rahavirta	646 735	-822 438		-175 703	83 538 112	-83 713 815
Rahoituksen rahavirta	-27 310 411	3 067 363		13 594 514	9 993 319	3 601 195
Antolainauksen muutokset				-35 459 208	-35 446 168	-13 040
Antolainasaamisten lisäykset	-35 446 168	-13 040		-42 863 040	-42 850 000	-13 040
Antolainasaamisten vähennykset	-42 850 000	-13 040		7 403 832	7 403 832	
Lainakannan muutokset	7 403 832			77 237 480	77 237 480	
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	77 237 480	-1 083 333	-1 083 333	150 000 000	150 000 000	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	150 000 000			-100 005 842	-100 005 842	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-100 005 842			27 243 322	27 243 322	
Oman pääoman muutokset	27 243 322	-1 083 333	-1 083 333			
Muut maksuvalmiuden muutokset	-61 957 565	4 150 697		-28 183 759	-31 797 994	3 614 235
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-30 719 951	3 619 526	1 083 333	422 303	449 053	-26 750
Vaihto-omaisuuden muutos	449 053	-26 750		1 283 588	1 690 967	-407 380
Saamisten muutos	1 690 967	-407 380		-33 495 668	-34 452 302	956 634
Korottomien velkojen muutos	-33 377 635	965 301	1 083 333	3 606 018	514 288	3 091 731
Rahavarojen muutos	-26 663 676	2 244 925		13 418 811	93 531 431	-80 112 620

Luettelot ja selvitykset

Tilinpäätös 2016

Luettelot ja selvitykset

---

12. Luettelot ja selvitykset

12.1 Tilinpäätökseen sisältyvien tunnuslukujen laskentakaavat

TULOSLASKELMA

KAUPUNKI JA KONSERNI

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista (Toimintatuotot/Toimintakulut, %)

$100 \times \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$

Vuosikate prosenttia poistoista

$100 \times \text{Vuosikate} / \text{poistot ja arvonalentumiset}$

Vuosikate €/ asukas

Asukasmäärä Tilikauden lopussa

LIKELAITOKSET

Sijoitetun pääoman tuotto, %

$100 \times (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalle/kuntayhtymälle maksetut korkokulut} + \text{Muille maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Sijoitettu korollinen vieras pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$

Myös ns. nollakorkoiset pitkäaikaiset lainat ovat sijoitettua pääomaa. Tunnusluvun tase-erät lasketaan tilikauden alun ja lopun keskiarvona.

Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %

$100 \times (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalle maksetut korkokulut} + \text{Muille maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Lainat kunnalta} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$

Myös ns. nollakorkoiset pitkäaikaiset lainat kunnalta otetaan tuotto, % -tunnusluvussa sijoitetuna pääomana huomioon. Tunnusluvun tase-erät lasketaan tilikauden alun ja lopun keskiarvona.

Voitto %

$100 \times (\text{Yli- ja alijäämä ennen varauksia} / \text{Liikevaihto})$

RAHOITUSLASKELMA

KAUPUNKI JA KONSERNI

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €

Tilinpäätösvouden ja neljän edellisen vuoden toiminnan ja investointien rahavirta –välitilosten yhteissumma

Investointien tulorahoitus, %

$100 \times \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

[omahankintameno = käyttöomaisuusinvestoinnit – (rahoitusosuudet)]

Tilinpäätös 2016

Luettelot ja selvitykset

Lainanhoitokate

(Vuosikate + Korkokulut) / (Korkokulut + Lainanlyhennykset)

Jos lainakannasta enemmän kuin 20 % on kertalyhenteisiä lainoja, otetaan lyhennyksen määräksi tunnuslukua laskettaessa laskennallinen vuosilyhennys, joka saadaan jakamalla edellä mainittu lainakanta 31.12. kahdeksalla.

Kassan riittävyys, pv

365 pv * Rahavarat 31.12 / Kassasta maksut tilikaudella

Rahavarat = Rahoitusarvopaperit + Rahat ja pankkisaamiset 31.12.

Kassasta maksut =

Tuloslaskelmasta:

Toimintakulut – Valmistus omaan käyttöön

Korkokulut

Muut rahoituskulut

Rahoituslaskelmasta:

Investointimenot

Antolainasaamisten lisäys

Pitkäaikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)

Asukasmäärä

LIIKELAITOKSET

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €

Tilinpäätösvouden ja neljän edellisen vuoden toiminnan ja investointien rahavirta – välitulosten yhteissumma

Investointien tulorahoitus, %

100 x (Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä + Poistot ja arvonalentumiset - Tuloverot) / Investointien omahankintameno

[omahankintameno = käyttöomaisuusinvestoinnit – (investointien rahoitusosuudet)]

Lainanhoitokate

(Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä + Poistot ja arvonalentumiset + Korkokulut – Tuloverot) / (Korkokulut + Lainanlyhennykset)

Jos lainakannasta enemmän kuin 20 % on kerta-lyhenteisiä lainoja, otetaan lyhennyksen määräksi tunnuslukua laskettaessa laskennal-linen vuosilyhennys, joka saadaan jakamalla edellä mainittu lainakanta 31.12. kahdeksalla.

Kassan riittävyys, pv

365 pv * Rahavarat 31.12 / Kassasta maksut tilikaudella

Rahavarat = Rahoitusarvopaperit + Rahat ja pankkisaamiset 31.12.

Kassasta maksut =

Tuloslaskelmasta:

Materiaalit ja palvelut

Henkilöstökulut

Liiketoiminnan muut kulut

- Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varaston lisäys

- Valmistus omaan käyttöön

Tilinpäätös 2016

Luettelot ja selvitykset

Korkokulut kunnalle
Korkokulut muille
Korvaus peruspääomasta
Tuloverot
Muut rahoituskulut
Rahoituslaskelmasta:
Investointimenot
Antolainasaamisten lisäykset kunnalle
Antolainasaamisten lisäykset muille
Pitkäaikaisten lainojen vähennys kunnalle
Pitkäaikaisten lainojen vähennys muille

Quick ratio

$(\text{Rahat ja pankkisaamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Lyhytaikaiset saamiset}) /$
 $(\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Current ratio

$(\text{Vaihto-omaisuus} + \text{Lyhytaikaiset saamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Rahat ja}$
 $\text{pankkisaamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

TASE

KAUPUNKI JA LIKELAITOKSET

Omavaraisuusaste, %

$100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

$100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$
(Käyttötulot = toimintatuotot + verotulot + valtionosuudet)
(Käyttötulot, liikelaitokset = Liikevaihto + Liiketoiminnan muut tuotot +
Tuet ja avustukset)

Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 €

Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä (alijäämä)

Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas (ei liikelaitokselle)

$[\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}] / \text{Asukasmäärä}$

Lainakanta 31.12.

Vieras pääoma – (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)

Lainat euroa/asukas (ei liikelaitokselle)

Lainakanta 31.12. / Asukasmäärä

Lainasaamiset 31.12.

Sijoituksiin merkityt jvk -lainasaamiset ja muut lainasaamiset

Asukasmäärä (ei liikelaitokselle)

Tilinpäätös 2016

Luettelot ja selvitykset

KONSERNI

Konsernin omavaraisuusaste, %

$100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Vähemmistöosuudet} + \text{Konsernireservi} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

$100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

Kertynyt ylijäämä (alijäämä)

$\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}$

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas

$[\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}] / \text{Asukasmäärä}$

Konsernin lainakanta 31.12.

$\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

Konsernin lainat, €/ asukas

Lainakanta 31.12. / asukasmäärä

Konsernin lainasaamiset 31.12.

Sijoituksiin merkityt jvk -lainasaamiset ja muut lainasaamiset.

Kaupungin asukasmäärä

HENKILÖSTÖ

Henkilöstö ilmoitetaan henkilötyövoimaksi muutettuna sekä henkilöstön lukumääränä 31.12. Henkilöstötyövuosiin ja henkilöstön lukumäärään lasketaan mukaan toistaiseksi palkatut päätoimiset, määräaikaiset, tukitoimenpitein työllistetyt ja oppisopimussuhteiset. Työvoimaan ja lukumäärään ei lasketa palkkionsaajia, omais- ja perhehoitajia, sopimuspalomiehiä eikä kuntouttavan työtoiminnan piirissä olevia henkilöitä.

Työvoima = kaikkien henkilöiden kaikkien palvelussuhteiden (lukuun ottamatta palkkionsaajia, omais- ja perhehoitajia, sopimuspalomiehiä sekä kuntouttavan työtoiminnan piirissä olevia) kalenteripäivät vähennettynä kaikkien palkattomien poissaolojen kalenteripäivillä = palkalliset päivät kalenteripäivinä. Tämä luku on jaettu tarkastelujakson kalenteripäivillä, jolloin on saatu keskimääräinen henkilöjaksosen lukumäärä.

Henkilöstön lukumäärästä 31.12. ilmoitetaan erikseen kokoaikaisen ja osa-aikaisen henkilöstön lukumäärä.

Tilinpäätös 2016

Luettelot ja selvitykset

12.2 Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista ja tositarjoista

KIRJANPITOKIRJAT

Pääkirjat	Säilytystapa:
Päiväkirjat	sähköinen säilytys (SAP) ja DVD
Ostoreskontra	sähköinen säilytys (SAP) ja DVD
Myyntireskontra	sähköinen säilytys (SAP) ja DVD
Käyttöomaisuuskirjanpito	sähköinen säilytys (SAP) ja DVD
Palkkakirjanpito	sähköinen säilytys (SAP) ja DVD
Varastokirjanpito	sähköinen säilytys (SAP) ja DVD
Antolainalaskutus ja -reskontra	sähköinen säilytys (SAP) ja DVD
Henkilöstökassakirjanpito	sähköinen säilytys
Rahastokirjanpito	paperituloste
Konsernikirjanpito	paperituloste
Tase-erittelyt	sähköinen säilytys (SAP) ja DVD sekä paperitulosteet
Tasekirja	erikseen sidottu, pysyvä säilytys
Ostolaskut	sähköinen säilytys (Rondo)
	sähköinen säilytys (SIPS)
Muistiot	
Rondo-muistiot	sähköinen säilytys (Rondo)
SAP-muistiot	sähköinen säilytys (SAP) ja DVD sekä paperitulosteet
Tiliotteet	sähköinen säilytys (SIPS)
	sähköinen säilytys (Rondo)

TOSITELAJIT

Pääkirjaviennit:	Myyntireskontra:
AB Kirjanpitotosite	DA Asiakastosite
SA Pääkirjatilitosite	DG Asiakkaat -hyvitys
ZA Tilin avaussaldo	DR Asiakkaat -lasku
ZO Veron oikaisutosite	DV Viivästyskorkolasku
	DZ Asiakkaat -maksu
	ZD Luottotappiokirjaus
Ostoreskontra:	Käyttöomaisuuskirjanpito:
KA Toimittajatosite	AA Käyttöomaisuuskirjaus
KG Toimittajat -hyvitys	AF Poistokirjaukset
KP Tilien ylläpito	AZ Purkamisen tosittelaji
KR Toimittajat -lasku	
KZ Toimittajat -maksu	
Hankinta:	Varastokirjanpito:
RE Lasku -brutto	WA Tavarán luovutus
PR Hinnan muutos	WE Tavarán vastaanotto
	WI Inventointitosite
Myynti:	WL Varastosta otto/toimitus
RV Laskun siirto	
	Liittymät:
	K1 Kirjanpitoluottamus
	K2 Kirjanpitoluottamus
	PA Palkat
	JA Jaksotukset
	ML Matkalaskutosite

Tilinpäätöksen allekirjoitus

Tilinpäätös 2016
Tilinpäätöksen allekirjoitus

TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUS

Turussa 27. päivänä maaliskuuta 2017

Kaupunginhallitus

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

_____
Aleksi Randell
Kaupunginjohtaja

Tilinpäätös 2016

Tilinpäätösmerkintä

TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ:

Tilinpäätös on laadittu hyvän kirjanpitoavan mukaisesti.
Tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Turussa ___ päivänä _____ kuuta 2017

KPMG Julkishallinnon palvelut Oy
JHTT-yhteisö

JHTT